

รูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทึ่รียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้าง
ชุมชนที่เข้มแข็ง

นายสรรเพชร เพ็ญรัตน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
พ.ศ. 2560

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ใบอนุญาตวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

เรื่อง : รูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรมทฤษฎีกลไกกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง
ผู้วิจัย : นายสรรเพชร เพียรจัด

ได้รับอนุมัติเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สนธิ ตีเมืองชัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ ไพรวรรณ)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่ ร.ต. ดร.อรัญ ชุกกระเดื่อง)

กรรมการ

(อาจารย์ ดร.อวยชัย วัฒนา)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ประภัสสร ปริเอี่ยม)

ชื่อเรื่อง : รูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชน
ที่เข้มแข็ง

ผู้วิจัย : นายสรรเพชร เพ็ชรจัด

ปริญญา : ปรัชญาคุณภูมิบัณฑิต (นวัตกรรมการพัฒนาท้องถิ่น)
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

อาจารย์ที่ปรึกษา : อาจารย์ ดร.อวยชัย วัฒนา
รองศาสตราจารย์ ดร.ประภัสสร ปรีเอี่ยม

ปีการศึกษา : 2560

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกร
สุนทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง 2) สร้างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกร สุนทรีย
กสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง 3) ทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำ
เกษตรกรสุนทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะคือ
ระยะที่ 1 ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชน
ที่เข้มแข็ง เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างเป็นเกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 400 คน
เก็บข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา เพื่ออธิบายข้อมูล โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย
ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระยะที่ 2 สร้างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกสิ
กรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ที่ได้จากผลวิจัยในระยะที่ 1 ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณและ
การวิจัยเชิงคุณภาพ ประเมินความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของรูปแบบและหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ
5 ท่าน ปรับปรุงแก้ไขแล้วจัดประชุมสัมมนาผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านเพื่อรับรองรูปแบบก่อน
นำไปใช้ทดลองในระยะที่ 3 และระยะที่ 3 ทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำ
เกษตรกรสุนทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งในตำบลกลันตา อำเภอเมือง จังหวัด
บุรีรัมย์ ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ และมีการนำการวิจัยเชิงทดลอง มาใช้ใน
กระบวนการทดลองและเปรียบเทียบผล กลุ่มทดลอง ได้แก่ อาสาสมัครเกษตรกรในตำบลกลันตา
จำนวน 30 คน วิเคราะห์เปรียบเทียบผลด้วยสถิติทดสอบที (Paired t-test)

ผลการวิจัย พบว่า 1) พบปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกสิกรรมเพื่อ
เสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง มีทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรียสนทนา
ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับกสิกรรมอินทรีย์ ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำเกษตรกร

ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรียกรรม และด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง
 ปัจจัยโดยรวมมีคะแนนเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.79$) 2) ผลการพิจารณา
 ของผู้เชี่ยวชาญ มีค่าความเหมาะสมโดยรวมและรายข้อทุกข้ออยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$) มีค่า
 IOC = 0.62 ทำให้ได้รูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชน
 ที่เข้มแข็ง 5 ขั้นตอน ได้แก่ การเปิดรับอาสาสมัครเกษตรกร การค้นหาปัญหาและความต้องการ
 การฝึกอบรมหลักสูตรสุนทรียกรรม การกระบวนการเรียนรู้สุนทรียกรรม 4 ขั้นตอน คือ
 ร่วมค้นพบสิ่งดีจากการทำกิจกรรม ร่วมสร้างสรรค์ในการทำกิจกรรมอย่างมีคุณค่า ร่วมออกแบบ
 การทำกิจกรรมอย่างสุนทรีย์ และร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีเพื่อชุมชน และการถอดบทเรียนและ
 ประเมินผล 3) ผลการทดลองรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชน
 ที่เข้มแข็งที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีผลทำให้ผู้นำเกษตรกร มีความรู้ เจตคติ และพฤติกรรม ด้านความรู้และ
 ทักษะเกี่ยวกับสุนทรียสนทนา ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำเกษตรกร ด้านความรู้และ
 ทักษะเกี่ยวกับสุนทรียกรรม และด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง เพิ่มขึ้นมากกว่า
 ก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : รูปแบบการพัฒนา, ผู้นำเกษตรกร, สุนทรียกรรม, ชุมชนเข้มแข็ง

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

Title : A Model for Developing Aesthetic Agriculture Farmer Leaders for Strengthen a Strong Community.

Author : Mr.Sanpet Pianjud

Degree : Doctor of Philosophy (Innovation for Local Development)
Rajabhat Maha Sarakham University

Advisors : Dr.Uaychai Wata
Associate Professor Dr.Prapatsorn Preeiam

Year : 2017

ABSTRACT

This research aimed to 1) study factors that have effects on developing aesthetic agriculture farmer leaders for strengthen a strong community, 2) formulate a development a model of developing aesthetic agriculture farmer leaders for strengthen a strong community, 3) implement and evaluate the developed a model of developing aesthetic agriculture farmer leaders for strengthen a strong community. The research procedures were divided into 3 stages. In the first stage, study factors that have effects on developing aesthetic agriculture farmer leaders for strengthen a strong community. This is the quantitative research. The four hundred samples consisted of agriculturists in Buriram province. The research instruments were questionnaires and descriptive analyzing to explain the information. The statistics used were mean, percentage and standard deviation. In the second stage, formulated a development a model of developing aesthetic agriculture farmer leaders for strengthen a strong community. This is received from the research result in first stage. This stage used the quantitative research and the qualitative research. A Model and the curriculum evaluated the accuracy in the structure by 5 experts and connoisseurship by 5 experts for support the model before bringing to be used in third stage. And In the third stage, implemented and evaluated the model at Kalanta district, Muang Buriram. This stage used the quantitative research, the qualitative research and used the experiment research for implemented the model and compared the result. The experimental groups were agriculturists in Kalanta district with the total of 30 persons. This analyzed and compared the result with the statistic of Paired t-test.

The major findings revealed the followings : 1) The factors that have effects on developing aesthetic agriculture farmer leaders for strengthen a strong community consisted of five units, namely, the knowledge and skills related to aesthetic dialogue, the knowledge and skills related to the organic farming, the knowledge and skills related to the leadership of agriculturists, the knowledge and skills related to the aesthetic agriculture, and the knowledge and the understanding related to strong community . There are overall average score according to the suitability that on the high level. ($\bar{X} = 3.79$) 2) There had the suitability value for all topic in the high level from consideration of experts ($\bar{X} = 3.85$) with IOC = 0.62. The model of developing aesthetic agriculture farmer leaders for strengthen a strong community to have 5 step, namely, accept agriculturists volunteers, searching problems and requirements, training aesthetic agriculture course, the fourth steps process to learning aesthetic agriculture are discover the good things from agriculture, creative agriculture with valuable, design of making aesthetic agricultural and create the good things to community, and lessons learned and evaluation. and 3) The research results showed that knowledge, the attitude and the practice of aesthetic agriculture farmer leaders for strengthen a strong community had higher scores after implemented with the significance in the statistic at the level of 0.05.

Keywords: Development model, Agriculturists leader, Aesthetic agriculture,
Strong community

Major Advisor

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก ดร.อวยชัย วัฒนา
ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์.ดร.ประภัสสร ปรีเอี่ยม กรรมการควบคุม
วิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เกียรติศักดิ์ ไพรวรรณ ผู้แทนบัณฑิตวิทยาลัย รองศาสตราจารย์.
ดร.ทัศนีย์ นาคุณทรง ผู้ทรงคุณวุฒิ/กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ คณะผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องมือวิจัย
ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่าง ๆ ได้แก่ ศ.(กิตติเมธี) ดร.สุทธิพงษ์ หกสุวรรณ รองศาสตราจารย์.
ดร.ฉลาด จันทรสุม ดร.นรภัทร น้อยหลบลูบเลา รองศาสตราจารย์.ดร.สัญญา เคนาภูมิ ดร.เสฐียรพงศ์
ศิวินา ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือ การวิจัย การให้คำแนะนำในเชิงวิชาการและการ
ปฏิบัติการในการวิจัยอย่างดียิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำเกษตรกร ตำบลกลันทา อำเภอเมือง จังหวัด
บุรีรัมย์ ที่ให้ความร่วมมือในการฝึกอบรมและ เก็บรวบรวมข้อมูลทำให้การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วง
ด้วยดีผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณคณาจารย์และเจ้าหน้าที่ประจำหลักสูตรนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
ทุกท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์อบรมสั่งสอนให้ความรู้ และอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ
จนสำเร็จการศึกษาอย่างภาคภูมิใจ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สรรเพชร เพียรจัด

สารบัญ

หัวเรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	ก
ABSTRACT	จ
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	๓
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามการวิจัย	4
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	4
1.4 ขอบเขตการวิจัย	4
1.5 สมมติฐานการวิจัย	5
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	5
1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ	7
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม	9
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำเกษตร	9
2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับสุนทรียสนทนา	17
2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับกลไกกรรมอินทรีย์	25
2.4 แนวความคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง	31
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม	43
2.6 การพัฒนาการวิจัยโดยใช้รูปแบบ	53
2.7 บริบทตำบลกลั่นตา	59
2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	64
2.9 กรอบแนวคิดการวิจัย	75

หัวเรื่อง	หน้า
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	77
3.1 การวิจัยระยะที่ 1 ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกร ศูนย์ศึกษาศึกษาเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง	78
3.2 การวิจัย ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกร ศูนย์ศึกษาศึกษาเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง	87
3.3 การวิจัยระยะที่ 3 ทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนา ผู้นำเกษตรกรศูนย์ศึกษาศึกษาเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ในตำบลก้นทา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์	94
บทที่ 4 ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกร ศูนย์ศึกษาศึกษาเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง	105
4.1 สัญญาลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	105
4.2 ลำดับขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล	105
4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม	106
4.4 ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเยาวชนต้นแบบ วิศวกรรมบูรณาการเพื่อการพัฒนาชุมชน โดยสรุป	119
บทที่ 5 ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์ศึกษาศึกษา เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง.....	113
5.1 ผลการศึกษารูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกร ศูนย์ศึกษาศึกษาเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง	114
5.2 ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาผู้นำเกษตรกร ศูนย์ศึกษาศึกษาเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง	124
บทที่ 6 ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์ศึกษาศึกษา เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง.....	135
6.1 ผลการทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกร ศูนย์ศึกษาศึกษา เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง	135

หัวเรื่อง	หน้า
6.2 ผลการทดลองใช้และประเมินผลหลักสูตรการพัฒนา ผู้นำเกษตรกรศูนย์ศึกษาศึกษา เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง	144
บทที่ 7 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	159
7.1 สรุปผลการวิจัย	160
7.2 อภิปรายผล	163
7.3 ข้อเสนอแนะ	173
บรรณานุกรม	175
ภาคผนวก.....	183
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย (ถ้ามี).....	185
ภาคผนวก ข ใบลงทะเบียนชื่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม	203
ภาคผนวก ค ภาพประกอบการวิจัย	207
ภาคผนวก ง การฝึกอบรมรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกร ศูนย์ศึกษาศึกษาเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง	237
ประวัติผู้วิจัย.....	245

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	รายชื่อผู้ใหญ่บ้านในตำบลกลันตา จำแนกรายหมู่บ้านและชื่อหมู่บ้าน	61
2.2	รายชื่อและตำแหน่งของคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลกลันตา	62
2.3	รายชื่อและตำแหน่งของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลกลันตา	62
3.1	ประชากรครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์	78
3.2	กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำ เกษตรกรสุนทรียคติกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง	81
3.3	แผนการดำเนินงานในระยะที่ 1	85
3.4	แผนการดำเนินงานในระยะที่ 2	93
3.5	แผนการดำเนินงานในระยะที่ 3	101
4.1	ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม	106
4.2	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยภาพรวมปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำ เกษตรกรสุนทรียคติกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง	108
4.3	ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกร สุนทรียคติกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งแบบรายด้าน	109
5.1	การประเมินร่างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียคติกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งโดยผู้เชี่ยวชาญ (n = 5)	121
5.2	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความสอดคล้องของร่างรูปแบบ การพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียคติกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชน (IOC)	124
5.3	ประเมินความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตรรูปแบบ การพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียคติกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง โดยผู้เชี่ยวชาญ	130
5.4	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตร (IOC)	131
6.1	ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม	145

ตารางที่	หน้า
6.2 ข้อมูลโดยภาพรวมข้อมูลก่อนและหลังการทดลองใช้ และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรณทฤษฎีกลีกรรณ เพื่อเสริมสร้งชุมชนที่เข้มแข็ง	146
6.3 ข้อมูลการเปรียบเทียบความรู้ก่อนและหลังการทดลองใช้ และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรณทฤษฎีกลีกรรณ เพื่อเสริมสร้งชุมชนที่เข้มแข็ง	147
6.4 ข้อมูลการเปรียบเทียบเจตคติต่อตนเองก่อนและหลังการทดลองใช้ และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรณทฤษฎีกลีกรรณ เพื่อเสริมสร้งชุมชนที่เข้มแข็ง	150
6.5 ข้อมูลการเปรียบเทียบเจตคติต่อชุมชนก่อนและหลังการทดลองใช้ และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรณทฤษฎีกลีกรรณ เพื่อเสริมสร้งชุมชนที่เข้มแข็ง	152
6.6 ข้อมูลการเปรียบเทียบเจตคติต่อชุมชนก่อนและหลังการทดลองใช้ และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรณทฤษฎีกลีกรรณ เพื่อเสริมสร้งชุมชนที่เข้มแข็ง	153
6.7 ข้อมูลการเปรียบเทียบพฤติกรรมก่อนและหลังการทดลองใช้ และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรณทฤษฎีกลีกรรณ เพื่อเสริมสร้งชุมชนที่เข้มแข็ง	154

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1	ภาวะความเปลี่ยนแปลงของผู้นำตามสถานการณ์..... 11
2.2	วงจรของ Appreciative Inquiry..... 22
2.3	กรอบแนวความคิดการวิจัย..... 75
3.1	แบบแผนการทดลอง..... 97
3.2	ขั้นตอนการวิจัยทั้ง 3 ระยะ..... 103
5.1	รูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทริยภคกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง..... 114
ข.1	รายชื่อผู้เข้าร่วมการอบรมการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทริยภคกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง..... 205
ค.1	เปิดรับอาสาสมัครผู้นำเกษตรกร..... 209
ค.2	อาสาสมัครผู้นำเกษตรกร..... 209
ค.3	ค้นหาปัญหาและความต้องการของเกษตรกร..... 210
ค.4	ผู้นำแต่ละกลุ่มนำเสนอความคิดที่ได้สังเคราะห์ปัญหาาร่วมกันในกลุ่ม..... 210
ค.5	ผู้นำแต่ละกลุ่มนำเสนอความคิดที่ได้สังเคราะห์ร่วมกันในกลุ่ม..... 211
ค.6	วิทยากรบรรยายเรื่องภาวะผู้นำตามหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำเกษตรกร..... 211
ค.7	ฝึกปฏิบัติกิจกรรมกว่าจะเป็นผู้นำเกษตรกรตามหลักสูตร..... 212
ค.8	วิทยากรบรรยายเรื่องการสร้างเสริมภาวะผู้นำตามหลักสูตรฝึกอบรม ผู้นำเกษตรกร..... 212
ค.9	ศึกษาดูงานกิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ผู้นำเกษตรกรตามหลักสูตร..... 213
ค.10	ศึกษาดูงานกิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ผู้นำเกษตรกรตามหลักสูตร..... 213
ค.11	ศึกษาดูงานกิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ผู้นำเกษตรกรตามหลักสูตร..... 214
ค.12	ศึกษาดูงานกิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ผู้นำเกษตรกรตามหลักสูตร..... 214
ค.13	ศึกษาดูงานกิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ผู้นำเกษตรกรตามหลักสูตร..... 215
ค.14	ศึกษาดูงานกิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ผู้นำเกษตรกรตามหลักสูตร..... 215
ค.15	ศึกษาดูงานกิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ผู้นำเกษตรกรตามหลักสูตร..... 216
ค.16	ศึกษาดูงานกิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ผู้นำเกษตรกรตามหลักสูตร..... 216
ค.17	วิทยากรบรรยายความรู้เกี่ยวกับสุนทรียสนทนาตามหลักสูตร..... 217
ค.18	กิจกรรมผู้นำเกษตรกรพูดคุยแบบสุนทรียสนทนาตามหลักสูตร..... 217

ภาพที่	หน้า
ค.19	วิทยาการบรรยายการใช้สุนทรียสนทนาเพื่อพัฒนาเกษตรกรตามหลักสูตร..... 218
ค.20	กิจกรรมบันไดการเรียนรู้ตามหลักสูตร 218
ค.21	วิทยาการบรรยายความรู้เกี่ยวกับกลไกกรรมอินทรีย์ตามหลักสูตร 219
ค.22	วิทยาการบรรยายความรู้เกี่ยวกับกลไกกรรมอินทรีย์ตามหลักสูตร 219
ค.23	วิทยาการบรรยายความรู้เกี่ยวกับกลไกกรรมอินทรีย์ตามหลักสูตร 220
ค.24	กิจกรรมกว่าจะเป็นกลไกกรรมอินทรีย์ตามหลักสูตร 20
ค.25	วิทยาการบรรยายผู้นำเกษตรกรกับกลไกกรรมอินทรีย์ตามหลักสูตร 221
ค.26	วิทยาการบรรยายผู้นำเกษตรกรกับกลไกกรรมอินทรีย์ตามหลักสูตร 221
ค.27	วิทยาการบรรยายผู้นำเกษตรกรกับกลไกกรรมอินทรีย์ตามหลักสูตร 222
ค.28	กิจกรรมชุมชนกลไกกรรมอินทรีย์ตามหลักสูตร 222
ค.29	วิทยาการบรรยายสุนทรียกลไกกรรมตามหลักสูตร 223
ค.30	วิทยาการบรรยายสุนทรียกลไกกรรมตามหลักสูตร 223
ค.31	กิจกรรมสุนทรียกลไกกรรมนำไปัญญาตามหลักสูตร 224
ค.32	กิจกรรมสุนทรียกลไกกรรมนำไปัญญาตามหลักสูตร 224
ค.33	วิทยาการบรรยายสุนทรียกลไกกรรมเพื่อพัฒนาผู้นำเกษตรกรตามหลักสูตร..... 225
ค.34	กิจกรรมพลังปัญญาตามหลักสูตร 225
ค.35	กิจกรรมพลังปัญญาตามหลักสูตร 226
ค.36	กิจกรรมพลังปัญญาตามหลักสูตร 226
ค.37	วิทยาการบรรยายการพัฒนาชุมชนตามหลักสูตร 227
ค.38	กิจกรรมกลไกกรรมชุมชนนำอยู่ตามหลักสูตร..... 227
ค.39	กิจกรรมกลไกกรรมชุมชนนำอยู่ตามหลักสูตร 228
ค.40	กิจกรรมกลไกกรรมชุมชนนำอยู่ตามหลักสูตร..... 228
ค.41	วิทยาการบรรยายตัวอย่างชุมชนเข้มแข็งตามหลักสูตร 229
ค.42	กิจกรรมวิเคราะห์ชุมชนเข้มแข็งตามหลักสูตร 229
ค.43	กิจกรรมวิเคราะห์ชุมชนเข้มแข็งตามหลักสูตร 230
ค.44	กิจกรรมวิเคราะห์ชุมชนเข้มแข็งตามหลักสูตร 230

ภาพที่	หน้า
ค.45	กระบวนการสุนทรียกสิกรรม ค้นสิ่งดีจากการทำกสิกรรมแล้ว ชื่นชม ประทับใจ ภูมิใจ..... 231
ค.46	กระบวนการสุนทรียกสิกรรม ค้นสิ่งดีจากการทำกสิกรรมแล้วประทับใจ..... 231
ค.47	กระบวนการสุนทรียกสิกรรม ค้นสิ่งดีจากการทำกสิกรรมแล้วภูมิใจ 232
ค.48	กระบวนการสุนทรียกสิกรรม ร่วมสร้างสรรค์ในกานทำกสิกรรม อย่างมีคุณค่า..... 232
ค.49	กระบวนการสุนทรียกสิกรรม ร่วมสร้างสรรค์ในกานทำกสิกรรม อย่างมีคุณค่า..... 233
ค.50	กระบวนการสุนทรียกสิกรรม ร่วมสร้างสรรค์ในการทำกสิกรรมอย่างมีคุณค่า 233
ค.51	กระบวนการสุนทรียกสิกรรม ร่วมออกแบบการทำกสิกรรมอย่างสุนทรีย์ะ 234
ค.52	กระบวนการสุนทรียกสิกรรม ร่วมออกแบบการทำกสิกรรมอย่างสุนทรีย์ะ 234
ค.53	กระบวนการสุนทรียกสิกรรม ร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีเพื่อชุมชน..... 235
ค.54	ประชุมร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีเพื่อชุมชน 235
ค.55	มอบรางวัลแก่ผู้ร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีเพื่อชุมชน..... 236
ค.56	อาสาสมัครผู้นำเกษตรกรสุนทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง 236

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

รูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์ทริกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง เป็นนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่มุ่งเน้นพัฒนาเกษตรกรให้มีภาวะผู้นำสามารถเสริมสร้างชุมชนของตนเองให้เข้มแข็งขึ้นได้ อาศัยแนวคิด 3 อย่างรวมกันในการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์ทริกสิกรรม คือ ศูนย์ทริกสิสนทนา กสิกรรมอินทรีย์ และภาวะผู้นำ ผ่านกระบวนการศูนย์ทริกสิกรรม 4-AD การขับเคลื่อนนวัตกรรมจะใช้พื้นที่ตำบลกลันตา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ จากภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงตามทิศทางการพัฒนาประเทศในยุคศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) และการประเมินสองปีของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ปี พ.ศ.2557 ยุทธศาสตร์ที่ 2 คือการพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้เอื้อต่อการพัฒนาคน โดยส่งเสริมการเรียนรู้ของคนในชุมชน และ ยุทธศาสตร์ที่ 3 เพิ่มศักยภาพทางการเกษตรให้คงไว้ซึ่งความหลากหลายของพันธุ์พืช และสัตว์ สร้างความมั่นคงด้านอาหารและส่งเสริมพฤติกรรมกรบริโภคอย่างเหมาะสม และยุทธศาสตร์ที่ 6 จัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยมุ่งพัฒนาองค์ความรู้เครื่องมือและชุมชนในการบริหารจัดการเพื่อให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ จากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 สะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยยังต้องเผชิญกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศที่ผันผวน ซับซ้อนและคาดการณ์ผลกระทบได้ยาก แม้ว่าในภาพรวมสังคมไทยมีภูมิคุ้มกันเพิ่มขึ้น และมีภูมิคุ้มกันที่แข็งแกร่งแตกต่างกันไป ทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน และสังคม แต่ก็ยังไม่เพียงพอที่จะรองรับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ประเทศต้องเผชิญกับความเสี่ยงในหลายมิติ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555)

จากรายงานผลการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ 2 ปีของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 เป้าหมายของการพัฒนาความเข้มแข็งภาคเกษตร ความมั่นคงของอาหาร มีสัดส่วนมูลค่าสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ต้นทุนการผลิตมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ทำให้ความมั่นคงด้านรายได้ของเกษตรกรยังมีปัญหา โดยพบว่าสัดส่วนรายได้เงินสดสุทธิ

ทางการเกษตรต่อรายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือนเกษตรยังคงลดลงจากร้อยละ 36.56 ในปี 2555 เหลือร้อยละ 36.23 ในปี 2555 และมีรายได้จากภาคเกษตร คิดเป็นสัดส่วนน้อยกว่าร้อยละ 50 ของรายได้ทั้งหมด ซึ่งมีความเสี่ยงต่อความมั่นคงของครัวเรือนในภาคการเกษตร เนื่องจากต้นทุนการผลิตทางการเกษตรเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2557) แรงกดดันดังกล่าวก่อให้เกิดสภาวะของการคืนรนต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งผลผลิตที่ดี สวยงาม เพื่อเป็นที่ต้องการของตลาด ทำให้เกษตรกรในชุมชนต้องค้นหาวิธีที่ทำให้พืชผักของตนเองเป็นที่ยอมรับและเป็นที่ต้องการของตลาด เกษตรกรส่วนใหญ่ละเลยต่อการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยการทำกิจกรรมอย่างผิดวิธีการหันมาใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช

ตำบลกลันตา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นชุมชนที่อยู่ใกล้กับตัวเมืองบุรีรัมย์ มีคลองส่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ไหลผ่าน น้ำท่าอุดมสมบูรณ์ตลอดทั้งปี คนในตำบลกลันตา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ นิยมทำกิจกรรมรอบ ๆ คลองส่งน้ำ เพื่อเก็บพืชผักไว้รับประทานในบ้านเรือน แบ่งปันบ้านใกล้เรือนเคียงและขายเพื่อนำเงินมาใช้จ่าย ด้วยความเปลี่ยนแปลงของสังคม ชุมชนเมืองมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ระบบการขนส่งจากชุมชนสู่ตัวเมืองมีการพัฒนาที่ดีขึ้น ความต้องการบริโภคพืชผักก็มากตามไปด้วยวิถีกิจกรรมของคนตำบลกลันตา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ จึงถูกปรับเปลี่ยนจากรูปแบบกิจกรรมริมรั้วปลูก สู่รูปแบบกิจกรรมเพื่อการพาณิชย์ ผลิตเพื่อจำหน่าย ทำให้เกษตรกรในชุมชนต้องค้นหาวิธีที่ทำให้พืชผักของตนเองเป็นที่ต้องการของตลาดมากที่สุด ผลการสุ่มเจาะเลือดหาสารพิษตกค้างในเลือดของเกษตรกรในชุมชนจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลกลันตา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีสารพิษตกค้างในเลือดอยู่ในระดับไม่ปลอดภัยถึงร้อยละ 18.75 อยู่ในระดับเสี่ยงถึงร้อยละ 53.125 และอยู่ในระดับปลอดภัยร้อยละ 28.125 ผลการทดสอบนี้ทำให้รู้ว่าเกษตรกรที่ได้รับการตรวจเลือดส่วนใหญ่ผลเลือดไม่ปลอดภัย ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจจากกระทรวงสาธารณสุขในเดือนมกราคม 2554 ที่พบว่า เกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์มีสารเคมีตกค้างในเลือดสูงถึงร้อยละ 51

จากการทำ Pilot Study โดยผู้วิจัยได้จัดการประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อค้นหาปัญหาในพื้นที่ตำบลกลันตา พบว่า นอกเหนือจากปัญหาสุขภาพในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชแล้วยังพบปัญหาที่เกิดขึ้นกับระบบการทำเกษตรของคนในตำบลที่ส่งผลต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เช่น ปัญหาสภาพดินเสื่อมโทรมจากการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ปัญหาการจัดการน้ำ เพื่อการเกษตรซึ่งยังขาดความรู้ความเข้าใจในการดึงน้ำมาใช้ ยังคงใช้แรงงานในการหวนน้ำไปใช้ในพื้นที่ที่ไม่มีไฟฟ้า เกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการ

ของเสียที่เกิดจากการทำการเกษตรให้เกิดประโยชน์ เช่น วัชพืช มูลสัตว์ เศษพืชผักผลไม้ และเกษตรกรส่วนใหญ่ ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการคิดต้นทุน ผลกำไร ความคุ้มทุน จากการทำการเกษตร จึงทำให้เกษตรกรไม่กล้าที่จะลงทุน ผู้วิจัยจึงได้ค้นหาความต้องการร่วมกับผู้นำชุมชนและชาวบ้าน ซึ่งแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาสุขภาพและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ได้อย่างยั่งยืนคือการส่งเสริมให้เกษตรกรทำเกษตรปลอดสารพิษ โดยปลูกพืชแบบผสมผสาน มีการจัดการดิน น้ำ และสัตว์ อย่างถูกต้องและถูกหลักธรรมชาติ ซึ่งแนวทางดังกล่าวเป็นแนวทางสำคัญที่ทำให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง

จากการศึกษาสถานการณ์ในพื้นที่ตำบลกลันตา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ด้วยการพหุลักษณะท้องถิ่น ทำให้ค้นพบรูปแบบในการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียคติกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง และได้กำหนดพื้นที่บ่มเพาะความรู้เป็นสถานที่จัดอบรมให้กับผู้นำเกษตรกร โดยจัดตั้ง “ศูนย์เรียนรู้สุนทรียคติกรรม” เพื่อเป็นพื้นที่บ่มเพาะความรู้ภายใต้ความถูกต้องและเป็นธรรมชาติ กระบวนการส่งเสริมศักยภาพและองค์ความรู้ด้านสุนทรียคติกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งตั้งอยู่บนรากฐานของหลักสูตรปรัชญาคุณภิวัตน์จิต สาขาวิชานวัตกรรมเพื่อพัฒนาท้องถิ่น เป็นการศึกษาสถานการณ์ในพื้นที่เป็นตัวตั้ง โดยคำนึงถึงภูมิสังคม การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ให้มีทิศทางการพัฒนาบนฐานความคิดด้านสังคม ทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิต เป็นหลักการวิวัฒนาการแบบผสมผสานอย่างต่อเนื่องระหว่างปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลักพุทธธรรมและการจัดการความรู้ (ประภัสสร ปรีเชียม, 2556)

รูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียคติกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง เป็นนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่ใช้พัฒนาเกษตรกรให้มีภาวะผู้นำสามารถเสริมสร้างชุมชนของตนเองให้เข้มแข็งขึ้นได้ อาศัยแนวคิด 3 อย่างรวมกันในการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียคติกรรม คือ สุนทรียสนทนา กติกรรมอินทรีย์ และภาวะผู้นำ ผ่านกระบวนการสุนทรียคติกรรม 4 ขั้นตอน โดยเริ่มจากร่วมค้นพบสิ่งดีจากการทำกิจกรรมแล้วชื่นชม ร่วมทอฝันในการทำกิจกรรมอย่างสมศักดิ์ศรี ร่วมออกแบบการทำกิจกรรมอย่างสุนทรีย์ะ ร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีเพื่อชุมชน เน้นการพัฒนาคนโดยอาศัยทุนเดิมบวกกับศักยภาพของตนเองและการมองโลกในเชิงบวกมาเป็นปัจจัยสำคัญ เกิดความพึงพอใจต่อสรรพสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติ หรือมีต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ความรู้สึกดีดังกล่าวมาจากความชอบ ความชื่นชม อันเป็นความรู้สึกพื้นฐานซึ่งสามารถพัฒนาต่อไปจนเกิดเป็นความสนใจอยากเข้าไปทำความคุ้นเคยและอยากเรียนรู้ในรายละเอียดต่าง ๆ จากความสนใจที่เกิดขึ้นความรู้ดังกล่าวนี้ เป็นสิ่งผูกพันอยู่ในจิตใจของมนุษย์ทุกคน ซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามพื้นฐานประสบการณ์ในชีวิต และตามศักยภาพทางการรับรู้ของแต่ละบุคคล กระตุ้นสิ่งที่มุ่งหวังหรือเป้าหมาย โดยการสร้างภาพของความสำเร็จในอนาคต พัฒนาให้สำเร็จ ซึ่งจะทำได้

มองเห็นความเปลี่ยนแปลงในเชิงรูปแบบกระบวนการและในเชิงพฤติกรรมของบุคคล สอดคล้องกับเกิด ผู้นำเกษตรกรที่ผ่านการพัฒนาตามกระบวนการกลายเป็นเกษตรกรที่มีความรู้ มีพฤติกรรม มีเจตคติที่ดีต่อการนำพาชุมชนของตนเองให้มีความเข้มแข็ง สามารถถ่ายทอดขยายผลความรู้สู่เกษตรกรคนอื่น ๆ ต่อไปได้

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์วิทยกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง เป็นอย่างไร

1.2.2 รูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์วิทยกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง เป็นอย่างไร

1.2.3 ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์วิทยกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์วิทยกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชน ที่เข้มแข็ง

1.3.2 เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์วิทยกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

1.3.2 เพื่อทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์วิทยกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

1.4 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ 3 ด้านคือ ขอบเขตด้านพื้นที่ และขอบเขตด้านกระบวนการวิจัย ด้านขั้นตอนและระยะเวลาการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ใช้ในการศึกษาและทดลองนวัตกรรม ได้แก่ ตำบลกลันตา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

1.4.2 ขอบเขตด้านกระบวนการวิจัย สามารถแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทริยภคกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

ระยะที่ 2 สร้างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทริยภคกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

ระยะที่ 3 ทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทริยภคกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

1.4.3 ขั้นตอนและระยะเวลาการวิจัย

1.4.3.1 การวิจัยระยะที่ 1 ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทริยภคกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ดำเนินการระหว่างเดือน กุมภาพันธ์ – เมษายน 2559

1.4.3.2 การวิจัยระยะที่ 2 สร้างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทริยภคกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ดำเนินการระหว่างเดือน พฤษภาคม - มิถุนายน 2559

1.4.3.3 การวิจัยระยะที่ 3 ทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทริยภคกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ดำเนินการระหว่างเดือน กรกฎาคม – พฤศจิกายน 2559

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

1.5 สมมติฐานการวิจัย

ผู้นำเกษตรกรที่ผ่านการใช้รูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทริยภคกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง มีความรู้ เจตคติ พฤติกรรม ที่ดีต่อการทำภคกรรม และสามารถถ่ายทอดความรู้สู่เกษตรกรคนอื่น ๆ ในชุมชนของตนเองได้

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.6.1 เกิดผู้นำเกษตรกรรุ่นทริยภคกรรมในตำบลกลันทา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ที่มีความรู้ ความสามารถ และเจตคติที่ดีในการทำภคกรรม

1.6.2 เกิดรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทริยภคกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง โดยมีพื้นที่เริ่มต้นที่ตำบลกลันทา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

1.6.3 เป็นแนวทางแก่เกษตรกรในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีความสนใจใช้รูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์ศึกษากิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

1.6.4 องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น สามารถนำรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์ศึกษากิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ไปกำหนดเป็นแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาของตำบลได้

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

รูปแบบการพัฒนา หมายถึง โครงสร้างการพัฒนาที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ หรือตัวแปรต่าง ๆ มีการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ หรือตัวแปรต่าง ๆ ที่มีในปรากฏการณ์ธรรมชาติหรือในระบบต่าง ๆ อธิบายลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบหรือกิจกรรมในระบบที่นำไปสู่การพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์ศึกษากิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

ผู้นำเกษตรกร คือ อาสาสมัครเกษตรกรที่ผ่านกระบวนการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์ศึกษากิจกรรม ตามรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์ศึกษากิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง โดยอาศัยแนวคิด 3 อย่างรวมกันในการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์ศึกษากิจกรรม คือ ศูนย์สนทนา กิจกรรมอินทรีย์ และภาวะผู้นำ ผู้นำเกษตรกรที่ผ่านกระบวนการแล้วจะต้องสามารถสื่อสารและพัฒนาทีม ของตนเองเพื่อนำไปสู่การเสริมสร้างชุมชนของตนเองให้เข้มแข็งขึ้นได้

ศูนย์ศึกษากิจกรรม หมายถึง กระบวนการในการพัฒนาผู้นำเกษตรกร โดยใช้ศูนย์ศึกษากิจกรรม 4 ขั้นตอน โดยเริ่มจาก

1. ร่วมค้นพบสิ่งดีจากการทำกิจกรรมแล้วชื่นชม ด้วยคำถามที่ก่อให้เกิดการเสริมสร้างพลังทำให้ผู้ตอบมีโอกาสได้แสดงทัศนคติต่อการทำกิจกรรมที่เลือกสรร แล้วว่าดีที่สุดในกลุ่มสนทนา ฟังด้วยความภาคภูมิใจ เป็นการระเบิดจากภายในตัวเองของผู้ตอบเอง

2. ร่วมทบทวนในการทำกิจกรรมอย่างสมศักดิ์ศรี โดยการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกันระหว่างเกษตรกร เพื่อใช้จินตนาการและสร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่จะทำให้เกิดสิ่งใหม่ ระบบใหม่ กระบวนการใหม่ หรือกลไกใหม่ในการทำกิจกรรม .

3. ร่วมออกแบบการทำกิจกรรมอย่างสุนทรีย์ะ วางรูปแบบการทำกิจกรรมอย่างเป็นกระบวนการร่วมกันตั้งแต่ต้น ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน อย่างมีชีวิตชีวา เพื่อตัวเอง เพื่อทีมงาน เพื่อครอบครัวและเพื่อชุมชน

4. ร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีเพื่อชุมชน กระบวนการตัดสินใจร่วมกันว่าจะนำพาชุมชนของตนเองไปสู่ทิศทางใด โดยอาศัยการลงมือปฏิบัติทำกิจกรรมที่ได้ออกแบบไว้ มีกระบวนการติดตามให้กำลังใจจากทีม นำไปสู่การขยายผลสู่ชุมชน

ชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง ชุมชนที่มีผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ ความสามารถ และเจตคติ ทางด้านสุนทรียกรรมสู่เกษตรกรคนอื่น ๆ ได้ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ขึ้นภายในชุมชน ทำให้คนในชุมชนเห็นถึงความสามารถของคนในชุมชนที่จะเกิดพลังสร้างสรรค์นำชุมชนไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างมีคุณค่า การวางแผนสร้างสรรค์ที่ดี ทุกคนสามารถอำนวยความสะดวกให้กันและกัน ทำให้ชุมชนสามารถดำเนินโครงการของตนเองได้อย่างสมศักดิ์ศรีของความเป็นเกษตรกร

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาค้นคว้าวิจัยในครั้งนี้ ได้จัดแบ่งเนื้อหาการศึกษาเอกสารด้านต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหา ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำเกษตร
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับสุนทรียสนทนา
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมอินทรีย์
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม
- 2.6 การพัฒนาการวิจัยโดยใช้รูปแบบ
- 2.7 บริบทของตำบลกลันทา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
- 2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.9 กรอบแนวความคิด

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำเกษตร

2.1.1 ความหมายของผู้นำ

“ผู้นำ” (Leader) คือบุคคลที่มีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่นในกลุ่ม เป็นอิทธิพลในทางบวก คือบุคคลในกลุ่มยอมรับและยอมปฏิบัติตามความคิดเห็นหรือคำสั่งด้วยความเต็มใจ ผู้นำและผู้บริหาร ไม่จำเป็นต้องเป็นบุคคลคนเดียวกัน ผู้บริหารมีอำนาจหน้าที่โดยตำแหน่ง แต่อาจไม่ใช่ผู้นำที่แท้จริงของกลุ่มเพราะขาดความเป็นผู้นำ บุคคลอื่นในกลุ่มอาจเป็นที่ยอมรับนับถือของสมาชิกในกลุ่มและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มมากกว่า เพราะมีความเป็นผู้นำอยู่ในตัว ดังนั้น ในกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งอาจมีผู้นำหลายคนนอกเหนือจากผู้นำโดยตำแหน่ง (พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา, 2542, น. 89)

“ผู้นำ” คือ บุคคลที่มีความสามารถและคิดปะในการที่จะชักจูงใจหรือมีอิทธิพลต่อบุคคลอื่นหรือกลุ่ม ให้มีกิจกรรมหรือประกอบกิจกรรมหรือให้ความร่วมมือในการประกอบกิจกรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังนั้นผู้นำจึงต้องมีความเกี่ยวข้อง

ทั้งเรื่องของ “งาน” และความสัมพันธ์กับ “บุคคล” ด้วย (เอมอร์ จันตะนี, 2538, น. 5)

2.1.2 วัตถุประสงค์ของการมีผู้นำ

จากความหมายของคำว่า “ผู้นำ” ตามคุณลักษณะของผู้นำหรือภาวะผู้นำตามที่กล่าวข้างต้น สามารถกำหนดวัตถุประสงค์ของการมีผู้นำได้ดังนี้

2.1.2.1 เพื่อเป็นศูนย์กลางหรือจุดรวมของกลุ่มหรือกิจกรรมภายในกลุ่ม และเป็นตัวกลางประสานงานระหว่างกลุ่มหรือองค์กรอื่น ทั้งนี้ผู้นำต้องเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมกว่าบุคคลอื่น ๆ ภายในกลุ่ม สามารถดึงดูดความสนใจของกลุ่มและนำความสนใจนั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อกลุ่ม ตลอดจนเป็นศูนย์กลางบริการและให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิก เพื่อให้สมาชิกสามารถปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด นอกจากนี้ยังสามารถเชื่อมโยง แลกเปลี่ยนความร่วมมือ ความช่วยเหลือกับกลุ่มอื่นได้อีกด้วย

2.1.2.2 เพื่อเป็นผู้กำหนดเป้าหมายหรือจุดหมายปลายทาง ในการดำเนินการของกลุ่ม ตามสภาพปัญหา ความต้องการและความสนใจของสมาชิกที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม โดยเป็นผู้ตัดสินใจ ในการกำหนดเป้าหมายหรือจุดหมายปลายทางของกลุ่ม เพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จ หรืออาจกล่าวได้ว่าทำหน้าที่ในการบริหารกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ

2.1.2.3 เพื่อเป็นผู้ที่ทำหน้าที่เกลี้ยกล่อม ชูงใจ กระตุ้น หรือให้กำลังใจ สมาชิกให้ร่วมมือกันและมีความสนใจในการปฏิบัติงาน จนบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มหรือองค์กร ดังนั้นผู้นำจึงต้องเป็นผู้ที่มีศิลป์ในการชูงใจคนและมีอิทธิพลมากพอที่จะโน้มน้าวจิตใจผู้อื่น โดยไม่ใช้อำนาจหรือการบังคับ และเป็นผู้ที่สามารถรวบรวมถึงความแตกต่างของบุคคลในกลุ่มได้มากที่สุด เพื่อนำเป็นฐานรองรับการกำหนดมูลเหตุหรือวิธีการร่วมกัน

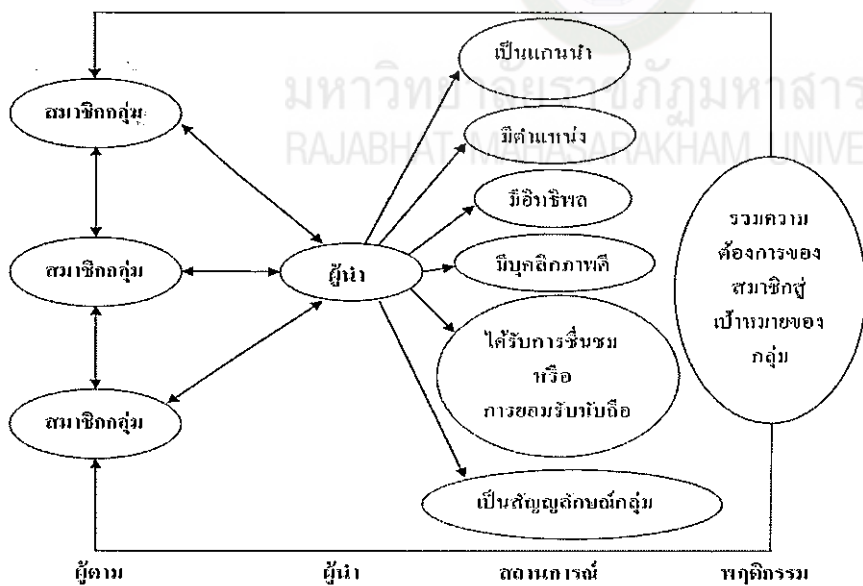
2.1.3 แหล่งที่มาของการเป็นผู้นำ

มีความเชื่อว่า บุคคลทุกคนสามารถเป็นผู้นำได้หากเขาอยากจะเป็น รวมทั้งสถานการณ์เวลาและสถานที่ที่สามารถสร้างให้คนเป็นผู้นำได้ โดยปกติแล้วแหล่งที่มาของการมีผู้นำมิได้หลายทางด้วยกัน เช่น พิจารณาจากโครงสร้างความสัมพันธ์ของบุคคลภายในกลุ่ม ระเบียบความประพฤติ วัฒนธรรมของกลุ่มและสมาชิกแต่ละคนภายในกลุ่ม หรืออาจพิจารณาว่า ใครเป็นแกนนำในกลุ่ม หรือมีอิทธิพลต่อการกระทำใด ๆ ของกลุ่ม หรือเป็นผู้ที่คนในกลุ่มส่วนใหญ่ชื่นชมและยอมรับนับถือหรือเป็นสัญลักษณ์ของกลุ่ม ก็จะเป็นผู้นำของกลุ่มนั้นในแต่ละสถานการณ์

ธรรมชาติของมนุษย์แม้จะมีความต้องการพื้นฐาน คือ ปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิตอันได้แก่ อาหาร เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม และที่อยู่อาศัย แล้วยังต้องการความปลอดภัย ความมั่นคง ความรัก ความเป็นเจ้าของ ความยกย่อง ความชื่นชม และความสำเร็จในชีวิตด้วย แต่ด้วยความแตกต่างระหว่างบุคคลและความต้องการ ความสนใจที่แตกต่างกัน ทำให้มนุษย์ไม่สามารถอยู่ได้ด้วยตนเอง

โดยลำพัง ต้องมีการรวมกลุ่ม และต้องมีการพึ่งพาอาศัยติดต่อสื่อสารกัน และเพื่อการตอบสนองความต้องการของแต่ละบุคคลและกลุ่มให้สอดคล้องกัน จึงต้องมี “ผู้นำ” ขึ้นเพื่อเป็นผู้ที่นำแนวความคิด ความต้องการ ความสนใจของแต่ละบุคคลมาปรับให้เป็นแนวทางหรือทิศทางเดียวกันตามเป้าหมายของสมาชิกในกลุ่ม หรือองค์กรที่วางไว้

ผู้นำนอกจากจะเป็นผู้ที่มีความสามารถในการปรับแนวความคิด ความต้องการของแต่ละบุคคลให้ไปในทิศทางเดียวกันแล้ว ยังต้องเป็นผู้ที่มีศิลปะในการชักจูงใจให้บุคคลยอมรับและปฏิบัติตาม ด้วยความศรัทธาและเต็มใจอีกด้วย จะเห็นได้ว่า ผู้นำ (Leadership) จะแตกต่างจากคำว่า หัวหน้า (Headship) ตรงที่ว่า “ความเป็นผู้นำเป็นลักษณะความสามารถอย่างหนึ่งของบุคคลที่จะทำให้คนอื่นยอมรับและปฏิบัติตามแนวทางที่วางไว้ด้วยความเต็มใจ” แต่ความเป็นหัวหน้าเป็นลักษณะที่บุคคลหนึ่งของกลุ่มได้รับอำนาจจากภายในหรือภายนอกก็ตาม ให้เป็นผู้รับผิดชอบงานของกลุ่ม” ซึ่งถ้าเกิดจากความเห็นของบุคคลภายใน หัวหน้าก็จะเป็นผู้นำกลุ่มโดยปริยาย แต่ถ้าอำนาจของความเป็นหัวหน้านั้นเกิดจากภายนอก เช่น ได้รับการแต่งตั้งมาจากบุคคลอื่น หัวหน้าอาจไม่ได้รับการยอมรับด้วยจิตใจว่าเป็นผู้นำของกลุ่มนั้นได้ อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญที่ควรตระหนัก ก็คือ “คนทุกคนสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นผู้เป็นที่ชื่นชมได้โดยการอบรมฝึกฝน ให้เชี่ยวชาญตามลักษณะของความเป็นผู้นำที่ได้กำหนดไว้” (เอมอร์ จันตะนี, 2538, น. 11 - 12)

ภาพที่ 2.1 ภาวะความเปลี่ยนแปลงของผู้นำตามสถานการณ์. ปรับปรุงจาก ผู้นำและองค์การทางเกษตร, โดย เอมอร์ จันตะนี, 2538, กรุงเทพฯ : ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

2.1.4. ประเภทของผู้นำกลุ่ม

จากการที่บุคคลมารวมตัวกันเป็นกลุ่ม ลักษณะที่จะเกิดตามมาโดยธรรมชาติก็คือ ผู้นำกลุ่ม ดังนั้นกลุ่มทุกกลุ่มที่เกิดขึ้นมา จะต้องมีการมีผู้นำเพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบ สนับสนุนช่วยเหลือ ร่วมมือ ซึ่งแนวทางควบคุม ดูแลบริการ ฯลฯ ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อการดำเนินงานของกลุ่มให้ไปสู่ จุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้มุ่งให้เกิดผลสำเร็จในงาน (Task Achievement) และรักษา สถานภาพของกลุ่ม (Group Maintenance) ให้มีความมั่นคงอยู่เสมอ กิติ ดยัคคานนท์ (2532, น. 69 - 72) ได้แบ่งประเภทของผู้นำออกเป็นดังนี้ คือ

2.1.4.1 แบ่งตามลักษณะของกฎระเบียบและโครงสร้างออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) ผู้นำเป็นทางการ (Formal Leader) หมายถึงผู้นำที่มีการแต่งตั้ง เลือกตั้งหรือคัดเลือกอย่างเป็นทางการ เป็นที่ยอมรับของสมาชิกส่วนใหญ่ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่มสหกรณ์ กรรมการหมู่บ้าน เจ้าอาวาสวัดในหมู่บ้าน ครูใหญ่ ฯลฯ

2) ผู้นำไม่เป็นทางการ (Informal Leader) หมายถึงผู้นำที่เป็นที่ยอมรับ ของสมาชิก แต่ไม่มีการเลือกตั้ง แต่งตั้งหรือคัดเลือกจนปรากฏผลออกมาอย่างเด่นชัด ผู้นำประเภท นี้ได้แก่ ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ผู้ที่ยินดีให้ความช่วยเหลือโดยไม่หวังผลตอบแทน จนเป็นที่ยอมรับ ของชาวบ้าน พระภิกษุ ครู ผู้ที่มีฐานะมั่นคงในหมู่บ้าน ฯลฯ

ดังนั้นบุคคลคนเดียวก็อาจจะเป็นผู้นำทั้งประเภทเป็นทางการ ในกลุ่มหนึ่ง และอาจจะเป็นผู้นำประเภทไม่เป็นทางการในอีกกลุ่มหนึ่งได้ ดังนั้นการแบ่งผู้นำ ออกเป็นประเภทตามลักษณะของ กฎ ระเบียบและ โครงสร้างนี้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการ พัฒนากลุ่มให้บรรลุผล ตามจุดมุ่งหมายของนักส่งเสริม ฯ

2.1.4.2 แบ่งตามลักษณะการตัดสินใจในการกระทำตามบทบาทหน้าที่ของการ เป็นผู้นำ ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 แบบ คือ

1) ผู้นำแบบอิตตาธิปไตย (Autocratic Leadership Role) ผู้นำแบบนี้ เป็นผู้นำผู้นำที่มีบทบาทมากที่สุดในการควบคุมกลุ่ม โดยจะเป็นผู้ตัดสินใจ กำหนดนโยบาย วางแผน แนะนำ ควบคุม ดูแลการดำเนินงาน ให้แก่สมาชิกด้วยตนเอง ซึ่งโดยทั่วไปมักจะเรียกว่า ผู้นำแบบเผด็จการหรือแบบรวบอำนาจ

2) ผู้นำแบบปล่อยตามใจ (Laissez-faire Leadership Role) ผู้นำแบบนี้ เป็นผู้นำที่มีบทบาทน้อยที่สุดในการควบคุมกลุ่ม โดยมักจะปล่อยให้สมาชิกแต่ละคนมีบทบาท และเสรีภาพเต็มที่ในการตัดสินใจและดำเนินงานในกลุ่ม ซึ่งเราอาจจะเรียกผู้นำแบบนี้ว่า ผู้นำแบบ ปล่อยอำนาจ

3) ผู้นำแบบประชาธิปไตย (Democratic Leadership Role) ผู้นำแบบนี้เป็นผู้ที่มีบทบาทและความรับผิดชอบในการเปิดโอกาสสนับสนุนและมีส่วนร่วมกับสมาชิกในการตัดสินใจ กำหนดนโยบาย ตลอดจนวางแผนและประสานงานในการดำเนินงานของกลุ่มให้เกิดประสิทธิภาพสูงอยู่เสมอ ผู้นำแบบนี้จึงเป็นที่ต้องการของสมาชิกกลุ่ม และเราอาจจะเรียกผู้นำแบบนี้ว่าเป็นผู้นำแบบกระจายอำนาจ

การแบ่งประเภทผู้นำตามบทบาทหน้าที่ของการเป็นผู้นำ จะมีประโยชน์อย่างมากต่อนักส่งเสริมในการเข้าหา สร้างความคุ้นเคย และจูงใจ เพื่อให้ดำเนินงานบรรลุถึงวัตถุประสงค์ในการพัฒนากลุ่ม

2.1.5 คุณสมบัติของการเป็นผู้นำ

ผู้นำที่ดีเด่นมักจะมีคุณสมบัติของการเป็นผู้นำหลาย ๆ อย่าง ที่จะทำให้กลุ่มมีเสถียรภาพและมีกิจกรรมดำเนินอยู่ตลอดเวลา แต่อย่างไรก็ตาม ผู้นำก็คือปุถุชนธรรมดา ดังนั้นองค์ประกอบที่ดีเด่นหลาย ๆ อย่างที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ ผู้นำบางคนอาจจะมีเพียงไม่กี่อย่าง แต่อย่างน้อยสิ่งที่มีอยู่ก็เป็นที่ยอมรับของสมาชิกส่วนใหญ่ได้ ภาวะเป็นผู้นำซึ่งยังคงเกิดขึ้นในบุคคลคนนั้น คุณสมบัติของการเป็นผู้นำมีหลายประการ เช่น

2.1.5.1 มีความสามารถเอาชนะจิตใจหรือเข้าถึงจิตใจของสมาชิก (Ability to Influence)

2.1.5.2 มีความสามารถในการนำความรู้และความคิดในเรื่องต่าง ๆ มาช่วยการดำเนินกลุ่ม (Ability to Use Concepts)

2.1.5.3 มีความสามารถในการทำงานและมอบหมายหน้าที่การทำงานให้แก่สมาชิก (Ability to do the job)

คุณสมบัติทั้ง 3 ประการ ของผู้นำยังแบ่งย่อยได้มากมาย เช่น มีความกระตือรือร้น (Enthusiasm) มีความเป็นเพื่อน (Friendliness) มีความซื่อสัตย์ (Integrity) มีความฉลาดรอบรู้ (Intelligence) มีความจริงใจ (Ingenuity) สร้างศรัทธาได้ (Faith) มีเทคนิคในการทำงานและบริหารงาน (Technical Mastery) มีความสามารถในการถ่ายทอด (Teaching Skill) มีร่างกายและจิตใจที่สมบูรณ์แข็งแรง (Physical and Mental Energy) และมีจิตสำนึกในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย (Sense of Purpose and Direction) เป็นต้น

2.1.6 การใช้ผู้นำท้องถิ่นช่วยในงานส่งเสริม

ผู้นำท้องถิ่นเป็นผลผลิตของชุมชน เกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน ผู้นำท้องถิ่นจะได้รับการฝึกหัดหรืออบรมให้เลียนแบบอย่างจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ให้ช่วยสอนเกษตรกรในเรื่องต่าง ๆ เช่น การสาธิต การประชุมกลุ่ม

การประสานงานกับเกษตรกรทั่วไป ฯลฯ ผู้นำท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในกลุ่มต่าง ๆ ในชนบท เป็นจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ เช่น ผู้นำกลุ่มเกษตรกร ผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ผู้นำกลุ่มสหกรณ์ การเกษตร เป็นต้น ผู้นำเหล่านี้สามารถช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมฯ ได้เป็นอย่างมาก ความสามารถ และประสบการณ์ของผู้นำท้องถิ่น ทำให้สามารถช่วยในการดำเนิน โครงการส่งเสริมให้มี ประสิทธิภาพและตรงเป้าหมายมากขึ้น งานที่ผู้นำท้องถิ่นสามารถช่วยเหลือได้อย่างมากก็คือ (วิจิตร อาวะกุล, 2535, น. 281)

2.1.6.1 นำผู้นำท้องถิ่นมาช่วยวางแผนและโครงการ โดยให้มีส่วนร่วมในการ เสนอความคิดเห็นต่าง ๆ ที่สะท้อนถึงความต้องการที่แท้จริงของชุมชน

2.1.6.2 เพิ่มปริมาณการสอน กำลังสอน ให้ครอบคลุมเกษตรกรได้กว้างขวาง

2.1.6.3 เพิ่มความสามารถและความกระตือรือร้นของเกษตรกร สามารถ ครอบคลุมการแก้ปัญหาที่เกษตรกรเผชิญอยู่ได้ดียิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตามความสำเร็จในการใช้ผู้นำท้องถิ่นช่วยในงานส่งเสริมฯ มีปัจจัยหลาย อย่างประกอบไปด้วย พื้นฐานการศึกษา ความเชื่อความศรัทธาที่เกษตรกรมีต่อผู้นำ การได้รับการ ฝึกฝนอบรมจากเจ้าหน้าที่ฯ มีความเป็นผู้นำ มีความสามารถ และความรับผิดชอบ และอุทิศเวลา ให้กับงานได้อย่างสม่ำเสมอ

2.1.7 การฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่น

บุคคลในท้องถิ่นที่อยู่ในข่ายที่จะเป็นผู้นำท้องถิ่นได้นั้น ถ้าได้รับการฝึกอบรมในเรื่อง ต่าง ๆ เพื่อยกระดับความรู้ความเข้าใจ ความสามารถ และความเชื่อมั่นตนเองให้สามารถเป็นผู้นำ ตามแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นได้ จะทำให้สามารถสร้างผู้นำท้องถิ่นที่มีคุณภาพได้ แนวทาง ในการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาผู้นำท้องถิ่น มีดังต่อไปนี้ คือ (ดิเรก ฤกษ์หรัย, 2524. น. 154)

2.1.7.1 จัดกลุ่มของผู้นำที่มาจากหลายหมู่บ้านให้ละกัน ทำการปลูกเร้าให้ ตื่นตัวถึงปัญหาของท้องถิ่นที่สามารถพัฒนาได้ ถ่ายทอดให้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ชักนำให้รู้จักการ ทำงานเป็นกลุ่ม ฝึกให้รู้จักจิตวิทยาในการทำงานกลุ่ม ให้มีส่วนร่วมในการวางแผนโครงการพัฒนา ท้องถิ่นอย่างจริงจัง ปลูกเร้าให้มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความภูมิใจในตนเองและท้องถิ่น มี จิตสำนึกของการเป็นผู้นำที่ได้รับความเห็นชอบจากเกษตรกรทั่วไป และพยายามที่จะจัดตั้งองค์กร อย่างไม่เป็นทางการขึ้นมาก่อน มีการเลือกคณะกรรมการขององค์กรเพื่อทำหน้าที่ต่าง ๆ

2.1.7.2 การส่งเสริมความเป็นผู้นำ ในระยะแรกผู้นำอาจยังไม่มี ความมั่นใจ ที่จะก้าวต่อไปข้างหน้า จำเป็นต้องฝึกอบรมให้เกิดความมั่นใจและเพิ่มพูนสมรรถภาพของการเป็น ผู้นำเป็นระยะ ๆ การฝึกอบรมทำได้หลายรูปแบบ เช่น พบปะหารือ อภิปรายปัญหา ทำงานเป็นกลุ่ม ปฏิบัติงานตามโครงการที่คิดร่วมกัน นำผลงานที่ทำมาเสนอในที่ประชุมใหญ่เพื่อกระตุ้นให้เกิด

การแข่งขันสร้างสรรค์ระหว่างกลุ่ม กระบวนการต่าง ๆ เหล่านี้ควรทำอย่างต่อเนื่อง

2.1.7.3 **ขั้นของความสำเร็จ** เมื่อกลุ่มผู้นำสามารถปฏิบัติตามโครงการพัฒนาที่ได้จัดให้ มีการทำร่วมกันสำเร็จ เป็นที่ยอมรับของเกษตรกรทั่วไป ก็จะเกิดการรวมศูนย์ของพลังประชาชนเข้าสู่แกนนำของผู้นำ และพลังนี้จะทำให้ผู้นำมีความเชื่อมั่นในตนเองมากยิ่งขึ้น จะมีผลให้เกิดการผลักดันเคลื่อนไหวของกลุ่ม และเพิ่มอัตราการทำกิจกรรมต่าง ๆ มากยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ นอกจากนี้ความร่วมมือของเกษตรกรอื่น ๆ ก็จะขยายมากขึ้นเรื่อย ๆ เช่นกัน

2.1.7.4 **การฝึกให้เกิดความต่อเนื่อง** ผู้นำส่วนใหญ่ที่ถูกคัดเลือกมักจะเป็นผู้ที่มีอายุสูงเนื่องจากยังมีความเชื่อและค่านิยมเดิม ๆ ที่นับถือผู้สูงอายุ ดังนั้นการสร้างผู้นำใหม่ ๆ ควรให้ผู้นำที่มีอยู่เดิมได้คัดเลือกหนุ่มสาวที่มีความรู้ความสามารถและมีคุณลักษณะที่สามารถจะเป็นผู้นำในอนาคตได้ เข้ามาร่วมทำงานด้วย

2.1.8 **แบบผู้นำทางส่งเสริมการเกษตร**

กรมส่งเสริมการเกษตรซึ่งเป็นองค์กรที่มีบทบาทและหน้าที่สำคัญในการถ่ายทอดความรู้วิชาการแผนใหม่ไปสู่เกษตรกร โดยมีเกษตรกรตำบลเป็นผู้ที่ใกล้ชิดเกษตรกรมากที่สุด เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของเกษตรกรตำบล และเป็นตัวกลางในการประสานงานถ่ายทอดความรู้ จึงจำเป็นต้องมี “เกษตรกรผู้นำ” ทั้งนี้แบบของเกษตรกรผู้นำในงานส่งเสริมการเกษตร ที่ได้รับมอบหมายจากกรมส่งเสริมการเกษตร สามารถแบ่งได้เป็น 4 แบบ คือ (เอมอร จันตะนี, 2538, น. 63 - 73)

2.1.8.1 **เกษตรกรผู้นำ** กรมส่งเสริมการเกษตรได้ให้ความหมายของเกษตรกรผู้นำไว้ดังนี้ “เกษตรกรที่ปฏิบัติหน้าที่ช่วยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรทั่วไป เช่น การจัดทำแปลงสาธิต การกระจายพันธุ์พืชในหมู่บ้าน และการกระจายความรู้การเกษตรในหมู่บ้าน รวมทั้งตรวจสอบและรายงานเกี่ยวกับการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช ให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมทราบ เพื่อจะได้ช่วยเหลือได้ทันทั่วถึง ตลอดจนเป็นผู้คอยช่วยเหลือแนะนำ หรือแก้ปัญหาทางการเกษตรในระหว่างที่เจ้าหน้าที่ไม่อยู่และยังไม่ถึงกำหนดเยี่ยม” โดยคุณสมบัติของเกษตรกรผู้นำมีดังต่อไปนี้

- 1) เป็นผู้ประกอบอาชีพการเกษตร
- 2) มีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้านนั้น
- 3) เป็นผู้ที่มีลักษณะเป็นผู้นำ ได้แก่ การมีมนุษยสัมพันธ์ มีความคิดริเริ่ม
- 4) มีความสนใจต่อเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม มีความมั่นใจในตนเอง

และยินดี เสียสละต่อส่วนรวม

5) เป็นผู้ที่ได้รับการสนับสนุน และยอมรับจากเกษตรกรในหมู่บ้านนั้น เพื่อเพิ่มน้ำหนักในการจูงใจเกษตรกรอื่น ๆ ให้ปฏิบัติตาม

6) เป็นผู้สนใจวิชาการแผนใหม่และยอมรับเอามาทดลองปฏิบัติในไร่นาของตน เพื่อเป็นตัวอย่างให้เพื่อนเกษตรกรได้ศึกษาดูงาน เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ต่อไป

หน้าที่ของเกษตรกรผู้นำ คือ เป็นแกนกลางในการรับความรู้และกระจายความรู้ที่ได้รับไปสู่เกษตรกรอื่น ๆ ได้มีโอกาสรับความรู้ และนำไปปฏิบัติได้รวดเร็วขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยเกษตรกรอื่น ๆ ในการแก้ปัญหาทางประการที่สามารถจะแก้ไขกันได้

บทบาทของเกษตรกรผู้นำ บทบาทของเกษตรกรผู้นำมี 6 ประการ คือ

1) หมั่นพบกับเจ้าหน้าที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรตำบล เพื่อรับความรู้หรือคำแนะนำต่าง ๆ

2) ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร เช่น ร่วมจัดทำแปลงทดสอบ แปลงขยายพันธุ์ หรือการประชุมเกษตรกรทุกครั้ง เป็นต้น

3) ทำหน้าที่กระจายความรู้และคำแนะนำที่ได้รับจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ไปยังเกษตรกรรายอื่น ๆ เพื่อจะได้นำไปปฏิบัติต่อไป

4) ช่วยแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ที่เกษตรกรผู้นำสามารถแก้ไขได้หากไม่สามารถจะแก้ไขได้ให้ช่วยแจ้งให้เกษตรกรตำบลทราบ เพื่อหาทางแก้ไขต่อไป

5) ช่วยเป็นตัวแทนเกษตรกรตำบลในเรื่องทั่ว ๆ ไป

2.1.8.2 เกษตรหมู่บ้าน คือ ผู้นำเกษตรกรอีกแบบหนึ่งซึ่งได้จากการคัดเลือกผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นหัวหน้าของ “เกษตรกรผู้นำ” อีกชั้นหนึ่ง โดยให้เกษตรกรผู้นำในแต่ละหมู่บ้านทำการคัดเลือกเกษตรกรหมู่บ้านขึ้นมา หน้าที่ของเกษตรกรหมู่บ้าน มีดังนี้

1) เป็นแกนนำของเกษตรกรผู้นำในหมู่บ้าน

2) เป็นผู้ประสานงานและวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยร่วมมือกับองค์การที่มีอยู่ในท้องถิ่น

3) เป็นที่ปรึกษาของเกษตรกรตำบลที่รับผิดชอบหมู่บ้านนั้น

2.1.8.3 เกษตรตำบลอาสาสมัคร คือ “ผู้นำเกษตรกรอีกแบบหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นจากมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2517 เนื่องจากในช่วงเวลานั้น ได้เกิดมีการระบาดของศัตรูพืชเป็นบริเวณที่กว้างขวาง ทำความเสียหายแก่พืชผลปีละมากกว่า 1,000 ล้านบาท ช่วงเวลาดังกล่าว อัตรากำลังของเจ้าหน้าที่ส่งเสริม ฯ ไม่เพียงพอที่จะออกไปให้คำแนะนำช่วยเหลือ

เกษตรกร จึงมีมติมอบหมายให้กรมส่งเสริมการเกษตร คัดเลือกเกษตรกรในท้องถิ่น ซึ่งมีความสนใจช่วยเหลือทางราชการในรูปอาสาสมัคร โดยใช้ชื่อว่า “เกษตรกรตำบลอาสาสมัคร”

2.1.8.4 หัวหน้าเกษตรกร เป็นแบบของผู้นำเกษตรกรอีกแบบหนึ่ง นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา ได้มีโครงการปรับปรุงระบบส่งเสริมการเกษตรอย่างกว้างขวาง ทำให้งานส่งเสริมการเกษตรมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาอาชีพของเกษตรกร เกษตรตำบลมีภาระหน้าที่มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตชลประทาน รัฐบาลจึงได้พิจารณามอบหมายให้กรมส่งเสริมคัดเลือกผู้นำเกษตรกรในเขตชลประทาน ที่เรียกว่า “หัวหน้าเกษตรกร” มาช่วยแบ่งเบาภาระของเกษตรตำบล จึงอาจกล่าวได้ว่า “หัวหน้าเกษตรกร” หมายถึง “ผู้นำเกษตรกร หรือเกษตรกรผู้นำในเขตชลประทาน” ก็ได้ หน้าที่ของหัวหน้าเกษตรกร มีหน้าที่ที่สำคัญดังนี้

- 1) ปฏิบัติงานด้านส่งเสริมการเกษตรในเขตที่ได้รับมอบหมาย
- 2) แนะนำวิธีการทำงานในไร่นาที่ถูกต้องตามหลักวิชาการแก่เกษตรกร
- 3) ชักจูงและสนับสนุนเกษตรกรในเขตรับผิดชอบ ให้ผนึกกำลังกัน

ตั้งเป็นสถาบันเกษตรกรเพื่อประโยชน์ในด้านธุรกิจเกษตร

- 4) นำปัญหาและอุปสรรคในด้านการเพาะปลูก การดูแลรักษา

การป้องกันกำจัดโรคและศัตรูพืช การเก็บเกี่ยว และอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในไร่นา มาแจ้งให้เกษตรตำบล พิจารณาหาทางแก้ไข

- 5) ติดตาม เยี่ยมเยียนผลการทำงานของเกษตรกรในเขตรับผิดชอบ

และช่วยชี้แจงแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น

- 6) ปฏิบัติงานด้านการเกษตรอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

ผู้นำทั้ง 4 แบบ เป็นตัวอย่างของผู้นำเกษตรกรที่สามารถช่วยเหลืองานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร ให้สามารถดำเนินการได้อย่างดี อย่างไรก็ตามผู้นำทั้ง 4 แบบดังกล่าวข้างต้น ในปัจจุบันยังคงมีอยู่แต่บางแบบก็ไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์มากนัก

2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับสุนทรียสนทนา

2.2.1 ความหมายและความเป็นมา

ความหมาย “สุนทรียสนทนา” (Dialogue) เดวิด โบห์ม (เพชรรัตน์ พงษ์เจริญสุข, 2554, น. 50) ให้ความหมายว่า Dialogue มาจาก ภาษากรีกว่า “Dialogos” โดยคำว่า Logos หมายถึง คำ (The Word) หรือ “ ความหมายของคำ ” และคำว่า “Dia” หมายถึง “ ทะลุปรุโปร่ง ” ไม่ได้หมายความว่า “ สอง ” ดังนั้น การสนทนาจึงสามารถเกิดได้จากการกระทำของคนหลายคนไม่ใช่

แค่สองคน บางครั้งแม้มีเพียงคนเดียวก็สามารถทำได้ หากแม้เราตั้งใจที่จะฟังเสียงของตนเองที่เปล่งออกมา การสนทนาแบบ Dialogue เป็นการรับฟังวิถีคิด วิธีการให้คุณค่า ความหมายของคนอื่นต่อสิ่งที่พูด เพื่อเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ละทิ้งสิ่งที่แต่ละคนยึดถือ เพื่อผ่าข้ามพรมแดนแห่งตัวตนไปพร้อม ๆ กัน ด้วยเหตุที่มนุษย์มีความสามารถเฉพาะของอวัยวะรับสัมผัสที่แตกต่างจากสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ความสามารถของตา หู จมูก ลิ้น ผิวหนัง ของมนุษย์นั้น ถือว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่การที่มนุษย์มี ” ใจ ” หรือ “ สัมผัสที่หก ” ทำให้มนุษย์สามารถสัมผัสสิ่งรอบตัวได้ละเอียดลึกซึ้งกว่าสิ่งมีชีวิตแบบอื่น ๆ และจาก ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (2551) ได้ให้ความหมายของ สุนทรียสนทนา ว่า เป็นการสนทนาที่รับฟังกันอย่างจริงจังใจเปิดเผย ไม่มีอคติ ด้วยความรัก สื่อสารกันด้วยใจที่เปิดกว้าง มองบวก และไม่มีการตำหนิกัน ผ่านบรรยากาศที่สบาย ๆ และใกล้ชิดธรรมชาติ เป็นการสนทนาที่เอาใจเข้ามาใส่ใจเรา

การเข้าสู่กระบวนการแบบสุนทรียสนทนา คือ การสร้างพื้นที่ทางสังคมใหม่ที่เอื้อต่อการคิดร่วมกันอย่างเสมอภาค ในสภาวะปกติ คนจะคิดคนเดียว และเอาความคิดของตนเองถกเถียง โต้แย้ง ทำให้เกิดการแบ่งแยกเป็นฝ่ายแพ้ ฝ่ายชนะ และฝ่ายถูกฝ่ายผิด อันเป็นการบ่มเพาะเชื้อของความอึดอัด คับข้องใจ และนำไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่การสนทนาที่นำไปสู่การคิดร่วมกันแบบสุนทรียสนทนานั้น ไม่ใช่เป็นการนำเอาความคิดของแต่ละคนมาเสนอแนะ หรือมาโต้เถียง ขัดแย้งกันเพื่อหาผู้ชนะ แต่เป็นการมาเพื่อจะฟังซึ่งกันและกัน โดยไม่มีการตัดสินด้วยข้อสรุปใด ๆ ความคิดที่ดี เกิดจากการฟังที่มีคุณภาพ การตั้งใจฟังกัน คือการเทใจมารวมกัน มีสมาธิอยู่กับตัวเองและสิ่งที่ได้ยิน แต่จะให้ความสนใจกับเสียงของคนอื่น แม้กระทั่งเสียงของความเงียบ จะต้องกำหนดใจรับรู้ความเงียบด้วยความรู้สึกในเชิงบวก เห็นความเงียบเป็นสิ่งเดียวกับตนเอง และในความเงียบนั้น ถลางณมิติรในวงสนทนาต่างก็กำลังลำดับความคิดของตนเองอยู่ ยังไม่พร้อมที่จะพูดออกไปเช่นเดียวกับตัวเราที่กำลังรับฟังอยู่ เราสามารถรอได้ คอยได้เสมอ

กระบวนการสุนทรียสนทนาที่เหมาะสม จะทำให้เกิดการคิดร่วมกันได้อย่างมีพลัง แต่ผู้เข้าร่วมวงสุนทรียสนทนาจะต้องพยายามถอดถอนวาระ เป้าหมายส่วนตัว รวมทั้งอารมณ์เชิงสัญลักษณ์ที่ใช้ห่อหุ้มตนเองอยู่ในรูปของยศถาบรรดาศักดิ์ และอำนาจทั้งปวงออกจากตัวเอง เพื่อให้สามารถเข้าใจสรรพสิ่ง (Entities) ได้ตามสภาพที่มันเป็นจริง โดยปราศจากอิทธิพลการปรุงแต่งของสิ่งสมมุติที่มนุษย์สร้างขึ้นตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เชื่อกันว่า พลังของสุนทรียสนทนา คือความคิดสร้างสรรค์ที่ผุดบังเกิดขึ้น ภายหลังจากที่กระบวนการสุนทรียสนทนาจบสิ้นลงไปแล้ว โดยผู้ที่ร่วมกระบวนการจะได้ขึ้นมาเอง โดยไม่ต้องมีใครชี้แนะ นอกจากนี้ กระบวนการสุนทรียสนทนาที่เน้นให้เกิดการฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) สงบระงับ ไม่ด่วนสรุป (Suspension) จะช่วยแก้ไข

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลได้เป็นอย่างดี

2.2.2 หลักการเบื้องต้นของสุนทรียสนทนา

หลักการของสุนทรียสนทนาคือ การพูดคุยกัน โดยไม่มีหัวข้อ หรือวาระ (Agenda)

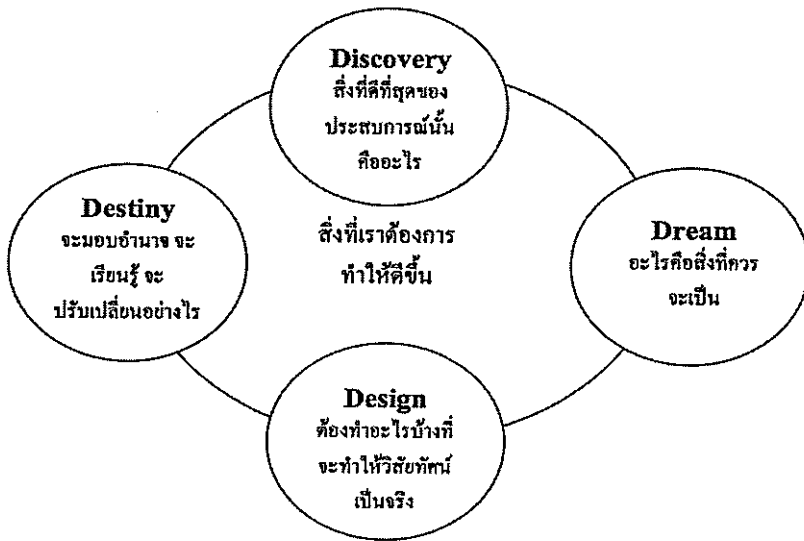
ที่ตายตัวไว้ล่วงหน้า และไม่มีเป้าหมายเพื่อค้นหาข้อสรุปร่วมกัน เพราะจะเป็นการเปิดช่องว่างให้อำนาจเข้ามาชี้นำเข้าหาผลประโยชน์ของตนเอง โดยใช้สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องมือ คนในวงสนทนาสามารถพูดเรื่องอะไรก็ได้ ถามอะไรขึ้นมาก็ได้ คนในวงสนทนาจะตอบหรือไม่ตอบก็ได้ แต่ก็มิได้หมายความว่า สุนทรียสนทนา เป็นการพูดคุยแบบลมเพลมพัด หะหะพาที ตลก โปกษา ตรงกันข้าม พฤติกรรมเหล่านี้ เป็นสิ่งต้องห้ามในวงสนทรียสนทนาด้วยซ้ำไป ทั้งนี้เพื่อมิให้อารมณ์แบบสรวลเสเฮฮาเหล่านี้ กลายเป็นอุปสรรคต่อความสงบ และרבกวนสมาธิของผู้เข้าร่วมวงสนทรียสนทนา การเข้าไปอยู่ในวงสนทรียสนทนา ทุกคนจะต้องให้ความเคารพต่อบรรยากาศของความเงียบสงบ ปลดปล่อยอารมณ์ให้ผ่อนคลาย พูดจากันพอ ได้ยิน พูดเรื่องอะไรก็ได้ แต่โดยส่วนใหญ่ จะหลีกเลี่ยงการแนะนำ และการตอบคำถาม เพราะถือว่า คำถามที่เกิดขึ้น เป็นคำตอบในตัวของมันเอง นอกจากนี้ สุนทรียสนทนา ยังไม่อนุญาตให้มีการโต้แย้ง หรือสนับสนุน จนเกิดการปะทะกันทางความคิดใด ๆ เพราะถ้าปล่อยให้สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้น นั้นหมายถึงการปล่อยให้แต่ละคนนำเอาฐานคติของตนออกมาประหัดประหารกัน และจบลงด้วยความคิดของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถูกตีตกจากวงสนทนาไป ซึ่งผิดหลักการของสุนทรียสนทนาหลักการสำคัญของสุนทรียสนทนาอีกประการหนึ่งคือ “การฟังให้ได้ยิน” (Deep Listening) โดยพยายามไม่ใส่ใจว่า เสียงที่ได้ยินเป็นเสียงของใคร เพียงแต่กำหนดใจให้รู้ได้ว่า เสียงที่ได้ยิน คือเสียงของกัลยาณมิตรของเราคนหนึ่ง ที่ปรารถนาจะให้เราได้ยิน ได้ฟังแต่สิ่งดี ๆ เท่านั้น นอกจากนี้ จะต้องมีการเฝ้าสังเกตอารมณ์และความรู้สึกของตนเอง ในขณะที่ได้ยินเสียงต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามากระทบ เสียงเหล่านั้นอาจจะเป็นเสียงของตนเองที่พูดคุยกับตนเอง เสียงของคนในวงสนทนา หรือเสียงจากธรรมชาติ เช่นเสียงนกร้อง น้ำไหล และเสียงจิ้งหรีดเรไรยามค่ำคืน เป็นต้น ถ้าหากฟังอย่างตั้งใจ และฟังเพื่อให้ได้ยิน อาจจะมีความคิดบางอย่างแวบขึ้นมาในใจ และความคิดนั้น อาจจะถูกนำไปใช้ในการเริ่มต้นของการทำอะไรบางอย่างที่มีคุณค่าต่อตนเองและสังคมได้ในอนาคต การยอมรับในหลักการของสุนทรียสนทนา คือความพยายามเบื้องต้นในการถอดถอนอิทธิพลของอำนาจ อุปาทาน ซึ่งทำงานอยู่ในรูปของระบบสัญลักษณ์ พิธีการต่าง ๆ ที่ห่อหุ้มตัวตนไว้ในโลกอันคับแคบ หดหู่ ซึมเศร้า และเป็นสถานบ่มเพาะเชื้อแห่งความรุนแรงไว้อย่างลึกลับ เชื่อกันว่า หากคนสามารถก้าวข้ามสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ไปได้ จิตใจก็จะถูกปลดปล่อยเป็นอิสระ (Deliberation) สามารถเรียนรู้จากการฟังได้อย่างไม่มีข้อจำกัด เพื่อยกระดับภูมิธรรมของตนเองให้สูงขึ้นเรื่อย ๆ แต่ก็ก็เป็นเรื่องที่คนธรรมดาทำได้ยาก ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนา

พลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (2551) กล่าวถึงหลักของการสนทนาคือ 1) การยอมรับกันและกันอย่างเท่าเทียม โดยต้องถอดยศ ตำแหน่ง วิทยุคุณวุฒิออกก่อนจะเข้าวงสนทนา 2) การดำรงความอยากรู้อยากเห็นในกันและกัน หมายถึง ต้องทำความรู้สึกไว้ว่าเรายังเป็นคนที่ยังไม่เก่ง ต้องได้รับคำแนะนำ และความช่วยเหลือจากกันและกันเพื่อพัฒนาตนเองให้เข้าใจมากขึ้น จะได้เปิดใจรับฟัง โดยบุคคลอื่นอย่างไม่มีทิฐิมานะ ว่าตนเองดีกว่าเหนือกว่า ขณะเดียวกันก็ชื่นชมและรับฟังความคิดของทุกคน และ ไม่ตัดสินคนอื่นด้วยความคิดของตนเอง 3) ตระหนักว่าเราต้องการความช่วยเหลือจากกันและกันในกลุ่มจะช่วยให้เป็นผู้รับฟังที่ดี โดยการตั้งใจฟังผู้อื่นและฟังให้จบเพื่อทำความเข้าใจในความหมายในสิ่งที่เขาพูด เมื่อเราทำแบบนี้กับคนอื่น ๆ ก็จะทำแบบนี้กับเราเช่นกัน นั่นหมายถึงเราฟังคนอื่นอยากลึกซึ้งมากขึ้น 4) ลดอัตราความเร็วการการสนทนาให้ช้าลง เพื่อให้มองย้อนจากสิ่งต่าง ๆ หมายถึง ต้องเข้าใจว่าการฟังเป็นสิ่งสำคัญ การเร่งตนเองจะทำให้ไม่ใส่ใจการฟัง ทำให้ไม่รู้จักความหมายของผู้พูด 5) ให้จดจำว่าการสนทนาเป็นวิถีทางที่เป็นธรรมชาติที่ทุกคนจะได้คิดร่วมกัน ดังนั้นควรให้ความสำคัญในการสนทนาให้ช้าลงและอย่าเร่งรีบ นั่นหมายถึงการพูดคุยต้องทำหลายครั้ง และ 6) คาดได้เลยว่าในการสนทนาบางครั้งจะยุ่งเหยิง หมายความว่าบางครั้งในการสนทนาดูเหมือนว่าต่างคนต่างพูดคนละเรื่องกันเราก็ไม่ควรจะกังวลใจและรีบจัดการให้มันไปในทิศทางที่คืออย่างที่ตัวเราเองคิด แต่ควรปล่อยให้มันเป็นไปตามธรรมชาติของวงสนทนา

เพชรรัตน์ พงษ์เจริญสุข (2554) กล่าวถึง สุนทรียสนทนาไว้ดังนี้ 1) เป็นการสนทนากับคนเพียงหนึ่งคนขึ้นไป หรือตนเองสนทนากับตนเองก็ได้ เช่น การชั่งน้ำหนักความคิดเห็นโดยไม่ตัดสิน สุนทรียสนทนาในกลุ่มที่เล็กเกินไปนั้นอาจไม่ค่อยดีนัก แต่ถ้ามากเกิน 40 คนก็จะทำให้การนั่งล้อมวงสบาย ๆ ได้ยาก วิธีนั่งล้อมวงอาจนั่งล้อมวงเป็นวงกลมเดียว หรือวงกลมสองวงซ้อนกันก็ได้ ถ้ากลุ่มคน 20 – 40 คน จะทำให้เห็นวัฒนธรรมย่อยของกลุ่ม พลังกลุ่มนี้จะเพิ่มขึ้นในทันทีถ้าจำนวนคนร่วมมีจำนวนมาก 2) การเข้าร่วมสุนทรียสนทนา ต้องนั่งเป็นวงกลม ไม่มีการกำหนดวาระในการสนทนา แต่ช่วงแรก ๆ นั้นอาจเริ่มกลุ่มโดยมีผู้คอยประสานช่วยเหลือเป็นระยะ ๆ เมื่อเวลาผ่านไปประมาณ 2 ชั่วโมงขึ้นไป ก็จะทำให้คนในกลุ่มเริ่มมีการพูดคุยกันอย่างเป็นธรรมชาติมากขึ้น อาจจะมีการนัดพูดคุยกัน ทุกสัปดาห์ หรือเดือนละครั้งก็ได้แล้วแต่จะตกลงกัน แต่ที่สำคัญการสร้างกลุ่มสุนทรียสนทนาอย่าทำให้อยู่แบบถาวรเพราะจะทำให้เกิดความเคยชิน อาจตั้งวงระยะเวลาสั้นพอที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น 3) ระยะเวลาที่ยังสมบูรณ์ คนเข้ากลุ่มตอนแรก คนจะตั้งข้อสงสัย หรือสมบูรณ์ไว้วางใจตนเองว่าจะทำอะไร / ทำแล้วได้อะไร บางทีจะต่อต้านในสิ่งนั้น อาจแสดงความรู้สึกนั้นออกมาอาจเป็นด้วยคำพูดหรือท่าทาง คนในกลุ่มก็จะมองเห็น แล้วจะสะท้อนกลับให้เจ้าตัวเห็น ได้ สุนทรียสนทนานั้น เราจะไม่ไปเปลี่ยนมุมมอง

ของใคร และเมื่อการสนทนาสิ้นสุดลง คนอาจเปลี่ยนหรือไม่เปลี่ยนความคิดเห็นของเขาก็ได้

4) ความจำเป็นของแรงกระตุ้น เป็นช่วงที่อาจจะหงุดหงิดเพราะไม่สามารถปลดปล่อยตนเองตามที่ตนเองขัดข้องใจ ได้ จึงอยู่ในช่วงที่อยู่ในภาวะขัดแย้ง ความจำเป็นสามารถสร้างแรงกระตุ้นอันทรงพลัง ความจำเป็นจะกระตุ้นและสร้างสรรค์ให้เกิดแบบแผนใหม่ ๆ ของความจำเป็น ถ้าทำได้ ก็จะเป็นการรู้สึกปลดปล่อยอย่างแท้จริง เราต้องมีความจำเป็นอันสร้างสรรค์ เพื่อให้เรากลับพบ อาจค้นพบด้วยตนเองหรือเป็นหมวดหมู่ก็ได้ 5) ความคิดที่รับรู้ตนเอง ความคิดก่อให้เกิดการกระทำ เป็นการรับรู้ตนเอง สุนทรียสนทนาจะช่วยให้คนเกิดจิตสำนึกใหม่ 6) การมีส่วนร่วมแบบรวมหมู่ คือการที่ทุกคนมาร่วมคิดกัน แบ่งปันความคิดเห็นโดยไม่มีการ โกรธ เกิดเมื่อคนหนึ่งเกิดความคิดขึ้น ทุกคนก็จะหุบเอาประเด็นมาร่วมคิดกัน เป้าประสงค์ของสุนทรียสนทนาไม่ได้เป็นไปเพื่อวิเคราะห์สิ่งใดสิ่งหนึ่งและไม่ใช่การเถียงที่จะชนะกัน แต่เป็นไปเพื่อระงับยับยั้งความคิดของตนเอง และคอยมองความคิดเห็นของตนเอง คอยรับฟังความคิดเห็นของทุก ๆ คน แลกเปลี่ยนเรียนรู้สาระความคิดเห็นร่วมกัน แต่ไม่ใช่การ โน้มน้ำหรือชักจูง สุนทรียสนทนาไม่จำเป็นต้อง โน้มน้ำหรือเชิญชวน เพราะมันดูไม่กลมกลืน หรือปราศจากเหตุผล เพราะถ้าสิ่งใดถูกต้องก็ไม่จำเป็นต้องเชิญชวน และ 6) วัฒนธรรมใหม่ ถ้าเราสามารถเอาความหมายมาร่วมกันได้ เราก็สามารถทำให้กลมกลืนกัน และเกิดเป็นข้อตกลงร่วมกัน ได้ดังนั้น จึงไม่มีใครสามารถบังคับใคร ให้เข้าไปนั่งอยู่ในกระบวนการสุนทรียสนทนาได้ โดยที่เขาไม่มีความสมัครใจ และไม่ยอมรับเงื่อนไข หลักการเบื้องต้นเหล่านี้เสียก่อน การยอมรับเงื่อนไขแปลก ๆ เหล่านี้มีไว้เรื่องง่าย เพราะคนส่วนใหญ่มีประสบการณ์ และเคยชินกับการพูดคุยแบบเป็นการเป็นงาน มีการวางวาระ เป้าหมายของการพูดคุยไว้ล่วงหน้า มีการโต้เถียง ลงมติและข้อสำคัญมีคนที่ทำหน้าที่เป็นประธานในการประชุม เมื่อเข้ามาอยู่ในบรรยากาศที่ตนเองไม่คุ้นเคย ก็เลยหงุดหงิด เพราะทำใจไม่ได้กับการพูดคุยแบบไม่มีทิศทาง David Bohm ได้ให้คำแนะนำว่า ความรู้สึกเหล่านี้ถือเป็นเรื่องธรรมดา คนที่เชื่อมั่นในกระบวนการของสุนทรียสนทนาจะต้องเผชิญหน้ากับมัน และผ่านจุดสำคัญนี้ไปให้ได้ หลังจากนั้น บรรยากาศจะค่อย ๆ ดีขึ้น เพราะทุกคนสามารถปรับตัวให้คุ้นเคยกับบรรยากาศการพูดคุยแบบใหม่ จนแทบไม่มีใครอยากจะเลิกกันไปง่าย ๆ

ภาพที่ 2.2 วงจรของ Appreciative Inquiry “ 4-D Cycle,” ปรับปรุงจาก *A positive revolution in change*. From Cooperrider and Whitney, 2001, In D. L. Cooperrider, p. 35

2.2.2.1 หลักปฏิบัติ Dialogue

- 1) ฟังอย่างลึกซึ้ง ฟังให้ได้ยิน
- 2) มีความเป็นอิสระ และผ่อนคลาย
- 3) ทุกคนเท่าเทียมกัน ไม่มีผู้นำ และไม่มีผู้ตาม

2.2.2.2 การจัดการวงสนทนาที่ดี แบบ Dialogue การจัดการวงสนทนา ควรคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ซึ่ง อาจารย์ โสภส ศิริไสย์ ได้แนะนำแนวทางแบบรวบรัดภายใต้คำพูดสั้น ๆ ว่า SPEAKING ดังนี้

1) Setting (S) หมายถึง ฉาก สถานที่ และเวลาของการทำ Dialogue ซึ่งถือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญเป็นอันดับต้น ๆ กล่าวคือ การจัดสถานที่ ควรจัดให้นั่งเป็นวงกลม ให้ทุกคนในวงสนทนาหันหน้าเข้าหากัน เพื่อให้สามารถมองเห็นหน้า ซึ่งกันและกันได้หมดทุกคน และให้มีพื้นที่ว่างพอที่ทุกคนจะสามารถเคลื่อนไหวไปมาได้สะดวก ถ้าหากมีทิวทัศน์ที่สวยงาม ที่เป็น “ต้นทุน” ทางธรรมชาติที่ดีอยู่แล้ว ควรใช้ให้เป็นประโยชน์มากที่สุด โดยเปิดม่านเพื่อให้สามารถมองเห็นวิวทิวทัศน์ และปลดปล่อยอารมณ์และเป็นที่พักสายตา

2) Process (P) หมายถึง กระบวนการ Dialogue เป็นเรื่องของกระบวนการ (Process Determinism) ซึ่งเป็นไปตามเหตุและปัจจัยไม่สามารถคาดการณ์ไว้ล่วงหน้าได้ ผู้เข้าร่วมวงสนทนาต้องมีสติอยู่เสมอ สิ่งที่พูดไม่มีการสรุปหรือสร้างความคิดรวบยอด เพื่อหาคำตอบสุดท้าย

และให้ทุกคนคิดเหมือนกันหมด แต่ถ้าผู้เข้าร่วมวงเชื่อมั่นในเรื่องของกระบวนการ จะเห็นว่า คำตอบจะเกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ และเป็นหน้าที่ของผู้เข้าร่วมวงที่จะทำความรู้จักกับคำตอบนั้น ด้วยตนเอง คำตอบบางอย่างรู้ได้เฉพาะตัว อธิบายให้ใครฟังไม่ได้

3) Ends (E) หมายถึง เป้าหมาย Dialogue ไม่อนุญาตให้แต่ละคนนำ เป้าหมายส่วนตัว หรือวาระส่วนตัวเข้าไปใช้ นอกจากจะมีเป้าหมายเพื่อการฟัง เรียนรู้ตนเอง และ เรียนรู้ผู้อื่นเท่านั้น นอกจากนี้จะต้องหลีกเลี่ยงมิให้มีการตั้งผลลัพธ์ไว้ล่วงหน้า ไม่นำสิ่งที่เชื่ออยู่ในใจออกมาโต้แย้งประหัดประหารซึ่งกันและกัน Dialogue จึงเหมาะสมสำหรับเริ่มต้นทำงานที่มีความซับซ้อน หลากหลาย หรือต้องการแก้ไขปัญหายุ่งยากที่ยากจะร่วมกัน Dialogue จึงไม่มีการโอ้อวด ไม่นะเนาะนำสั่งสอน หรือหวังจุดประกายให้คนอื่นคิดตาม รวมทั้งไม่ได้โต้แย้ง หรือยกยอปอปั้น หรือ ตำนานิตีเดียน

4) Attitude (A) หมายถึง การมีเจตคติที่ดีต่อคนอื่น มีจิตใจที่เปิดกว้าง มีความสุขที่ได้ยิน ได้ฟัง และได้เรียนรู้จากผู้อื่น Dialogue คือชุมชนสัมมาทิฐิ ไม่เริ่มต้นด้วยการ ประณามคนอื่น การเสนอแนะให้คนอื่นทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ หรือการพูดถึงปัญหา ซึ่งจะนำไปสู่การ ได้เถียง การปกป้อง และการมุ่งเอาชนะกัน

5) Key Actor (K) หมายถึง คณะทำงานที่อยู่เบื้องหลัง ผู้ทำหน้าที่ ประสานงาน สร้างฉาก และค้นหาผู้ที่เหมาะสมจะมานั่งพูดคุยกัน เพื่อวัตถุประสงค์ร่วมกันอย่างใด อย่างหนึ่ง ซึ่งจะรวมความถึง Facilitator ผู้ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกให้เป็นไปตามหลักการของ กระบวนการรวมทั้งแก้ไขปัญหาค้นหาได้ทันทั่วทั้ง โดยสุภาพและไม่ทำให้ผู้ร่วมวงสนทนารู้สึกเสียหน้า

6) Instrument (I) หมายถึง เครื่องมือของ Dialogue คือ จะต้องช่วยลดทอน ความเป็นทางการของการใช้ภาษาให้มากที่สุด หลีกเลี่ยงถ้อยคำแบบพิธีการ เช่น ขออนุญาตพูด เพราะการพูดนี้ไม่ต้องขออนุญาตใคร หากผู้พูดคนก่อนพูดจบและมีความเงียบเกิดขึ้นก็สามารถ แทรกตนเองขึ้นมาพูดได้โดยอัตโนมัติ แต่สิ่งที่จะต้องระวังคือพูดสิ่งใดออกไป สิ่งนั้นจะย้อนกลับมาเข้าสู่ตนเอง ทำให้รู้สึกได้ภายหลัง

7) Norms of Interaction (N) หมายถึงบรรทัดฐานของการปฏิสัมพันธ์ ซึ่งจะต้องมีความเท่าเทียมกัน ทั้งในแง่ของคำพูดและการปฏิบัติ กล่าวคือ จะต้องหลีกเลี่ยงคำพูด และการกระทำทางวาจาใด ๆ ที่แสดงว่าตนเองเหนือกว่า หรือด้อยกว่าคนอื่น วัจนกรรมที่แสดง ความเหนือกว่าได้แก่ คำพูดแบบแนะนำ อบรม สั่งสอน โอ้อวด ยกตนข่มท่าน ส่วนคำพูดที่แสดง ความด้อยกว่าคนอื่น เช่น คำพูดแบบวิงวอนร้องขอ คำแนะนำและความช่วยเหลือจากผู้อื่น

8) Genre (G) หมายถึง ประเภทของการพูดคุย Dialogue ไม่ใช่การพูดคุยแบบพิจารณาถกเถียงหรือโต้แย้ง ไม่ใช่การบรรยายไม่ใช่การประชุมที่มีประธานทำหน้าที่วินิจฉัยสั่งการ หรือมีเป้าหมายวาระไว้ล่วงหน้า แต่เป็นการพูดคุยแบบเปิด ไม่มีเป้าหมาย และวาระเพื่อสร้างความหมายร่วมกัน แต่หากเป้าหมายจะเกิดขึ้นตามมาในภายหลังก็คงไม่มีใครห้าม แต่ต้องเกิดภายใต้บริบทของการสร้างความหมายร่วมกัน

Dialogue หรือบทสนทนา ไม่ใช่เป็นคำตอบสุดท้ายของการแก้ปัญหาอันสลับซับซ้อนบนโลกใบนี้ได้ทุกเรื่อง แต่ Dialogue เป็นเพียงการเริ่มต้นของ “ สัมมาทิจิ ” เพื่อการแก้ปัญหาที่มนุษย์สร้างขึ้น นับจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน

ดังนั้น การทำ Dialogue จึงควรทำอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ คนในวงสนทนาจะเป็นกระจกเงาให้กันและกัน อย่างปราศจากอคติ เพื่อเปิดโอกาสให้แต่ละคนเรียนรู้ตนเอง และแก้ไขปรับปรุงตนเอง เพื่อให้สามารถทำงานร่วมกัน และอยู่ร่วมกับคนอื่น ได้อย่างมีความสุข สามารถทำงานที่ยาก ๆ ที่ไม่สามารถจัดการด้วยวิธีการธรรมดาได้

2.2.2.3 วงจรสุนทรียสนทนา (The 4-D Cycle)

วงจร AI จะเริ่มจากการค้นหา (Discovery) ประสบการณ์ที่ดีที่สุด (Peak Experience) จากนั้นเอา ประสบการณ์ที่ได้มาสานต่อเป็นความฝันหรือวิสัยทัศน์ (Dream) วางแผนทำให้วิสัยทัศน์เป็นจริง (Design) และ เริ่มต้นลงมือกระทำ (Destiny) ซึ่งกระบวนการที่ก่อให้เกิดพลังของสุนทรียสนทนา คือ วงจร 4-D (Discovery, Dream, Design, Destiny) มุ่งไปที่ความสนใจขององค์กรในเรื่องศักยภาพด้านบวกที่ดีที่สุด สิ่งที่เป็นแกนทางด้านบวก (Positive core)

และปลดปล่อยพลังของแกนทางบวกนั้นออกมาเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและเสริมสร้าง

ปฏิบัติการ AI ทั้ง 4 ขั้นตอนหรือ 4D จะต้องรวมตัวกันเป็นหนึ่งเดียว คือ เวลาปฏิบัติจะเข้าไปพร้อม ๆ กัน ไม่แยกว่า D ไหนหรือแยกไม่ออกว่า D ไหน โดยที่ทั้ง 4D ดำเนินการพุ่งไปที่เป้าหมายที่ทรงคุณค่าที่ได้ร่วมกันกำหนด และร่วมกันกำหนดแล้วกำหนดอีกจนลึกเข้าไปในจิตวิญญาณของสมาชิกของหน่วยงาน/องค์กรทุกคน หรือมองถึง ภาคส่วนของสังคมในระดับประเทศก็ย่อมได้

Discovery คือการค้นหาความดี ความสำเร็จที่น่าชื่นชม ทั้งที่เป็นตัวผลงาน กิจกรรม บุคคล สำหรับการบรรลุเป้าหมายที่ทรง คุณค่าที่กำหนด การค้นหานี้จะค้นแล้วค้นอีกและค้นหาในลักษณะจ้องรอคอยการผุดบังเกิด (Emergence) Dream ร่วมกันฝันให้เป็นฝันที่ยิ่งใหญ่ที่ไกลที่เหลือเชื่อ เพื่อการบรรลุเป้าหมายที่ทรงคุณค่าที่กำหนด ความฝันและเป้าหมายที่ทรงคุณค่าจะทำให้เกิดความมุ่งมั่น ความเพียรพยายาม มานะอดทน เกิดจิตสำนึก จิตใต้สำนึก

และจิตเหนือสำนึกในการบากบั่นสู่เป้าหมายที่ทรงคุณค่า ผมมองว่านี่คือวิธีเปิดประตูให้พลังปัญญาญาณ (Intuition) ออกมาแสดงพลัง Design นำสิ่งที่ดี/ผลดีในอดีตมาออกแบบกิจกรรมและสร้างสรรค์ต่อ คำว่า “ออกแบบ” ในที่นี้ไม่ได้ หมายถึง การออกแบบ อย่างการออกแบบบ้านที่มีพิมพ์เขียวตายตัว แต่เป็นการ “ออกแบบอย่างไม่ออกแบบ” แต่เป็นการประกอบชิ้นส่วนความคิดความสำเร็จที่สั่งสมขึ้นจนประกอบกันเป็นรูปร่างตามเป้าหมายและความฝัน Destiny มีการดำเนินการเป็นวิถีชีวิตตามสภาพความเป็นจริงในขณะนั้น ๆ สิ่งที่ใช้ในการดำเนินการได้แก่ เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Continuous Learning) มีการปรับปรุง ปรับตัวอยู่ตลอดเวลา (Adjustment) ค้นกลอนสด ใช้สามัญสำนึกตามสถานการณ์ในขณะนั้น (Improvisation), ไม่ใช่วางแผนในกระดาษแต่วางแผนปฏิบัติ วางแผนเพื่อการปฏิบัติและวางแผนโดยการปฏิบัติ (Action Planning), ยุทธศาสตร์เพื่อการดำเนินการหรือการลงมือทำ ไม่ใช่เขียนยุทธศาสตร์ให้คนอื่นทำ (Implementation Strategies) สร้างความต่อเนื่องอย่าง ยั่งยืน (Sustainability)

2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับกลีกรมอินทรีย์

2.3.1 ความหมายและความสำคัญของกลีกรมอินทรีย์

พิชญานิน สรรเสริญ (2553) กล่าวว่า กลีกรมธรรมชาติ หมายถึง การปลูกพืช โดยไม่ใช่ปุ๋ยเคมีและสารเคมีทางการเกษตรทุกชนิด ตลอดจนไม่ใช่สิ่งขับถ่ายจากมนุษย์ หรือเรียกว่ากลีกรมไร้สารพิษ กลีกรมธรรมชาติจะเน้นการปรับปรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์สามารถทำการเพาะปลูกได้เหมือนกับดินในป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ โดยมีการนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นวิธีการที่ไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสภาพแวดล้อม ไม่เป็นอันตรายต่อกลีกรและผู้บริโภค สามารถให้ผลผลิตได้ดีทั้งปริมาณและคุณภาพ กลีกรมธรรมชาติเป็นระบบการเกษตรที่มีความยั่งยืน ถาวร และเป็นอาชีพที่มีความมั่นคง

ดังนั้นถ้าจะให้ความหมายของคำว่า ผักไร้สารพิษ จึงเป็นผักที่ผลิตโดยวิถีกลีกรมธรรมชาติ ปราศจากสารพิษ ไม่มีการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมี รวมทั้งไม่ใช่สิ่งขับถ่ายจากมนุษย์ในกระบวนการผลิต จึงปลอดภัยต่อผู้ผลิตและผู้บริโภคมากที่สุดแต่สำหรับผักปลอดสารพิษ เป็นผักที่มีสารพิษหรือสารเคมีทางการเกษตรตกค้างอยู่ในระดับที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค ดังนั้นผักปลอดสารพิษอาจแบ่งได้เป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มแรกเป็นผักที่ขึ้นเองตามธรรมชาติหรือผักที่ปลูกโดยวิถีธรรมชาติ ซึ่งไม่มีสารพิษตกค้างในผลผลิต กลุ่มที่สองเป็นผักที่ผลิตโดยวิธีทั่วไปมีการควบคุมการใช้สารเคมีซึ่งอาจมีการใช้สารเคมีในระยะแรก ๆ และงดการใช้เมื่อใกล้เก็บเกี่ยวผลผลิต เพื่อไม่ให้มีสารพิษตกค้างในผลผลิตหรือถ้ามีสารพิษตกค้างอยู่ก็ต้องไม่เกินระดับที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค

2.3.1.1 ความสำคัญของกิจกรรมธรรมชาติ

- 1) ช่วยรักษาสภาพแวดล้อม เนื่องจากไม่มีการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีทุกชนิด จึงไม่มีสารพิษตกค้างในสภาพแวดล้อม
- 2) ช่วยปรับปรุงและพัฒนาดินให้มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสมต่อการเพาะปลูกจึงช่วยคุ้มครองพื้นที่ในการทำกิจกรรม
- 3) ช่วยรักษาความสมดุลของระบบนิเวศและความสมดุลของสภาพแวดล้อมอื่น ๆ
- 4) ทำให้ได้ผลผลิตที่บริสุทธิ์ ปราศจากสารพิษ ได้ปริมาณและมีคุณภาพดี
- 5) กลีกรสามารถพึ่งตนเองได้ โดยมีการใช้ทรัพยากรภายในแปลงกิจกรรมมาหมุนเวียนใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ลดการใช้ปัจจัยภายนอกจึงเป็นการลดต้นทุนการผลิต
- 6) เป็นการผลิตที่คำนึงถึงผู้บริโภคและลูกหลานในอนาคต
- 7) เป็นการลดความเสี่ยงเนื่องจากกิจกรรมธรรมชาติเป็นการผลิตที่ให้ผลผลิตแบบผสมผสานและมีความยั่งยืน
- 8) ทำให้กสิกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี ปลอดภัยจากพิษภัยของสารเคมี สามารถประกอบอาชีพที่ปลอดภัยมีรายได้เลี้ยงครอบครัวได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

2.3.2 หลักกิจกรรมธรรมชาติ

ถ้าเราศึกษาสภาพป่าเขาเราจะเห็นว่าในป่ามีต้นไม้ขนาดขึ้นปะปนกันอยู่เต็มไปหมดผิวดินถูกปกคลุมไปด้วยใบไม้ที่หล่นทับถมกัน สัตว์ป่าถ้ำยมูลไว้ที่ผิวดินคลุกเคล้ากับใบไม้ และซากพืช มูลสัตว์รวมทั้งซากสัตว์ โดยมีสัตว์เล็ก ๆ เช่น ไส้เดือน กิ้งกือ จิ้งหรีด ฯลฯ กัดแทะเป็นชิ้นเล็ก ๆ และมีจุลินทรีย์ที่อยู่ในดินช่วยย่อยสลายจนกลายเป็นฮิวมัส ซึ่งเป็นแหล่งธาตุอาหารของพืชและใช้ในการเจริญเติบโตของต้นไม้ในป่านั่นเอง ดังนั้นจึงไม่จำเป็นต้องนำปุ๋ยเคมีไปใส่ในป่า ซึ่งกสิกรสามารถเลียนแบบป่าได้โดยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ เช่น ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยน้ำชีวภาพ และปุ๋ยพืชสด ใช้ปุ๋ยชีวภาพ เช่น ไรโซเบียม ไมโครไรซา เป็นต้น ทดแทนการใช้ปุ๋ยเคมี นอกจากนี้ใบไม้และเศษพืชที่ปกคลุมผิวดินก็เป็นการคลุมผิวดินไว้ ป้องกันการสูญเสียน้ำในดินทำให้หน้าดินอ่อนนุ่มสะดวกต่อการชอนไชของรากพืช การเพาะปลูกพืชก็ควรมีการคลุมหน้าดินด้วย ถ้าศึกษาต่อไปจะ พบว่า แม้ไม่มีใครนำเอายาฆ่าแมลงไปฉีดพ่นให้ต้นไม้ในป่า แต่ต้นไม้ในป่าก็เจริญเติบโตแข็งแรงต้านทานโรคและแมลงได้ตามธรรมชาติถึงแม้จะมีโรคและแมลงรบกวนบ้าง แต่ก็ไม่ถึงขั้นเสียหาย และยังสามารถให้ผลผลิตได้ตามปกติ นั่นก็คือ ต้นไม้ที่ขึ้นอยู่บนดินที่มีความอุดมสมบูรณ์จะสามารถต้านทานโรคและแมลงได้ นอกจากนี้พืชในป่าก็ไม่ใช่พืชชนิดเดียวกันทั้งหมด แต่เป็นพืชหลากหลายชนิดทำให้มีความหลากหลายทางชีวภาพ มีแหล่งอาหาร

ที่หลากหลายของแมลง และแมลงบางชนิดเป็นศัตรูพืช บางชนิดก็เป็นแมลงศัตรูธรรมชาติของแมลงศัตรูพืช จึงมีการควบคุมซึ่งกันและกันดังนั้น จึงเกิดความสมดุลตามธรรมชาติ โอกาสที่จะเกิดแมลงศัตรูพืชระบาดจนเกิดความเสียหายจึงมีน้อย ดังนั้นกสิกรจึงสามารถจำลองสภาพป่าไว้ในไร่นาโดยการปลูกพืชให้หลากหลายชนิด หลักกสิกรรมธรรมชาติก็เป็นหลักการที่มาจากป่าที่สมบูรณ์นั่นเองซึ่งจะประกอบด้วยการปฏิบัติการทางกสิกรรมที่คำนึงถึง ดิน พืชและแมลง ไปพร้อม ๆ กัน คือ 1) ดิน : ปรับปรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ 2) พืช : ปลูกพืชหลายชนิด และ 3) แมลง : อนุรักษ์แมลงที่มีประโยชน์

2.3.2.1 หลักกสิกรรมธรรมชาติ ข้อที่ 1 ปรับปรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์

1) ปรับปรุงดินโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยอินทรีย์ ได้แก่ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยน้ำชีวภาพ และปุ๋ยพืชสด ส่วนปุ๋ยชีวภาพ ได้แก่ ไรโซเบียม ไมโคไรซา ปุ๋ยเหล่านี้จะให้ทั้งธาตุอาหารหลัก ธาตุอาหารรอง และธาตุอาหารเสริมหรือจุลธาตุแก่พืชอย่างครบถ้วนจึงใช้ทดแทนปุ๋ยเคมีได้

2) การคลุมดิน ทำได้โดยใช้เศษพืชต่าง ๆ จากไร่นา เช่น ฟาง หญ้าแห้ง ต้นถั่ว ใบไม้ ขุยมะพร้าวเศษเหลือทิ้งจากไร่นาหรือกระดาษหนังสือพิมพ์ พลาสติกคลุมดินหรือการปลูกพืชคลุมดินการคลุมดินมีประโยชน์หลายประการ คือ ช่วยป้องกันการชะล้างของหน้าดิน และรักษาความชุ่มชื้นของดิน เป็นการอนุรักษ์ดินและน้ำ ช่วยทำให้หน้าดินอ่อนนุ่มสะดวกต่อการชอนไชของรากพืช ช่วยรักษาอุณหภูมิของดินมิให้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ช่วยป้องกันวัชพืช ช่วยกระตุ้นจุลินทรีย์ที่มีประโยชน์เพิ่มขึ้นทั้งชนิดและปริมาณ นอกจากนี้วัสดุคลุมดินจะค่อย ๆ ย่อยสลายและปลดปล่อยธาตุอาหารให้แก่เสริมให้พืชเจริญเติบโตดีและให้ผลผลิตดี อนึ่งในการคลุมถ้าสามารถคลุมดินได้หนาพอจะช่วยป้องกันวัชพืชได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังช่วยให้ดินที่เตรียมไว้ดีแล้วยังคงมีความอ่อนนุ่มและร่วนซุยตลอดฤดูปลูกอีกด้วย

3) การปลูกพืชหมุนเวียน เนื่องจากพืชแต่ละชนิดต้องการธาตุอาหารแตกต่างกัน ทั้งชนิดและปริมาณ อีกทั้งระบบรากยังมีความแตกต่างกันทั้งในด้านการแผ่กว้างและหยั่งลึก ถ้ามีการจัดระบบการปลูกพืชอย่างเหมาะสมแล้วจะทำให้การใช้ธาตุอาหารมีทั้งที่ถูกใช้และสะสมสลับกันไปทำให้ดินไม่ขาดธาตุอาหารธาตุใดธาตุหนึ่ง และเทคนิคที่สำคัญควรปลูกพืชตระกูลถั่วหรือพืชปุ๋ยสดหมุนเวียนปีละ 1 ครั้ง เพื่อช่วยบำรุงดิน “หัวใจของกสิกรรมธรรมชาติอยู่ที่ดินดีพืชที่ปลูกอยู่บนดินที่ดีจะเติบโตแข็งแรงสามารถต้านทานการทำลายของโรคและแมลงศัตรูพืชได้และส่งผลให้ได้ผลผลิตดี”

2.3.2.2 หลักเกษตรธรรมชาติ ข้อที่ 2 ปลูกพืชหลายชนิด

การปลูกพืชหลายชนิดเป็นการจัดสภาพแวดล้อมในไร่นา ซึ่งจะช่วยลด

การระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืชได้ เนื่องจากการปลูกพืชหลายชนิดจะทำให้มีความหลากหลายทางชีวภาพ มีแหล่งอาหารที่หลากหลายของแมลงจึงมีแมลงหลายชนิดมาอาศัยอยู่ร่วมกัน ในจำนวนแมลงเหล่านี้จะมีทั้งแมลงที่เป็นศัตรูพืชและแมลงที่เป็นศัตรูธรรมชาติที่ช่วยควบคุมแมลงศัตรูพืชให้คล้ายคลึงกับธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์นั่นเอง การปลูกพืชหลายชนิดสามารถทำได้หลายรูปแบบ ได้แก่

1) การปลูกพืชหมุนเวียน เป็นการไม่ปลูกพืชชนิดเดียวกันหรือตระกูลเดียวกันติดต่อกันบนพื้นที่เดียวกัน การปลูกพืชหมุนเวียนจะช่วยหลีกเลี่ยงการระบาดของโรคและแมลงและจะมีประโยชน์ด้านการปรับปรุงดิน โดยมีหลักในการเลือกพืชชนิดต่าง ๆ มาไว้ในระบบปลูกพืชหมุนเวียน ดังนี้

- 1.1) ไม่ปลูกพืชชนิดเดียวกันหรือตระกูลเดียวกันติดต่อกันในพื้นที่เดียวกัน
- 1.2) ควรปลูกพืชกินใบ กินดอก กินผล และกินหัว สลับกันเนื่องจากพืชเหล่านี้จะมีความต้องการธาตุอาหารที่แตกต่างกัน
- 1.3) ควรปลูกพืชที่มีระบบรากสั้นและรากยาวสลับกัน เพื่อให้รากแผ่กระจายไปหาอาหารในดินที่ต่างระดับกัน สับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป
- 1.4) ควรปลูกพืชตระกูลถั่ว เช่น ถั่วลิสง ถั่วพุ่ม ถั่วพุ่ม ปอเทือง ฯลฯ พืชตระกูลถั่วจะช่วยเพิ่มธาตุไนโตรเจนและอินทรีย์วัตถุ เป็นการช่วยปรับปรุงบำรุงดิน ในการปลูกพืชตระกูลถั่วถ้าเป็นไปได้ก็ควรใช้โรโซเนียมคลอไรด์ก่อนปลูก จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการตรึงไนโตรเจนมากขึ้น
- 1.5) ควรปลูกพืชตระกูลหญ้า เช่น ข้าว ข้าวโพด อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง พืชตระกูลหญ้าจะช่วยเพิ่มอินทรีย์วัตถุ และศัตรูพืชของพืชตระกูลหญ้าก็แตกต่างจากพืชตระกูลต่าง ๆ เป็นการตัดวงจรอาหารของแมลงศัตรูพืช จะช่วยลดการระบาดของแมลงศัตรูพืชได้
- 1.6) ควรปลูกพืชที่มีเศษเหลือทิ้ง เหลือส่วนของใบและลำต้นหลังการเก็บเกี่ยวมากสลับกับเศษเหลือทิ้งหลังการเก็บเกี่ยวน้อย
- 1.7) การป้องกันโรคและแมลงศัตรูพืชควรพิจารณาองค์ประกอบอื่น ๆ ด้วย เช่น เลือกปลูกถั่วลิสง และดาวเรือง เพื่อป้องกันไส้เดือนฝอยรากปม เป็นต้น

2) การปลูกพืชแซม

การเลือกพืชมาปลูกร่วมกันหรือปลูกแซมกันนั้นต้องเกื้อกูลกันเช่น ต้องช่วยป้องกันศัตรูพืช ช่วยเพิ่มธาตุอาหารซึ่งกันและกัน ช่วยคลุมดิน ช่วยเพิ่มรายได้ก่อนการเก็บเกี่ยวพืชหลัก เป็นต้น ตัวอย่างการปลูกพืชแซมมีดังนี้

2.1) การปลูกดอกไม้สีสด ๆ เช่น บานชื่น บานไม่รู้โรย ดาวเรือง

คอสมอส ดาวกระจาย ทานตะวัน รอบ ๆ แปลงผัก สวนไม้ผลหรือปลูกแซมไปกับผักและสวนไม้ผลอย่างประปรายก็ได้ สีของดอกไม้จะช่วยดึงดูดให้แมลงศัตรูธรรมชาติหรือแมลงตัวห้ำตัวเบียนเข้ามาอยู่ในแปลงผลผลิต และน้ำหวานจากเกสรดอกไม้ก็จะเป็นอาหารของแมลงเหล่านั้นด้วย แมลงศัตรูธรรมชาติเหล่านี้จะช่วยควบคุมแมลงศัตรูพืชให้แก่เกษตรกร

2.2) การปลูกตะไคร้หอมรอบ ๆ แปลง จะช่วยป้องกันแมลงศัตรูพืช

เพราะเมื่อตัดใบตะไคร้หอมจะมีกลิ่นไล่แมลง ใบตะไคร้หอมนำมาใช้คลุมดินได้ดีและยังช่วยไล่แมลงหรืออาจตัดใบตะไคร้หอมโรยไว้ที่แปลงเพื่อป้องกันแมลงก็ได้ นอกจากนี้ใบตะไคร้หอมยังนำมาทำน้ำยาสมุนไพรฉีดพ่นไล่แมลงได้อีกด้วย

2.3) การปลูกพืชบางชนิดซึ่งมีกลิ่นหรือสารไล่แมลงศัตรูพืช เช่น

ผักกาดหอมกระเทียม ดาวเรือง ผักชี กะเพรา แมงลัก โหระพา มะเขือเทศ ฯลฯ แซมลงในแปลงปลูกพืชหลักเพื่อลดอัตราความหนาแน่นของแมลงศัตรูพืช เช่น ปลูกผักชีร่วมกับกะหล่ำ ปลูกหอมแบ่งร่วมกับกะหล่ำปลี เป็นต้น

2.4) การปลูกดาวเรืองร่วมกับพืชอื่น ๆ เช่น มันฝรั่ง มันเทศ กล้วย

สับปะรดจะช่วยลดความเสียหายจากการทำลายของไส้เดือนฝอยรากปมได้ หรืออาจปลูกดาวเรืองหมุนเวียนเพื่อลดไส้เดือนฝอยดั่งที่ได้กล่าวมาแล้ว

2.5) การปลูกหอมร่วมกับพืชตระกูลแตง เช่น แตงกวา แตงโม แคนตาลูป

เป็นต้น หรือการปลูกกุ้ยช่ายร่วมกับพืชตระกูลพริก มะเขือ จะช่วยป้องกันโรคเหี่ยวที่เกิดจากเชื้อฟิวซาเรียมได้เนื่องจากบริเวณรอบ ๆ รากหอมหรือกุ้ยช่ายมีแบคทีเรียต่อต้านเชื้อราสาเหตุของโรคได้

2.6) การปลูกถั่วลิสงแซมระหว่างแถวของข้าวโพด จะช่วยทำให้แมลง

ศัตรูธรรมชาติมาอาศัยอยู่ในแปลง เช่น มีแมลงมุมตัวห้ำช่วยควบคุมหนอนเจาะลำต้นข้าวโพด เป็นต้น

2.3.2.3 หลักเกษตรธรรมชาติ ข้อที่ 3 อนุรักษ์แมลงที่มีประโยชน์ ซึ่งสามารถทำได้โดย

1) การไม่ใช้สารเคมี เนื่องจากสารเคมีทำลายทั้งแมลงศัตรูพืชและแมลง

ศัตรูธรรมชาติที่มีประโยชน์ด้วย การไม่ใช้สารเคมีทำให้มีศัตรูธรรมชาติตัวห้ำตัวเบียนมากขึ้น ศัตรูธรรมชาติเหล่านี้จะช่วยควบคุมแมลงศัตรูพืชได้

2) ปลูกดอกไม้สีสด ๆ เช่น บานชื่น ทานตะวัน บานไม่รู้โรย

ดาวเรือง ดาวกระจาย เป็นต้น โดยปลูกไว้รอบแปลง หรือปลูกแซมในแปลงเพาะปลูกวิธีนี้

เป็นการสร้างสภาพแวดล้อมให้แมลงศัตรูธรรมชาติมากขึ้น เนื่องจากสีของดอกไม้จะช่วยดึงดูดแมลงนานาชนิด และในจำนวนนั้นก็เป็นแมลงศัตรูธรรมชาติด้วย จึงเป็นการเพิ่มจำนวนแมลงศัตรูธรรมชาติในแปลงเพาะปลูกซึ่งจะช่วยควบคุมแมลงศัตรูพืชได้

3) ใช้สารสกัดจากสมุนไพรเพื่อป้องกันและกำจัดศัตรูพืช หรือใช้วิธีอื่นอย่างผสมผสานโดยหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมี เช่น การปลูกพืชแซม การปลูกพืชมีกลิ่นไล่แมลงศัตรูพืชทั้งหมดที่ได้กล่าวมาเป็นหลักในการปลูกพืชโดยไม่ใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมี เป็นหลักการทำกสิกรรมธรรมชาติ 3 ข้อใหญ่ๆ อันได้แก่ ปรับปรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ การปลูกพืชหลายชนิด และการอนุรักษ์แมลงที่มีประโยชน์ (พิชญานิน สรรเสริญ, 2553) การใช้ที่ดินเพาะปลูกพืชต่าง ๆ รวมทั้งการเลี้ยงสัตว์ การประมง และการทำป่าไม้ โดยพึ่งพาตนเอง ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการเกษตรทฤษฎีใหม่ ทั้งนี้เป็นการเกษตรแบบผสมผสาน แตกต่างจากในอดีตที่มักจะเป็นการกสิกรรมเชิงเดี่ยว หรือทำเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่ง เช่น ชาวนาก็ทำนาอย่างเดียว ชาวสวนก็ทำสวนอย่างเดียว เกิดปัญหาความเสี่ยงในอาชีพของเกษตรกร ในยามที่มีภัยพิบัติหรือ โรคแมลงต่าง ๆ ซึ่งต่อมาจึงได้มีการพัฒนาการเกษตรมาเป็นแบบผสมผสาน และยึดหลักพึ่งพาตนเอง โดยการเรียนรู้ที่จะใช้ประโยชน์จากการจัดการพื้นที่ทำกิน การอนุรักษ์ดินและน้ำควบคู่กันไป อีกทั้งยังให้รู้จักการปลูกป่า 3 อย่าง ได้ประโยชน์ 4 อย่าง ให้พออยู่ พอกิน พอใช้ และเป็นประโยชน์ต่อระบบนิเวศ สร้างความสมบูรณ์และก่อให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ป่า เป็นการสร้างความสมดุลและแก้ปัญหาด้านปัจจัยสี่อันเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ แม้ว่า อาจทำไม่ได้ทั้งหมด แต่เชื่อว่าในอนาคตอันใกล้ ไม่เพียงแต่ผู้ที่เป็เกษตรกรเท่านั้น ที่จะหันมาดำเนินชีวิตในวิถีทางนี้ แต่จะมีคนหลายสาขาอาชีพที่จะปรับตัวเองให้กลับมาสู่สมดุลการใช้ชีวิตแบบธรรมชาติ เช่น การรับประทานอาหารที่ดีต่อสุขภาพ การบำบัดรักษาด้วยสมุนไพรธรรมชาติ การใช้วัสดุอุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สามารถจะย่อยสลายได้ตามธรรมชาติ การใช้พลังงานที่ผลิตจากธรรมชาติเป็นทางเลือก การปลูกพืชผักไร้สารพิษ ทำสวนครัวไว้บริโภคเอง ฯลฯ ตามแนวคิดและความเชื่อแบบธรรมชาติ

2.4 แนวความคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง

2.4.1 ความหมายชุมชนเข้มแข็ง

การให้นิยามความหมายของ “ชุมชนเข้มแข็ง” มีบริบทที่แตกต่างกัน กล่าวคือ หากประสบการณ์ของนักพัฒนาเอกชน หรือนักวิชาการสายชุมชน ในแง่มุมมองประสบการณ์ของการพัฒนา เพราะการพัฒนาชุมชนที่ประสบความสำเร็จจนสามารถสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้นั้น จะมีเงื่อนไขหรือตัวแปรที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้เพราะขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ของชุมชนเป็นสำคัญ ด้วย ชุมชนอาจมีความแตกต่างกันออกไปในบริบทแวดล้อม เช่น ระบบการบริหารจัดการ เครือข่าย ภาวะผู้นำการเรียนรู้หรือการมีส่วนร่วมภายในชุมชน จิตสำนึกภายในชุมชน หรือศักยภาพในการพึ่งตนเองของชุมชน โครงสร้างอำนาจรัฐ หรือกลไกในระบบเศรษฐกิจของสังคม เป็นต้น ดังนั้น เมื่อชุมชนมีความแตกต่างกันไปในเชิงบริบทแวดล้อม ความสำเร็จของการพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชนหนึ่ง อาจไม่ใช่คำตอบที่ถูกต้องลงตัวสำหรับอีกชุมชนหนึ่ง ย่อมเป็นไปได้แต่อาจมีความเหมือนหรือคล้ายคลึงกันบ้างในรูปแบบของการดำเนินงานซึ่งอาจใช้ แม่แบบหรือประยุกต์ใช้ในงานพัฒนาชุมชนอื่น ๆ คำว่า “ชุมชนเข้มแข็ง” จึงเป็นคำกล่าวซึ่งได้รับการสนใจจากองค์กรภาครัฐและเอกชน มูลนิธิ สมาคมต่างๆ โดยไม่ขาดสาย ถ้าจะมีงานหรือกิจกรรมใดที่เกี่ยวกับการพัฒนาซึ่งจะต้อง เกี่ยวข้องกับชุมชนแล้ว มักจะต้องมีการเอ่ยหรือพูดถึง “ชุมชนเข้มแข็ง” อยู่เสมอ โดยการกล่าวถึง อาจจะหมายถึง “เพื่อให้ชุมชนนั้นเข้มแข็งต่อไป” หรือ “การที่จะให้ชุมชนเข้ามาร่วมเพื่อให้เกิด ความสำเร็จของโครงการ เพราะชุมชนนั้น ๆ มีความเข้มแข็ง” หรือ “การกระจายอำนาจให้แก่การปกครองส่วนท้องถิ่นหรือชุมชน เพื่อให้มีความอิสระในการปกครองตนเองให้ชุมชนเข้มแข็ง ต่อไป” เป็นต้น

โกวิท พวงงาม (2553) การพิจารณาว่าชุมชนมีความเข้มแข็งมากน้อยเพียงใดนั้น ต้องพิจารณาหรือมองทางใด ทางหนึ่งในสองประเด็นก่อน คือ

1. ชุมชนมีความเข้มแข็งเป็นพื้นเดิมพอสมควรอยู่แล้ว (ซึ่งมีจำนวนไม่มากนัก) จะมากจะน้อยขึ้นอยู่กับศักยภาพของชุมชน จึงอาจจะพร้อมรับบริการหรืองบประมาณที่มีองค์กรหรือผู้ มอบไปให้นำไปเพิ่มพูนการพัฒนาให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น

2. ชุมชนบางแห่งยังมีความอ่อนแอ (ซึ่งมีค่อนข้างมากในประเทศด้วยพัฒนา หรือกำลังพัฒนา) ยังไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะช่วยเหลือตนเองในเกือบทุกด้านองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐบาล เอกชนที่จะให้ความช่วยเหลือ ก็มีเจตจำนงที่จะช่วยพัฒนาศักยภาพของชุมชนนั้น ๆ ให้พัฒนาขึ้นจน แข็งแรง

ธีรพงษ์ แก้วหาญ (2543) ความเข้มแข็งของชุมชน คือ การที่ประชาชนในชุมชนต่าง ๆ ของเมืองหรือชนบทรวมตัวกันเป็น “องค์กรชุมชน” โดยมีการเรียนรู้ การจัดการและการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของชุมชน จนเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ตลอดจนมีผลกระทบต่อภายนอกชุมชนที่ดีขึ้นตามลำดับ โดยจะเรียกชุมชนนี้ว่า กลุ่ม ชุมรม สหกรณ์ บริษัท องค์กรชาวบ้าน เครือข่าย หรืออื่น ๆ ที่มีความหมายแสดงถึงการร่วมมือช่วยเหลือกัน เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน และด้วยความเอื้ออาทรต่อชุมชนอื่น ๆ ในสังคมด้วย ชุมชนเข้มแข็งในมิติของชุมชนไม่เรียง หมายถึง ชุมชนที่คิดพึ่งตนเอง จัดการตนเอง ดูแลซึ่งกันและกันได้

ประเวศ วะสี (2542) “ความเข้มแข็งของชุมชน” โดยไพฑูริย์กล่าวที่ว่า “ความเป็นชุมชน” (Civility) หมายถึง ลักษณะของความเข้มแข็งของชุมชนประการหนึ่ง โดยกล่าวว่า “ความเป็นชุมชนมิใช่สิ่งที่จำเป็น สำหรับชาวบ้านเท่านั้นหากแต่จำเป็นสำหรับองค์กรทุกชนิด ถ้ามหาวิทยาลัยมีความเป็นชุมชน วิชาการ (Academic Community) มหาวิทยาลัยก็จะมีพลังทางด้านสติปัญญามากกว่านี้ หรือการที่พระสงฆ์สร้างความเป็นชุมชนขึ้นในวัดหรือหมู่คณะ การพระศาสนาจะมีพลังมากขึ้น เป็นต้น” นอกจากชุมชนเข้มแข็ง (Civil Community) ยังกล่าวถึง “ชุมชนยั่งยืน” (Sustainable Community) คือ วัฏกรรมอย่างหนึ่งที่ถูกหยิบยกมากกล่าวอ้างในกระบวนการพัฒนาชุมชน ซึ่งโดยความหมาย แล้วก็มียุทธศาสตร์เป็นอย่างเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ก็มีการตั้งข้อสังเกตต่อความเข้มแข็งของชุมชนไว้ว่า ถ้าประชาชนรวมตัวกันและมีการจัดการ จะเกิดทุนทางสังคม (Social Capital) ซึ่งเป็นทุนที่สำคัญที่สุด ที่ทำให้เกิดพลังในการแก้ไขปัญหาชุมชน

โกวิท พวงงาม (2553) ส่วนชุมชนเข้มแข็งในมิติการพัฒนาชุมชนได้ให้ความหมายไว้ว่า ปรัชญาของการ พัฒนาชุมชน ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความเชื่อมั่นและความศรัทธาในมนุษยชาติว่าทุกคนมีคุณค่าและมีคุณค่าและมีความหมาย มีศักดิ์ศรี ศักยภาพหรือพลังความสามารถของมนุษย์เป็นอย่างมาก มนุษย์แต่ละคนย่อมมีความสามารถที่จะพัฒนาตนเองได้ถ้ามีโอกาส การพัฒนาชุมชนจึงต้องพัฒนาบุคคล ให้มีความเสมอภาคในการดำรงชีวิต โดยใช้วิธีการให้การศึกษาและการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนนี้มีความสอดคล้องกับปรัชญาการเมือง แบบเสรีประชาธิปไตยเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะหลังการปกครองตนเองและกระจายอำนาจให้แก่ชุมชนท้องถิ่น เมื่อนำปรัชญาการพัฒนาชุมชนมาแปลงเป็นแนวคิดและหลักการพัฒนาชุมชน จึงเป็นการเน้นถึงการให้ความสำคัญกับคนว่า เป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญมากที่สุดในการพัฒนาชุมชน เป็นการเปิดโอกาสให้เกิด การมีส่วนร่วม และสามารถนำความรู้ความสามารถมาพัฒนาชุมชนให้พึ่งตนเองได้

อุทัย ดุลเกษม และอรศรี งามวิทยาพงษ์ (2540) ลักษณะเด่นของชุมชนเข้มแข็งมี 3 ประการ คือ ประการแรก สามารถรวมตัวกันได้อย่างเหนียวแน่น สมาชิกมีความรักและผูกพันต่อกันและต่อชุมชน และมีความรู้สึกว่าคุณเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ประการที่สอง มีศักยภาพที่จะพึ่งพิงตนเองได้ในระดับสูง แม้จะต้องพึ่งพิงภายนอกอยู่บ้าง แต่อำนาจตัดสินใจในทุกด้านยังอยู่ที่ชุมชน และประการที่สาม มีการพัฒนาศักยภาพของตนได้ อย่างต่อเนื่อง โดยกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ ดังนั้นคำว่า “ชุมชนเข้มแข็ง” จึงหมายถึง การที่สมาชิกในชุมชนรักและผูกพันต่อกันต่อชุมชน มีความรู้สึกว่าคุณเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีศักยภาพที่จะพึ่งพิงตนเองในระดับสูง แม้จะต้องพึ่งพิงภายนอกบ้าง แต่อำนาจการตัดสินใจทุกด้านยังอยู่ที่ชุมชน รวมไปถึงมีการพัฒนาศักยภาพของตนได้อย่างต่อเนื่อง ด้วยกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ โดยไม่สูญเสียลักษณะเฉพาะของชุมชน

2.4.2 องค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็ง

คณะอนุกรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตภายในของคณะกรรมการ นโยบายสังคมแห่งชาติ ได้กำหนดองค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งไว้ ดังนี้

1. บุคคลหลากหลายที่รวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชนอย่างเป็นทางการหรือไม่ก็ได้
2. มีเป้าหมายร่วมกันและยึดโยงเกาะเกี่ยวกันด้วยประโยชน์สาธารณะและของสมาชิก
3. มีจิตสำนึกการพึ่งตนเอง รักษาเอื้ออาทรต่อกัน และมีความรักท้องถิ่น ชุมชน
4. มีอิสระในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำและร่วมรับผิดชอบ
5. มีการระดมใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ
6. มีการเรียนรู้ เชื่อมโยงกัน เป็นเครือข่ายและติดต่อสื่อสารกันหลายรูปแบบ
7. มีการจัดกิจกรรมที่เป็นสาธารณะของชุมชนอย่างต่อเนื่อง
8. มีการจัดการบริหารกลุ่มที่หลากหลายและเครือข่ายที่ดี
9. มีการเสริมสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายของชุมชนสืบทอดกัน

ตลอดไป

โกวิท พวงงาม (2553) ดังนั้นองค์ประกอบของชุมชน จึงจะต้องประกอบด้วย

1. มีการร่วมตัวกันภายในชุมชน
2. เป็นการร่วมตัวเพื่อทำกิจกรรมสาธารณะหรือร่วมกันแก้ปัญหาชุมชน

อย่างต่อเนื่อง

3. มีจิตสำนึกของการพึ่งตนเอง

4. มีอิสระในความคิด การแสดงความคิดเห็น และอิสระในการตัดสินใจได้ด้วยตนเองหรือกลุ่ม
5. ใช้ทรัพยากรภายในชุมชนอย่างคุ้มค่า
6. มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน
7. มีการเสริมสร้างให้ทุกคนในชุมชนมีความเป็นผู้นำ ทั้งในการนำตนเองและชุมชนได้ต่อไป

2.4.3 ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2541) กล่าวถึง ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง โดยสรุปเป็น 4 ประการ คือ

1. เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) กล่าวคือ การที่ชุมชน (คนในชุมชน) มีการเรียนรู้ และรู้เท่าทันข่าวทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมทั้งชุมชน มีการเพิ่มพูน ความรู้ในด้านต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ
2. เป็นชุมชนที่มีการจัดการตนเอง (Community Management) ด้วยระบบการบริหาร จัดการในกิจกรรมที่สำคัญ 4 ประการ คือ การวางแผน การจัดกระบวนการขององค์กร ภายในชุมชน การลงมือปฏิบัติตามแผนงาน และมีการประเมินผล
3. เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ (Spirituality) กล่าวคือ ชุมชนมีจิตสำนึก มีจิตวิญญาณ ซึ่งอาจหมายถึง ความภักดี ความรัก ความห่วงหาอาทร ความรู้สึกเป็นเจ้าของในชุมชน โดยมีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกันในชุมชน
4. เป็นชุมชนที่มีสันติภาพ (Peaceful) กล่าวคือ การเป็นชุมชนที่มีความสงบสุข คนในชุมชนมีจิตใจที่เยือกเย็น มีคุณภาพ และคุณธรรม

ทวีศักดิ์ นพเกษตร (2542) ได้กล่าวว่า ชุมชนจะเข้มแข็ง ได้ต้องมีลักษณะของความเป็นประชาสังคมสูง โดยประชาสังคมจะมีส่วนในการถักทอความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในชุมชน และประชาสังคมที่เข้มแข็งจะต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบเหล่านี้ คือ

1. จิตสำนึกประชาสังคม (Civic Consciousness) คือ การสำนึกว่าตนเป็นเจ้าของปัญหาชุมชน และมีเจตจำนงที่จะเข้าร่วมรับผิดชอบและร่วมแก้ไขปัญหากับฝ่ายต่าง ๆ ยอมรับในการรวมตัวและความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกัน ด้วยมิตรภาพในการเรียนรู้ร่วมกันหรือแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่ให้ความสำคัญกับศักยภาพของปัจเจกชนในชุมชน ยอมรับและเห็นคุณค่าของความแตกต่างหลากหลายของสมาชิกในชุมชน ในการร่วมทำงานด้วยกัน การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การแก้ปัญหาชุมชนเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดสำนึกความเป็นชุมชน

2. โครงสร้างพื้นฐานสาธารณะและช่องทางสื่อสาร หมายถึง โครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อให้ผู้มีโอกาสสื่อสารพูดคุยถึงปัญหาร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นการพูดคุยที่เป็นทางการหรือไม่ทางการ การให้มีเวทีประชาคม (Civic Forum) ในรูปแบบต่าง ๆ จึงเป็นที่ที่ที่จะสร้างความเป็นพลเมืองให้แก่ประชาชน ในการร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชนและสาธารณะ โดยโครงสร้างพื้นฐาน (Civic Infrastructure) นี้แยกได้หลายระดับพื้นฐานที่สุด คือ การพบปะของผู้คนเป็นครั้งคราว เช่น การพบปะกันกับเพื่อนบ้านในวัด การพูดคุยถึงประเด็นสาธารณะต่าง ๆ ระดับถัดมา คือ การรวมตัวกัน เป็นกลุ่มงานด้านใดด้านหนึ่งหรือเป็นองค์กร เช่น กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น ระดับ สูงสุด คือ องค์กรร่ม (Umbrella Organization) เป็นที่เชื่อมองค์กรสมาชิกและสมาชิกเข้าหากันเป็น เครือข่ายชุมชน องค์กรต่าง ๆ ในประชาสังคมที่เข้มแข็งการพบปะกันในเวทีประชาสังคม ประชาชน มีโอกาสเข้าร่วมในการพูดคุยถึงปัญหาความเป็นอยู่ของชุมชน ไม่เพียงในเวทีวงเล็ก หากแต่รวมไปถึง เวทีสาธารณะขนาดใหญ่ด้วย

3. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และการตัดสินใจ การตัดสินใจในกิจกรรมสาธารณะจำต้องดำเนินการหลังกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งหมายถึง สิ่งซึ่งประชาชนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดกับคนในชุมชนสาธารณะซึ่งกระบวนการเรียนรู้ไม่ใช่ประชาชนหรือชุมชนเพียงรับฟังข้อมูลและข้อเสนอแนะเท่านั้น ประชาชนจำต้องพูดคุยถกเถียง แลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพราะไม่มีใครประสบการณ์ที่เหมือนกัน ในเรื่องเดียวกัน ต่างคนต่างมีประสบการณ์และมองสิ่งเดียวกันจากมุมมองและการให้คุณค่าที่แตกต่างกัน ชุมชนที่มีประชาคมที่เข้มแข็งจึงเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

4. ภาวะการผู้นำ และผู้นำชุมชน ลักษณะเด่นของชุมชนที่มีความเป็นประชาสังคม มิได้อยู่ที่จำนวนและแหล่งที่อยู่ของผู้นำ แต่อยู่ที่วิถีทางที่ผู้นำสัมพันธ์กับคนอื่น ผู้นำต้องสร้างโอกาสให้แก่ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม และริเริ่มสร้างสรรค์ ไม่ผูกขาดความคิด หรือการเป็นเจ้าของปัญหาหรือเจ้าของชุมชน ชุมชนจะเต็มไปด้วยภาวะการผู้นำจากผู้ที่หลากหลายที่มีความสามารถต่าง ๆ กัน มีวิสัยทัศน์ก้าวไกล มองปัญหาชุมชนอย่างเชื่อมโยงพร้อมที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลความคิดเห็น ผู้นำที่หลากหลายเหล่านี้จะไม่ค่อยแตกต่างจากชาวบ้านคนอื่น คือ ไม่มีชนชั้นผู้นำที่แยกจากผู้ตามและคอยปกป้องฐานะของตนเอง รวมทั้งการควบคุมการกระทำของผู้อื่นอย่างเข้มงวด หากแต่ผู้นำที่ผิวกัดตัวเองเข้ากับชุมชนอย่างแนบแน่น และร่วมทำประโยชน์เพื่อชุมชน

5. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสถาบันและชุมชนที่มีความเข้มแข็งเป็นประชาสังคม มักจะพึ่งพาสถาบันของรัฐเพียงอย่างเดียว ตรงกันข้ามชุมชนที่ไม่เข้มแข็ง มักจะไม่พึ่งพารัฐ ส่งผล ให้รัฐมีภาระรับผิดชอบชุมชนทุกด้านจนไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้ทุกด้าน นำมาซึ่ง ความไร้ประสิทธิภาพในที่สุด สำหรับความเป็นประชาสังคมนั้น ความสัมพันธ์แนว

ระนาบ ในชุมชนที่ไม่เป็นประชาสังคมพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนหรือความสัมพันธ์ระหว่างคน กับสถาบันทางสังคมเป็นความสัมพันธ์ในแนวดิ่งหรือแบบอุปถัมภ์ ข้อมูลที่ไหลผ่านช่องทาง ความสัมพันธ์ในแนวดิ่งมักเชื่อถือได้น้อย และความสัมพันธ์ในแนวดิ่งยังมีส่วนก่อให้เกิดการปกครองแบบมาเฟียที่ทำให้เศรษฐกิจการเมืองเกิดความล่าช้า

นภาพรณ์ หะวานนท์ (2550) ได้เสนอมิติความเข้มแข็งของชุมชนเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. มิติทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ศักยภาพของชุมชนในการจัดการระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้สมาชิกในชุมชนสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับระบบการผลิตเพื่อการค้า คือ มีกลไกในการระดมเงินทุนของชุมชนเพื่อเป็นสินเชื่อให้แก่สมาชิกในชุมชน มีการจัดระบบการผลิตสามารถลดต้นทุนการผลิตในเรื่องการใช้เครื่องมือ หรือเครื่องทุ่นแรงในการผลิต ความสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า การเพิ่มแหล่งรายได้ให้มีความหลากหลาย

2. มิติทางด้านสังคม ได้แก่ ความสามารถของชุมชนในการที่จะจัดระเบียบทางสังคม ของชุมชนให้สามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมชุมชนไม่ว่าปัญหานั้น จะเกิดจากสมาชิกภายในชุมชนหรือเกิดจากคนภายนอกชุมชน เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงแรงเกาะเกี่ยวที่คนในชุมชนมีต่อกัน และสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพชุมชนในการสร้างให้สังคมชุมชนดำรงตนได้ (Self-contained) อย่างมั่นคง มีสันติสุข มีความสามัคคี อันเป็นรากฐานของความเข้มแข็งของชุมชน

3. มิติทางด้านวัฒนธรรม ได้แก่ ความสามารถของชุมชนในการแก้ปัญหาด้วยสติปัญญา มีการแลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง มีการสืบสารภูมิปัญญาความรู้ชุมชน มีความเชื่อมั่นในศักยภาพ ภูมิปัญญาและความภูมิใจในชุมชน ชุมชนมีความสามารถในการปรับตัว จนสามารถสร้างความเข้มแข็งขึ้นมาได้ในลักษณะต่าง ๆ กัน

4. มิติทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความสามารถของชุมชนในการจัดระบบดูแลและแบ่งสรรทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์และเป็นธรรมแก่สมาชิกในชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถสร้างระบบการจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชนได้

โกวิท พวงงาม (2553) ลักษณะของชุมชนเข้มแข็งจะต้องมีลักษณะ ดังนี้

1. ประชาชนในชุมชนเป็นผู้มีจิตสำนึกประชาสังคม โดยตระหนักว่าตนเป็นเจ้าของปัญหาชุมชน และพร้อมที่จะเข้าไปแก้ปัญหาาร่วมกัน

2. เป็นชุมชนที่ให้เสรีทางความคิด ประชาชนสามารถคิด และร่วมกันตัดสินใจ โดยไม่มีการบาดหมางใจกัน เพราะใช้มติของความเป็นประชาธิปไตย คือ ใช้เสียงส่วนใหญ่

3. มีผู้นำที่ค่อยสร้างโอกาสให้แก่คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม มีการจัดเวทีประชาชน เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาร่วมกับผู้นำชุมชนในการแก้ไขปัญหาชุมชน

กระบวนการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอาศัยอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วม ของประชาชน โดยแต่ละชุมชนจะมีการพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในมิติต่าง ๆ เช่น มิติ ทางด้านเศรษฐกิจ มิติทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ มิติทางด้านสังคมและมิติทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้น อาจพัฒนาความเข้มแข็งได้เพียงบางมิติเท่านั้น เนื่องจากเงื่อนไขและกระบวนการที่นำไปสู่ความเข้มแข็งในแต่ละมิติของแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกัน ดังนี้

3.1 กิจกรรมหลักที่ดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อเป็นฐานรองรับการแก้ไขปัญหาและการ พัฒนา ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมพร้อมกันทุกด้าน หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน รวมไปถึงภาคีการพัฒนาต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ จึงต้องผนึกกำลังดำเนินการเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วย ตนเอง ด้วยการกระตุ้นและสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการสร้าง สภาพแวดล้อมให้ชุมชนร่วมกันคิดร่วมกันทำและมีการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะ นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว ทั้งนี้ กิจกรรมหลักที่ดำเนินการเสริมสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่

3.1.1 การส่งเสริมกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

เพื่อเผชิญปัญหา วิกฤต โดยพัฒนาศักยภาพให้คนในชุมชนรวมกลุ่มกันร่วมคิดร่วมทำ ร่วม รับผิดชอบ และร่วมรักษา ผลประโยชน์ของชุมชนด้วยตนเอง รวมทั้งให้ความสำคัญกับการปรับ วิธีคิดและวิธีการทำงานของ บุคคลภาครัฐ จากการเป็นผู้สั่งการเป็นผู้สนับสนุนในการจัดการและ แก้ไขปัญหาของชุมชนเอง

3.1.2 การส่งเสริมกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนใน ลักษณะร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย กระบวนการส่งเสริม และสนับสนุนชุมชนได้มีการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อการพัฒนา อาชีพและเศรษฐกิจ ชุมชน การพัฒนาสวัสดิการสังคมและสวัสดิภาพของชุมชน การฟื้นฟูอนุรักษ์ และการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน การค้นหาศักยภาพและการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการจัดทำแผนความต้องการของชุมชน รวมทั้งการสร้างประชาคมภายในชุมชนและ สร้างเครือข่าย ชุมชน

3.2 กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กระบวนการ เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้นเป็นแนวคิดที่ต้องการเตรียมความพร้อมในการสร้าง ความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมคนหรือการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรบุคคลในชุมชน เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาองค์กรชุมชนจะเข้มแข็งไม่ได้หากผู้นำในชุมชนและประชาชนขาด จิตสำนึก ขาดความรู้ ความเข้าใจในการกำหนดประเด็นปัญหา การพัฒนาทางเลือก เพื่อดำเนินกิจกรรมการบริหารจัดการ การจัดกระบวนการถ่ายทอดความรู้และขาดการพัฒนาวิสัยทัศน์ การพัฒนา ทรัพยากรบุคคลหรือการเตรียมคนจึงเป็นปัจจัยหลักสำคัญในความสำเร็จของการพัฒนาในระดับ ชุมชนซึ่งจากการดำเนินงานที่ผ่านมาพอว่าหากดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพก็จะทำให้โครงการที่ดำเนินการในชุมชนประสบความสำเร็จสูง โดยผู้นำหรือแกนนำที่ประสบความสำเร็จ มักจะสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่มีลักษณะดังนี้

1. เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ “รู้ลึก รู้กว้าง รู้ไกล” และนำเสนอทางเลือกใน การพัฒนาได้
2. มีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหา และวางแผนแก้ไขทั้งในระยะสั้นและยาว คิดรอบด้าน และบูรณาการสู่การปฏิบัติได้
3. มีความสามารถในการจดจำ ใฝ่รู้ มีการจัดระบบการเรียนรู้ และการแสวงหาความรู้ที่ดี
4. มีความสามารถในด้านการบริหารจัดการ และการประสานงานกับผู้อื่น
5. เป็นผู้มีความตั้งใจจริง “แสดงความเสียสละเพื่อส่วนรวม”
6. สามารถพูดชักจูงคนอื่นได้ “นำเสนอทางเลือก และชี้วิสัยทัศน์ให้แก่สังคมได้”
7. มีความเข้าใจชีวิต เข้าใจโลก เข้าใจธรรม และเท่าทันต่อสถานการณ์ภายนอกชุมชน
8. มีความสามารถในการรับฟังความเห็นของผู้อื่น “ควบคุมตนเอง และยอมรับการ วิพากษ์วิจารณ์ด้วยใจที่เป็นธรรม”
9. ได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน
10. มีอุดมการณ์ เชื้อมั่นและยึดมั่นในหลักการ

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดประเด็นปัญหาของชุมชนและการพัฒนาทางเลือก เพื่อดำเนิน กิจกรรม กำหนดและวางกรอบประเด็นปัญหาโดยชุมชน มีการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เชื่อมโยงไปกับการพัฒนาทางเลือกในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหา ทั้งนี้ เพราะการพัฒนาทางเลือกร่วมกันย่อมนำไปสู่การดำเนินกิจกรรมร่วมกัน แต่การที่จะทำให้ทั้งสองกิจกรรมเป็นไปได้

โดยปราศจากความขัดแย้งนั้นเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก ดังนั้น จึงต้องมีการดำเนินการโดยผ่านกระบวนการที่สำคัญ คือ

1. กระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน ขั้นตอนสำคัญในกระบวนการนี้

1.1 จะทำอย่างไรให้ครอบครัว ผู้นำชุมชน กลุ่มต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการนำเสนอ ปัญหาของตนเองและพิจารณาปัญหาของผู้อื่นร่วมกันทั้งชุมชน

1.2 ศึกษาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้รู้ความหลากหลายในด้านต่าง ๆ เช่น ความหลากหลายของทรัพยากรบุคคล ศึกษาลักษณะการทำงานของผู้นำทั้งองค์กร รวมทั้งโครงสร้าง ความสัมพันธ์ทางสังคมของหมู่บ้าน ชุมชน ศึกษาให้รู้ว่าพื้นที่มีอะไรเด่น มีอะไรดี มีอะไรเก่ง และ อะไรที่เป็นความสามารถในการพึ่งตนเองได้ ศึกษาภูมิหลัง ภูมิรู้ ภูมิธรรม วัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม ความเชื่อของแต่ละท้องถิ่น ศึกษาสภาพทางภูมิศาสตร์และการตั้งถิ่นฐาน ศึกษาวิถีชีวิต และ โครงสร้างพื้นฐาน และการติดต่อสื่อสาร ศึกษาทุนที่เป็นทั้งเงิน วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ อาชีพ และ ทรัพยากรธรรมชาติ และศึกษาปัจจัยที่เอื้ออำนวยหรือสนับสนุนให้เกิดการพัฒนา

2. การพัฒนาทางเลือกเพื่อกำหนดกิจกรรม

2.1 พื้นฐานที่สำคัญที่สุด คือ การพบปะของผู้คนเป็นครั้งคราว ซึ่งอาจพบปะในที่เสวนาของชุมชน เพื่อนบ้าน หรือในที่ประชุมสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งอาจเป็นการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ หรือมีเหตุการณ์ส่งเสริมให้เกิดการพูดคุย

2.2 การรวมกลุ่มสนใจหรือเน้นงานด้านใดด้านหนึ่ง เช่น งานด้านการพัฒนาสุขภาพ เป็นต้น

2.3 โครงสร้างพื้นฐานระดับสูงสุด คือ การมี “องค์กรรวม” หรือ การจัดให้มี “คณะทำงาน” ที่สามารถเชื่อมสมาชิกหรือประชาชนเข้าหากันได้ โครงสร้างพื้นฐานสาธารณะเหล่านี้ จะเป็นช่องทางการสื่อสารสำหรับคนในชุมชนในเรื่องเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาชุมชน โดยการเป็นการกระตุ้นและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้พูดคุยถึงปัญหาความเป็นอยู่ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินกิจกรรมชุมชน “กิจกรรมสาธารณะของชุมชน” เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นหลายกรณี เช่น กรณีปัญหา กรณีความสนใจ เป็นต้น ซึ่งมีลักษณะพิเศษ คือ เกิดความสนใจ และการมีเป้าหมายร่วมกันของชุมชน ทำให้มีการรวมพลัง มีการสนทนาอย่างพินิจพิจารณา ริเริ่ม กิจกรรมอย่างสร้างสรรค์ มีการจัดการร่วมกันภายในความสัมพันธ์ในแนวระนาบ เรียนรู้ และสรุป บทเรียนร่วมกัน ลักษณะความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชน จึงเป็นลักษณะเครือข่ายความร่วมมือ (Net-Working) จากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องเป็นพหุภาคี

ดังนั้น กระบวนการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งเป็นกระแสเรียกร้องของสังคมให้หัน กลับมา พิจารณารากเหง้าของตนเองตั้งแต่ความเป็นจริงของสังคม กระบวนการศึกษาเรียนรู้เพื่อ ความเป็น โท หันมาสร้างจิตสำนึกของความเป็นพลเมือง (Civic Consciousness) สร้างความรักในชุมชน ท้องถิ่น รักในเพื่อนรอบข้างรวมทั้งสิ่งแวดล้อม อีกทั้งเข้าร่วมกันเป็นเครือข่ายถักทอเป็นเส้น สายใย แห่งความร่วมมือเพื่อพัฒนาสังคมมีความเป็นชุมชนอิสระหรือองค์กรแบบพลเมืองที่เข้มแข็ง มีความหลากหลาย ปราศจากการครอบงำโดยอำนาจรัฐและทุนเป็นองค์กรอาสาสมัครของสังคม เพื่อองค์กรและพลเมืองเข้าร่วมมือกันก็จะเกิดความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมที่จะช่วยกันแก้ไข ปัญหาและพัฒนาเพื่อให้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้ในที่สุด

อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์ (2540) ได้วิเคราะห์ปัจจัยและเงื่อนไขที่ ส่งผลให้ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งมี 7 ประการ ดังนี้

1. โครงสร้างทางสังคมแบบแนวนอน หมายถึง สัมพันธภาพทางอำนาจของ บุคคลในชุมชนที่เท่าเทียมกัน อำนาจในการเข้าถึงทรัพยากรหรือโอกาสของคนทุกคนในชุมชน ไม่แตกต่างกัน เงื่อนไขนี้เป็นปัจจัยให้เกิดความรัก ความสามัคคี ก่อให้เกิดความร่วมมือและ การมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างกว้างขวาง
2. ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ การผลิต การบริโภค การสะสมและการกระจายส่วนเกิน ประชาชนมีสิทธิและอำนาจในการเข้าถึงและจัดการทรัพยากร มีรูปแบบการผลิตที่สนองความต้องการของตนเป็นหลักและเชื่อมโยงกับระบบนิเวศน์การบริโภค เน้นการพออยู่พอกิน ไม่ทำลายธรรมชาติ ไม่สะสมมาก หากมีการกระจายส่วนเกินสู่ญาติมิตร และ สังคม ในรูปแบบแบ่งปัน ทำบุญ ชำระภาษี
3. ค่านิยมจากหลักธรรมของศาสนา หรืออุดมการณ์ในการใช้ชีวิต ความเชื่อเรื่อง กรรม การเคารพอ่อนน้อมต่อธรรมชาติในฐานะเป็นจิตวิญญาณเอื้อให้เกิดการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติที่มีประสิทธิภาพ
4. กระบวนการเรียนรู้เพื่อชีวิต กระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น การสืบสานภูมิปัญญา ดั้งเดิมจากครอบครัว วัด สถานประกอบการ โดยสังเกต ฟัง ถาม ทดลองทำ แลกเปลี่ยนความ คิดเห็นเป็นการเรียนรู้ที่นำมาปฏิบัติจริง
5. กลุ่มผู้นำตามธรรมชาติ ผู้นำตามธรรมชาติในชุมชนเกิดขึ้นได้หลายเงื่อนไข เช่น การประพุดิตนในกรอบของศีลธรรม การเป็นผู้ต่อสู้เพื่อชุมชน หรือเป็นผู้ทรงคุณความรู้ ชุมชนที่ มีโครงสร้างสังคมในแนวนอน จะเกิดกลุ่มผู้นำธรรมชาติอย่างหลากหลายตามกิจกรรม ที่เกิดขึ้น และมีการทำงานในรูปการปรึกษาหารือ แสวงหาความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา

6. ระบบความสัมพันธ์เชิงแน่นแฟ้น สิ่ง que เห็นเป็นรูปธรรม คือ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในชุมชน ซึ่งเปรียบเทียบระบบความมั่นคงและสวัสดิการชุมชน สมาชิกในชุมชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดผ่านระบบครอบครัว เครือญาติ เพื่อนฝูง มีกฎเกณฑ์ แบบแผนการดำเนินชีวิตร่วมกัน ชุมชนมีความแน่นแฟ้น จะมีพลังสามารถจัดการปัญหาได้อย่างดี

7. กลไกที่เอื้อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ การติดต่อสื่อสารที่ต่อเนื่องตลอดเวลา ไม่ว่าจะ เป็นสภาพที่พบปะของชุมชน ในวิถีชีวิตและกิจกรรมต่าง ๆ หรือกระบวนการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปรึกษาหารือกัน อันจะนำไปสู่การปรับตัวของชุมชน ได้รวดเร็วทันเหตุการณ์ ดังนั้น กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ต้องมีกระบวนการของการมีส่วนร่วมจากประชาชนเสมอ ซึ่งการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ก็เท่ากับว่า เป็นการระดมความคิดจาก หลากหลายมุมมองที่มองปัญหาในมิติที่ต่างกันออกไป มาระดมสมอง ระบุปัญหาออกมาเป็นข้อ ๆ แล้วร่วมกันแก้จนปัญหาหมดสิ้น ไปจากชุมชน โดยหลักจะประกอบด้วย

7.1 ระดมคน ระดมความคิด

7.2 เจงปัญหาที่เกิดขึ้น ในชุมชนเป็นข้อ ๆ แล้ววางกรอบการแก้ปัญหา

7.3 ปฏิบัติการแก้ปัญหาตามกรอบที่วางแผนร่วมกัน

7.4 ติดตามและประเมินผลของการแก้ไขปัญหาที่ตั้งระบุกันไว้ หากปัญหา

ที่ต้องการ แก้ไม่ประสบผลสำเร็จหรือก็แก้ไม่ได้ ก็จะกลับไปสู่กระบวนการแรก คือ การระดมคน ระดมความคิด เพื่อจะหาข้อบกพร่องในการปฏิบัติการแก้ปัญหาหรือหาช่องโหว่ที่ทำให้ปัญหาไม่ถูกแก้ จนนำไปสู่การกำหนดกรอบแผนการปฏิบัติใหม่ เพื่อแก้ปัญหากันต่อไป

2.4.4 กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเข้มแข็งของชุมชน

โกวิท พงงาม (2553) กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเข้มแข็งดังกล่าว จำเป็นต้องมีการบูรณาการกันระหว่างภูมิปัญญาดั้งเดิม ภูมิปัญญาไทย หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นกับภูมิปัญญาใหม่ที่เป็นความรู้ทำความเข้าใจ จากภายนอกชุมชนผ่านสื่อบุคคล เพื่อนำเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ จนทำให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ และการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป แต่ในภาวะสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในกระแสบปัจจุบัน ทำให้ส่งผลกระทบต่อชุมชนต่อสังคม ซึ่งยากที่จะหลีกเลี่ยงได้ บ้างก็ทำให้ชุมชนอ่อนแอ สังคมเกิดวิกฤติในด้านต่าง ๆ ดังนั้น ในการพัฒนาหรือการเสริมสร้างให้ชุมชนเข้มแข็งนั้น จึงมองถึงวิสัยทัศน์ใหม่ การสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ของชุมชน ดังนี้

1. กระบวนการเรียนรู้ชุมชน เพื่อสร้างฐานเรียนรู้และองค์ความรู้ที่เป็นของตนเอง รวมไปถึงการวางแผนพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมของสมาชิก โดยผู้นำหรือผู้ทรงภูมิปัญญาเป็นแกนกลาง คุณลักษณะนี้เป็นจุดแข็งที่ชุมชนใช้สร้างความเป็นเอกภาพและศักยภาพของตน สามารถพัฒนาและรวบรวมความรู้ต่าง ๆ เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน

2. กระบวนการสร้างทุนชุมชนหรือทุนสังคม ที่มองครอบคลุมทั้งการสะสมเงินตรา ทุนสังคมที่มาจากบุคลากร ภูมิปัญญา ประเพณีวัฒนธรรมชุมชน สถาบันสาธารณะสมบัติทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น โดยสร้างทุนเหล่านี้ให้หลากหลายรูปแบบและมากขึ้น

3. กระบวนการศึกษาวิจัย เป็นการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนา ได้แก่ แสวงหาความร่วมมือ จากนักวิชาการ สถาบันการศึกษา หรือหน่วยงานนอกชุมชน และส่งเสริมให้ชุมชนหรือสถาบันในชุมชนทำงานวิจัยเอง เพื่อนำผลที่ได้มาวางแผนพัฒนาชุมชนต่อไป

4. กระบวนการสร้างความหลากหลายจากปัจจัยที่เป็นคุณต่อการพัฒนา เป็นการเปิดรับเอาความรู้และความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชน โดยเปิดเวทีแลกเปลี่ยนทัศนะเรียนรู้ระหว่างกัน โดยชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจและวางแผนพัฒนาตนเอง สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่ความร่วมมือพัฒนาแบบภาคีต่าง ๆ ที่ผลักดันให้เกิดการพัฒนาที่ประสบความสำเร็จ มีศักยภาพ และมีการประสานวางแผนหรือการทำงานในทุกระดับ

5. กระบวนการสร้างเครือข่ายชุมชน เป็นการต่อยอดความรู้ในการพัฒนาตนเอง และ เครือข่ายอยู่ตลอดเวลา นำไปสู่การยกระดับทุนที่เกิดจากการร่วมทุนกันระหว่างองค์กรในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ

ดังนั้น กระบวนการเรียนรู้จึงเป็นส่วนหนึ่งของการทำให้ชุมชนเข้มแข็ง แต่จะต้องเรียนรู้อะไรบ้างที่จะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง สิ่งที่ต้องเรียนรู้จึงได้แก่

1. กระบวนการเรียนรู้ชุมชน รู้ถึงความเป็นชุมชนองค์ความรู้ภายในชุมชน

2. กระบวนการสร้างทุนทางสังคม คือ การจะนำเอาทุนทางสังคมที่มีอยู่ภายในชุมชน เช่น ภูมิปัญญา ประเพณีวัฒนธรรม มาทำอย่างไรให้เป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

3. มีการวิจัยชุมชน เพื่อหาปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และสืบให้ได้ต้นสายปลายเหตุ ของปัญหาที่เกิดขึ้น

4. มีการเปิดเวทีแลกเปลี่ยนทัศนะ ความรู้ และมีการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างองค์ความรู้ ภายในและภายนอกชุมชน แต่ชุมชนจะเป็นผู้ตัดสินใจและวางแผนที่จะพัฒนาชุมชนของตนเองด้วย ตนเอง

5. มีการสร้างเครือข่าย เพื่อระดมหาแนวทางร่วมกันในการพัฒนาตนเองภายในเครือข่าย ควบคู่กับการพัฒนาตนเองภายในชุมชน

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

2.5.1 ความหมายของหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร “หลักสูตร” เป็นคำมาจากภาษาละตินว่า “Racecourse” แต่เมื่อนำมาใช้ในทางการศึกษา คำว่า “หลักสูตร” มีความหมายได้หลายอย่าง เดิมมีความหมายว่าเป็นรายการกระบวนวิชา ต่อมาได้ขยายความหมายออกไปอีก

รุจิร ภู่อาระ (2545) นักการศึกษาได้ให้นิยามความหมายของหลักสูตรไว้หลายลักษณะตามปรัชญาความเชื่อพื้นฐาน ความเข้าใจและประสบการณ์ของแต่ละคน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับงานเฉพาะอย่างทีแต่ละคนศึกษาหรือกรอบความคิดของงานวิจัยแต่ละเรื่อง

Lavatelli, et al. (1962) ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่าเป็นชุดของการเรียนและประสบการณ์สำหรับเด็ก ซึ่งโรงเรียนวางแผนไว้เพื่อให้เด็กบรรลุถึงจุดหมายของการศึกษา

กล่าวโดยสรุปได้ว่าหลักสูตร หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามเนื้อหาสาระ เพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนผู้สอนและสิ่งแวดล้อม ทั้งในและนอกสถานศึกษา ซึ่งเป็นได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้บรรลุประสงคที่ตั้งไว้

2.5.2 องค์ประกอบของหลักสูตร

Tyler (1949, pp. 110 - 125) องค์ประกอบของหลักสูตร เป็นสิ่งที่ช่วยกำหนดแนวคิดระบบและความสอดคล้องของเอกสารหลักสูตร ตลอดจนใช้เป็นแนวทางในการวางแผนออกแบบหลักสูตรองค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วยส่วนสำคัญ 4 ส่วน ได้แก่ วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้และการประเมินผล

2.5.3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็น เปรียบเสมือนพิมพ์เขียวที่ใช้เป็นฐานข้อมูลในการสร้างหลักสูตรอย่างมีทิศทางและยังช่วยให้สามารถวิเคราะห์และปรับประยุกต์รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของสังคมและความเป็นจริงมีความเป็นไปได้มากที่สุด รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่ถือว่าเป็นหลัก คือ

1.5.3.1 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler, 1949, pp. 110 - 125) ซึ่งได้ให้แนวคิดในการวางแผนโครงสร้างหลักสูตร โดยใช้วิธีการและเป้าหมาย (Means and Ends Approach) เป็นหลักการและเหตุผลในการสร้างหลักสูตรที่เรียกว่า เหตุผลของไทเลอร์ (Tyler's Rationale) เริ่มด้วยการกำหนดปัญหาพื้นฐาน 4 ประการ ซึ่งต้องตอบให้ครบในการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ มีจุดมุ่งหมายทางการศึกษาอะไรบ้างที่โรงเรียนควรแสวงหา มีประสบการณ์ทางการศึกษา

อะไรบ้างที่สถานศึกษาควรจัดขึ้น เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ จัดประสบการณ์การศึกษา ให้มีประสิทธิภาพและทราบได้อย่างไรว่าจุดประสงค์ที่กำหนดไว้บรรลุผลแล้ว

การจัดหลักสูตรนั้นควรตอบคำถามที่เป็นพื้นฐาน 4 ประการ ให้ได้เสียก่อนและต้องถามเรียงกันตามลำดับ ฉะนั้นการตั้งจุดมุ่งหมายจึงเป็นขั้นที่สำคัญที่สุดเพราะคำถามอีก 3 ข้อ นั้นขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายข้อแรกที่กำหนดไว้ รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทยเลอร์จึงเป็นไปตามลำดับขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เริ่มจากการกำหนดจุดมุ่งหมายชั่วคราว โดยอาศัยข้อมูลจากการศึกษาสังคมผู้เรียนและความคิดเห็นจากนักวิชาการ จากนั้นจึงเลือกเป็นจุดมุ่งหมายถาวร ไทเลอร์ (Tyler) ได้เสนอว่า การเลือกจุดมุ่งหมายถาวรควรผ่านการกลั่นกรอง เพื่อตัดเอาเฉพาะข้อสำคัญด้วยวิธีการพิจารณาจากจิตวิทยาการเรียนรู้ ปรัชญาการศึกษาและปรัชญาสังคม จุดมุ่งหมายที่ผ่านการกลั่นกรองแล้ว เป็นจุดมุ่งหมายขั้นสุดท้ายหรือจุดมุ่งหมายถาวรที่นำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรต่อไป

ขั้นที่ 2 การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ มีเกณฑ์การพิจารณา ได้แก่ ผู้เรียนควรได้ฝึกกิจกรรมและเรียนรู้เนื้อหาตามที่ระบุไว้ในจุดมุ่งหมาย กิจกรรมและประสบการณ์นั้น ควรจะทำให้ผู้เรียนพอใจที่จะปฏิบัติตามพฤติกรรมที่ได้ระบุไว้ในจุดมุ่งหมาย กิจกรรมและประสบการณ์นั้น ควรอยู่ในข่ายความพอใจที่ปฏิบัติได้ กิจกรรมและประสบการณ์หลาย ๆ ด้านของการเรียนรู้ อาจนำไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้เพียงข้อเดียวก็ได้ ในทำนองเดียวกันกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้เพียงหนึ่งอย่างอาจตอบสนองจุดมุ่งหมายหลาย ๆ ข้อก็ได้

ขั้นที่ 3 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ในการจัดประสบการณ์ให้เป็นหน่วย ต้องมีการสำรวจความสัมพันธ์ทางด้านเวลาและเนื้อหา โดยมีเกณฑ์ในการจัดอย่างมีประสิทธิภาพ คือ ความต่อเนื่อง การเรียงลำดับขั้นตอนและการบูรณาการ

ขั้นที่ 4 การประเมินผลเป็นขั้นที่ให้ผู้วางแผนการจัดทำหลักสูตรรู้ว่าประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้นบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้เพียงใดการประเมินผลจึงต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย โดยพิจารณาจากกำหนดจุดมุ่งหมายที่จะวัดและพฤติกรรมที่คาดหวัง วัดและวิเคราะห์สถานการณ์ที่จะทำให้เกิดพฤติกรรมเหล่านั้น สำรวจข้อมูลเพื่อสร้างเครื่องมือที่จะวัดพฤติกรรมนั้น ๆ อย่างเหมาะสม ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยใช้เกณฑ์ ความเป็นปรนัย ความเชื่อมั่น และความเที่ยงตรงและการพิจารณาผลการประเมินให้เป็นประโยชน์เพื่ออธิบายผลการเรียนรู้เป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม การอธิบายถึงส่วนดีของหลักสูตรหรือสิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไข เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

2.5.3.2 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของทาบ (Taba, 1972, pp. 422 - 425) แนวคิดนี้มีลักษณะจากล่างขึ้นบน โดยใช้วิธีอุปนัยเริ่มการพัฒนาในระดับที่เฉพาะเจาะจง แล้วปรับขยายไปสู่ระดับกว้างทำให้เกิดหลักสูตรที่มาจากความคิดที่ยืดหยุ่นและเป็นหลักสูตรที่ได้วางแผนมาแล้ว อย่างรอบคอบ ซึ่งมีลำดับขั้น ได้แก่ วิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการและความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคม รวมทั้งศึกษาพัฒนาการของผู้เรียน กระบวนการเรียนรู้ และธรรมชาติของความรู้ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดจุดมุ่งหมาย การกำหนดจุดประสงค์ โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากขั้นที่ 1 เป็นหลัก ควรเป็นสิ่งที่นำไปปฏิบัติได้จริงและนำไปใช้เป็นแนวทางในการเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การเลือกเนื้อหาสาระ ต้องให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ ที่กำหนดไว้ การจัดเนื้อหาสาระ พิจารณาถึงความเหมาะสมในการที่จะให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ได้ก่อนหลัง ซึ่งอาจจัดเรียงลำดับตามความยากง่าย ความกว้างแคบหรือการเป็นพื้นฐานต่อกัน การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ เป็นการศึกษาดังกระบวนการเรียนรู้และวิธีสอนแบบต่าง ๆ เพื่อนำมามาใช้เป็นแนวทางในการคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณค่าแก่ผู้เรียนและสอดคล้องกับจุดประสงค์ ตลอดจนเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ด้วย การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้บรรลุตามจุดประสงค์ที่วางไว้ การประเมินผล เป็นการพิจารณาว่าหลักสูตรประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใดมีปัญหาหรือข้อบกพร่องในขั้นตอนใดมากน้อยเพียงใด เพื่อจะได้ทำการปรับปรุงแก้ไขต่อไปและตรวจสอบความคงที่และความเหมาะสมในแต่ละขั้นตอน โดยการตั้งคำถามเพื่อตรวจสอบ ในลักษณะต่อไปนี้ คือ เนื้อหาวิชาที่จัดเกี่ยวข้องกับจุดมุ่งหมายหรือไม่ ประสบการณ์การเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ ประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้นมีความเหมาะสมเพียงใด

สำหรับการพัฒนาหลักสูตรตามแนวทางทาบ (Taba) นั้นจะเริ่มที่จุดใดก่อนก็ได้ตามที่ถนัดและสนใจ แต่เมื่อเริ่มที่จุดใดแล้วต้องทำการศึกษาให้ครบกระบวนการของแนวคิดที่เสนอไว้

2.5.3.3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของเซเลอร์. อเล็กซานเดอร์และเลวิส (Saylor Alexander and Lewis, 1981, pp. 30 - 39) ได้เสนอแนวคิดว่าการพัฒนาหลักสูตรจะไม่นำดำเนินไปในลักษณะเชิงเส้นตรง แต่จะปรับปรุงเริ่มที่ขั้นตอนใดกระบวนการใดก็ได้ โดยเขาได้เสนอกระบวนการวางแผนหลักสูตรไว้ 4 ขั้นตอนคือ

1) การกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์และขอบเขต เริ่มจากเป้าหมายหลักของการศึกษาก่อน แล้วกำหนดเป็นวัตถุประสงค์เฉพาะที่ต้องการให้บรรลุเป้าหมายหลัก จากนั้นจึงกำหนดขอบเขตของเป้าหมายไว้ 4 ประการ ได้แก่ ประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย พัฒนาการของบุคคล ความสามารถทางสังคม ทักษะการเรียนรู้และความชำนาญเฉพาะด้าน

2) การออกแบบหลักสูตร โดยมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์และขอบเขต สำหรับตัดสินใจในกระบวนการออกแบบหลักสูตร พร้อมทั้งพิจารณาจากข้อมูลด้านอื่น ๆ ได้แก่ ธรรมชาติของวิชา รูปแบบของสถาบันทางสังคมที่สัมพันธ์กับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

3) การนำหลักสูตรไปใช้ เมื่อออกแบบหลักสูตรแล้ว ผู้สอนมีบทบาท ในการวางแผนหลักสูตรในส่วนของ การเรียนการสอน พิจารณาเลือกวิธีสอนที่สัมพันธ์กับผู้เรียน และหลักสูตร

4) การประเมินหลักสูตร มีทั้งการประเมินผลรวมของการใช้หลักสูตร ทั้งสถานศึกษาการเรียนรู้อาจเกิดขึ้นได้ดี เมื่อความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เข้าอบรมดีและระหว่าง ผู้จัดการฝึกอบรม วิทยากรและผู้เข้าอบรมดี

1.5.3.4 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจรของวิชัย วงษ์ใหญ่

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535, น. 16 - 17) เสนอแนวคิดการพัฒนาหลักสูตร

แบบครบวงจร ซึ่งประกอบด้วยระบบที่สัมพันธ์กัน 3 ระบบคือ ระบบการร่างหลักสูตร ระบบ การนำหลักสูตรไปใช้และระบบการประเมินหลักสูตร แต่ละระบบประกอบด้วยขั้นตอนย่อยต่าง ๆ ดังนี้

1. ระบบการร่างหลักสูตรมี 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 สิ่งกำหนดหลักสูตรคือ การเตรียมการศึกษาข้อมูล พื้นฐานต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้สำหรับการพัฒนาหลักสูตร อาจเริ่มจากการศึกษาวิจัยเพื่อให้ทราบ ข้อเท็จจริงหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อม เช่น ต้องการทราบสภาพความต้องการของสังคมในด้านการศึกษา ต้องการทราบการศึกษาใน ปัจจุบัน แนวโน้มของสังคมและความต้องการในอนาคต การศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นในการ กำหนดหลักสูตร ประกอบด้วย สิ่งกำหนดทางวิชาการ สิ่งกำหนดทางสังคม วัฒนธรรมและ เศรษฐกิจและสิ่งกำหนดทางการเมือง

ขั้นที่ 2 รูปแบบหลักสูตร หลังจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน จากสิ่งกำหนดหลักสูตรแล้ว ก็เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับรูปแบบหลักสูตร เช่น หลักสูตรแบบ รายวิชา หลักสูตรแบบบูรณาการหรือหลักสูตรแบบแกนวิชา เป็นต้น รูปแบบหลักสูตรจะประกอบ ไปด้วยโครงสร้างและองค์ประกอบของหลักสูตร ซึ่งสะท้อนให้เห็นภาพรวมและมาตรฐาน การศึกษาของแต่ละหลักสูตร

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร เมื่อร่างหลักสูตรเสร็จ เรียบร้อยแล้ว ก่อนจะนำหลักสูตรไปใช้ ต้องตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร ทั้งนี้เพื่อศึกษา

ความเป็นไปได้ พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขบางส่วนก่อนนำไปใช้จริง การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร อาจจะใช้วิธีการประชุม สัมมนาหรือให้ผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีประสบการณ์ช่วยพิจารณาการทดลองใช้ หลักสูตรแบบนำร่อง เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของหลักสูตร

ขั้นที่ 4 ปรับแก้หลักสูตรก่อนนำไปใช้ ต้องอาศัยการจัดทำข้อมูล ที่ชัดเจน อันจะเป็นการทำให้การปรับแก้หลักสูตรเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ

2. ระบบการใช้หลักสูตร การใช้หลักสูตรมีอยู่ 3 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 การขออนุมัติหลักสูตร เป็นการนำหลักสูตรที่ผ่านปรับแก้ ไขแล้วเสนอหน่วยงานบังคับบัญชา เพื่อให้เห็นชอบสั่งการ

ขั้นที่ 2 การวางแผนการใช้หลักสูตร เป็นขั้นตอนการเตรียมการ ใช้หลักสูตร ซึ่งจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์หลักสูตร การเตรียมงบประมาณ การเตรียมความพร้อมของบุคลากร วัสดุหลักสูตร บริการสนับสนุนและอาคารสถานที่ ระบบ บริหารของสถาบันการศึกษา การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับผู้สอนและการประเมินผลและ ติดตามการใช้หลักสูตร

ขั้นที่ 3 ดำเนินการใช้หลักสูตรหรือบริหารหลักสูตร ขั้นตอนนี้ นับเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด เป็นทั้งศาสตร์และศิลปะที่ว่าเป็นศาสตร์นั้นหมายถึง การวางแผนใช้ อย่างเป็นระบบและใช้เทคโนโลยีทางการศึกษามาช่วยเสริม ส่วนที่ว่าเป็นศิลปะนั้นหมายถึง ผู้ใช้ ในที่นี้รวมทั้งผู้บริหารและผู้สอนจะมีบทบาทมากในการที่จะทำให้หลักสูตรบรรลุความสำเร็จมาก น้อยเพียงใด ดังที่กล่าวว่าหลักสูตรแม้จะปรับปรุงเพียงใด ถ้าผู้สอนไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการ เรียนการสอน หลักสูตรใหม่นั้นก็ไม่มี ความหมายและไม่ได้ผลตามที่หลักสูตรคาดหวังไว้

3. การประเมินหลักสูตร เป็นระบบสุดท้ายของการพัฒนาหลักสูตร การประเมินหลักสูตรคือ กระบวนการเปรียบเทียบระหว่างผลการ ใช้หลักสูตรที่วัดได้กับ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร การประเมินหลักสูตรมีขั้นตอนและกระบวนการดังนี้

ขั้นที่ 1 วางแผนประเมินหลักสูตร เป็นการพิจารณาว่าจะประเมิน หลักสูตรในส่วนใดมาก เช่น ประเมินเอกสารหลักสูตร การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ นักเรียน ประเมินการสอนของผู้สอน ประเมินการบริหารของผู้บริหาร ประเมินติดตามผลผู้สำเร็จ การศึกษา และประเมินการยอมรับหลักสูตรจากผู้ปกครองหรือชุมชนเหล่านี้ เป็นต้น

ขั้นที่ 2 การเก็บข้อมูล ได้แก่ การเก็บข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ โดยใช้เครื่องมือและวิธีการที่เหมาะสมกับลักษณะข้อมูลจากแหล่งนั้น

ขั้นที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูล คือ การจัดกระทำข้อมูลที่รวบรวมมาได้ จัดเป็นหมวดหมู่ วิเคราะห์ด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับข้อมูลนั้น

ขั้นที่ 4 การรายงานข้อมูล เป็นการนำเสนอข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์มาแล้ว โดยใช้การตีความ อธิบายลงสรุปเกี่ยวกับข้อมูลนั้น เพื่อนำข้อค้นพบจากรายงานข้อมูล ไปปรับปรุง แก้ไขส่วนต่าง ๆ ของหลักสูตรต่อไป

กล่าวโดยสรุป จากการประมวลแนวความคิดการพัฒนาหลักสูตรของนักวิชาการข้างต้นพบว่า แนวคิดของไทเลอร์มีจุดเด่นคือ ไทเลอร์ใช้จุดประสงค์เป็นตัวกำหนด ควบคุมการเลือก และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ดังนั้น การกำหนดวัตถุประสงค์จึงมี 2 ขั้นตอน ตอนแรกจะเป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ชั่วคราวขึ้นมาก่อน แล้วจะต้องหาวิธีการและเกณฑ์จากทฤษฎีการเรียนรู้ ปรัชญาการศึกษาและปรัชญาสังคมมาถ่วงดุลวัตถุประสงค์ชั่วคราวนั้น เพื่อให้ได้จุดประสงค์ที่แท้จริง ส่วนแนวคิดของทาบานั้นมีจุดเด่นอยู่ที่หลักสูตรควรมีองค์ประกอบทั้ง 4 ประการคือ วัตถุประสงค์ เนื้อหาวิชา กระบวนการเรียนการสอนหรือกิจกรรมและการประเมินผลตามวัตถุประสงค์ เซเลอร์ อเล็กซานเดอร์และเลวิสให้ความสำคัญกับการประเมินผลสัมฤทธิ์และความเหมาะสมของโปรแกรมและแนวคิดของวิชัย วงษ์ใหญ่จะเน้นขั้นตอนการดำเนินงานที่เป็นระบบและชัดเจน

อย่างไรก็ตามรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น เพราะรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรนั้นเปรียบเสมือนพิมพ์เขียวที่จะดำเนินการต่อไป ถ้าเราได้พิมพ์เขียวชัดเจนมากเท่าใด ก็จะเป็นข้อบ่งชี้ต่อการพัฒนาหลักสูตรได้สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น ขณะที่รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทยมีน้อยมาก การศึกษาหารูปแบบต้องอาศัยแนวคิดจากต่างประเทศ ซึ่งการนำความรู้มาใช้นั้นต้องปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพเป็นจริงของชีวิตและสังคม ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำจุดเด่นจากแนวคิดของไทเลอร์ ทาบาและเซเลอร์, อเล็กซานเดอร์และเลวิสมาเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรมี 5 ขั้นตอน คือ การวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการ การกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร การออกแบบหลักสูตร การนำหลักสูตรไปทดลองใช้ และการประเมินผลหลักสูตร (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2537, น. 10)

2.5.4 ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

กระบวนการพัฒนาหลักสูตร เป็นกระบวนการทั่วไปที่สามารถปรับใช้กับการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมได้ เพียงแต่หลักสูตรฝึกอบรมมีจุดเน้นเฉพาะเรื่องที่ต้องการฝึกอบรมเท่านั้น จากการประมวลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม โดยมีขั้นตอนดังนี้

2.5.4.1 การวิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการและความจำเป็นในการฝึกอบรมความต้องการและความจำเป็นในการฝึกอบรม หมายถึง สถานการณ์ที่พฤติกรรมของบุคคลกลุ่มเป้าหมายเบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็นการศึกษาปัญหาที่ต้องการ

ปรับปรุงหรือเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับบุคคลด้วยวิธีการฝึกอบรม วิธีที่จะใช้หาความจำเป็นในการฝึกอบรม อาจใช้วิธีการสังเกต การสำรวจความต้องการหรือวิธีการประเมินผลการปฏิบัติงาน ผลการวิเคราะห์ช่วยให้กำหนดขอบเขตของหลักสูตรได้ชัดเจน มีเนื้อหาตรงกับความต้องการที่จะฝึกอบรม การประเมินความจำเป็นในการฝึกอบรมมีอยู่หลายวิธี ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและการนำไปใช้ เช่น การประเมินความจำเป็นอย่างเป็นระบบก็จะพิจารณาได้จากพื้นฐานเริ่มแรกของการฝึกอบรม คือ การฝึกอบรมนั้นมีความจำเป็นหรือไม่ ความจำเป็นนั้นจะเริ่มที่ไหน มีใครบ้างที่มีความจำเป็น ผู้เข้ารับการฝึกอบรมต้องการได้รับการอบรมชนิดใดและความจำเป็นในการฝึกอบรมมาจากสาเหตุใด เป็นต้น สำหรับการประเมินความจำเป็นในการฝึกอบรมนั้นมีอยู่หลายวิธี จำแนกได้ 10 วิธี ซึ่งส่วนใหญ่จะประเมินจากการวิเคราะห์รายงานและบันทึกประวัติบุคลากรการประเมินโดยใช้แบบทดสอบ (Tests) การสัมภาษณ์ลูกจ้างและสัมมนากลุ่มการวางแผนระยะยาว และการเตรียมกำลังคน การใช้แบบสอบถาม การสำรวจและรายการตรวจเช็ค การร้องขอจากฝ่ายจัดการ การวิเคราะห์ภารกิจ การประเมินโดยคณะกรรมการที่ปรึกษาด้านการฝึกอบรม การประเมินจากบุคลากรมหาวิทยาลัยหรือที่ปรึกษาและการประเมินแบบผสมผสาน (ประยูร อุดมเสียง, 2541, น. 41 - 60)

2.5.4.2 การกำหนดจุดมุ่งหมายของการฝึกอบรม การกำหนดจุดมุ่งหมายของการฝึกอบรมเป็นการชี้ให้เห็นถึงเป้าหมายและความต้องการฝึกอบรมว่าต้องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เข้าฝึกอบรมในด้านความรู้ ทักษะหรือเจตคติอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทุกด้าน การกำหนดจุดมุ่งหมายจึงต้องชัดเจน

นิรันดร์ จุลทรัพย์ (2544, น. 39 - 40) ได้อธิบายความสำคัญในการกำหนดจุดมุ่งหมายของการฝึกอบรมไว้ดังนี้

- 1) ทำให้วิทยากรสามารถเตรียมหรือเลือกเครื่องมือเครื่องใช้ เนื้อหาสาระ ตลอดจนวิธีการที่จะใช้ในการฝึกอบรมได้อย่างเหมาะสม
- 2) เป็นแนวทางที่จะบอกให้ทราบถึงวิธีการหรือมาตรการให้การวัดผลสำเร็จของการฝึกอบรม
- 3) ช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเข้าใจถึงความต้องการในการฝึกอบรมนั้น ๆ โดยทราบถึงจุดมุ่งหมายปลายทางหรือเป้าหมาย ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพยายามที่จะไปให้ถึงจุดหมายปลายทางนั้น ๆ ให้จงได้

ประยูร อุดมเสียง (2541, น. 63) ได้เสนอแนวทางเพื่อให้ง่ายต่อการเขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมในการฝึกอบรม โดยใช้ตัวแบบ "ABCD" ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

A - audience หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มเป้าหมายในการจัดฝึกอบรม

B - ehavior หมายถึง พฤติกรรมสุดท้ายของบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมายที่จะบังเกิดขึ้นอันเป็นผลจากการฝึกอบรม

C - onditions หมายถึง สถานการณ์หรือเงื่อนไขที่คาดว่าจะให้เกิดพฤติกรรมกับบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมาย

D - egree หมายถึง มาตรฐานหรือระดับของความสำเร็จของงานที่คาดว่าจะเกิดขึ้นเนื่องจากการฝึกอบรม

กล่าวโดยสรุป การกำหนดจุดมุ่งหมายของการฝึกอบรม เพื่อต้องการให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับการพัฒนา 3 ด้าน คือ การพัฒนาความรู้ (Knowledge) การพัฒนาทักษะ (Skill) และการพัฒนาเจตคติ (Attitude)

1.5.4.3 การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเป็นการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนคือ การสร้างโครงร่างหลักสูตรเป็นการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมให้สอดคล้องกับผลการหาความจำเป็นและต้องการในการฝึกอบรมและวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม การตรวจสอบโครงร่างหลักสูตรเป็นการนำโครงร่างหลักสูตรไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมและความสอดคล้องของโครงร่างและการปรับปรุงโครงร่างหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้ (Saylor at al, 1981)

2.5.4.4 การทดลองใช้หลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตรเป็นการนำหลักสูตรไปทดลองกับใช้ประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็น 2 ขั้นตอนคือ การศึกษานำร่อง (Pilot Survey) เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของการใช้หลักสูตรในสถานการณ์จริงและการทดลองใช้หลักสูตรเพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตรกับกลุ่มตัวอย่างประชาชนในชุมชน แล้วประเมินประสิทธิผลของหลักสูตร (วิบูลย์ บุญยธโรกุล, 2545)

2.5.4.5 การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรเป็นการตรวจสอบประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้หลักสูตรที่สมบูรณ์ พร้อมทั้งจะนำไปใช้ในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนต่อไป (Tyler, 1949 ; Saylor at al, 1981 ; Taba, 1962 ; Leshin et al, 1992)

การประเมินผลการฝึกอบรมเป็นขั้นตอนที่มีสำคัญและจำเป็นในการฝึกอบรม ทั้งนี้เป็นการประเมินว่าให้ทราบว่าผลการอบรมนั้นเป็นอย่างไร บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด กู้มค่าหรือไม่ รวมทั้งประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้ารับการฝึกอบรมและเป็นการรวบรวมข้อมูลที่จะนำมาใช้เป็นแนวทางปรับปรุงการอบรมในครั้งต่อไป

1. ความหมายของการประเมินผลการฝึกอบรม ครอนบาค (Cronbach, 1963) ได้อธิบายว่าการประเมินผลการฝึกอบรมเป็นกระบวนการที่มีระบบในการเก็บรวบรวมข้อมูล

และใช้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ โดยมีจุดมุ่งหมายหลักอยู่ที่ความต้องการทราบผลของโครงการ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จากการดำเนินงานและส่วนใดของโครงการที่ควรปรับปรุงแก้ไข

2. ประโยชน์ของการประเมินผลการฝึกอบรม

2.1 สามารถบอกผู้รับผิดชอบ โครงการฝึกอบรมได้ว่าโครงการนี้บรรลุ ถึงวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงไร

2.2 ช่วยให้ทราบถึงวิธีการฝึกอบรมและวิทยากรผู้ให้การอบรมว่ามีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด

2.3 เป็นการช่วยชี้วัดว่าโครงการที่จัดขึ้นในครั้งนี้นักเรียนค่าใช้จ่ายมากน้อยเพียงใดจะเป็นการช่วยประชาสัมพันธ์ถึงประโยชน์ของการฝึกอบรม

2.4 เป็นการช่วยตัดสินใจได้ว่าการฝึกอบรมแต่ละครั้งนั้นเกิดขึ้นเพราะความจำเป็นจริงหรือไม่และเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานนั้น ๆ เพียงใด

3. วิธีประเมินผลการฝึกอบรม วิธีการประเมินผลการฝึกอบรมที่นิยมกัน โดยทั่วไปแบ่งได้เป็น 4 วิธี

3.1 การวัดผลก่อนและหลังการฝึกอบรมแล้วนำมาเปรียบเทียบกัน ก็จะทราบความแตกต่างของผู้เข้ารับการฝึกอบรมว่าเปลี่ยนแปลงหรือไม่มากน้อยเพียงใด

3.2 การตั้งเกณฑ์ในการปฏิบัติงานเพื่อประเมินดูว่าหลังจากได้เข้ารับการฝึกอบรมแล้วมีลักษณะในการทำงานสูงขึ้นหรือไม่

3.3 การตรวจสอบผลงานให้สอดคล้องกับเกณฑ์ วิธีการนี้จะกำหนดลักษณะของงานที่ตรวจสอบเป็นเกณฑ์ขึ้น แล้วให้คะแนนในการปฏิบัติงานไว้หรืออาจสังเกตจากปริมาณผลผลิตก็ได้ จากนั้นจึงนำเอาผลที่ได้จากการสังเกตไปกำหนดเป็นเกณฑ์ไว้ เพื่อใช้เปรียบเทียบกับงานที่มีลักษณะเหมือนกันหรือใกล้เคียงกัน

3.4 การกำหนดมาตรฐานในการปฏิบัติงานโดยการสังเกต วิธีการนี้มีลักษณะคล้ายกับวิธีที่สาม แตกต่างกันแต่ว่างานที่สังเกตนั้นเป็นงานรวมมิได้แยกออกมากำหนดไว้เพื่อการสังเกตอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะส่วนวิธีการสังเกตก็ดำเนินเช่นเดียวกับวิธีที่สาม

ประสิทธิ์ พงษ์เรืองพันธุ์ และเรณา พงษ์เรืองพันธุ์ (2541) กล่าวว่า เกณฑ์สำหรับการประเมินผลการฝึกอบรมนั้น เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ผู้จัดการฝึกอบรมตัดสินใจได้ว่าการฝึกอบรมที่กำลังประเมินอยู่มีประสิทธิภาพหรือไม่ เพียงไร มีความน่าเชื่อถือเพียงไร โดยทั่วไปนิยมกำหนดเกณฑ์การประเมินไว้ 2 ประเภท คือ

1. เกณฑ์เชิงปริมาณ เป็นการกำหนดจำนวนหรือขนาดของผลงานที่ควรกระทำได้เป็นอย่างดี โดยมุ่งเน้นการตรวจวัดเป็นสำคัญ กรณีที่ต้องการให้งานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น อาจกำหนดเกณฑ์ให้สูงขึ้นเพื่อเพิ่มระดับความยากในการบรรลุวัตถุประสงค์

2. เกณฑ์เชิงคุณภาพ เป็นการกำหนดประสิทธิภาพของการดำเนินงานซึ่งวัดได้ยากกว่าเชิงปริมาณต้องใช้วิธีการที่ซับซ้อนขึ้นมีการตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับว่าน่าเชื่อถือเพียงใด โดยมุ่งเน้นคุณภาพของเนื้องานเป็นสำคัญ

2.1 การประเมินผลย่อย เป็นการประเมินความก้าวหน้าหรือประเมินผลที่ใช้ตรวจหาความบกพร่อง เพื่อการปรับปรุงแก้ไขเป็นสำคัญและผลที่ได้จะช่วยตั้งจุดประสงค์ของการฝึกอบรมให้เป็นที่ไปตามเป้าหมายที่แท้จริงมากยิ่งขึ้น

2.2 การประเมินผลรวม เป็นการประเมินผลรวมโดยสรุปที่มักใช้หลังสิ้นสุดการฝึกอบรม ซึ่งส่วนใหญ่จะรวบรวมผลมาจากการประเมินย่อยและผลสรุปที่ได้จะนำไปสู่การรายงานผลที่ว่า การจัดฝึกอบรมครั้งนั้น ไม่บรรลุเป้าหมายหรือไม่ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว มีปัญหาใดที่ต้องแก้ไขบ้างซึ่งรายงานดังกล่าวจะช่วยให้ผู้บริหาร โครงการนำไปใช้ในการตัดสินใจ โครงการนั้นควรจะดำเนินการต่อไปหรือควรยกเลิก (อุทุมพร จามรมาน, 2533) สำหรับเครื่องมือที่นำมาใช้ในการรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาประเมินผลการจัดฝึกอบรมจะกล่าวถึงรายละเอียดในการประเมินผลการสัมมนาในบทต่อไป ในบทนี้นำเสนอเกี่ยวกับตัวอย่างแบบประเมินผลรายวิชาโดยผู้เข้ารับการฝึกอบรม การประเมินผลโดยวิทยากรผู้ให้การฝึกอบรมและแบบรายงานผลการฝึกอบรมต่อหน่วยงานต้นสังกัดของผู้เข้ารับการฝึกอบรมตลอดจนวิธีนำเสนอผลการฝึกอบรมดังนี้

3. การติดตามผลการฝึกอบรม การฝึกอบรมส่วนใหญ่ยังขาดการติดตามผล หลังจากได้จัดฝึกอบรมและประเมินผลไปแล้วก็ไม่ได้ติดตามดูการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการให้เกิดขึ้นนั้นยังคงอยู่และมีผลต่อองค์การอย่างไรบ้าง เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมมุ่งที่จะช่วยให้คนเกิดการเรียนรู้และมีการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมเป็นสำคัญ แต่กลไกในการปรับตัวของคนจะทำให้พฤติกรรมคนเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อม ฉะนั้นการคงทนของผลการฝึกอบรมจะมีช่วงระยะเวลาเดียว ผู้บริหารงานฝึกอบรมจึงต้องดำเนินการติดตามผลการฝึกอบรม ภายหลังจากจัดฝึกอบรมด้วย โดยอาจกำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสมและเปรียบเทียบผลที่ได้กับวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายในการฝึกอบรม ตลอดจนผลที่ได้จากการประเมินผลการฝึกอบรม ซึ่งถ้าหากเกิดความเปลี่ยนแปลงเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมายมาก ก็อาจมีความจำเป็นต้องจัดฝึกอบรมซ้ำอีก

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามกระบวนการทางสิ่งแวดล้อมศึกษาที่มีต่อความตระหนักและความสามารถในการตัดสินใจแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของผู้นำองค์กร

ชาวบ้านเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ป่าชุมชน ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำองค์กรชาวบ้านตามแนวทางและกระบวนการทางสิ่งแวดล้อมศึกษา 5 ขั้นตอน คือ 1) การวิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการและความจำเป็นในการฝึกอบรม 2) การกำหนดจุดมุ่งหมายของการฝึกอบรม 3) การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม 4) การทดลองใช้หลักสูตร และ 5) การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร

2.6 การพัฒนาการวิจัยโดยใช้รูปแบบ

2.6.1 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

ได้มีนักวิชาการได้ให้แนวคิดในเรื่องความหมายของรูปแบบ ประเภทของรูปแบบ องค์ประกอบของรูปแบบ การพัฒนารูปแบบและการตรวจสอบและการประเมินรูปแบบไว้ดังต่อไปนี้

2.6.2 ความหมายของรูปแบบ

คำว่า “รูปแบบ”(Model) เป็นคำที่สื่อความหมายหลายอย่างโดยทั่วไปแล้ว รูปแบบจะเป็นวิธีการดำเนินงานที่เป็นต้นแบบที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกันและมีความเกี่ยวข้องกันในลักษณะที่ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพื่อทำกิจกรรมให้ได้ผลสำเร็จ ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของรูปแบบไว้หลายท่าน ดังนี้

Good (1973, p. 370) ซึ่งเป็นบรรณาธิการ ได้รวบรวมความหมายของรูปแบบไว้ดังนี้

1. เป็นแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำ
2. เป็นตัวอย่างสำหรับการเลียนแบบเช่นตัวอย่างในการออกเสียง

ภาษาต่างประเทศเพื่อให้ผู้เรียน ได้เลียนแบบ

3. เป็นแผนภาพหรือภาพ 3 มิติที่เป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลักการหรือแนวคิดเป็นชุดของปัจจัยหรือองค์ประกอบหรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน รวมทั้งเป็นตัวประกอบและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคมอาจเขียนเป็นทางคณิตศาสตร์หรือบรรยายด้านภาษา ก็ได้

อุทัย บุญประเสริฐ (2516, น. 31) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญ ๆ ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ

สมาน อัสวภูมิ (2537, น. 13) ได้กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง แบบจำลองอย่างง่าย หรือย่อส่วน (Simplified Form) ของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เสนอรูปแบบดังกล่าวได้ศึกษาและพัฒนา

ขึ้นมา เพื่อแสดงหรืออธิบายปรากฏการณ์ให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น หรือในบางกรณีอาจจะใช้ประโยชน์ในการทำนายปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้น ตลอดจนอาจใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป

ทศนา แคมมณี (2546) ได้กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง รูปแบบเป็นรูปธรรม ของความคิดที่เป็นนามธรรม ซึ่งบุคคลแสดงออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น เป็นคำอธิบาย เป็นแผนผังไดอะแกรมหรือแผนภาพเพื่อช่วยให้ตนเองและบุคคลอื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

วิสุทธิ วิจิตรภรณ์ (2547, น. 10) ได้กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง รูปแบบเป็นการจำลอง ภาพในอุดมคติ ที่นำไปสู่การอธิบายคุณลักษณะสำคัญของปรากฏการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ ที่ไม่มีองค์ประกอบตายตัว โดยผ่านกระบวนการทดสอบอย่างเป็นระบบ

Smith and Others (1980, p. 35) ได้กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง การย่อส่วนของจริงให้ เล็กลง เพื่อให้พิจารณาและช่วยทำความเข้าใจ ในข้อเท็จจริง ปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมต่างๆ โดยการจัดวางแบบแผนให้เข้าใจง่ายขึ้น

Bardo and Hartman (1982, p. 70) ได้กล่าวว่า รูปแบบเป็นชุดของข้อความเชิง นามธรรมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่สนใจ เพื่อใช้ในการนิยามคุณลักษณะ บรรยายคุณสมบัติ นั้น ๆ ให้ง่ายต่อการเข้าใจจึงไม่ละเอียดนัก

สรุปได้ว่า รูปแบบ หมายถึง แบบอย่าง วิธีการหรือแนวทางในการดำเนินงานและ เป็นคำอธิบาย คำบรรยายหรือแผนผัง ไดอะแกรมหรือแผนภาพเพื่อแสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบ สำคัญ ๆ ของเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้เข้าใจง่ายขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานอย่างใด อย่างหนึ่งต่อไป

2.6.3 ประเภทของรูปแบบ

ได้มีนักวิชาการแบ่งประเภทของรูปแบบไว้ ดังนี้

เสรี ชัดเข้ม (2547, น. 3 , อ้างถึงใน ดิเรก วรรณเสีयर, 2545, น. 50 - 51) ได้สรุป ความเห็นของนักวิชาการหลายท่านว่ารูปแบบสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. แบบจำลองหรือรูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) แบ่งออกเป็น

1.1 แบบจำลองของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Model Of) เช่น แบบจำลองเครื่องบิน ที่สร้างเหมือนจริงแต่มีขนาดย่อม

1.2 แบบจำลองสำหรับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Model For) เช่น แบบจำลองที่ออกไว้ เพื่อเป็นต้นแบบผลิตสินค้า ต้องสร้างแบบจำลองเท่าของจริงขึ้นมาก่อนแล้วผลิตสินค้าตามแบบ จำลองนั้น

2. แบบจำลองหรือรูปแบบเชิงแนวคิด (Conceptual Model) แบ่งออกเป็น

2.1 แบบจำลองเชิงแนวคิดของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Conceptual Model for) คือ แบบจำลองที่สร้างขึ้นมาจากแนวคิด ทฤษฎี เพื่ออธิบายปรากฏการณ์บางอย่าง เช่นแบบจำลอง การคงอยู่ของนักเรียนในโรงเรียน เป็นต้น

2.2 แบบจำลองเชิงแนวคิดเพื่อสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Conceptual Model) คือ แบบจำลองที่สร้างขึ้นมาจากแนวคิด ทฤษฎี การคัดสรรตามธรรมชาติ เพื่อนำไปอธิบายทฤษฎี การคงอยู่ของนักเรียนในโรงเรียน เป็นต้น

กรรณิกา เจริญชัย (2549, น. 82) ได้แบ่งประเภทของรูปแบบหรือแบบจำลองเป็น 2 ชนิด คือ แบบจำลองสิ่งของที่เป็นรูปธรรม และแบบจำลองสิ่งของที่เป็นนามธรรม

Smith and Others (1980, p. 61) ได้แบ่งประเภทของรูปแบบเป็น 2 รูปแบบ

1. รูปแบบเชิงกายภาพ ได้แก่ รูปแบบรูปปั้นที่มีลักษณะคล้ายของจริง เช่น เครื่องบินจำลอง และรูปแบบเชิงอุปมาที่มีลักษณะคล้ายปรากฏการณ์จริง เช่น การทดลองทางเคมี ในห้องปฏิบัติการก่อนการทำการทดลองจริง

2. รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ ได้แก่ รูปแบบข้อความ ซึ่งเป็นการใช้ข้อความ ในการอธิบายย่อ เช่น คำพจนานาลักษณ์งาน และรูปแบบทางคณิตศาสตร์

Bush (1986, p. 19) แบ่งรูปแบบของการจัดการศึกษาออกเป็น 5 รูปแบบ คือ รูปแบบปกติ (Formal Model) รูปแบบประชาธิปไตย (Democratic Model) รูปแบบทางการเมือง (Political Model) รูปแบบจิตวิสัย (Subjective Model) และรูปแบบคลุมเครือ (Ambiguity Model)

Keeves (1988, pp. 561 – 565) แบ่งประเภทของรูปแบบออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. Analogue Model เป็นรูปแบบที่ใช้อุปมาอุปมัยเทียบเคียงปรากฏการณ์เพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม เช่นรูปแบบในการทำนายจำนวนนักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบโรงเรียน เป็นต้น

2. Semantic Model เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็น โครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น ๆ เช่น รูปแบบการเรียนรู้ ในโรงเรียน เป็นต้น

3. Mathematic Model เป็นรูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อ ในการแสดง ความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ รูปแบบนี้นิยมใช้ทั้งในสาขาจิตวิทยา ศึกษาศาสตร์ และการบริหาร การศึกษา

4. Casual Model เป็นรูปแบบที่พัฒนาจากเทคนิคการวิเคราะห์แบบ Path Analysis โดยการนำเอาตัวแปรต่าง ๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุผลและผลที่เกิดขึ้น

สรุปได้ว่า การแบ่งประเภทของรูปแบบหรือแบบจำลองนั้นแบ่งตามลักษณะของรูปแบบขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการสร้างและสร้างขึ้นจากแนวคิดของทฤษฎี

2.6.4 องค์ประกอบของรูปแบบ

ได้มีนักวิชาการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบไว้ ดังนี้

ธีระ รุญเจริญ (2550, น. 12) ได้กล่าวว่า รูปแบบมีองค์ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) ระบบและกลไกของรูปแบบ 4) วิธีดำเนินการของรูปแบบ 5) แนวทางการประเมินผลรูปแบบ 6) เงื่อนไขของรูปแบบ

สมาน อัสวภูมิ (2550, น. 10) ได้เสนอแนวคิดถึงองค์ประกอบของรูปแบบที่ดีควรประกอบไปด้วย 7 องค์ประกอบ คือ 1) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 2) ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการของรูปแบบ 3) ระบบงานและกลไกของรูปแบบ 4) วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ 5) แนวการประเมินรูปแบบ 6) คำอธิบายประกอบรูปแบบ 7) ระบุเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้

ทิสนา เขมมณีและคนอื่น ๆ (2537, น. 16) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของรูปแบบว่า มีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 องค์ประกอบ คือ 1) วัตถุประสงค์ แนวคิด 2) บริบทและเงื่อนไข 3) ยุทธศาสตร์ 4) กระบวนการดำเนินงาน 5) ผลที่ได้รับจากการนำรูปแบบไปใช้

Brown and Moberg (1980, pp. 16 - 17) กำหนดองค์ประกอบของรูปแบบตามแนวคิดเชิงระบบองค์การไว้ 5 รูปแบบ คือ 1) สภาพแวดล้อม 2) เทคโนโลยี 3) โครงสร้าง 4) กระบวนการบริหารจัดการ 5) การตัดสินใจสั่งการ

Bush (1986, p. 19) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบหลักของรูปแบบ ที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณารูปแบบขององค์การทางการศึกษา 4 รูปแบบ คือ 1) เป้าหมาย 2) โครงสร้างองค์การ 3) สภาพแวดล้อม 4) ภาวะผู้นำ

สรุปว่า องค์ประกอบของรูปแบบที่สำคัญที่ผู้วิจัยได้นำมาเป็นกรอบสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ที่สำคัญ คือ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) ระบบและกลไกของรูปแบบ 4) วิธีดำเนินการของรูปแบบ 5) แนวทางการประเมินผลรูปแบบ 6) เงื่อนไขของรูปแบบ ซึ่งการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการขึ้นอยู่กับการศึกษา ต้องการทำนาย ปรากฏการณ์ด้านใด เรื่องอะไร แล้วเลือกใช้ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เป้าหมายที่ต้องการ

2.6.5 การพัฒนารูปแบบ

ได้มีนักวิชาการได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบไว้ ดังต่อไปนี้

บุญชม ศรีสะอาด (2533, น. 104 - 106) ได้ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการควบคุมวิทยานิพนธ์โดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินการเป็น 2 ขั้นตอน คือ การพัฒนารูปแบบและการทดสอบประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรูปแบบ ในส่วนของการพัฒนารูปแบบนี้ ดำเนินการโดย

วิเคราะห์ลำดับขั้นในการทำวิทยานิพนธ์ หลักการเขียนรายงานการวิจัยจุดบพร่องในการทำวิทยานิพนธ์แล้วนำองค์ประกอบเหล่านั้นมาสร้างเป็นรูปแบบการควบคุมวิทยานิพนธ์ หลังจากนั้นจะเป็นขั้นตอนที่สอง คือ การนำรูปแบบดังกล่าวไปทดสอบและประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรูปแบบ

สมาน อัสวภูมิ (2537, น. 66) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการบริหารการประถมศึกษาในระดับจังหวัด โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับหลักการและข้อมูลพื้นฐานประกอบการสร้างรูปแบบ 2) การสร้างรูปแบบขั้นต้น 3) การประมวลความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับรูปแบบ และ 4) การปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์

สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์ (2539, น. 9) ได้ทำการวิจัยเพื่อนำเสนอรูปแบบบริหารคุณภาพแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์การในการบริหารสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด มีขั้นตอนการดำเนินการ 6 ขั้นตอน คือ 1) กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย 2) การวิเคราะห์องค์การ ระบบงานและการประยุกต์การบริหารคุณภาพแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์การ 3) การออกแบบรูปแบบระบบการบริหารคุณภาพแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์การในสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด 4) การตรวจสอบรูปแบบระบบบริหารแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์การในสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด จากผู้ทรงคุณวุฒิ 5) การปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาเป็นรูปแบบระบบการบริหารคุณภาพแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์การ ที่สมบูรณ์ และ 6) สรุปและนำเสนอรูปแบบระบบการบริหารคุณภาพแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์การ ในสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด

สุวิมล โพธิ์กลิ่น (2549, น. 88) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก มีขั้นตอนในการสร้างและพัฒนาแบบ คือ 1) ศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบ 2) สร้างรูปแบบ โดยการจัดทำร่างรูปแบบ ตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ ปรับปรุงรูปแบบ จัดทำคู่มือการดำเนินการตามรูปแบบ ประเมินความเหมาะสมของกลุ่ม 3) ทดลองใช้รูปแบบ 4) ประเมินผลการใช้รูปแบบ

สรุปได้ว่า การพัฒนาแบบเป็นการศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบหรือกรอบงานที่จะสร้างและพัฒนาแบบ โดยการจัดทำร่างรูปแบบ ตรวจสอบรูปแบบ ปรับปรุงรูปแบบ จัดทำคู่มือการดำเนินการตามรูปแบบ ประเมินความเหมาะสมของกลุ่ม ทดลองใช้รูปแบบและประเมินผลการใช้แบบด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับงานวิจัย

2.6.6 การตรวจสอบและการประเมินรูปแบบ

ในการตรวจสอบรูปแบบ ได้มีนักวิจัยได้ให้ขั้นตอนของการตรวจสอบรูปแบบไว้ดังนี้
 สมาน อัสวภูมิ (2538, น.83) ได้เสนอขั้นตอนสุดท้ายในการพัฒนารูปแบบ คือ
 การตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบ ซึ่งโดยทั่วไปอาจจะเลือกวิธีใดวิธีหนึ่งต่อไปนี้ตามความ
 เหมาะสมของรูปแบบ เวลาและงบประมาณในการดำเนินการดังนี้

1. ตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยผู้วิจัยจะนำเสนอรูปแบบที่พัฒนาขึ้นต่อ
 ผู้ทรงคุณวุฒิ 15 - 20 คน พร้อมกับแบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็น
 ประโยชน์ของรูปแบบ ตลอดจนข้อเสนอนะเพิ่มเติมต่าง ๆ

2. ตรวจสอบโดยการประชุมสัมมนา โดยผู้วิจัยจัดประชุมสัมมนาบุคคลที่
 เกี่ยวข้องกับรูปแบบและผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนหนึ่ง แล้วนำเสนอรูปแบบที่พัฒนาขึ้น เสร็จแล้วให้
 ผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนาวิพากษ์ ประเมินรูปแบบทั้งในด้วยความเหมาะสม ความเป็นไปได้และ
 ความเป็นประโยชน์พร้อมให้ข้อเสนอต่อไป

3. ตรวจสอบโดยการทดลอง โดยผู้วิจัยดำเนินการทดลองใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้น
 ในสภาพจริงหรือเหตุการณ์จำลอง ตามแบบแผนที่ออกแบบไว้เพื่อสังเกต รวบรวมข้อมูลและ
 ความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องเพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงรูปแบบต่อไป

หลังจากได้ข้อมูลจากการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบดังกล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยควร
 ได้ดำเนินการปรับปรุงรูปแบบเพิ่มเติม พร้อมกับสรุปข้อมูล ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เห็นว่า
 สำคัญต่อรูปแบบและการนำรูปแบบไปใช้ต่อไป

Madaus, Scriven and Stufflebeam (1983, pp. 399 – 402 , อ้างถึงใน เบญจพร แก้วมีศรี
 , 2545, น. 95) ได้นำเสนอมาตรฐานการตรวจสอบรูปแบบเอาไว้ ดังต่อไปนี้

1. มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) เป็นการประเมินความ
 ความเป็นไปได้ ในการดำเนินการนำไปปฏิบัติจริง

2. มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ (Utility Standards) เป็นการประเมินการ
 สอดคล้องต่อความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ

3. มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety Standards) เป็นการประเมินความ
 เหมาะสมทั้งด้านกฎหมายและศีลธรรมจรรยา

4. มาตรฐานด้านความถูกต้อง ครบถ้วน (Accuracy Standards) เป็นการประเมิน
 ความน่าเชื่อถือและได้สาระครอบคลุมครบถ้วนตามกรอบที่ต้องการอย่างแท้จริง

สรุปได้ว่า การตรวจสอบและประเมินรูปแบบดังกล่าวนี้ เพื่อต้องการที่จะให้ได้
 รูปแบบที่เชื่อถือได้ ซึ่งอาจใช้การตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิเฉพาะทางที่เกี่ยวข้อง การตรวจสอบ

โดยการสัมภาษณ์ หรือการนำไปทดลองใช้ตามสภาพจริง สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แนวทางการตรวจสอบรูปแบบ 2 วิธี ได้แก่ 1) โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้เฉพาะทางและ 2) การนำไปทดลองใช้ตามสภาพจริงโดยทดลองรูปแบบที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน 1 แห่ง

2.7 บริบทตำบลลั่นทา

2.7.1 อาณาเขตติดต่อกับตำบลต่าง ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลสูงเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลชุมเห็ดและตำบลหนองตาดี อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลบัวทอง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลพระครู อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

2.7.2 ลักษณะภูมิประเทศ

มีลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบสูง โดยอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 150 - 180 เมตร สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรกรรม

2.7.3 ประชากรตำบลลั่นทา

2.7.3.1 ประชากรปัจจุบัน

ตำบลลั่นทา มีประชากรรวมทั้งสิ้นประมาณ 7,138 คน มีจำนวนครอบครัวทั้งสิ้นประมาณ 1,332 ครอบครัว

2.7.3.2 เชื้อสายประชากร

จากประชากรทั้งตำบล พบว่า มีเชื้อชาติไทย

2.7.3.3 การนับถือศาสนา

ประชากรทั้งตำบล เป็นผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ

2.7.3.4 ระดับการศึกษา

จากจำนวนประชากรทั้งตำบล มีผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาประมาณร้อยละ 24.28 ผู้สำเร็จการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาประมาณร้อยละ 10.40 ผู้สำเร็จการศึกษาระดับอาชีวศึกษา ประมาณร้อยละ 0.93 ผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีประมาณร้อยละ 0.93 ผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีประมาณร้อยละ 0.25 ผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี ประมาณร้อยละ 0.13 อีกร้อยละ 2.80 เป็นผู้ที่ไม่รู้หนังสือและมีผู้ไม่ได้เข้าศึกษาในโรงเรียน แต่อ่านออกเขียนได้ ประมาณร้อยละ 61.21

2.7.3.5 เศรษฐกิจ

ประชากรตำบลกลันตา มีการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และค้าขาย คราวเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเพียงเดียว

1) คราวเรือนที่ประกอบอาชีพเพียงอย่างเดียว มีประมาณร้อยละ 94.55 ของจำนวนคราวเรือนทั้งตำบล ได้แก่ อาชีพเกษตรกรรม

2) คราวเรือนที่ประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ ขึ้นไป มีประมาณร้อยละ 5.45 ของจำนวนคราวเรือนทั้ง ตำบล ได้แก่ เกษตรกรรม ค้าขาย และรับจ้าง

2.7.3.6 แรงงาน

แรงงานในภาคเกษตรกรรมส่วนใหญ่ได้มาจากสมาชิกในครอบครัว และเพื่อนบ้านใกล้เคียงที่ว่างเว้นจากฤดูเก็บเกี่ยวในพื้นที่ของตนเอง โดยการทำเครื่องจักรเข้ามาช่วย ในการเพาะปลูก สำหรับแรงงานนอกภาคเกษตรกรรมส่วนใหญ่ได้มาจากประชาชนที่ว่างเว้นจาก ฤดูทำนาหรือการเกษตรกรรมอื่น ๆ ประชาชนจะไปประกอบอาชีพรับจ้าง และการบริการต่าง ๆ เป็นต้น

2.7.4 สาธารณูปโภค

2.7.4.1 แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่แหล่งน้ำจากน้ำ จากน้ำฝน สำหรับประชาชนในหมู่ที่ 1 , 2 , 5 , 7 , 10 และ 12 ใช้แหล่งน้ำภายในหมู่บ้าน

2.7.4.2 แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค - บริโภค

แหล่งน้ำเพื่อการบริโภคของประชาชนส่วนใหญ่ใช้น้ำดื่มจากน้ำฝน โดยมี โองน้ำ ของ กสช. เป็นที่เก็บน้ำไว้บริโภคสำหรับแล่งน้ำเพื่อการอุปโภค ประชาชนใช้น้ำจากน้ำฝน บ่อบาดาล บ่อน้ำและสระน้ำภายในหมู่บ้าน

2.7.4.3 ไฟฟ้า

ตำบลกลันตา มีไฟฟ้าเข้าถึงให้บริการภายในตำบล โดยจำนวน (หลังคา เรือน) ทั้งตำบล พบว่ามีไฟฟ้าใช้ประมาณร้อยละ 95.24 อีกประมาณร้อยละ 4.76 เป็นบ้าน ที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้สาเหตุที่ไม่มีไฟฟ้าใช้เพราะไม่มีเงินชำระค่าติดตั้ง

2.7.4.4 การสื่อสาร

ในตำบลกลันตาไม่มีที่ทำการไปรษณีย์ โทรเลข และตู้ไปรษณีย์บริการแก่ ประชาชนภายในตำบล แต่ถ้าจะใช้บริการประชาชนสามารถไปใช้บริการได้ที่ทำการไปรษณีย์

โทรเลขอนุญาตเอกชน โดยตั้งอยู่ในหมู่ที่ 3 ตำบลลุงเหล็ก สำหรับโทรศัพท์สาธารณะมิให้บริการในตำบล แต่ยังคงหมู่ 5,12 ซึ่งยังไม่มีโทรศัพท์สาธารณะแต่ถ้าบริการสามารถไปใช้บริการได้ที่หมู่ 1 ตำบลกัลปนา และมีหอกระจายข่าว 13 แห่ง โดยตั้งอยู่ในหมู่ที่ 1 - 13

2.7.5 การปกครอง

ตำบลกัลปนา แบ่งการปกครองออกเป็น 13 หมู่บ้าน ดังนี้

ตารางที่ 2.1

รายชื่อผู้ใหญ่บ้านในตำบลกัลปนา จำแนกรายหมู่บ้านและชื่อหมู่บ้าน

หมู่ที่	บ้าน	ผู้ใหญ่บ้าน
1	พระครูน้อย	นายสมชาย สายรัตน์
2	กัลปนา	นายวิเชียร ทิรอดรัมย์
3	สวัสดี	นายบุญเลิศ ไกรแก้ว
4	หนองปรือ	นายสำรวย สว่างอารมย์
5	ร่องหมากใหญ่	นายบุญเลิศ เกษหอม
6	ท้องเรือ	นายยุทธพงษ์ สินทร์
7	เสม็ด	นายธีรเจต ยอดยิ่ง
8	โคกกลาง	นายวินัย บุราศร
9	โคกเพชร	นายบุญมี เจริญชัย
10	หนองบอน	นายสมชัย โจงรัมย์
11	หนองแวง	นายเนือง เพ็ชรรัตน์
12	ร่องหมากน้อย	นายสมบูรณ์ บุญมาก
13	กัลปนา	นายกมล กระแสโสม

หมายเหตุ ข้อมูล ณ วันที่ 6 มกราคม 2554

2.7.6 คณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลกลันตา

คณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลกลันตาในตำแหน่งสำคัญ สามารถแสดงได้ดังนี้

ตารางที่ 2.2

รายชื่อและตำแหน่งของคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลกลันตา

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง
1	นายสมหมาย ตันจาน	นายก อบต. กลันตา
2	นายสนธิ ชื่นภักพ	รองนายก อบต. กลันตา
3	นายถนัด ศรีตะวัน	รองนายก อบต. กลันตา
4	นายมรกต ปานทอง	เลขานุการนายก อบต. กลันตา
5	นางสาวบุรียรัตน์ เกลยผล	ปลัด อบต.

หมายเหตุ ข้อมูล ณ วันที่ 6 มกราคม 2554

2.7.7 สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลกลันตา

สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลกลันตา สามารถแสดงได้ดังนี้

ตารางที่ 2.3

รายชื่อและตำแหน่งของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลกลันตา

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง
1	นายไสว ดวงน้อย	ประธานสภา
2	นายสุพรรณ ชัยณรงค์	รองประธานสภา
3	นายบุญศิลป์ อินทรศร	สมาชิก อบต. หมู่ที่ 1
4	นายชมพู่ ประทัด	สมาชิก อบต. หมู่ที่ 1
5	นายทองจันทร์ กระแสชล	สมาชิก อบต. หมู่ที่ 2
6	นายพรชัย พิมพากุล	สมาชิก อบต. หมู่ที่ 2
7	นายบุญจะนทร์ วิไลฤทธิ์	สมาชิก อบต. หมู่ที่ 3
8	นายอภิสิทธิ์ พวงเพชร	สมาชิก อบต. หมู่ที่ 3
9	นายประยูร นามปัญญา	สมาชิก อบต. หมู่ที่ 4

(ต่อ)

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง
10	นายสวาสดี นาคาธร	สมาชิก อบต.หมู่ที่ 4
11	นายวินัย พุ่มพา	สมาชิก อบต.หมู่ที่ 5
12	นายทองสุข วิชิต	สมาชิก อบต.หมู่ที่ 5
13	นายลำไย เพ็ชรรัตน์	สมาชิก อบต.หมู่ที่ 6
14	นางเปลี่ยน หอมแก้ว	สมาชิก อบต.หมู่ที่ 6
15	นางศรสวรรค์ ไอสถประสาท	สมาชิก อบต.หมู่ที่ 7
16	นายเจริญ ประเสริฐแก้ว	สมาชิก อบต.หมู่ที่ 7
17	นายวินัย บุราศร	สมาชิก อบต.หมู่ที่ 8
18	นายกถีน บุราศร	สมาชิก อบต.หมู่ที่ 8
19	นายสมหมาย อะโรคา	สมาชิก อบต.หมู่ที่ 9
20	นายทองปาน เมืองมาก	สมาชิก อบต.หมู่ที่ 10
21	นายสมจิตร์ คณะรัมย์	สมาชิก อบต.หมู่ที่ 10
22	นางกุน ทะเกิงลาภ	สมาชิก อบต.หมู่ที่ 11
23	นางสาวสายชล สาทพิจันทร์	สมาชิก อบต.หมู่ที่ 11
24	นายทุเรีน นุรัมย์	สมาชิก อบต.หมู่ที่ 12
25	นายอภิสิทธิ์ คัดงาม	สมาชิก อบต.หมู่ที่ 13
26	นายไสว สืบสิงห์	สมาชิก อบต.หมู่ที่ 13

หมายเหตุ ข้อมูล ณ วันที่ 6 มกราคม 2554

2.7.8. การคมนาคม

2.7.8.1 การคมนาคมภายในตำบลก้นทา ใช้การคมนาคมทางบกโดยทางรถยนต์เป็นหลักในการคมนาคมติดต่อและขนส่งผลผลิตทางการเกษตรกรรม โดยมีเส้นทางที่สำคัญ คือ

- 1) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2074 สภาพถนนเป็นถนนราดยาง
- 2) ทางหลวงท้องถิ่น ร่องหมากน้อย-โลกกลาง สภาพถนนเป็นถนนลูกรัง

2.7.8.2 การคมนาคมติดต่อภายในตำบลและตำบลใกล้เคียง

- 1) มีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2074 เชื่อมการคมนาคมติดต่อกับตำบล

ถลุงเหล็กทางทิศเหนือ และเชื่อมการคมนาคมติดต่อกับตำบลชุมเห็ดทางทิศใต้ของตำบล

2) มีทางหลวงท้องถิ่น ร่องหมากน้อย-โลกกลาง เชื่อมการคมนาคมติดต่อ
ภายในตำบล

2.7.9 แหล่งน้ำธรรมชาติ

2.7.9.1 ลำห้วยยาง ไหลผ่านทางบึงทิศเหนือ โดยไหลผ่านในหมู่บ้าน
หมู่ที่ 2 , 5 , 7 , 10 , 12 , 13

2.7.9.2 หนองโสน, หนองเต้ ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 3

2.7.9.3 หนองทับกลอย ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 8

2.7.9.4 หนองรุงรัง หนองเกาะ ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 9

นอกจากนี้ยังมีแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น ได้แก่ สระน้ำ อยู่ในหมู่ที่ 1-8 , 10-12 และฝายน้ำ
อยู่ในหมู่ที่ 1 , 2 , 5 , 7 , 10 , 12

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อัญญา สุวรรณศรีนนท์ (2546) ศึกษาเรื่อง ทฤษฎีใหม่: แนวทางสู่การดำเนินชีวิตบนพื้นฐาน
ทางเกษตรกรรมในภาคชนบทอย่างยั่งยืน (The New Theory : A Path to Sustainable Agriculturally
Based Rural Livelihoods in Thailand) โดยได้หยิบยก “ทฤษฎีการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน (Sustainable
Livelihoods)” ในรูปแบบที่พัฒนาโดย Institute of Development Studies, United Kingdom ขึ้นมา
เป็นกรอบในการศึกษาและนำ “เกษตรทฤษฎีใหม่” ซึ่งเป็นแนวพระราชดำริสำหรับ การพัฒนา
การผลิตในภาคเกษตรกรรม และสังคมชนบทโดยรวม เป็นกรณีศึกษา ทฤษฎีการดำรงชีวิตอย่าง
ยั่งยืนเน้นอธิบายว่า การดำรง ชีวิตนั้นจำเป็นต้องอาศัยปัจจัย สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) ทรัพย์สิน
2) กิจกรรมต่าง ๆ และ 3) ความสามารถในการตอบสนองต่อ เหตุการณ์ต่าง ๆ และ การดำรงชีวิต
จะยั่งยืน ได้ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นสามารถแก้ไขปัญหา หรือฟื้นตัว จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่
ความยากจน ทั้งนี้จะต้องพัฒนาความสามารถของตนเอง และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ โดยไม่ก่อให้เกิด
ผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมและส่งผลกระทบต่อ การดำรงชีวิตของคนรุ่นต่อไป ดังนั้น ในภาค
เกษตรกรรม เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ที่ก่อให้เกิด ความเสี่ยงต่อความยากจน เกษตรกรจำเป็นต้อง
ประยุกต์ใช้ยุทธศาสตร์ในการดำรงชีพเพื่อให้อยู่รอด (Livelihood Strategies) ยุทธศาสตร์ ที่ผู้เขียน
ให้ความสำคัญ ได้แก่ ความหลากหลายในการเลือกปฏิบัติกิจกรรมเพื่อการดำรงชีพประเภทต่าง ๆ
(Livelihoods Diversification) ซึ่งรวมทั้งกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเพาะปลูก โดยตรง (On - farm
Livelihood Diversification) และกิจกรรมการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร (Off farm Livelihood
Diversification)

วัชรินทร์ สายสาระและคณะ (2548) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพกลุ่มคนจนให้สามารถสร้างวิสาหกิจชุมชนเพื่อแก้ปัญหาความยากจนตามแนวเศรษฐกิจ พอเพียง : ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเพิ่ม อำเภอลำปาง จังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า (1) สภาพการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่เป็นการกำหนดเงื่อนไข จากปัจจัยภายนอก เน้นการแก้ไขในมิติด้านการขาดแคลนรายได้เป็นหลัก โดยการจัดสรรเงินทุนใน รูปแบบ โครงการต่าง ๆ ผ่านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของของรัฐ ในการแก้ไขปัญหาความยากจนตาม แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับหมู่บ้านแต่ยังไม่ เกิดผลเชิง อุดมการณ์มากนัก และมีการส่งเสริมให้เกษตรกรปรับวิธีการผลิตในการทำการเกษตรแบบ ผสมผสานในระดับครัวเรือน ในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า ยังขาดมิติมุมมองใน การแก้ไขปัญหาเชิงระบบที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ สภาพคงกล่าวนี้ยังไม่สามารถแก้ไข ปัญหาให้กับกลุ่มคนจนส่วนใหญ่ที่มีอาชีพรับจ้างเป็นหลักและขาดแคลนที่ดินทำกิน (2) การพัฒนาศักยภาพกลุ่มคนจน พบว่า การใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยเริ่มจากการเรียนรู้

มงคล สายสูง (2550) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างกระบวนการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลน้ำเกีฮน กิ่งอำเภอกุเพียงจังหวัดน่าน ชุมชนตำบลน้ำเกีฮน นับเป็นตัวอย่างของชุมชนที่มีการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่มีลักษณะเฉพาะของตนเองผ่านประสบการณ์ปัญหา ล้มลุกคลุกคลานกระทั่งสามารถยืนหยัดอยู่ด้วยตัวของตัวเองหาชุมชนที่มี ลักษณะเช่นนี้ได้ยาก การวิจัย เรื่องการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของ ชุมชน ชุมชนตำบลน้ำเกีฮน กิ่งอำเภอกุเพียง จังหวัดน่าน จึงเกิดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา กระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ ของชุมชน ขอบเขตของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้แก่ หมู่บ้านในตำบลน้ำเกีฮน ทั้ง 5 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านน้ำเกีฮนใต้ บ้านน้ำเกีฮนเหนือ บ้านต้นกอก บ้านใหม่พัฒนาและบ้านใหม่สันติสุข ศึกษาโดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการศึกษาวิจัยโดยการสังเกต การสัมภาษณ์จากผู้นำ ชุมชนและภูมิปัญญาชาวบ้าน และการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ระยะเวลาที่ทำการวิจัย ระหว่างเดือนมกราคม 2545 ถึง เดือนธันวาคม 2545 รวม 12 เดือน ผลการวิจัยพบว่า 1) ทุกข์ : ปัญหาที่เกิดขึ้น ได้แก่ ยาเสพติดการพนัน การตัดไม้ทำลายป่า อาชญากรรม เศรษฐกิจ สาธารณสุข ความขัดแย้งในชุมชน การคมนาคมขนส่ง ความขัดแย้งขององค์กรชุมชน และการฉ้อราษฎร์บังหลวง 2) สมุทัย : สาเหตุของปัญหาส่วนใหญ่เริ่มต้นมาจากความต้องการไม่มีขอบเขตของคน ทั้งคนในชุมชนเองและคนที่ อยู่นอกชุมชน รวมทั้งตัวข้าราชการที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ดำเนินการเสียเอง จึงเป็นการยากยิ่งที่จะแก้ไขในระยะเวลาอันสั้น ได้ 3) นิโรธ : ผลการดำเนินงาน ได้แก่ ปัญหายาเสพติด ได้รับการแก้ไข การเล่นการพนันลดน้อยลง ทรัพยากรป่าไม้ได้รับการอนุรักษ์ ปัญหาอาชญากรรมหมดสิ้นไปจากชุมชน ประชาชน

มีรายได้ เพิ่มขึ้น ประชาชนมีสุขภาพอนามัยที่ดีขึ้น มีความสามัคคีเกิดขึ้นในชุมชน การพัฒนาทางด้านกายภาพมีความต่อเนื่ององค์กรชุมชนเกิดความเข้มแข็งและปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวงได้รับการ แก้ไข และ4) มรรค : แนวทางในการแก้ไขปัญหาเกิดจากความร่วมมือในการทำงานของประชาชน องค์กรชุมชน ภูมิปัญญาชาวบ้าน หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภาคเอกชน ทำให้เกิดการจัด กิจกรรมและ โครงการดำเนินงานที่สำคัญเหมือนมีกลุ่มพลังกลุ่มอาชีพ และกลุ่มพึ่งตนเองเกิดขึ้น

จุฬารัตน์ ถาวร (2550) ได้ทำการศึกษาการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของแกนนำ เกษตรกร จังหวัดสุพรรณบุรี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการทำงาน ด้านเกษตรกรรมยั่งยืนของแกนนำเกษตรกร โดยศึกษา ลักษณะของสภาพแวดล้อมและลักษณะ ทางจิตใจที่ทำให้แกนนำเกษตรกรประสบความสำเร็จ ในการทำเกษตรกรรมยั่งยืน พื้นที่ในการทำวิจัยจังหวัดสุพรรณบุรี โดยผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและการทำกลุ่มสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่ง ได้แก่ แกนนำเกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมยั่งยืน ผลการวิจัย พบว่าสาเหตุที่ทำให้แกนนำเกษตรกรเปลี่ยนมาทำเกษตรกรรมยั่งยืนเนื่องจาก แกนนำเกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมยั่งยืนมีปัญหา อุปสรรคดังนี้ 1) ปัญหาด้านสุขภาพ เช่น อาการแพ้ยา อาการที่สารพิษตกค้างในร่างกายทำให้เกิดการช็อก หรือเลือดมีสีดำเข้ม เป็นลม วิงเวียนศีรษะ ผิวหนังมีลักษณะไหม้เกรียม เป็นต้น 2) ด้านเศรษฐกิจ ค่าใช้จ่าย ต้นทุนการเพาะปลูกใช้เงินจำนวนมากเนื่องจากการใช้สารเคมี การเป็นหนี้จากการกู้ยืมเงินทั้งในระบบและนอกระบบ 3) สภาพดิน เนื่องจากหน้าดินถูกทำลายจากการใช้สารเคมี ดินขาดแร่ธาตุที่อุดมสมบูรณ์และระบบนิเวศบริเวณนาถูกทำลาย ลักษณะทางสังคม พบว่าการสนับสนุนทางสังคมต่อการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของแกนนำ เกษตรกรมีส่วนสำคัญทั้งการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวซึ่งอยู่ใกล้ชิด และเป็นกำลังใจ สำคัญในการทำงาน การสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อนบ้าน การสนับสนุนทางสังคมจากครูหรือ ผู้รู้ และการสนับสนุนทางสังคมจากหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วมสัมพันธ์ในชุมชน การถ่ายทอดทางสังคมผ่านอาชีพ ผ่านตัวแทน เช่น สถาบัน องค์กร หรือกลุ่ม และการถ่ายทอดผ่าน สื่อสารมวลชนทั้ง โทรทัศน์และวิทยุซึ่งเป็นการสนับสนุนให้เกิดกระบวนการเรียน แลกเปลี่ยน และ เกิดประโยชน์ในการทำเกษตรกรรมยั่งยืน ลักษณะทางจิตใจของแกนนำ เกษตรกร พบว่า ลักษณะทางจิตใจมีความสำคัญที่ทำให้ แกนนำเกษตรกรสามารถแก้ปัญหา อุปสรรคในการประกอบอาชีพได้ดีมีดังนี้ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะใฝ่เรียนใฝ่รู้ของแกนนำ เกษตรกร ได้แก่ การคิดแบบวิทยาศาสตร์ ลักษณะกล้าเสี่ยง การควบคุมตนเอง โดยคิดไตร่ตรอง ถี่ถ้วนด้วยความตั้งใจให้เกิดผลสำเร็จที่ดีและมีคุณภาพในการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของแกนนำ เกษตรกร

เอื้อจิต สุขพล และคณะ (2550) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมสุนทรียสนทนาในการพัฒนาองค์กรตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาผลการจัดกิจกรรมสุนทรียสนทนาในการพัฒนาองค์กรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เข้าประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการจำนวน 9 คน ประกอบไปด้วย พยาบาลวิชาชีพ ในสถานบริการสุขภาพ 6 คน และอาจารย์พยาบาลจากวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี 3 คน วิธีการศึกษาใช้วิธีการสังเกต การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การจดบันทึก การบันทึกเทป และการถ่ายภาพ ดำเนินการจัดสุนทรียสนทนาตามแนวคิดของ David Bohm ซึ่งประกอบไปด้วยขั้นเตรียมการ ขั้นดำเนินการ และขั้นวิเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลายทางและนำข้อมูลกลับไปให้กลุ่มตัวอย่างตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการสุนทรียสนทนา ประกอบไปด้วย 1) การตั้งวงสุนทรียสนทนาเป็นรูปวงกลมเพื่อให้ทุกคนสามารถมองเห็นหน้ากัน ได้ทั้งหมด 2) การทำความเข้าใจในกิจกรรมสนทนา 3) ดำเนินการสนทนาตามธรรมชาติ ไม่มีการแนะนำตัว ไม่มีประธาน และเลขากลุ่ม 4) ดำเนินการสนทนาโดยไม่มีหัวข้อ/วาระเรื่องที่ทำการสนทนาจะเป็นการต่อยอดจากสิ่งที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนก่อนหน้านั้นได้พูดคุยเอาไว้ 5) มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน 6) มีการเสริมแรงให้สมาชิกกลุ่ม 7) มีความมุ่งมั่นในการดำเนินกิจกรรม ด้านผลการจัดกิจกรรมสุนทรียสนทนาได้โครงการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่องค์กร ส่วนสาระที่ได้ประกอบไปด้วย ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง การกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ อุปสรรคในการนำไปใช้ และการประยุกต์ใช้ในองค์กร ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมสุนทรียสนทนาในครั้งต่อไป ควรมีการจัดเตรียมสถานที่ไม่ให้มีสิ่งรบกวน และผู้ร่วมสนทนาควรได้พักผ่อนอย่างเต็มที่ก่อนดำเนินกิจกรรม เพื่อให้สามารถใช้พลังในการฟังและการคิดได้อย่างเต็มที่ โดยไม่มีความเหนื่อยล้ามาเป็นอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรม นอกจากนี้ควรมีการเตรียมผู้เข้าร่วมสนทนาให้เข้าใจปรัชญาและแนวคิดของการทำสุนทรียสนทนา เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่น ศรัทธาในการดำเนินกิจกรรม

ฉวีวรรณ วงศ์แพทย์ และคณะ (2553) ได้ทำการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการ โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่เอื้อต่อการบูรณาการ การเรียนการสอน การวิจัย และการบริการวิชาการสู่ชุมชน กรณีศึกษาชุมชนตำบลไทยย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ผลการวิจัยพบว่า แนวทางปฏิบัติการเชื่อมโยงการเรียนการสอน งานบริการชุมชนและงานวิจัยตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา คือผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับนโยบายทิศทางการดำเนินงานและสนับสนุนงบประมาณ ทำความเข้าใจเรื่องการบูรณาการ สนับสนุนสร้างแรงจูงใจ จัดอบรมการวิจัยปฏิบัติการ ประชุมแลกเปลี่ยนกับชุมชน ลงพื้นที่ร่วมกับนักเรียนเพื่อสำรวจปัญหาและความ

ต้องการองค์ความรู้ร่วมกับชุมชน ประชุมปฏิบัติการเขียนโครงการวิจัยในชั้นเรียน แนวทางการทำโครงการของนักศึกษาได้แก่ ประชุมชี้แจงให้นักศึกษาทราบความสำคัญ สอนกระบวนการวิจัยก่อนสำรวจปัญหาชุมชน จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเขียนข้อเสนอโครงการ เข้าร่วมค้นหาโจทย์ เรียนรู้กับโครงการวิจัยที่กำลังดำเนินการอยู่ในชุมชน ให้ชุมชนเป็นที่ปรึกษาร่วมในโครงการที่ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

สุภาพร สาทรพันธ์ (2553) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จแบบยั่งยืนของกลุ่มอาชีพสตรี กรณีศึกษากลุ่มสตรี อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีวัตถุประสงค์การศึกษาเพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จแบบยั่งยืนและผลสำเร็จแบบยั่งยืนของกลุ่มสตรี อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี 2) ศึกษาความสัมพันธ์และอิทธิพลของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จแบบยั่งยืนกับผลสำเร็จแบบยั่งยืนของกลุ่มสตรีอำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี และ 3) เปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จแบบยั่งยืนและผลสำเร็จแบบยั่งยืนของกลุ่มสตรีอำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามอายุ การศึกษา จำนวนบุตร อาชีพหลัก อาชีพเสริม สถานภาพสมรส เงินปันผลจากกลุ่มสตรีต่อเดือนต่อคน อายุ การเป็นสมาชิก และลักษณะงานของกลุ่มสตรี ผลการศึกษาพบว่า 1) ผลสำเร็จแบบยั่งยืนของกลุ่มสตรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้าน คือ ความต่อเนื่องของการดำเนินงานของกลุ่ม การเรียนรู้ในการพัฒนาศักยภาพตนเองของสมาชิก การพึ่งตนเองของกลุ่ม คุณภาพชีวิตที่ดีของสมาชิกกลุ่ม ความเป็นบิกแผ่นของสมาชิกกลุ่ม และประสิทธิภาพในการจัดการปัญหาของตนเองและชุมชน อยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ประสิทธิภาพในการจัดการปัญหาของตนเองและชุมชน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือการพึ่งตนเองของกลุ่ม 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสำเร็จแบบยั่งยืนของกลุ่มสตรี ทุกปัจจัย คือ คุณลักษณะของสมาชิก ลักษณะของกลุ่มสตรี การตัดสินใจ และการวางแผน ระดับการมีส่วนร่วม การตอบสนองความต้องการ ความสามารถในการแก้ปัญหา การสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น และทัศนคติที่มีต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง อยู่ในระดับมาก โดยปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ คุณลักษณะของสมาชิก และปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ความสามารถในการแก้ปัญหา 3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสำเร็จแบบยั่งยืนของกลุ่มสตรี ประกอบด้วย คุณลักษณะของสมาชิก ลักษณะของกลุ่มสตรี การตัดสินใจและการวางแผน ระดับการมีส่วนร่วม การตอบสนองความต้องการ ความสามารถในการแก้ปัญหา การสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น และทัศนคติที่มีต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง มีความสัมพันธ์กับผลสำเร็จแบบยั่งยืนของกลุ่มสตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสำเร็จแบบยั่งยืนของกลุ่มสตรี จากมากไปหาน้อย คือ ทัศนคติที่มีต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ความสามารถในการแก้ปัญหา และการตัดสินใจและการวางแผน 5) สมาชิกกลุ่มสตรีที่มีจำนวนบุตร อาชีพเสริม และ

สถานภาพสมรสต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จแบบยั่งยืนของกลุ่มสตรีแตกต่างกัน ส่วนตัวแปรอายุ การศึกษาและอาชีพหลักไม่แตกต่างกัน กลุ่มสตรีที่มีเงินปันผลจากกลุ่มสตรีต่อเดือนต่อคนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จแบบยั่งยืนของกลุ่มสตรีแตกต่างกัน ส่วนอายุการเป็นสมาชิกและลักษณะงานของกลุ่ม ไม่แตกต่างกัน 6) สมาชิกกลุ่มสตรีที่มีอายุ การศึกษา จำนวนบุตร อาชีพหลัก อาชีพเสริม สถานภาพสมรสต่างกัน มีความคิดเห็นต่อผลสำเร็จ แบบยั่งยืนของกลุ่มสตรี ไม่แตกต่างกัน กลุ่มสตรีที่มีเงินปันผลจากกลุ่มสตรีต่อเดือนต่อคนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อผลสำเร็จแบบยั่งยืนของกลุ่มสตรีแตกต่างกัน ส่วนอายุการเป็นสมาชิก และ ลักษณะงานของกลุ่มไม่แตกต่างกัน 7) กลุ่มสตรีกลุ่มจักสานและทอผ้า มีความคิดเห็นต่อปัจจัย ที่ส่งผลสำเร็จแบบยั่งยืน และผลสำเร็จแบบยั่งยืนของกลุ่มสตรี ไม่แตกต่างกัน

ณิชชา สุขสบาย และคณะ (2554) ได้ศึกษารูปแบบการเกษตรของชาวคลองจินดา ที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการเกษตรของชาวคลองจินดา ที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง มี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการจัดการ ผลผลิต รวมถึงเหตุผลเบื้องหลังในการผลิตและการจัดการ ผลผลิตในการทำการเกษตรของ ชาวบ้านคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เป็นงานวิจัยเชิง คุณภาพ ใช้การเจาะลึก ทรายกรณีศึกษา 5 กรณี โดยใช้การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เจาะลึก และการจัด กลุ่มสนทนา ผลจากการศึกษาพบว่า การจัดการรูปแบบการผลิตและการจัดการผลผลิตสู่ตลาด ของเกษตรกรคลอง จินดาทั้ง 5 ส่วนนั้น เป็นการผลิตในหลากหลายลักษณะทั้งการเกษตรแบบ ผสมผสาน วนเกษตร เกษตรยั่งยืน และการจัดการผลผลิตสู่ตลาดในท้องถิ่นที่มีขนาดเล็ก รวมถึง ตลาดกลุ่มผู้บริโภคที่สนใจสุขภาพ ทำให้รูปแบบ การผลิตและการจัดการผลผลิตของชาวบ้านตำบล คลองจินดาทั้ง 5 ส่วนมีความแตกต่างจากการทำเกษตร โดยทั่วไปที่เน้นการค้าเป็นด้านหลัก กล่าวคือ เน้นความสุขของผู้ผลิตรวมทั้งมุ่งหวังให้ผู้บริโภคเกิดความพอใจ ในผลผลิตที่มีคุณภาพ และปลอดภัย เหตุผลเบื้องหลังในการผลิต และการจัดการผลิตของเกษตรกรยัง สอดคล้องกับ แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ที่เน้นเพียงนี้ก็พอ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก แต่บูรณาการแนวคิดการ ทำเกษตรที่หลากหลายให้เข้ากับสภาพพื้นที่ที่แตกต่างกัน จึงเป็นตัวอย่างหนึ่งของการนำหลักเศรษฐกิจ พอเพียง มาใช้ในการทำการเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่ราบน้ำท่วมถึง และประสบความสำเร็จอย่าง เป็นรูปธรรม

เพ็ญจันทร์ ประจันตะเสน (2552) ได้พัฒนารูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ของพนักงานธนาคารพาณิชย์ พบว่า รูปแบบจำนวน 10 กิจกรรม คือ 1) การประเมินความฉลาด ทางอารมณ์ก่อน 2) การระดมความคิดค้นไม่แห่งความคิด 3) ฝึกการรับรู้การทำงานเป็นทีม 4) กลุ่มสัมพันธ์ Life Position 5) การฝึกการรับรู้บทบาทและหน้าที่ 6) การแสดงบทบาทสมมติ

(Role Playing) 7) การเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร 8) การแสดงพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร 9) กิจกรรมที่เลี้ยง 10) กิจกรรม 5 ส. การทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารพาณิชย์กับกลุ่มทดลองคือพนักงานธนาคารกสิกรไทย สาขาร้อยเอ็ด และสาขาถนนเทวาภิบาล ร้อยเอ็ด จำนวน 16 คน เปรียบเทียบผลการทดลองก่อนและหลังการใช้รูปแบบพบว่า รูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารพาณิชย์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีผลทำให้ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารพาณิชย์ เพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อวยชัย วัฒนา (2554) ได้ศึกษากลยุทธ์การพัฒนาผู้นำองค์กรชาวบ้านเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ป่าชุมชนจังหวัดมหาสารคามกลยุทธ์สำคัญในการอนุรักษ์ป่าชุมชนคือ การฝึกอบรมผู้นำองค์กรชาวบ้าน โดยใช้หลักสูตรพัฒนาผู้นำองค์กรชาวบ้านเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ป่าชุมชน ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสำรวจความจำเป็นในการสร้างกลยุทธ์การพัฒนาผู้นำองค์กรชาวบ้าน โดยการวิเคราะห์เอกสาร แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) ศึกษาสภาพเศรษฐกิจสังคมปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต และการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสำรวจความต้องการฝึกอบรม 2) การสร้างและพัฒนาหลักสูตร มี 2 ขั้นตอนคือ การร่างหลักสูตรและการปรับปรุงร่างหลักสูตรฝึกอบรมก่อนนำไปใช้จริง และการประเมินโครงสร้างหลักสูตร 3) การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม และ 4) การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร เนื้อหาของหลักสูตรประกอบด้วยสาระ 5 หน่วยคือ 1) ความรู้และทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำ 2) ความรู้และทักษะเกี่ยวกับศิลปะการพูดเพื่อการสื่อสาร 3) ความรู้และทักษะเกี่ยวกับการพัฒนาทีมงานและเครือข่าย 4) ความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชน 5) ความรู้และทักษะเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน เป็นการพัฒนาภาวะผู้นำด้านความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมของผู้นำองค์กรชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าหลังการฝึกอบรมผู้นำองค์กรชาวบ้านมีความรู้และทักษะเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนอยู่ในระดับมาก โดยมีความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำเจตคติต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชน และพฤติกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยรวมหลังการฝึกอบรมเพิ่มขึ้นจากก่อนฝึกอบรม ($p\text{-value} < 0.05$)

บุญถ้วน อุดมพันธ์ (2552) ได้พัฒนารูปแบบการพัฒนาความเข้มแข็งของสหกรณ์การเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใช้การทดลองและการประเมินผลรูปแบบการพัฒนารูปแบบความเข้มแข็งของสหกรณ์การเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับสหกรณ์การเกษตรจำนวน 5 สหกรณ์ เปรียบเทียบผลการทดลองก่อนและหลังโดยวิเคราะห์ด้วย Wilcoxon Signed Rank test ผลการทดลองรูปแบบการพัฒนาความเข้มแข็งของสหกรณ์การเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เฉียงเหนือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีผลทำให้ความเข้มแข็งของสหกรณ์การเกษตร เพิ่มขึ้นมากกว่า ก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ฉลอง นาคเสน (2556) ได้พัฒนารูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของ เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล พบกิจกรรมการพัฒนา 10 กิจกรรม ได้แก่ การประเมิน ความฉลาดทางอารมณ์ กิจกรรมระดมสมองค้นหาไม่แห่งความคิด การทำงานร่วมกันเป็นทีม เรียนรู้ การพัฒนาบุคคลและทีมงาน บทบาทและหน้าที่ การแสดงบทบาทสมมติ การเป็นสมาชิกที่ดี ขององค์กร การแสดงพฤติกรรมกรเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร กิจกรรมพี่เลี้ยง และกิจกรรม 5 ส. จากการทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล มีประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน โดยรวมและเป็นรายด้าน 2 ด้าน คือ ด้านการบริหาร และด้านสนับสนุน เพิ่มขึ้นจากก่อนการใช้รูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพ การปฏิบัติงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิสูตร โพธิ์เงิน (2556) ได้ทำการศึกษาการใช้สุนทรียสนทนาเพื่อพัฒนาความสามารถ ในการตั้งคำถามของนักศึกษา ระดับปริญญาตรีสาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร การวิจัยครั้งนี้ จะเป็นการทดลองการใช้สุนทรียสนทนาพัฒนาการตั้งคำถาม ของนักศึกษา เป็นการทดลองแบบวิจัยเบื้องต้น (Pre Experimental Designs) One Group Pretest-Posttest Designs มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและศึกษาความสามารถในการตั้งคำถามของนักศึกษา โดยใช้วิธีสุนทรียสนทนา และ ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่มีต่อการสอน โดย ใช้สุนทรียสนทนา เครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคสุนทรีย สนทนา เรื่อง “การตั้งคำถามในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาระดับประถมศึกษา” จำนวน 4 แผนการเรียนรู้ 2) แบบประเมินระดับความสามารถในการตั้งคำถาม 6 ระดับในการจัดการเรียน การสอนของนักศึกษาตามแนวความคิดพุทธรพิสัย (Cognitive Domain) ของ Benjamin Bloom และ 3) แบบประเมินความคิดเห็นของนักศึกษาในการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค สุนทรียสนทนา กลุ่มเป้าหมายได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 35 คน ที่ลงทะเบียนรายวิชา 471402 การสอนสังคมศึกษาระดับ ประถมศึกษา ภาคเรียนที่ 1 ในปีการศึกษา 2554 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความถี่ของการตั้งคำถาม 6 ระดับก่อนและหลังการจัดการเรียน การสอน โดยใช้วิธีสุนทรียสนทนาของนักศึกษา พบว่า หลังการจัดการใช้กระบวนการสุนทรียสนทนา ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนใน รายวิชา 471402 การสอนสังคมศึกษาระดับประถมศึกษา มีจำนวนความถี่ของข้อคำถามสูงกว่า ก่อนใช้กระบวนการสุนทรียสนทนาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยที่การตั้งคำถามเมื่อ เทียบรายข้อ การตั้งคำถามประเมินค่า มีค่าความถี่สูงสุด คิดเป็นร้อยละ 74.40 รองลงมาคือ

คำถามการนำไปใช้ คิดเป็นร้อยละ 59.45 และคำถามการคิดสร้างสรรค์คิดเป็นร้อยละ 57.15 ตามลำดับ ผลการเปรียบเทียบคะแนนของการตั้งคำถาม 6 ระดับของนักศึกษา หลังการจัดการเรียนการสอนใช้ กระบวนการสุนทรียสนทนาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชา 471402 การสอนสังคมศึกษา ระดับประถมศึกษาสูงกว่าก่อนใช้กระบวนการสุนทรียสนทนา ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่มีต่อการสอน โดยใช้สุนทรียสนทนา นักศึกษามีความคิดเห็นการสอน โดยวิธีสุนทรียสนทนาเปิดมุมมองให้กว้างขึ้นมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\mu = 4.68$, $\sigma = 0.47$) รองลงคือ การสอน โดยวิธีสุนทรียสนทนาเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น ($\mu = 4.48$, $\sigma = 0.63$) และการสอน โดยวิธีสุนทรียสนทนาทำให้นักศึกษารู้สึกเข้าใจคนอื่นมากขึ้น ($\mu = 4.46$, $\sigma = 0.5$) ตามลำดับ ส่วนความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การสอนโดยวิธีสุนทรียสนทนา เป็นกระบวนการที่น่าเบื่อ/ไม่น่าสนใจ ($\mu = 1.86$, $\sigma = 0.87$)

สุรียา ปรานี และคณะ (2556) ได้ทำการศึกษารูปแบบการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนคติกรรม ไทบ้านสู่ชุมชน: กรณีศึกษา ชุมชนบ้านบ่อน้อย อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม การศึกษาการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนคติกรรม ไทบ้านสู่ชุมชน ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษากระบวนการทัศนคติกรรม ไทบ้าน ผลการศึกษาพบว่า การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนคติกรรมเกิดจากผลกระทบที่เกิดจากการมุ่งเน้นการผลิตเพื่อจำหน่ายซึ่งส่งผลกระทบต่อด้านหนี้สิน สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนจากวิถีผลิตกรรม สู่วิถีการผลิต กรรมระหว่างภูมิปัญญาและเทคโนโลยีที่เหมาะสม เกษตรกรมีความเชื่อและวิธีการคิดในวิถีการผลิต 4 ประการ ได้แก่ 1) ความเชื่อและวิธีการคิดทวนกับการเกษตรกระแสหลักและเศรษฐกิจแบบบริโภคนิยม 2) ความเชื่อและวิธีการคิดในระบบนิเวศธรรมชาติ 3) ความเชื่อและวิธีการคิดเศรษฐกิจ และ 4) ความเชื่อและวิธีการคิดในการมีสุขภาพกายและใจที่ดี มีครอบครัวที่อบอุ่นและ ถ่ายทอดความรู้ให้แก่คนในครอบครัวและกับชุมชนทำให้ชุมชนรู้จักการวิธีการคิดแบบมีระบบ ซึ่งส่งผลให้ทุกคนมีสุขภาพจิตที่ดีกว่า การเกษตรกระแสหลักและเศรษฐกิจแบบบริโภคนิยม 2) ความเชื่อและวิธีการคิด 4 ประการนี้เป็นสิ่งที่กำหนดการปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตชุมชน 4 ประการ คือ 1) การปรับโครงสร้างทางการผลิตให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ 2) การลดการใช้สารเคมีทั้งปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืช หันมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์และการใช้น้ำหมักชีวภาพและสมุนไพร 3) ปรับการผลิตพืชเชิงเดี่ยวเป็นการผลิตพืชแบบผสมผสาน หมุนเวียน และเกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม และ 4) ใช้เทคโนโลยีและภูมิปัญญาในการผลิตให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่การเพาะปลูกของแต่ละพื้นที่ ในชุมชน ในขณะที่มีการปรับวิถีการผลิตพร้อมการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตให้มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงปัจจุบัน โดยใช้หลัก ความพอเพียงในการดำเนินชีวิต

ดวงเดือน ศรีมาตี (2547) ได้พัฒนารูปแบบการส่งเสริมการบริจาคโลหิตของประชาชน จังหวัดร้อยเอ็ด พบรูปแบบ 5 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมการอบรมสุนทรียสนทนาเพื่อการบริจาคโลหิต กิจกรรมจัดตั้งเครือข่ายบริจาคโลหิต กิจกรรมรณรงค์เพิ่มจำนวนผู้บริจาคโลหิต กิจกรรมจิตอาสาดูแลผู้บริจาคโลหิตและร่วมบริจาคโลหิตด้วยสมัครใจ และ กิจกรรมสุนทรียสนทนาหลังบริจาคโลหิต จากการทดลองและประเมินผลการใช้รูปแบบการส่งเสริมการบริจาคโลหิตของประชาชนจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ก่อนและหลังทดลองประชาชนมีความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติตัวเกี่ยวกับการบริจาคโลหิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่าการดำเนินงานตามกิจกรรมในชุดรูปแบบการส่งเสริมการบริจาคโลหิต ของประชาชนจังหวัดร้อยเอ็ด ทำให้ประชาชนมีความรู้ มีทัศนคติ มีการปฏิบัติตัวเกี่ยวกับการบริจาคโลหิตเพิ่มมากขึ้น ผลจากการค้นข้อมูลวิจัยพบว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียพึงพอใจต่อการได้รับข้อมูลวิจัย

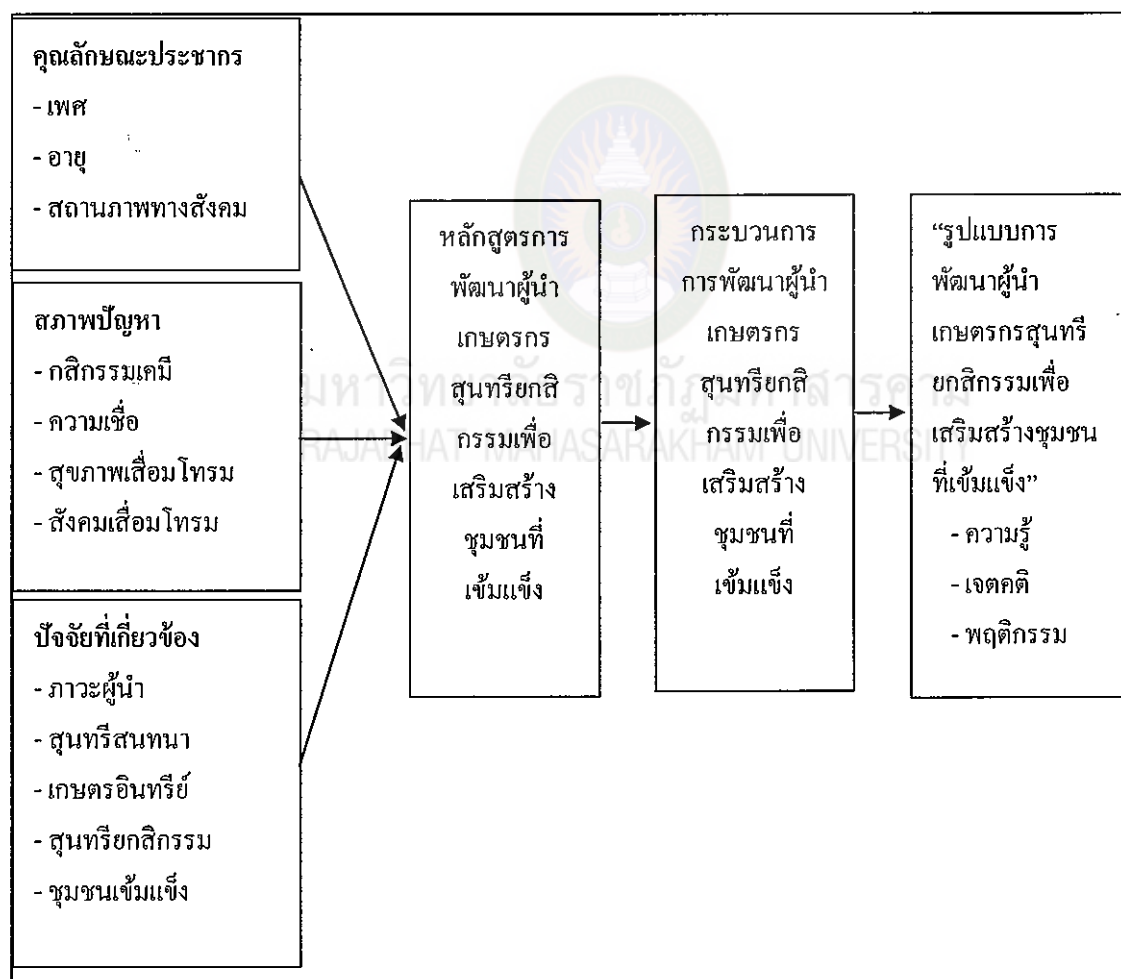
อรนพ เรื่องกัลปวงศ์ และคณะ (2557) ได้ศึกษาการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรธรรมชาติชุมชน วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรธรรมชาติชุมชน วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร จังหวัดชลบุรี 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรธรรมชาติชุมชนวัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร จังหวัดชลบุรี และ 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรธรรมชาติชุมชนวัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร จังหวัดชลบุรี กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยมี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรธรรมชาติจำนวน 8 คน กลุ่มที่ 2 คือ เกษตรกรเกษตรธรรมชาติพื้นที่ชุมชนเวดล้อมวัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร จังหวัดชลบุรี จำนวน 248 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับตามวิธีการของครอนบาค .927 และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่า ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน สหสัมพันธ์หลายตัวแปร และสมการถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า 1) ความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรธรรมชาติในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากในทุกประเด็น อันดับแรก คือ ด้านสังคม รองลงมาคือ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านเศรษฐกิจ 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรธรรมชาติชุมชนวัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร จังหวัดชลบุรี ได้แก่ ด้านการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ด้านการสนับสนุนแหล่งเงินทุน และด้านความเข้มแข็งของผู้นำ โดยปัจจัยทั้ง 3 ด้าน อธิบายการผันแปรของความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรธรรมชาติได้ร้อยละ 6.6 แสดงเป็นสมการได้ดังนี้ ความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรธรรมชาติชุมชนวัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร = $3.135 + 0.080$ (ด้านการสนับสนุนแหล่งเงินทุน) + 0.080 (ด้านความเข้มแข็งของผู้นำ) + 0.077

(ด้านการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้) แนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตร
 ธรรมชาติชุมชนวัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ควรดำเนินการ
 เป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 กระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในเครือข่าย ผู้นำ
 เครือข่ายควรมีการสร้างกระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในเครือข่าย โดยมีผู้
 ประสานงานเครือข่ายหรือองค์กรพี่เลี้ยงเข้ามาร่วมดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน
 ตั้งแต่การร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติการและร่วมประเมินผล จนถึงการร่วมรับผลประโยชน์ ระยะที่ 2
 การบูรณาการด้วยการเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรธรรมชาติกับภาคธุรกิจ สถาบันการศึกษาหรือ
 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องไว้ด้วยกัน เครือข่ายเกษตรธรรมชาติชุมชนวัดญาณสังวราราม
 วรมหาวิหาร จังหวัดชลบุรี ต้องการยกระดับเครือข่ายด้วยการบูรณาการเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตร
 ธรรมชาติกับภาคธุรกิจ สถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไว้ด้วยกัน ซึ่งเป็นการหา
 พันธมิตรทางธุรกิจ

Hardesty (2001) วัตถุประสงค์ของการศึกษาคือการเปิดเผยกลไกที่ผู้บังคับบัญชา
 มหาวิทยาลัยนำไปสู่ห้ามนักเรียนครูที่จะสะท้อนความเป็นมืออาชีพในวารสารการเจรจาใช้ใน
 ระหว่างประสบการณ์ภาคสนามสุดท้ายของโปรแกรมการเตรียมครูจบการศึกษาสองปี ครูของเด็ก
 ที่เป็นคนหูหนวกและของได้ยิน ผู้เข้าร่วมในการศึกษาอยู่ที่หญิงและชายของครูและนักเรียนในภาค
 การศึกษาสุดท้ายของการเตรียมความพร้อมและเป็นหนึ่งในผู้บังคับบัญชามหาวิทยาลัยหญิง ข้อมูล
 ประกอบด้วยวารสารการสนทนาแลกเปลี่ยนระหว่างนักเรียนครูและผู้บังคับบัญชาของพวกเขา
 ในช่วงประสบการณ์ภาคสนามเก้าสัปดาห์ ความตั้งใจของการกำหนดวารสารการเจรจาคือการ
 พัฒนาความสัมพันธ์ซึ่งจะอำนวยความสะดวกในการเจรจการศึกษาและส่งเสริมการสะท้อน
 ผู้บังคับบัญชาดังใจว่านักเรียนครูผู้สอนใช้วารสารการเจรจาเพื่อตรวจสอบปัญหาที่เกิดขึ้นของการ
 ปฏิบัติและความเป็นมืออาชีพและเพื่อบูรณาการทฤษฎีและการปฏิบัติ ผลการศึกษาพบว่าความ
 กังวลของนักเรียนครูคลัสเตอร์เป็นรูปแบบความสำเร็จของความต้องการความสามารถในการ
 ปฏิบัติดูแลในความสัมพันธ์ของประสบการณ์ภาคสนามและในทางปฏิบัติและจริยธรรมแก้ปัญหา
 ความขัดแย้ง นอกจากนี้ผู้บังคับบัญชาได้พบกับวัตถุประสงค์ของเธอในการสร้างความสัมพันธ์และ
 การให้การศึกษารูปแบบของการคิดครูเหมือนและการแก้ปัญหาผ่านการใช้ความหลากหลายของกล
 ยุทธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมภายในสภาพแวดล้อมนักศึกษา ผลกระทบที่สำคัญของกลยุทธ์การใช้
 งานที่กำกับดูแลคือความแตกต่างของการรับรู้ของครูและนักเรียนของประสบการณ์ของพวกเขา
 ดังกล่าวว่าการแก้ปัญหาการอำนวยความสะดวก ในการสะท้อนนอกจากนี้ได้รับการเลื่อน
 สามประเภทของการสะท้อนที่ถูกระบุ สะท้อนในการดำเนินการคล้ายกับโดนัลด์ทอมมู Schon
 ของชื่อ นั้น สะท้อนความเชื่อในการผลิตการพัฒนาจริยธรรมและการสะท้อนในบริบทผลิต

บทวิจารณ์ของบริบทของการเรียนการสอน เมื่อจมนครุณักเรียนครุ่นคิดมากกว่าสะท้อนให้เห็นถึงผู้บังคับบัญชาการตอบสนองโดยนั่งร้านเดินสะท้อนแสงเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแก้ปัญหา มันดูเหมือนว่าครูผู้สอนนักเรียนได้รับการแต่งตั้งให้ผ่านวิธีการเหล่านี้จะประกอบอาชีพการเรียนการสอน ข้อเสนอที่วารสารการเจรจาให้โอกาสที่เหนือชั้นสำหรับการสนทนาสะท้อนความคิดให้พวกเขาทำสร้างขึ้นในเวลาอื่น นอกจากนี้พวกเขาให้การศึกษาครูที่มีโอกาสที่จะมีส่วนร่วมโดยตรงในการศึกษาของเด็กผ่านการแก้ปัญหากับนักเรียนครูดังนั้นการรักษาสิทธิของตนครูผู้สอนที่มีประสบการณ์แท้จริง

2.9 กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 2.3 กรอบแนวความคิดการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกศักราชเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งในครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Approach) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) ในการดำเนินการวิจัยผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ โดยในระยะที่ 3 ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) การวิจัยทั้ง 3 ระยะมีดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกศักราชเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Approach)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ 2 สร้างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกศักราชเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach)

1. กลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย
2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล
3. การวิเคราะห์ข้อมูลและการสร้างรูปแบบการพัฒนา

ระยะที่ 3 ทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกศักราชเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งในตำบลกัลันตา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Approach) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) และมีการนำการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) มาใช้ในกระบวนการทดลองและเปรียบเทียบผลการใช้รูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกศักราชเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

1. กลุ่มเป้าหมาย
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. แบบแผนการทดลอง

4. วิธีดำเนินการทดลอง
5. การจัดกระทำกับข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล
7. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
8. การประชุมสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เพื่อรับรองรูปแบบ
9. กระบวนการวิจัยและพัฒนารูปแบบการพัฒนาผู้นำเยาวชนวิศวะกรรมบูรณาการ
เพื่อการพัฒนาชุมชน

3.1 การวิจัยระยะที่ 1 ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทริยภักดีกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

3.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

3.1.1.1 ประชากร (Population)

ประชากร การวิจัยครั้งนี้มีหน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of Analysis)

เป็นประชากรครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์ ทั้งหมดจำนวน 1,031 ครัวเรือน แสดงข้อมูล
แยกแต่ละอำเภอทั้งหมด 23 อำเภอ ได้ดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1

ประชากรครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์

ที่	อำเภอ	ครัวเรือนเกษตรกร (ครัวเรือน)
1	เมืองบุรีรัมย์	22,160
2	บ้านกรวด	9,575
3	กระสัง	19,334
4	ละหานทราย	11,236
5	ลำปลายมาศ	18,878
6	นางรอง	12,478
7	พุทไธสง	8,736

(ต่อ)

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ที่	อำเภอ	ครัวเรือนเกษตรกร (ครัวเรือน)
8	สตึก	17,439
9	ประโคนชัย	17,192
10	คูเมือง	10,257
11	หนองกี่	8,301
12	ปะคำ	7,748
13	หนองหงส์	6,887
14	นาโพธิ์	5,852
15	พลับพลาชัย	7,098
16	ห้วยราช	5,780
17	โนนสุวรรณ	3,137
18	ชำนิ	5,934
19	บ้านใหม่	4,543
20	โนนดินแดง	4,275
21	เฉลิมพระเกียรติ	7,310
22	บ้านด่าน	4,611
23	แคนดง	19,576
รวม		238,337

3.1.1.2 กลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยครั้งนี้จะเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่างที่กระจายในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ ทั้งหมด 23 อำเภอ มีขั้นตอนดังนี้

1) การคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมจากครัวเรือนเกษตรกร ในจังหวัดบุรีรัมย์จำนวน 23 ครัวเรือน โดยใช้สูตรการคำนวณของ Yamane (1973, p. 727) ดังนี้

$$\text{สูตร} \quad n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

n = ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากรทั้งหมด

e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับให้เกิดขึ้นได้ในที่นี้กำหนดไว้ที่ .05

แทนค่าในสูตร

$$n = \frac{238,337}{1 + 238,337(0.05)^2}$$

$$n = 399.33$$

จากการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรทาร์ยามานันต์ ดังกล่าว ได้หน่วยตัวอย่างประมาณ 399.33 ตัวอย่าง และเพื่อให้เป็นตัวเลขจำนวนคู่เพื่อให้ง่ายต่อการจำแนก ผู้วิจัยได้ปัดเศษขึ้นกำหนดเป็นจำนวนตัวอย่าง 400 ราย และเพื่อให้การกระจายข้อมูลต่าง ๆ โดยใช้สูตรในการคำนวณ ดังนี้

2) เมื่อได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการจัดชั้นภูมิ (Stratify) ของหน่วยตัวอย่าง แยกตามรายอำเภอโดยการคำนวณหาสัดส่วนหน่วยตัวอย่างในแต่ละอำเภอ ใช้สูตรดังนี้ (รังสรรค์ สิงหเลิศ, 2551, น. 79 - 80)

$$\text{สูตร } n_1 = \frac{n \times N_1}{N}$$

n_1 = กลุ่มตัวอย่างในแต่ละอำเภอ

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N_1 = จำนวนประชากรของแต่ละอำเภอ

N = จำนวนประชากรทั้งหมด

ตัวอย่าง จำนวนกลุ่มตัวอย่างในอำเภอเมืองบุรีรัมย์

แทนค่าจากสูตร

$$n_1 = \frac{400 \times 22,160}{238,337}$$

จำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่างในอำเภอเมืองบุรีรัมย์ = 37 คน

ผลการคำนวณทั้ง 23 อำเภอ แสดงดังในตารางที่ 3.2

3) วิธีการสุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยมีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยจะใช้วิธีการสุ่มแบบระดับชั้น (Stratified Random Sampling) ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งประชากรออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ เรียกว่า ระดับชั้น หรือ ชั้นภูมิ แล้วสุ่มหน่วยตัวอย่างจากทุกระดับชั้น จากนั้นจึงใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เอาหน่วยตัวอย่างจากแต่ละกลุ่มระดับชั้นตามสัดส่วนที่กำหนดตามตัวอย่างในแต่ละอำเภอ

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยจะใช้การจับสลากโดยรวบรวมรายชื่อของกลุ่มตัวอย่างจนครบตามจำนวนที่ต้องการ ตามตารางที่ 5 มาเป็นกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 3.2

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทริยกลีกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

ที่	อำเภอ	ครัวเรือนเกษตรกร (ครัวเรือน)	กลุ่มตัวอย่าง (ครัวเรือน)
1	เมืองบุรีรัมย์	22,160	37
2	บ้านกรวด	9,575	16
3	กระสัง	19,334	32
4	ละหานทราย	11,236	19
5	ลำปลายมาศ	18,878	32
6	นางรอง	12,478	21
7	พุทไธสง	8,736	15
8	สตึก	17,439	29
9	ประโคนชัย	17,192	29
10	คูเมือง	10,257	17
11	หนองกี่	8,301	14
12	ปะคำ	7,748	13
13	หนองหงส์	6,887	11
14	นาโพธิ์	5,852	10

(ต่อ)

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ที่	อำเภอ	ครัวเรือนเกษตรกร (ครัวเรือน)	กลุ่มตัวอย่าง (ครัวเรือน)
15	พลับพลาชัย	7,098	12
16	ห้วยราช	5,780	10
17	โนนสุวรรณ	3,137	5
18	ชำนิ	5,934	10
19	บ้านใหม่	4,543	8
20	โนนดินแดง	4,275	7
21	เฉลิมพระเกียรติ	7,310	12
22	บ้านด่าน	4,611	8
23	แคนดง	19,576	33
รวม		238,337	400

ดังนั้นแบบสอบถามจะใช้ตามจำนวนตัวอย่างทั้งหมดรวมเป็นจำนวน 400 คน

3.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล (Research Instrument)

3.1.2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือวิจัยที่ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่แบบสอบถามปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งด้านเนื้อหา สำหรับผู้นำเกษตรกร เป็นแบบสำรวจที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมาจากงานวิจัยของรัตติกรณ์ จงวิศาล (2543, น. 71) แบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ลักษณะทางประชากร เป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ และรายได้

ตอนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เป็นแบบสอบถามปลายเปิด

3.1.2.2 การหาคุณภาพเครื่องมือวัดที่ใช้ในการวิจัย

การหาคุณภาพเครื่องมือวัดในการวิจัยระยะที่ 1 นี้ ผู้วิจัยกำหนดวิธีการตรวจสอบเพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือวัด โดยผ่านการพิจารณาด้านเนื้อหา ความหมายและการใช้ภาษาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบความครอบคลุมตาม โครงสร้างของเนื้อหาความสอดคล้องของข้อคำถามกับขอบเขตของความรู้ที่กำหนดเป็นเป้าหมาย (Item Objective Congruence : IOC) ว่าข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียวิถีกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งที่นำมาศึกษานั้น เป็นข้อคำถามที่ตรงกับสิ่งที่ต้องการวิจัย โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย

1) ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและภาษา

1.1) ศ.(กิตติเมธี) ดร.สุทธิพงษ์ หกสุวรรณ ปร.ค. สาขาเทคโนโลยีทางการศึกษา สังกัดคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

1.2) รองศาสตราจารย์ ดร.ฉลาด จันทรมบัติ ปร.ค. สาขาบริหารการศึกษา สังกัดคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

1.3) ดร.นรภัทร น้อยหลบลาว ปร.ค. สาขาวิศวกรรมเครื่องกล สังกัดคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

2) ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล

รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ ปร.ค. สาขารัฐประศาสนศาสตร์ สังกัดคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

3) ผู้เชี่ยวชาญด้านสถิติ

ดร.เสฐียรพงศ์ ศิวินา ปร.ค. สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา หัวหน้ากลุ่มยุทธศาสตร์ โรงพยาบาลเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

โดยผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านพิจารณาลงความเห็นและให้คะแนน ดังนี้

+ 1 เมื่อแน่ใจว่า ข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาที่ต้องการวัด

ในเรื่องนั้น

0 เมื่อไม่แน่ใจว่า ข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาที่ต้องการวัด

ในเรื่องนั้นหรือไม่

- 1 เมื่อแน่ใจว่า ข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับเนื้อหาที่ต้องการวัด

ในเรื่องนั้น

$$\text{สูตร IOC} = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC หมายถึง ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับลักษณะพฤติกรรม

$\sum R$ หมายถึง ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเนื้อหาทั้งหมด

N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

3.1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำเครื่องมือวัดที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1 ไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์โดยผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นลำดับขั้นตอน ดังนี้

3.1.3.1 ขอนหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เพื่อติดต่อขอความร่วมมือในการดำเนินการวิจัยกับผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจในการอนุญาตให้เก็บข้อมูลในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์แต่ละอำเภอ

3.1.3.2 เมื่อได้รับอนุญาตจากผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจแล้ว ผู้วิจัยขอเข้าพบบุคคลที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ประสานงานในการเก็บข้อมูลการวิจัย เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และความสำคัญของการวิจัย รวมถึงวิธีการตอบและการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง นำแบบสอบถามมอบผู้ประสานงานในการเก็บข้อมูล โดยให้ระยะเวลาในการรวบรวมข้อมูลเป็นเวลา 2 สัปดาห์ และติดตามแบบสอบถามที่ยังไม่ได้รับคืนอีก 2 สัปดาห์ รวมระยะเวลาในการเก็บข้อมูลทั้งสิ้นประมาณ 4 สัปดาห์

3.1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis of Data)

การจัดกระทำกับข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

3.1.4.1 แบบสำรวจปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งมีขั้นตอนดังนี้

1) ตรวจสอบความสมบูรณ์และถูกต้องของแบบสำรวจ

2) กำหนดรหัสและตรวจให้คะแนนแบบสำรวจเป็นรายชื่อ ตามเกณฑ์การ

ให้คะแนนกำหนดให้ดังนี้ (ยูทท โภทวรรณ์, 2550, น. 46)

เห็นด้วยอย่างยิ่ง ให้ 5 คะแนน

เห็นด้วย ให้ 4 คะแนน

ไม่แน่ใจ ให้ 3 คะแนน

ไม่เห็นด้วย ให้ 2 คะแนน

ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ให้ 1 คะแนน

3) นำค่าเฉลี่ยที่ได้ไปเทียบกับเกณฑ์แปลความหมายค่าเฉลี่ย 5 ระดับคือ

(บุญชม ศรีสะอาด, 2543, น. 100)

เห็นด้วยอย่างยิ่ง คะแนนเฉลี่ย 4.51 - 5.00

เห็นด้วย คะแนนเฉลี่ย 3.51 - 4.50

ไม่แน่ใจ คะแนนเฉลี่ย 2.51 - 3.50

ไม่เห็นด้วย คะแนนเฉลี่ย 1.51 - 2.50

ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.50

4) คะแนนเฉลี่ยความเหมาะสมตั้งแต่ 3.41 ขึ้นไป ถือว่ามีความเหมาะสม

ที่จะนำไปสร้างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์ทฤษฎีการเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง
ด้านเนื้อหาต่อไป

แผนการดำเนินงานในระยะที่ 1 สามารถแสดงรายละเอียดได้ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 3.3

แผนการดำเนินงานในระยะที่ 1

1. ศึกษา	-	ตาราง	กุมภาพันธ์	ข้อมูลทฤษฎีเกี่ยวกับ
ค้นคว้า		สังเคราะห์	2559	ปัจจัยที่มีผลต่อการ
เอกสาร		ทฤษฎี		พัฒนาผู้นำเกษตรกร
และ				ศูนย์ทฤษฎีการ
งานวิจัยที่				เพื่อเสริมสร้างชุมชน
เกี่ยวข้อง				ที่เข้มแข็ง
2. สร้าง	-	-	กุมภาพันธ์	ได้เครื่องมือที่ใช้ใน
เครื่องมือ			2559	การศึกษาปัจจัยที่มี
ในการวิจัย				ผลต่อการพัฒนา
				ผู้นำ

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือ	ระยะเวลา	สิ่งที่ได้รับ
				เกษตรกรศูนย์ทรีบกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งสิ่งที่ได้รับ
3. ตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ	ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและภาษา 1) ศ.(กิตติเมธี) ดร. สุทธิพงษ์ หกสุวรรณ 2) รศ.ดร.ฉลาด จันทรสุมบัติ 3) ดร.นรภัทร น้อยหลบลดา ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล 4) รศ.ดร. สัตยา เคนาภูมิ ผู้เชี่ยวชาญด้านสถิติ 5) ดร.เสฐียรพงศ์ ศิวินา	แบบตรวจสอบเครื่องมือวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญ	มีนาคม 2559	ตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและภาษาด้านการวัดและประเมินผลด้านสถิติ
5. เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม	ครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 400 ครัวเรือน	แบบสอบถามปลายเปิดและปลายปิด	เมษายน 2559	ได้ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์ทรีบกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

3.2 การวิจัย ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทริยกลีกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

3.2.1 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการประเมินความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของรูปแบบและหลักสูตรอบรม เป็นผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านมีรายชื่อดังต่อไปนี้

1) ศ.(กิตติเมธี) ดร.สุทธิพงษ์ หกสุวรรณ ปร.ด. (เทคโนโลยีทางการศึกษา)

สังกัดคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

2) รองศาสตราจารย์ ดร.ฉลาด จันทรมบัติ ปร.ด. (บริหารการศึกษา)

สังกัดคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

3) ดร.นรภัทร น้อยหลุบเลา วศ.ด. (วิศวกรรมเครื่องกล) สังกัดคณะ

วิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

4) รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ ปร.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์) สังกัดคณะ

รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

5) ดร.เสฐียรพงศ์ ศิวินา ปร.ด. (สิ่งแวดล้อมศึกษา) หัวหน้ากลุ่มยุทธศาสตร์

โรงพยาบาลเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

3.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการสร้างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทริยกลีกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของร่างรูปแบบและร่างหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับผู้เชี่ยวชาญ เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบร่างรูปแบบและร่างหลักสูตรฝึกอบรมซึ่งผู้วิจัยสร้างและพัฒนา มาจากแบบประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของร่างรูปแบบและร่างหลักสูตรฝึกอบรมของ ช่อเพชร เบ้าเงิน (2548) แบ่งเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ลักษณะทางประชากร เป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ และรายได้

ตอนที่ 2 แบบประเมินความเหมาะสม เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ เหมาะสมมากที่สุด เหมาะสมมาก เหมาะสมปานกลาง เหมาะสมน้อยและเหมาะสมน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบประเมินความสอดคล้องของร่างรูปแบบและร่างหลักสูตรฝึกอบรม เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ คือ สอดคล้อง ไม่น่าใจ และไม่สอดคล้อง

ตอนที่ 4 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เป็นแบบสอบถามปลายเปิด

3.2.3 การวิเคราะห์ข้อมูลและสร้างรูปแบบการพัฒนา

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยในระยะที่ 2 ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

3.2.3.1 ศึกษาหลักการ ทฤษฎี เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาวิเคราะห์สังเคราะห์ความสอดคล้องกับผลการวิจัยที่ได้ในระยะที่ 1 เพื่อนำมาออกแบบรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์ศึกษาศึกษาเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

3.2.3.2 การสร้างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์ศึกษาศึกษาเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งภายใต้แนวคิด 3 ด้าน คือ ศูนย์ศึกษา ศึกษาศึกษาและภาวะผู้นำ ซึ่งจะทำให้ ได้ผู้นำเกษตรกรศูนย์ศึกษาศึกษา โดยรูปแบบนี้จะเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดผู้นำเกษตรกรศูนย์ศึกษาศึกษาที่ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งได้ ในกระบวนการจะมีประเมินผลก่อนและหลัง ซึ่งจะทำให้การวัดความรู้ เจตคติ และพฤติกรรม ด้านผู้นำเกษตรกรศูนย์ศึกษาศึกษาเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง เพื่อดูความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นกับตัวเกษตรกรและชุมชน ขั้นตอนในการสร้างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์ศึกษาศึกษาเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง มีดังนี้

1) ร่างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์ศึกษาศึกษาเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีด้านภาวะผู้นำเกษตรกร ด้านศูนย์ศึกษา และด้านศึกษาศึกษา

2) นำรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์ศึกษาศึกษาเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งที่ผู้วิจัยได้ยกร่างไว้มาให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาจำนวน 5 ท่าน ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์ศึกษาศึกษาเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง โดยผู้เชี่ยวชาญมีรายชื่อดังต่อไปนี้

2.1) ศ.(กิตติเมธี) ดร.สุทธิพงษ์ หกสุวรรณ ปร.ด. (เทคโนโลยีทางการศึกษา) สังกัดคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

2.2) รองศาสตราจารย์ ดร.ฉลาด จันทร์สมบัติ ปร.ด. (บริหารการศึกษา) สังกัดคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

2.3) ดร.นรภัทร น้อยหลบลาว วศ.ด. (วิศวกรรมเครื่องกล) สังกัดคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

2.4) รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ ปร.ด.

(รัฐประศาสนศาสตร์) สังกัดคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

2.5) ดร.เสฐียรพงศ์ ศิวินา ปร.ด. (สิ่งแวดล้อมศึกษา) หัวหน้ากลุ่ม

ยุทธศาสตร์ โรงพยาบาลเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

3) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการประเมินความเหมาะสม

ของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งให้สมบูรณ์ขึ้น เพื่อนำไปทดลองใช้ในระยะเวลาที่ 3 ต่อไป การเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อตรวจสอบ ร่างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า ซึ่งผู้วิจัยได้ประสานงานโดยตรงกับผู้เชี่ยวชาญพร้อมทั้งนัดหมายวันเวลาเพื่อขอรับคืน ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามลงรหัสและตรวจให้คะแนนแบบสอบถามแต่ละข้อคำถาม

4) วิเคราะห์ข้อมูล การประเมินรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่

เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง โดยเกณฑ์ที่ใช้ประเมิน หลังจากที่ได้วิเคราะห์ข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยนำค่าเฉลี่ยความเหมาะสมที่คำนวณได้ไปเทียบกับเกณฑ์ที่ผู้วิจัยตั้งไว้ ซึ่งความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.5 ขึ้นไป ถือว่าร่างรูปแบบนั้นเหมาะสมและมีดัชนีความสอดคล้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ใช้ได้

5) การปรับปรุงร่างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่

เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ก่อนนำไปใช้จริงผู้วิจัยได้นำผลการประเมินร่างรูปแบบจากผู้เชี่ยวชาญมาเป็นเกณฑ์ในการปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง โดยยึดเกณฑ์ในการพิจารณาว่าค่าความเหมาะสมตั้งแต่ 3.5 ขึ้นไป และค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ถือว่าสอดคล้องและผู้วิจัยกำหนดให้คงไว้ในรูปแบบส่วนข้อที่มีค่าความเหมาะสมและความสอดคล้องต่ำกว่าที่กำหนด ผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญต่อไป

3.2.3.3 การสร้างหลักสูตร และแบบวัดผล การดำเนินในขั้นตอนนี้เป็นการเขียน

ร่างหลักสูตรฝึกอบรมและแบบวัดผลให้สอดคล้องกับความจำเป็นในการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งการดำเนินการออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ การร่างหลักสูตรฝึกอบรมและแบบวัดผล การตรวจสอบและการปรับปรุงร่างหลักสูตรฝึกอบรมและแบบวัดผล โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) การร่างหลักสูตรฝึกอบรมและแบบวัดผล ผู้วิจัยได้นำสถานการณ์ปัญหาและความต้องการของเกษตรกรในการทำกิจกรรม จากขั้นตอนในระบะที่ 1 ซึ่งได้ผ่านการวิเคราะห์องค์ประกอบแล้วมาสร้างและพัฒนาเป็นหลักสูตรฝึกอบรมและแบบวัดผล โดยกำหนดให้องค์ประกอบด้านเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ครอบคลุม ด้านภาวะผู้นำเกษตรกร ด้านการใช้สุนทรียสนทนา ด้านการทำกิจกรรมอินทรีย์ ด้านสุนทรียกสิกรรม ด้านชุมชนที่เข้มแข็งซึ่งร่างหลักสูตรฝึกอบรมในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้

1.1) กำหนดส่วนประกอบของร่างหลักสูตรฝึกอบรม แบ่งเป็นหลักการและเหตุผลของหลักสูตรฝึกอบรม จุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรม โครงสร้างของหน่วยฝึกอบรม ซึ่งแต่ละหน่วยประกอบด้วยวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เนื้อหาสาระของการฝึกอบรม เทคนิคการฝึกอบรม กิจกรรมและสื่อการฝึกอบรม และการวัดและการประเมินผล การเข้ารับการฝึกอบรมการประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม

1.2) การกำหนดเนื้อหาแต่ละองค์ประกอบของร่างหลักสูตรผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1.2.1) กำหนดหลักการและเหตุผลของหลักสูตรฝึกอบรม โดยพิจารณาจากข้อมูลที่ได้รับจากประมวลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสำรวจสถานการณ์และปัญหาในการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งด้านเนื้อหาจากเกษตรกรในตำบลกลันทา หลังจากนั้นผู้วิจัยได้นำข้อมูลเหล่านี้มากำหนดเป็นขอบเขตของหลักสูตรฝึกอบรมและเป็นแนวทางในการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรม

1.2.2) กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรม โดยกำหนดให้สอดคล้องกับสถานการณ์และปัญหาในการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งครอบคลุมด้านภาวะผู้นำเกษตรกร ด้านการใช้สุนทรียสนทนา ด้านการทำกิจกรรมอินทรีย์ ด้านสุนทรียกสิกรรม ด้านชุมชนที่เข้มแข็งการวิจัยครั้งนี้จึงกำหนดจุดมุ่งหมายของการฝึกอบรมไว้เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความรู้ เจตคติและการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งในแต่ละองค์ประกอบ

1.2.3) กำหนดโครงสร้างของหน่วยฝึกอบรม กำหนดให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรม โดยแต่ละหน่วยการฝึกอบรมประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ คือ

(1) คำอธิบายหน่วยการฝึกอบรม เป็นคำอธิบาย โนทัศน์ของหน่วยการฝึกอบรมนั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการฝึกอบรมและใช้เป็นแนวทางในการกำหนดจุดมุ่งหมายของหน่วยฝึกอบรม

(2) วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เป็นวัตถุประสงค์ ที่กำหนดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรการฝึกอบรม บ่งบอกพฤติกรรมที่พึงประสงค์ จะให้เกิดขึ้นกับผู้เข้ารับการฝึกอบรมเพื่อให้มีการฝึกปฏิบัติจนเกิดทักษะและเชี่ยวชาญ

(3) เนื้อหาสาระการฝึกอบรม กำหนดให้สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของหลักสูตรและวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม การวิจัยครั้งนี้มีเนื้อหาสาระที่เน้นการ พัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์วิทยศึกษารวมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งจำนวน 30 คน ครอบคลุมด้าน ภาวะผู้นำเกษตรกร ด้านการใช้สุนทรียสนทนา ด้านการทำกิจกรรมอินทรีย์ ด้านสุนทรียศึกษารวม ด้านชุมชนที่เข้มแข็ง

(4) เทคนิคการฝึกอบรม กิจกรรมและสื่อการฝึกอบรม ผู้วิจัยได้กำหนดกระบวนการดำเนินการให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมและเนื้อหาสาระ กำหนดวิธีการฝึกอบรมโดยใช้เทคนิคการฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วยการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับกระบวนการเรียนรู้กระบวนการกลุ่ม เนื่องจากเป็นหลักการเรียนรู้ แบบมีส่วนร่วมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และเกษตรกรที่เข้ารับการฝึกอบรมทั้ง 30 คน เป็นผู้ที่มี ประสบการณ์และความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระมาแล้วระดับหนึ่ง โดยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ได้นำประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่มาผสมกลมกลืนเข้าเป็นฐานของการเรียนรู้แบบมี ส่วนร่วมและได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ประกอบด้วย 4 ส่วนคือ ประสบการณ์ การสะท้อนหรือ อภิปราย ความคิดรวบยอดและการทดลองและการประยุกต์หลักการไปใช้ในการปฏิบัติจริง

(5) สื่อการฝึกอบรม ผู้วิจัยกำหนดสื่อการฝึกอบรมให้ สอดคล้องกับเนื้อหาสาระและกิจกรรมการฝึกอบรม สื่อที่ใช้ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ ภาพนิ่ง สื่อวีดิทัศน์ สื่อบุคคล ตัวอย่างกรณีศึกษา และตัวอย่างการปฏิบัติจริงรวมทั้งการปฏิบัติจริงในพื้นที่

(6) การวัดและประเมินผลผู้นำเกษตรกรศูนย์วิทยศึกษารวม ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ผู้วิจัยพิจารณาโดยกำหนดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ฝึกอบรมและวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ได้แก่ การประเมินความตระหนักและความสามารถในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาชุมชนทั้งก่อนและหลังการฝึกอบรม

2) การตรวจสอบและวิเคราะห์ร่างของหลักสูตรฝึกอบรมหลังจากเขียน ร่างหลักสูตรฝึกอบรมแล้ว ผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพของร่างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อประเมิน

ความเหมาะสมและความสอดคล้องของร่างหลักสูตรด้วยการให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง เพื่อหาข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปทดลองใช้มีขั้นตอนการตรวจสอบดังนี้

2.1) ผู้วิจัยประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน เพื่อขอความร่วมมือในการตรวจสอบร่างหลักสูตร ดังรายชื่อต่อไปนี้

2.1.1) ศ.(กิตติเมธี) ดร.สุทธิพงศ์ หกสุวรรณ ปร.ด.
(เทคโนโลยีทางการศึกษา) สังกัดคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

2.1.2) รองศาสตราจารย์ ดร.ฉลาด จันทร์สมบัติ ปร.ด.
(บริหารการศึกษาศาสตร์) สังกัดคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

2.1.3) ดร.นรภัทร น้อยหลุบเลา วศ.ด. (วิศวกรรมเครื่องกล)
สังกัดคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

2.1.4) รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ ปร.ด.
(รัฐประศาสนศาสตร์) สังกัดคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

2.1.5) ดร.เสฐียรพงศ์ ศิวินา ปร.ด. (สิ่งแวดล้อมศึกษา)
หัวหน้ากลุ่มยุทธศาสตร์ โรงพยาบาลเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

2.2) การเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อตรวจสอบ ร่างหลักสูตรฝึกอบรม เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า ซึ่งผู้วิจัยได้ประสานงานโดยตรงกับผู้เชี่ยวชาญพร้อมกับนัดหมายวันเวลาเพื่อขอรับคืน ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ลงรหัสและตรวจให้คะแนนแบบสอบถามแต่ละข้อคำถาม

2.3) วิเคราะห์ข้อมูล โดยเกณฑ์ที่ใช้ประเมิน หลังจากทีวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยนำค่าเฉลี่ยความเหมาะสมที่คำนวณได้ไปเทียบกับเกณฑ์ที่ผู้วิจัยตั้งไว้ ซึ่งความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.5 ขึ้นไป ถือว่าร่างหลักสูตรนั้นเหมาะสมและมีดัชนีความสอดคล้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ใช้ได้

2.4) การปรับปรุงร่างหลักสูตรก่อนนำไปใช้จริงผู้วิจัยได้นำผลการประเมินร่างหลักสูตรฝึกอบรมจากผู้เชี่ยวชาญมาเป็นเกณฑ์ในการปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม โดยยึดเกณฑ์ในการพิจารณาว่าค่าความเหมาะสมตั้งแต่ 3.5 ขึ้นไป และค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปถือว่าสอดคล้องและผู้วิจัยกำหนดให้คงไว้ในหลักสูตร ส่วนข้อที่มีค่าความเหมาะสมและความสอดคล้องต่ำกว่าที่กำหนด ผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญต่อไป

ซึ่งเครื่องมือที่ใช้สามารถแสดงรายละเอียดตามแผนการดำเนินงานในระยะ
ที่ 2 ดังตารางที่ 3.4

ตารางที่ 3.4

แผนการดำเนินงานในระยะที่ 2

กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือ	ระยะเวลา	สิ่งที่ได้รับ
1. ศึกษาหลักการ ทฤษฎี เอกสาร	-	ตาราง สังเคราะห์ ข้อมูล	พฤษภาคม 2559	ข้อมูลสำหรับ ร่างรูปแบบ และหลักสูตร
2. การสร้างรูปแบบ		แบบประเมิน	พฤษภาคม -	รูปแบบการ
2.1 การร่างรูปแบบ		ความเที่ยงตรง เชิงโครงสร้าง	มิถุนายน 2559	พัฒนาผู้นำ เกษตรกร สุนทรีย์ ยกยติกรรม
2.2 การตรวจสอบและ วิเคราะห์ร่างรูปแบบ	1) ศ.(กิตติเมธี) ดร. สุทธิพงศ์			เพื่อเสริมสร้าง ชุมชนที่
2.3 การปรับปรุงร่าง รูปแบบก่อนนำไปใช้ จริง	หคสุวรรณ 2) รศ.ดร.ฉลาด จันทร์สมบัติ 3) ดร.นรภัทร น้อยหลุบเลา 4) รศ.ดร.สัญญา เคนนาภูมิ 5) ดร.เสฐียรพงศ์ สิวีนา			เข้มแข็ง ที่ผ่านการ ประเมินจาก ผู้เชี่ยวชาญ

(ต่อ)

ตารางที่ 3.4 (ต่อ)

กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือ	ระยะเวลา	สิ่งที่ได้รับ
3. การสร้างหลักสูตร และแบบวัดผล	1) ศ.(กิตติเมธี) ดร. สุทธิพงศ์	แบบประเมิน ความ	พฤษภาคม - มิถุนายน	หลักสูตรและ แบบวัดผล
3.1 การร่างหลักสูตร ฝึกอบรมและแบบ วัดผล	หกดสุวรรณ 2) รศ.ดร.ฉลาด จันทร์สมบัติ	เที่ยงตรง เชิง โครงสร้าง	2559	ที่ผ่านการ ประเมินจาก ผู้เชี่ยวชาญ
3.2 การตรวจสอบร่าง ของหลักสูตร ฝึกอบรม	3) ดร.นรภัทร น้อยหุลบุลา 4) รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ			
3.3 การปรับปรุงร่าง หลักสูตรก่อน นำไปใช้จริง	5) ดร.เสฐียรพงศ์ ศิวินา			

3.3 การวิจัยระยะที่ 3 ทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกร ศูนย์วิทยกรรมการเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งในตำบลกัลหันทา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

โดยนำรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์วิทยกรรมการเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง
ที่ผ่านการพัฒนาและตรวจสอบแล้วมาทดลองใช้ ฝึกปฏิบัติการ แล้วทำการเก็บแบบสอบถาม
Pretest และ Posttest เกี่ยวกับความรู้ เจตคติและพฤติกรรม ด้านความเป็นผู้นำเกษตรกรศูนย์วิทย
กรรมการเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

3.3.1 กลุ่มทดลอง

กลุ่มทดลองในการวิจัยระยะที่ 3 คือ คือ อาสาสมัครเกษตรกร โดยมีเงื่อนไข ต้องเป็น
เกษตรกรที่ประกอบอาชีพกสิกรรมมาแล้วอย่างน้อย 5 ปี และมีความสมัครใจต้องการพัฒนาตนเอง
ต้องการพัฒนาชุมชนของตนเองให้มีความเข้มแข็งจากทั้ง 13 หมู่บ้าน ในตำบลกัลหันทา

จำนวน 30 คน

3.3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบความรู้ เจตคติและพฤติกรรมผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้น แบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบวัดความรู้เกี่ยวกับผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งเป็นแบบปรนัย 3 ตัวเลือกจำนวน 30 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบวัดเจตคติของผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นจำนวน 20 ข้อ แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ดังนี้ ระดับความคิดเห็น 5 หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ระดับความคิดเห็น 4 หมายถึง เห็นด้วย

ระดับความคิดเห็น 3 หมายถึง ไม่แน่ใจ

ระดับความคิดเห็น 2 หมายถึง ไม่เห็นด้วย

ระดับความคิดเห็น 1 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ตอนที่ 3 แบบวัดพฤติกรรมผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าระดับการปฏิบัติ 4 ระดับ คือ ปฏิบัติได้มาก ปฏิบัติได้ปานกลาง ปฏิบัติได้น้อย และปฏิบัติไม่ได้

3.3.2.1 การสร้างเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

- 1) ประมวลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับ ความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง
- 2) กำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ศึกษา
- 3) เขียนข้อคำถามเกี่ยวกับ ความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง
- 4) นำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา
- 5) ปรับปรุงแบบสอบถามตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา
- 6) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาหรือหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency – IOC) ผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย

6.1) ศ.(กิตติเมธี) ดร.สุทธิพงษ์ หกสุวรรณ ปร.ด.

(เทคโนโลยีทางการศึกษา) สังกัดคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

6.2) รองศาสตราจารย์ ดร.ฉลาด จันทรมบัติ ปร.ด.

(บริหารการศึกษา) สังกัดคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

6.3) ดร.นรภัทร น้อยหลุบเลา วศ.ด. (วิศวกรรมเครื่องกล)

สังกัดคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

6.4) รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เกณภูมิ ปร.ด.

(รัฐประศาสนศาสตร์) สังกัดคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

6.5) ดร.เสฐียรพงษ์ ศิวินา ปร.ด. (สิ่งแวดล้อมศึกษา)

หัวหน้ากลุ่มยุทธศาสตร์ โรงพยาบาลเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

7) นำแบบสอบถามที่ปรับแก้ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้วไปทดลองใช้

3.3.2.2 การหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้นำแบบวัดที่สร้างและพัฒนาขึ้น ได้แก่ แบบทดสอบความรู้

เจตคติ และพฤติกรรมผู้นำเกษตรกรศูนย์ทริยกลีกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งที่ได้ปรับแก้ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ แล้วนำมาวิเคราะห์หาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ค่าอำนาจจำแนกรายข้อและค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ความเที่ยงตรง การหาความเที่ยงตรงของแบบทดสอบที่ใช้ในการวิจัยเป็นการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1.1) ผู้วิจัยได้ตรวจสอบโครงสร้างของเครื่องมือ ซึ่งมีการกำหนดหัวข้อตามนิยามปฏิบัติการของแต่ละตัวแปรให้ครอบคลุมถึงสิ่งที่ต้องการศึกษาและเขียนข้อคำถามเป็นจำนวนมากกว่าที่จะใช้จริงประมาณ 2 เท่า

1.2) นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาว่าเนื้อหาครอบคลุมค่านิยามเชิงปฏิบัติการหรือไม่และตรวจสอบสำนวนภาษาว่าเหมาะสมกับตัวอย่างหรือไม่ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

2) หาค่าอำนาจจำแนก (Discriminate Power) การหาอำนาจจำแนกของแบบทดสอบผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

2.1) นำแบบทดสอบไปทดลองใช้ (Tryout) กับกลุ่มผู้นำเยาวชนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

2.2) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อคำถามเป็นรายข้อ (Item Total) โดยใช้เทคนิค 27% ทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยรายข้อด้วยสถิติทดสอบที (t -test)

และหาค่า r - Item Total (Corrected Item Total Correlation) จากนั้นคัดเลือกข้อมูลที่มีค่าอำนาจจำแนกสูงรายข้อตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไปเป็นแบบทดสอบที่จะนำไปใช้จริงพบว่า แบบทดสอบความรู้มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อตั้งแต่ 0.25 – 0.65 ค่าความยากง่ายรายข้อตั้งแต่ 0.25-0.70 และค่า KR_{20} เท่ากับ 0.75 แบบวัดเจตคติมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อตั้งแต่ 0.33 – 0.75 และค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha) เท่ากับ 0.79 และแบบวัดพฤติกรรมผู้นำเยาวชนวิศวกรรมบูรณาการเพื่อการพัฒนาชุมชนมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อตั้งแต่ 0.35–0.77 และค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha) เท่ากับ 0.88

3.3.3 แบบแผนการทดลอง

การดำเนินการในขั้นตอนนี้ ใช้วิธีการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Design) โดยมีแบบแผนการวิจัยแบบ One -Group Pretest-Posttest Design ซึ่งมีแบบแผนการวิจัยดังนี้ (Cook and Campbell, 1979, น. 99)

O1-----X-----O2

ภาพที่ 3.1 แบบแผนการทดลอง

เมื่อ O₁ แทน การทดสอบก่อนการทดลอง
X แทน การทำการทดลอง
O₂ แทน การทดสอบหลังการทดลอง

3.3.4 วิธีดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยได้ออกแบบทดลองแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ

3.3.4.1 ระยะก่อนทดลอง

ก่อนการทดลองผู้วิจัยได้เตรียมการเพื่อให้การดำเนินการวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อยมีประสิทธิภาพ ดังนี้

- 1) ติดต่อและประสานงานกับกลุ่มตัวอย่าง โดยนัดหมายวัน เวลา และสถานที่
- 2) ประสานงานกับอาสาสมัครเกษตรกร เพื่อขอความร่วมมือในการดำเนินการวิจัย นำกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมกระบวนการและตอบแบบประเมินตลอดจนอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ตลอดระยะเวลาการวิจัย
- 3) ติดต่อประสานงานกับวิทยากรผู้เชี่ยวชาญการฝึกอบรม

4) จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์และเอกสารประกอบการอบรม ได้แก่ คู่มือวิทยากร คู่มือผู้เข้ารับการฝึกอบรม เอกสารประกอบการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม แบบทดสอบและประเมินผล

3.3.4.2 ระยะเวลาดำเนินการ

การดำเนินการตามรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกร ศูนย์วิทยกิจกรรเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งมีขั้นตอนการทดลองดังนี้

1) วัตถุประสงค์ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยใช้แบบทดสอบความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมผู้นำเกษตรกรศูนย์วิทยกิจกรรเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

2) ดำเนินการ โดยในกระบวนการแต่ละขั้นตอนผู้วิจัยจะใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในการดูพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนในกระบวนการอบรมก็จะมีวิทยากรทำหน้าที่ฝึกอบรมตามหลักสูตรที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นจนครบตามหลักสูตรทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

3.3.4.3 ระยะเวลาประเมินผล

ผู้วิจัยได้ออกแบบการประเมินผลผู้เข้ารับการฝึกอบรมมี 2 ลักษณะ คือ การประเมินผลเชิงประจักษ์และการประเมินผลเชิงปริมาณ ดังนี้

1) การประเมินผลเชิงประจักษ์

1.1) ประเมินผลจากแบบทดสอบท้ายกิจกรรม ในเอกสารชุดกิจกรรม และสาระความรู้

1.2) ประเมินผลจากแบบประเมินภาคปฏิบัติ

1.3) ประเมินผลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์

2) การประเมินผลเชิงปริมาณ

การประเมินผลผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนและหลังการฝึกอบรมโดยใช้

แบบทดสอบความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมผู้นำเกษตรกรศูนย์วิทยกิจกรรเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

2.1) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบทดสอบความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมผู้นำเกษตรกรศูนย์วิทยกิจกรรเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

2.2) วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของทดสอบความรู้ เจตคติและพฤติกรรมผู้นำเกษตรกรศูนย์วิทยกิจกรรเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งก่อนและหลังการผ่านกระบวนการตามรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์วิทยกิจกรรเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งของกลุ่มทดลองสถิติที่ใช้ได้แก่ สถิติทดสอบที (Paired *t*-test)

3.3.5 การจัดการกระทำกับข้อมูล

การจัดการกระทำกับข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบทดสอบความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมผู้นำเกษตรกรศูนย์ศึกษาศึกษาเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

3.3.5.1 แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับผู้นำเกษตรกรศูนย์ศึกษาศึกษาเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งดำเนินการดังนี้

- 1) ตรวจสอบความสมบูรณ์และถูกต้องของแบบทดสอบ
- 2) ตรวจสอบให้คะแนนแบบทดสอบความรู้ผู้นำเกษตรกรศูนย์ศึกษาศึกษา

เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งเป็นรายข้อตามเกณฑ์การให้คะแนนที่กำหนดให้ดังนี้

ตอบถูก ให้ 1 คะแนน

ตอบผิดหรือไม่ตอบ ให้ 0 คะแนน

3.3.5.2 แบบวัดเจตคติเกี่ยวกับผู้นำเกษตรกรศูนย์ศึกษาศึกษาเพื่อเสริมสร้างชุมชน

- 1) ตรวจสอบความสมบูรณ์และถูกต้องของแบบวัด
- 2) กำหนดรหัสและตรวจสอบให้คะแนนแบบวัดเป็นรายข้อ ตามเกณฑ์การให้

คะแนนที่กำหนดให้ดังนี้ (ยุทธ ไกยวรรณ, 2550, น. 46)

เห็นด้วยอย่างยิ่ง ให้ 5 คะแนน

เห็นด้วย ให้ 4 คะแนน

ไม่แน่ใจ ให้ 3 คะแนน

ไม่เห็นด้วย ให้ 2 คะแนน

ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ให้ 1 คะแนน

- 3) นำค่าเฉลี่ยที่ได้ไปเทียบกับเกณฑ์ค่าเฉลี่ย 5 ระดับ คือ (บุญชม

ศรีสะอาด, 2543, น.100)

เห็นด้วยอย่างยิ่ง คะแนนเฉลี่ย 4.51 - 5.00

เห็นด้วย คะแนนเฉลี่ย 3.51 - 4.50

ไม่แน่ใจ คะแนนเฉลี่ย 2.51 - 3.50

ไม่เห็นด้วย คะแนนเฉลี่ย 1.51 - 2.50

ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.50

3.3.5.3 แบบวัดพฤติกรรมผู้นำเกษตรกรศูนย์ศึกษาศึกษาเพื่อเสริมสร้างชุมชนผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

- 1) ตรวจสอบความสมบูรณ์และถูกต้องของแบบวัด
- 2) ตรวจสอบให้คะแนนพฤติกรรมผู้นำเกษตรกรศูนย์ศึกษาศึกษาเพื่อ

เสริมสร้างชุมชนเป็นรายข้อตามเกณฑ์การให้คะแนนที่กำหนดให้ดังนี้ (ยุทธ ไภยวรรณ, 2550, น. 46)

ปฏิบัติได้มาก	ให้	4 คะแนน
ปฏิบัติได้ปานกลาง	ให้	3 คะแนน
ปฏิบัติได้น้อย	ให้	2 คะแนน
ปฏิบัติไม่ได้	ให้	1 คะแนน

3) นำค่าเฉลี่ยที่ได้ไปเทียบกับเกณฑ์ค่าเฉลี่ย 4 ระดับ คือ (บุญชม ศรีสะอาด, 2543, น. 100)

ปฏิบัติได้มาก	คะแนนเฉลี่ย	3.51 - 4.00
ปฏิบัติได้ปานกลาง	คะแนนเฉลี่ย	2.51 - 3.50
ปฏิบัติได้น้อย	คะแนนเฉลี่ย	1.51 - 2.50
ปฏิบัติไม่ได้	คะแนนเฉลี่ย	1.00 - 1.50

3.3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.3.6.1 ความรู้ เจตคติและพฤติกรรมผู้นำเกษตรกรรุ่นทรียกสิกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชน ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.3.6.2 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมผู้นำเกษตรกรรุ่นทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนก่อนและหลังการฝึกอบรม สถิติที่ใช้ ได้แก่ สถิติทดสอบที (Paired *t*-test)

3.3.7 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

3.3.7.1 สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.3.7.2 สถิติเชิงอ้างอิง ได้แก่ สถิติทดสอบที (Paired *t*-test)

3.3.8 การประชุมสัมมนาผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เพื่อรับรองรูปแบบ

เป็นการจัดประชุมสัมมนาผู้เชี่ยวชาญเพื่อรับรองรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่ได้ทดลองใช้และประเมินผลแล้ว โดยผู้เชี่ยวชาญที่เชิญมาประชุมสัมมนาในครั้งนี้ มีทั้งหมด 6 ท่าน ดังนี้

3.3.8.1 รองศาสตราจารย์ ดร.นิรุฒ ถึงนาค

3.3.8.2 รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยุภาศ

3.3.8.3 ดร.อวยชัย วัฒนา

3.3.8.4 ศาสตราจารย์กิตติเมธี ดร.สุทธิพงษ์ หกสุวรรณ

3.3.8.5 รองศาสตราจารย์ ดร.ประภัสสร ปรีเอี่ยม

3.3.8.6 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิมลมาศ ปทุมวณิชกุล

ผู้วิจัยได้ทำการสรุปผลการรับรองจากผู้เชี่ยวชาญโดยใช้วิธีการบรรยายเชิงพรรณนา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในระยะที่ 3 สามารถแสดงรายละเอียดตามแผนการดำเนินงานดังตารางที่ 3.5

ตารางที่ 3.5

แผนการดำเนินงานในระยะที่ 3

กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือ	ระยะเวลา	สิ่งที่ได้รับ
1. เลือกกลุ่มทดลอง	อาสาสมัครผู้นำ เกษตรกร จำนวน 30 คน	-	กรกฎาคม 2558	ได้กลุ่มทดลองรูปแบบ
2. ทำการเก็บข้อมูลก่อนทดลอง	อาสาสมัครผู้นำ เกษตรกร จำนวน 30 คน	แบบทดสอบก่อนเรียนรู้ รูปแบบการพัฒนาผู้นำ เกษตรกรสุนทรียกสิ กรรมเพื่อเสริมสร้าง ชุมชน	สิงหาคม 2558	ผลการทดสอบก่อน เรียนรู้รูปแบบการ พัฒนาผู้นำ เกษตรกรสุนทรียก สิกรรมเพื่อ เสริมสร้างชุมชน
3. ดำเนินการทดลองใช้รูปแบบ	อาสาสมัครผู้นำ เกษตรกร จำนวน 30 คน	กระบวนการตามรูปแบบ - การสังเกตพฤติกรรม แบบมีส่วนร่วมและไม่ มีส่วนร่วม - การระดมความคิด - การสัมภาษณ์การ ฝึกอบรม - หลักสูตรการผู้นำ เกษตรกรสุนทรียกสิ กรรมเพื่อเสริมสร้าง ชุมชน	สิงหาคม 2558 กันยายน 2559	ผลการประเมินตาม แบบวัดผลใน หลักสูตร

(ต่อ)

ตารางที่ 3.5 (ต่อ)

กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือ	ระยะเวลา	สิ่งที่ได้รับ
4. ทำการเก็บข้อมูล หลังการทดลอง	อาสาสมัครเกษตรกรใน ตำบลกลั่นท่าจำนวน 30 คน	แบบทดสอบก่อน เรียนรู้รูปแบบ การพัฒนาผู้นำ เกษตรกรศูนย์ ยถิกรรมเพื่อ เสริมสร้าง ชุมชนที่เข้มแข็ง	กันยายน 2559	ผลการทดสอบ ก่อนเรียนรู้ รูปแบบการ พัฒนาผู้นำ เกษตรกร ศูนย์ยถิ กรรม เพื่อเสริมสร้าง ชุมชนที่ เข้มแข็ง
5. ประเมินผลที่ได้ จากก่อนทดลอง และหลังการ ทดลองมาวิเคราะห์ เปรียบเทียบ	-	สถิติทดสอบที่ (Paired t-test)	ตุลาคม 2559	ผลการ เปรียบเทียบ ก่อนทดลอง และหลังการ ทดลอง
6. การรับรองรูปแบบ	1. รศ.ดร.นิรุต ถึงนาค 2. รศ.ดร.ยุภาพร ยุภาส 3. ดร.อวยชัย วัฒนา 4. ศ.(กิตติเมธี) ดร.สุทธิ พงศ์ หกสุวรรณ 5. รศ.ดร.ประภัสสร ปรีเอี่ยม 6. ผศ.ดร.วิมลมาศ ปฐมวนิชกุล	การประชุม สัมมนาอิง ผู้เชี่ยวชาญ Connoisseurshi p	ตุลาคม 2559	ผลการรับรอง รูปแบบจาก ผู้เชี่ยวชาญ
7. จัดทำรูปเล่ม งานวิจัย	-	-	พฤศจิกายน 2559	เล่มงานวิจัย

3.3.9 กระบวนการวิจัยและสร้างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

ระยะที่ 1 การวิจัย

ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครัวเรือนเกษตรกร ในจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 400 ครัวเรือน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจ

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิเคราะห์เชิงพรรณนา เพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ความถี่ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ใช้การนำค่าเฉลี่ยที่ได้ไปเทียบกับเกณฑ์แปลความหมายค่าเฉลี่ย 5 ระดับ โดยพิจารณาคะแนนเฉลี่ยความเหมาะสมตั้งแต่ 3.41 ขึ้นไป ถือว่าปัจจัยนั้นมีความจำเป็นต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

ระยะที่ 2 การพัฒนา

สร้างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้เชี่ยวชาญในการประเมินร่างรูปแบบและร่างหลักสูตร จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง

การรวบรวมข้อมูลใช้การประเมินร่างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและร่างหลักสูตรการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน

ระยะที่ 3 การวิจัยและพัฒนา

การทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง กลุ่มทดลอง ได้แก่ อาสาสมัครเกษตรกรในตำบลกลันทา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 30 คน

การรวบรวมข้อมูล การวิจัยระยะที่ 3 เป็นการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง กับกลุ่มทดลอง ใช้เวลาทดลองประมาณ 3 เดือน และแบ่งการเก็บข้อมูลเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ก่อนทดลอง รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มทดลองก่อนทดลอง Pretest

ระยะที่ 2 ขณะทดลอง การรวบรวมข้อมูลใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม

ระยะที่ 3 ประเมินผล รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มทดลองหลังทดลอง Posttest

และเปรียบเทียบข้อมูลก่อนหลังการทดลองด้วย สถิติทดสอบที (Paired *t*-test)

สรุปผลการวิจัย

ภาพที่ 3.2 ขั้นตอนการวิจัยทั้ง 3 ระยะ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บทที่ 4

ผลการศึกษาระยะที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกร สุนทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

การวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ในครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Approach) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) ในการดำเนินการวิจัยผู้วิจัยระยะที่ 1 การศึกษาระยะที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกร สุนทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Approach) โดยมีขั้นตอน ดังนี้

- 4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4.2 ลำดับขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เข้าใจตรงกันในการแปลความหมายของข้อมูล ผู้ศึกษาจึงกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลไว้ดังนี้

\bar{X} แทน ค่าเฉลี่ย (Mean)

S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.2 ลำดับขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล

การพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ได้ดำเนินการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับขั้นดังนี้

4.2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) และร้อยละ (Percentage)

4.2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง วิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.2.3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาโดยการนำมาประมวลเนื้อหาสรุปประเด็น หาความหมาย แล้ววิเคราะห์ด้วยการพรรณนาความ

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามเพื่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งปรากฏผล ดังนี้

4.3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ศึกษาได้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างกับผู้นำเกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 400 คน โดยใช้แบบสอบถาม จากนั้นได้วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ปรากฏผล ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1

ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	375	93.75
หญิง	25	6.25
2. อายุ		
อายุต่ำกว่า 20 ปี	0	0.00
อายุ 20 – 30 ปี	15	3.75
อายุ 31 – 40 ปี	95	23.75
อายุ 41 – 50 ปี	250	62.50

(ต่อ)

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อายุ 51 - 60 ปี	40	10.00
อายุ 61 ปี ขึ้นไป	0	0.00
3. ระดับการศึกษา		
ระดับประถมศึกษา	0	0.00
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	5	1.25
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	25	6.25
ระดับปวช.	62	15.50
ระดับปวส.หรือเทียบเท่า	73	18.25
ระดับปริญญาตรี	226	56.50
ระดับสูงกว่าปริญญาตรี	9	2.25
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 375 คน ร้อยละ 93.75 เป็นหญิง จำนวน 25 คน ร้อยละ 6.25 ด้านอายุ โดยช่วงอายุที่ตอบแบบสอบถาม มากที่สุด คือ อายุ 41 – 50 ปี ร้อยละ 62.50 รองลงมา คือ ช่วงอายุ 31 – 40 ปี ร้อยละ 62.50 ด้านระดับการศึกษา โดยระดับการศึกษาในการตอบแบบสอบถาม มากที่สุด คือ ระดับปริญญาตรี ร้อยละ 56.50 รองลงมา คือ ระดับปวส.หรือเทียบเท่า ร้อยละ 18.25

4.3.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยภาพรวมปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยภาพรวมปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง โดยได้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างกับผู้นำเกษตรกร ในจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 400 คน ปรากฏผลดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยภาพรวมปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

ประเด็นคำถาม	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำเกษตรกร	3.78	0.58	มาก
2. ด้านความรู้เกี่ยวกับสุนทรียสนทนา	4.10	0.76	มาก
3. ด้านความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมอินทรีย์	3.89	0.74	มาก
4. ด้านความรู้เกี่ยวกับสุนทรียกิจกรรม	3.72	0.99	มาก
5. ด้านความรู้เกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง	3.45	1.07	มาก
โดยรวม	3.79	0.83	มาก

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง โดยภาพรวม มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.79$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง มากที่สุดคือ ด้านความรู้เกี่ยวกับสุนทรียสนทนา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$) รองลงมา คือ ด้านความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมอินทรีย์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$) และ น้อยที่สุด คือ ด้านความรู้เกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.45$)

4.3.3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งแบบรายด้าน

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งแบบรายด้าน โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างกับผู้นำเกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 400 คน โดยใช้แบบสอบถาม ปรากฏผลดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชน
ที่เข้มแข็งแบบรายด้าน

ประเด็นคำถาม	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำเกษตรกร			
1.1 ผู้นำเกษตรกรที่ดีควรมีความรู้ความสามารถใน งานของตนเองเป็นอย่างดี	3.52	0.78	มาก
1.2 การปฏิบัติตามมติสมาชิกกลุ่มถือเป็นผู้นำ เกษตรกรที่ดี	3.44	1.07	ปานกลาง
1.3 ผู้นำเกษตรกรควรเป็นผู้ที่รู้จักใช้อำนาจอย่าง ถูกต้องชอบธรรม	4.14	0.78	มาก
1.4 กระบวนการทำงานเป็นทีมเป็นสิ่งจำเป็นของ ผู้นำ	3.90	0.70	มาก
1.5 วิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งผู้นำเกษตรกรควร ใช้ คือ การระดมความคิดเห็นและเคารพซึ่งกัน และกัน	3.90	0.76	มาก
รวม	3.78	0.58	มาก
2. ด้านความรู้เกี่ยวกับสุนทรียสนทนา			
2.1 การพูดคุยกันในเครือข่ายทำให้ท่านมีความสุข และมีความพึงพอใจในชีวิต	3.96	0.66	มาก
2.2 ปัญหาชีวิตที่เกิดขึ้น สามารถจัดการได้ โดย อาศัยสติและเหตุผล โดยมีความเครียดน้อย และสามารถจัดการได้เป็นอย่างดี	3.94	0.71	มาก
2.3 แรงบัลดาลใจที่เกิดขึ้นในชีวิต มาจากการ ประสบความสำเร็จในการดำรงชีวิต การงาน ภูมิปัญญา หรือได้รับความเคารพยกย่องจาก ตนเองหรือผู้อื่น	4.30	0.83	มาก
2.4 แนวคิดใหม่ในการแก้ไขปัญหาชีวิต จุดเริ่มต้น มาจากการสนทนา และทำกิจกรรมร่วมกัน ระหว่างสมาชิกในครอบครัว หรือชุมชน	4.00	0.78	มาก

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ประเด็นคำถาม	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
2.5 การให้คำปรึกษากับสมาชิกในครอบครัว เมื่อสมาชิกในครอบครัวมีปัญหาในชีวิต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใด ช่วยแก้ปัญหาได้	4.28	0.80	มาก
รวม	4.10	0.76	มาก
3. ด้านความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมอินทรีย์			
3.1 การทำกิจกรรมอินทรีย์เป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ยาก แต่ได้ผลที่คุ้มค่า	3.72	0.80	มาก
3.2 การทำกิจกรรมอินทรีย์ต้องอาศัยการเรียนรู้จากภูมิปัญญาและความอดทน	4.04	0.66	มาก
3.3 การทำกิจกรรมอินทรีย์จะสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชนได้เป็นอย่างดี	3.86	0.75	มาก
3.4 การทำกิจกรรมอินทรีย์ควรเรียนรู้ในการพัฒนาการผลิตของตนให้เข้ากับวิถีธรรมชาติ	3.96	0.83	มาก
3.5 วิธีการผลิตกิจกรรมอินทรีย์ทำให้เกษตรกรเข้าใจวิธีการดำรงชีวิตตามธรรมชาติ	3.82	0.72	มาก
3.6 วิธีการผลิตกิจกรรมอินทรีย์จะทำให้สุขภาพดีได้บริโภคอาหารปลอดภัย	3.96	0.69	มาก
รวม	3.89	0.74	มาก
4. ด้านความรู้เกี่ยวกับสุนทรียกรรม			
4.1 การเข้าใจตนเอง เข้าใจธรรมชาติ และเรียนรู้ไปด้วยกันเป็นความสุนทรีย์ในการดำรงชีวิต	4.06	0.91	มาก
4.2 การเรียนรู้สุนทรียกรรมควรเริ่มจากภูมิปัญญาดั้งเดิมของแต่ละบุคคลและท้องถิ่น	3.62	0.92	มาก
4.3 การทำกิจกรรมที่เริ่มจากความสนใจ แล้วศึกษาสังเกต วิเคราะห์ ทำให้เกิดการปฏิบัติอย่างสุนทรีย์ในการทำงาน	4.12	0.94	มาก

(ต่อ)

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ประเด็นคำถาม	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
4.4 การรวมกลุ่มหรือมีเพื่อนมาพูดคุยด้วยเกี่ยวกับ ความสุขในการทำกิจกรรมทำให้ได้รับ ประสบการณ์อย่างมีสุนทรียะ	3.16	1.14	ปานกลาง
4.5 การติดตามให้กำลังใจซึ่งกันและกัน จะนำไปสู่ ทิศทางความร่วมมือ ร่วมสร้างสรรค์	3.62	1.02	มาก
รวม	3.72	0.99	มาก
5. ด้านความรู้เกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง			
5.1 สมาชิกในชุมชนควรมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในชุมชน เพราะทุกคนเป็นญาติและเสมือนเป็น พี่น้องกัน	3.46	1.03	มาก
5.2 สมาชิกในชุมชน ควรมีบทบาทในการร่วม กิจกรรมพัฒนาชุมชน เพราะชุมชนเป็นสมบัติ ของทุกคน	3.60	1.12	มาก
5.3 สมาชิกในชุมชนควรมีบทบาทและเป็นตัวอย่าง ในการบำรุงรักษาวัฒนธรรมประเพณี	2.76	1.37	น้อย
5.4 ชุมชนที่เข้มแข็ง สมาชิกในชุมชนควรมีบทบาท ในการรักษาความสงบสุขในท้องถิ่น และมี ส่วนในการช่วยสร้างความสมานฉันท์ระหว่าง คนในท้องถิ่น	3.98	0.76	มาก
รวม	3.45	1.07	มาก

จากตารางที่ 4.3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกริกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง แบบรายด้าน สามารถสรุปได้ดังนี้

ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำเกษตรกร พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกริกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง มากที่สุด คือ ผู้นำเกษตรกรควรเป็นผู้ที่ รู้จักใช้อำนาจอย่างถูกต้องชอบธรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$) รองลงมาได้แก่ กระบวนการทำงานเป็นทีมเป็นสิ่งที่จำเป็นของผู้นำ และ วิธีการแก้ปัญหาคความขัดแย้งผู้นำเกษตรกรควรใช้ คือ การระดมความคิดเห็นและเคารพซึ่งกันและกัน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90$) และน้อยที่สุด คือ

การปฏิบัติตามมติสมาชิกกลุ่มถือเป็นผู้นำเกษตรกรที่ดี อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.44$)

ด้านความรู้เกี่ยวกับสุนทรียสนทนา พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรีย กสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง มากที่สุด คือ แรงบันดาลใจที่เกิดขึ้นในชีวิต มาจากการประสบความสำเร็จในการดำรงชีวิต การงาน ภูมิปัญญา หรือ ได้รับความเคารพยกย่องจากตนเองหรือผู้อื่น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$) รองลงมา คือ การให้คำปรึกษากับสมาชิกในครอบครัว เมื่อสมาชิกในครอบครัวมีปัญหาในชีวิต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใด ช่วยแก้ปัญหาได้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.28$) และ น้อยที่สุด คือ ปัญหาชีวิตที่เกิดขึ้น สามารถจัดการได้ โดยอาศัยสติ และเหตุผล โดยมีความเครียดน้อย และสามารถจัดการได้เป็นอย่างดี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$)

ด้านความรู้เกี่ยวกับกสิกรรมอินทรีย์ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรีย กสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง มากที่สุด คือ การทำกสิกรรมอินทรีย์ต้องอาศัยการเรียนรู้จากภูมิปัญญาและความอดทน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$) รองลงมา คือ การทำกสิกรรมอินทรีย์ควรเรียนรู้ในการพัฒนาการผลิตของตนให้เข้ากับวิถีธรรมชาติ และ วิธีการผลิตกสิกรรมอินทรีย์จะทำให้สุขภาพดี ได้บริโภคอาหารปลอดสารพิษ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$) และ น้อยที่สุด คือ การทำกสิกรรมอินทรีย์เป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ยากแต่ได้ผลที่คุ้มค่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.72$)

ด้านความรู้เกี่ยวกับสุนทรียกสิกรรม พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรีย กสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง มากที่สุด คือ การทำกสิกรรมที่เริ่มจากความสนใจแล้วศึกษา สังเกต วิเคราะห์ ทำให้เกิดการปฏิบัติอย่างสุนทรียะในการทำงาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$) รองลงมา คือ การเข้าใจตนเอง เข้าใจธรรมชาติ และเรียนรู้ไปด้วยกันเป็นความสุนทรียะในการดำรงชีวิต อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.06$) และ น้อยที่สุด คือ การรวมกลุ่มหรือมีเพื่อนมาพูดคุยด้วยเกี่ยวกับความสุขในการทำกสิกรรมทำให้ได้รับประสบการณ์อย่างมีสุนทรียะ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.16$)

ด้านความรู้เกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรีย กสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง มากที่สุด คือ ชุมชนที่เข้มแข็ง สมาชิกในชุมชนควรมีบทบาทในการรักษาความสงบสุขในท้องถิ่น และมีส่วนในการช่วยสร้างความสมานฉันท์ระหว่างคนในท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$) รองลงมา คือ สมาชิกในชุมชน ควรมีบทบาทในการร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชน เพราะชุมชนเป็นสมบัติของทุกคน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$) และ น้อยที่สุด คือ สมาชิกในชุมชนควรมีบทบาทและเป็นตัวอย่างในการบำรุงรักษาวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.76$)

บทที่ 5

ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุทธยกรศึกษาเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

การวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุทธยกรศึกษาเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ในครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Approach) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) ในการดำเนินการวิจัยผู้วิจัยระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุทธยกรศึกษา เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) โดยผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุทธยกรศึกษาเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ภายใต้แนวคิด 3 ด้าน คือ ผู้นำสหกรณ์ กิจกรรมอินทรีย์ และภาวะผู้นำ ซึ่งจะทำได้ผู้นำเกษตรกรสุทธยกรศึกษา โดยรูปแบบนี้จะเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดผู้นำเกษตรกรสุทธยกรศึกษา กิจกรรมที่ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งได้ ในกระบวนการจะมีการแบบทดสอบ ความรู้ เจตคติ และพฤติกรรม ก่อนและหลังเรียนรู้รูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุทธยกรศึกษาเพื่อเสริมสร้างชุมชน ที่เข้มแข็ง เพื่อดูความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นกับตัวเกษตรกรและชุมชนขั้นตอนในการสร้างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุทธยกรศึกษาเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง มีดังนี้

5.1 การสร้างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุทธยกรศึกษาเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

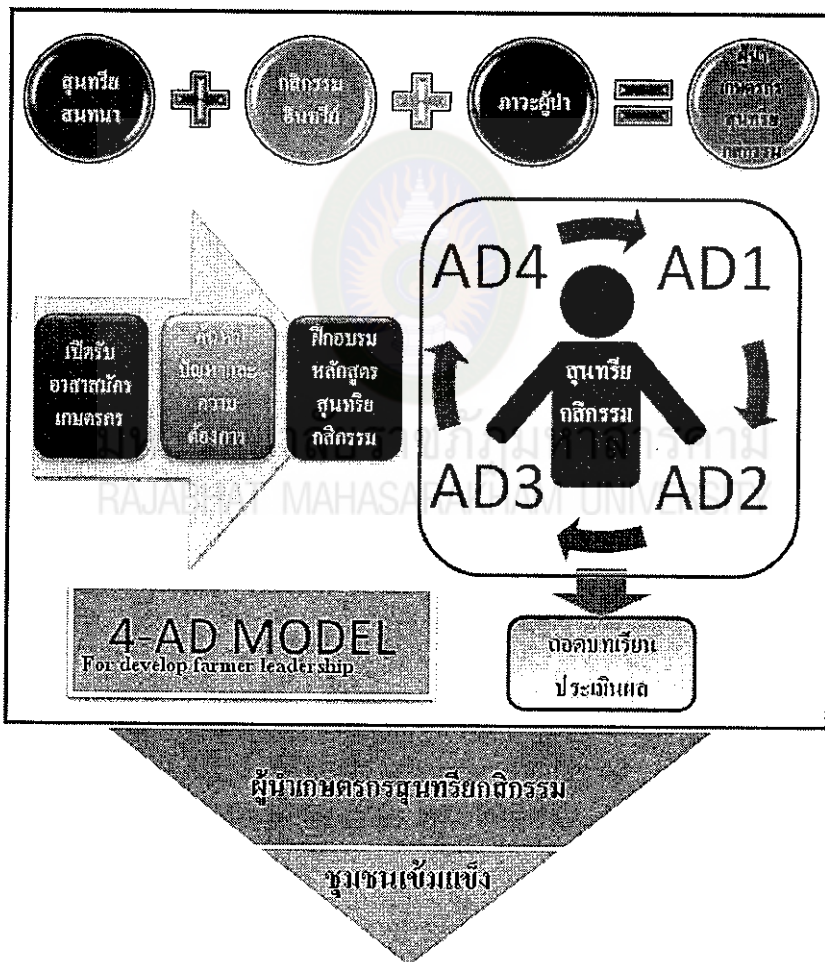
5.2 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุทธยกรศึกษาเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

ผลการศึกษาการสร้างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุทธยกรศึกษาเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง มีรายละเอียดและขั้นตอน ดังต่อไปนี้

5.1 ผลการศึกษาการสร้างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่ 4 เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

5.1.1 ผลการยกร่างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่ 4 เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

ผู้วิจัยได้นำปัจจัยภายใต้แนวคิด 3 ด้าน คือ ศูนย์เรียนรู้ กสิกรรมอินทรีย์ และภาวะผู้นำ ซึ่งจะทำได้ผู้นำเกษตรกรรุ่นที่ 4 มาสร้างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่ 4 เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ได้สาระของโครงสร้างหลักสูตร ดังนี้

ภาพที่ 5.1 รูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่ 4 เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

จากภาพที่ 5.1 รูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์ทฤษฎีการปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง (4-AD Model for Develop Farmer Leadership) เป็นรูปแบบที่ใช้พัฒนาเกษตรกรให้มีภาวะผู้นำสามารถเสริมสร้างชุมชนของตนเองให้เข้มแข็งขึ้นได้ อาศัยแนวคิด 3 อย่างรวมกันในการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์ทฤษฎีการปฏิบัติ คือ ศูนย์ทฤษฎีสันทนา กติกรรมอินทรีย์ และภาวะผู้นำ โดยรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์ทฤษฎีการปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถอธิบายกระบวนการได้ดังนี้

1. เปิดรับอาสาสมัครเกษตรกร

1.1 กิจกรรม ประกอบด้วย

- 1) จัดเปิดเวทีชี้แจงถึงกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการกับผู้นำชุมชน
- 2) ระดมความคิดความคิดเห็นถึงปัญหาและความต้องการของการเกษตรกร

ในชุมชน

- 3) เปิดรับอาสาสมัครเกษตรกร โดยมีเงื่อนไขคือต้องเป็นเกษตรกร

ในชุมชนที่มีความต้องการพัฒนาตนเองและพัฒนาชุมชน

1.2 การประเมินผล

การสังเกตแบบมีส่วนร่วม สังเกตพฤติกรรมผู้นำชุมชนในการแสดง

ความคิดเห็น

2. ค้นหาปัญหาและความต้องการ

2.1 กิจกรรม ประกอบด้วย

- 1) จัดเวทีการประชุมชี้แจงกิจกรรมต่างๆ ของโครงการกับอาสาสมัครเกษตรกร
- 2) ระดมความคิดเห็นถึงปัญหาและความต้องการของอาสาสมัคร แต่ละคน
- 3) เจาะเลือดตรวจสารพิษตกค้างที่เกิดจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช
- 4) ทดสอบ ความรู้ เจตคติ และพฤติกรรม ความเป็นผู้นำเกษตรกรศูนย์ทฤษฎีการปฏิบัติ

ก่อนเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ศูนย์ทฤษฎีการปฏิบัติ (Pre test)

2.2 การประเมินผล

- 1) ผลทดสอบสารพิษตกค้างที่เกิดจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช
- 2) แบบประเมินผู้นำเกษตรกรศูนย์ทฤษฎีการปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างชุมชน

ที่เข้มแข็ง (Pretest) โดยจะประเมินอาสาสมัครเกษตรกร ด้านความรู้ ด้านเจตคติ และด้านพฤติกรรม

3. ฝึกอบรมหลักสูตรสุนทรียกสิกรรม

3.1 กิจกรรม ประกอบด้วย

จัดกิจกรรมการอบรมผู้นำเกษตรกรสุนทรียกสิกรรม จากหลักสูตรสุนทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ให้กับอาสาสมัครเกษตรกร โดยเนื้อหาในหลักสูตรประกอบไปด้วย 4 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำเกษตรกร
- 2) ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรียสนทนา
- 3) ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรียกสิกรรม
- 4) ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนที่เข้มแข็ง

3.2 การประเมินผล

การสังเกตแบบมีส่วนร่วม สังเกตพฤติกรรมอาสาสมัครเกษตรกร ในสนใจการเรียนรู้ และการแสดงความคิดเห็น

4. กระบวนการเรียนรู้สุนทรียกสิกรรม

เมื่ออาสาสมัครเกษตรกรผ่านการอบรมฝึกอบรมหลักสูตรสุนทรียกสิกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งเรียบร้อยแล้ว ก็จะเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้สุนทรียกสิกรรม ภาควิชาปฏิบัติ ซึ่งมี 4 ขั้นตอน 4-AD ดังนี้

4.1 AD1 มาจาก Agriculture Discovery คือ ร่วมค้นพบสิ่งดีจากการทำ กสิกรรมแล้ว ชื่นชม ประทับใจ และภาคภูมิใจ

4.1.1 กิจกรรม ประกอบด้วย

1) จัดเวทีให้อาสาสมัครเกษตรกรได้พบปะเจอกัน เป็นกระบวนการ ที่เริ่มต้นด้วยการสนทนากัน โดยผลัดกันสัมภาษณ์ประสบการณ์การทำกสิกรรมที่ดี

2) ตั้งคำถามที่จุดประกายให้อาสาสมัครเกษตรกรรื้อฟื้นความทรงจำถึงประสบการณ์การทำกสิกรรมในอดีต ในส่วนที่เคยทำได้ดี มีความภาคภูมิใจ ด้วยคำถาม ที่ก่อให้เกิดการเสริมสร้างพลัง เป็นการระเบิดจากภายในตัวเองของผู้ตอบเอง

3) สร้างแรงบันดาลใจและสร้างบรรยากาศให้เกิดการชื่นชม ประสบการณ์ของอาสาสมัครเกษตรกรซึ่งกันและกัน ซึ่งจะทำให้ที่ประชุมนั้นเต็มไปด้วยมิตรจิต มิตรภาพ

4) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันและกัน ก็จะให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งกันและกัน ซึ่งเกิดการค้นพบและการจุดประกายให้มีกำลังใจและสร้างแรงบันดาลใจในการ ประกอบอาชีพ

4.1.2 การประเมินผล

การสังเกตแบบมีส่วนร่วม สังเกตพฤติกรรมอาสาสมัครเกษตรกร

ในความสนใจการเรียนรู้ การเล่าประสบการณ์ การตอบคำถาม และการแสดงความคิดเห็น

4.2 AD2 มาจาก Agriculture Dream คือ ร่วมสร้างสรรค์ในการทำกิจกรรม
อย่าง มีคุณค่า

4.2.1 กิจกรรม ประกอบด้วย

1) จัดเวทีให้อาสาสมัครเกษตรกรได้พบปะเจอกัน

เป็นกระบวนการที่ใช้กำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกันระหว่างเกษตรกร เพื่อใช้จินตนาการและสร้าง
ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่จะทำให้เกิดสิ่งใหม่ ระบบใหม่ กระบวนการใหม่ หรือกลไกใหม่ในการ
ทำกิจกรรม

2) ตั้งคำถามที่จุดประกาย จากนี้ไปสู่ออนาคต เราอยากเห็น

สิ่งที่ดีงามจากการทำกิจกรรมอะไรบ้างที่จะเกิดขึ้นกับตัวเรา ทีมงานของเรา ครอบครัวของเรา
และชุมชนของเรา ในอีก 5-10 ปีข้างหน้า และมีวิถีทางใดบ้างที่เราจะทำกิจกรรมอย่างปลอดภัย
และมีความสุข

3) แบ่งกลุ่มย่อย เพื่อร่วมกันพัฒนาวิสัยทัศน์ นำเสนอมัน

อย่างสร้างสรรค์โดยใช้ ถ้อยคำ บัตรคำ การวาดรูป หรือใช้แผนที่ความคิด และอื่น ๆ

4) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันและกัน ก็จะทำให้เกิดการ

เรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งเกิดการค้นพบและการจุดประกายให้มีกำลังใจและเติมไฟในการประกอบ
อาชีพ

4.2.2 การประเมินผล

1) การนำเสนอมันอย่างสร้างสรรค์ของอาสาสมัครเกษตรกร

2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม สังเกตพฤติกรรมอาสาสมัคร

เกษตรกร ในความสนใจการเรียนรู้ การเล่าประสบการณ์ ทักษะคิดเชิงบวก การตอบคำถาม
และการแสดงความคิดเห็น

4.3 AD3 มาจาก Agriculture Design คือ ร่วมออกแบบการทำกิจกรรม

อย่างสุนทรีย์

4.3.1 กิจกรรม ประกอบด้วย

1) จัดเวทีให้อาสาสมัครเกษตรกรได้พบปะเจอกัน

2) สร้างกระบวนการให้เกิดการค้นพบจุดแข็งและโอกาส และ

สร้างภาพความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นจากปัจจุบัน ไปยังอนาคตจากการทำกิจกรรมอย่างสุนทรีย์

หรือกิจกรรมเชิงบวก

3) การวางรูปแบบการทำกิจกรรมเชิงบวกอย่างเป็นระบบ โดยการออกแบบดังกล่าวตั้งอยู่บนฐานของแนวคิดในการเสียสละเพื่อชุมชนของตนเอง โดยมีสิ่งดีจากการทำกิจกรรมเป็นทุนทางสังคมที่จะนำออกมาใช้ในการออกแบบการทำกิจกรรมเชิงบวก และสื่อสารระหว่างกันเพื่อการเปลี่ยนแปลงชุมชนไปสู่สิ่งที่ตั้งมจจนเกิดเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง

4) แบ่งกลุ่มย่อย เพื่อร่วมกันสร้างแผนปฏิบัติการ และนำเสนออย่างสร้างสรรค์โดยใช้ ถ้อยคำ บัตรคำ การวาดรูป หรือใช้แผนที่ความคิด และอื่น ๆ

5) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันและกัน ก็จะทำให้เกิดการสร้างแผนชุมชนหรือโมเดลการทำสุนทรียกิจกรรมชุมชน

4.3.2 การประเมินผล

1) การนำเสนอตัวอย่างสร้างสรรค์ของอาสาสมัครเกษตรกร

2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม สังเกตพฤติกรรมอาสาสมัครเกษตรกร ในความสนใจการเรียนรู้ ทักษคติเชิงบวก และการแสดงความคิดเห็น

4.4 AD4 มาจาก Agriculture Destiny คือ ร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีเพื่อชุมชน

4.4.1 กิจกรรม ประกอบด้วย

1) จัดเวทีให้อาสาสมัครเกษตรกรได้พบปะเจอกัน

2) สร้างกระบวนการให้เกิดวิธีการ แนวทาง กระบวนการ กิจกรรม เทคนิค ของแต่ละบุคคลร่วมกัน เพื่อให้อาสาสมัครเกษตรกรมองเห็นเป้าหมายของแต่ละบุคคล และเป้าหมายชุมชนว่าจะ ไปสู่ทิศทางใดโดยอาศัยการลงมือปฏิบัติทำกิจกรรมที่ได้ออกแบบไว้

3) จัดกิจกรรมติดตามให้กำลังใจ โดยให้เพื่อนอาสาสมัครเกษตรกรได้ไปเยี่ยมเยียนกระบวนการทำสุนทรียกิจกรรมของอาสาสมัครเกษตรกรแต่ละบุคคล ซึ่งทำให้อาสาสมัครเกษตรกรเห็นถึงความสามารถของแต่ละบุคคลซึ่งเป็นบุคคลในชุมชน

4) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันและกัน ซึ่งจะเกิดพลังสร้างสรรค์นำชุมชนไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างมีคุณค่า

4.4.2 การประเมินผล

1) การประเมินเป้าหมายรายบุคคล และเป้าหมายชุมชน

2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม สังเกตพฤติกรรมอาสาสมัครเกษตรกร ในความสนใจการเรียนรู้ ทักษคติเชิงบวก และการแสดงความคิดเห็น

ทั้งนี้กระบวนการสุนทรียกถกรรมทั้ง 4 ขั้นตอน สามารถย้อนกลับเพื่อปรับปรุงแก้ไขได้ตลอดจนกระทั่งเกิดผู้นำเกษตรกรสุนทรียกถกรรมที่พร้อมนำพาชุมชนของตนเองไปสู่ชุมชนที่เข้มแข็งต่อไป

5. ออศบทรเรียนและประเมินผล

5.1 กิจกรรม ประกอบค้วย

- 1) จัดเวทให้อาศาศมัครเกษตรกรที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้อุนทรียกถกรรมได้พบปะเจอกัน
- 2) เป็ดโอคาศให้อาศาศมัครเกษตรกรได้พุดคยออศบทรเรียน แลคเปลียนประศบการณ้เกี่ยวกับกิจกรรมต้ง ๆ ที่ทำมาตลอดโครงการ
- 3) ทำการเจาะเลือศตรวจสารพิษตคค้งที่เกิดจากการใช้สารเคมีกำจัดศ้ศรพีช
- 4) ทศศอบ ความรู้ เจตคคิ และพฤติกรรม ความเป็นผู้นำเกษตรกร สุนทรีย กถกรรม ก่อนเข้สู่กระบวนการเรียนรู้อุนทรียกถกรรม (Post test)

5.2 การประเมินผล

- 1) ผลทศศอบสารพิษตคค้งที่เกิดจากการใช้สารเคมีกำจัดศ้ศรพีช
- 2) แบบประเมินผู้นำเกษตรกรสุนทรียกถกรรมเพื่อเสริมสร้งชุมชนที่เข้มแข็ง (Posttest) โดยจะประเมินอาศาศมัครเกษตรกร ด้งนควมรู้ ด้งนเจตคคิ และด้งนพฤติกรรม
- 3) การสังเคตแบบมีส่วนร่วม สังเคตพฤติกรรมอาศาศมัครเกษตรกร ทศนคคิเชิงบวค และการแสดงควมคคิเห็น

5.1.2 ผลการประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกถกรรมเพื่อเสริมสร้งชุมชนที่เข้มแข็ง

การประเมินผลในรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกถกรรมเพื่อเสริมสร้งชุมชนที่เข้มแข็ง ผู้วิจัยได้ออกแบบการประเมินผล 2 ลักษณะ คือ การประเมินผลเชิงคุณภาพ และการประเมินผลเชิงปริมาณ ด้งน

- 2.1 การประเมินผลเชิงคุณภาพ เป็นการประเมินผลจากการสังเคตแบบมีส่วนร่วมของอาศาศมัครเกษตรกรเกี่ยวกับ ความรู้ เจตคคิ และพฤติกรรม ใน 4 ด้งน คือ ด้งนควมรู้ และทักยะเกี่ยวกับภาวะผู้นำเกษตรกร ด้งนควมรู้และทักยะเกี่ยวกับสุนทรียสนทนา ด้งนควมรู้ และทักยะเกี่ยวกับ สุนทรียกถกรรม ด้งนควมรู้เกี่ยวกับชุมชนที่เข้มแข็ง

2.2 การประเมินผลเชิงปริมาณเป็นการวัดและการประเมินผลโดยใช้แบบประเมินก่อนและหลังการเรียนรู้สุนทรียศีกกรรม (Pre-test กับ Post-test) ประเมินความรู้ เจตคติ และพฤติกรรม ผู้นำเกษตรกรสุนทรียศีกกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ใน 4 ด้าน คือ ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำเกษตรกร ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรียสนทนา ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับ สุนทรียศีกกรรม ด้านความรู้เกี่ยวกับชุมชนที่เข้มแข็ง และทำการประเมินผลวิเคราะห์เปรียบเทียบ ผลการประเมินก่อนและหลังการเรียนรู้สุนทรียศีกกรรม (Pre-test กับ Post-test) โดยใช้สถิติทดสอบที (Paired t-test)

5.1.3 ผลการประเมินร่างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียศีกกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งโดยผู้เชี่ยวชาญ

การประเมินร่างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียศีกกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งโดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมีผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ดังรายชื่อต่อไปนี้

1. ศ.(กิตติเมธี) ดร.สุทธิพงษ์ หกสุวรรณ ปร.ด. สาขาเทคโนโลยีทางการศึกษา สังกัดคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
2. รองศาสตราจารย์ ดร.ฉลาด จันทรมบัติ ปร.ด. สาขาบริหารการศึกษา สังกัดคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
3. ดร.นรภัทร น้อยหลุบเลา วศ.ด. สาขาวิศวกรรมเครื่องกล สังกัดคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
4. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ ปร.ด. สาขารัฐประศาสนศาสตร์ สังกัดคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
5. ดร.เสฐียรพงศ์ ศิวินา ปร.ด. สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา หัวหน้ากลุ่มยุทธศาสตร์โรงพยาบาลเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการประเมินร่างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียศีกกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชน ที่เข้มแข็งโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน แสดงดังตารางที่ 5.1

ตารางที่ 5.1

การประเมินร่างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุทธริยกลีกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง
โดยผู้เชี่ยวชาญ (n = 5)

ข้อคำถาม	\bar{X}	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. เปิดรับอาสาสมัครเกษตรกร			
1.1 การจัดเปิดเวทีชี้แจงถึงกิจกรรม	3.76	0.40	เห็นด้วย
1.2 การระดมความคิดเห็นถึงปัญหาและความต้องการของการเกษตรกร	3.69	0.64	เห็นด้วย
2. ค้นหาปัญหาและความต้องการ			
2.1 การจัดเวทีการประชุมชี้แจงกิจกรรม	4.78	0.52	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
2.2 การระดมความคิดเห็นถึงปัญหา	4.60	0.33	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
2.3 การเจาะเลือดตรวจสารพิษตกค้าง	4.74	0.35	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
2.4 การทดสอบ ความรู้ เจตคติ และพฤติกรรม	4.00	0.43	เห็นด้วย
3. ผูกอบรมหลักสูตรสุทธริยกลีกรรม			
3.1 การจัดกิจกรรมการอบรมผู้นำเกษตรกรสุทธริยกลีกรรม	3.88	0.24	เห็นด้วย
3.2 ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำเกษตรกร	3.87	0.40	เห็นด้วย
3.3 ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรียสนทนาสร้างแนวคิดและนำเสนอ	3.83	0.74	เห็นด้วย
3.4 ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรียกลีกรรม	3.74	0.65	เห็นด้วย
3.5 ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนที่เข้มแข็ง	3.65	0.24	เห็นด้วย
4. กระบวนการเรียนรู้สุทธริยกลีกรรม			
4.1 AD1 คือ ร่วมค้นพบสิ่งดีจากการทำกิจกรรมแล้ว ชื่นชม ประทับใจ และภาคภูมิใจ	3.65	0.24	เห็นด้วย

(ต่อ)

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

ข้อคำถาม	\bar{X}	SD.	ระดับความเหมาะสม
4.1.2 การจัดเวทีให้อาสาสมัครเกษตรกรได้ พบปะเจอกัน	3.73	0.52	เห็นด้วย
4.1.3 การตั้งคำถามที่จุดประกายให้อาสาสมัคร เกษตรกรหรือฟื้นความทรงจำถึง ประสบการณ์การทำกิจกรรม ในอดีต	3.80	0.43	เห็นด้วย
4.1.4 การสร้างแรงบันดาลใจและสร้าง บรรยากาศให้เกิดการชื่นชมประสบการณ์	3.80	0.35	เห็นด้วย
4.1.5 การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันและกัน	3.85	0.41	เห็นด้วย
4.2 AD2 คือ ร่วมสร้างสรรค์ในการทำกิจกรรม อย่างมีคุณค่า	3.69	0.65	เห็นด้วย
4.2.1 การจัดเวทีให้อาสาสมัครเกษตรกรได้ พบปะเจอกัน	3.71	0.57	เห็นด้วย
4.2.2 การตั้งคำถามที่จุดประกาย จากนี้ไปสู่ อนาคต	3.65	0.24	เห็นด้วย
4.2.3 การแบ่งกลุ่มย่อย เพื่อร่วมกันพัฒนา วิสัยทัศน์ นำเสนอมันอย่างสร้างสรรค์	3.73	0.33	เห็นด้วย
4.2.4 การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันและกัน	3.66	0.43	เห็นด้วย
4.3 AD3 คือ ร่วมออกแบบการทำกิจกรรมอย่าง สุนทรีย์	4.00	0.52	เห็นด้วย
4.3.1 การจัดเวทีให้อาสาสมัครเกษตรกรได้ พบปะเจอกัน	3.80	0.64	เห็นด้วย
4.3.2 การสร้างกระบวนการให้เกิดการค้นพบ จุดแข็งและโอกาส และสร้างภาพ ความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นจากปัจจุบัน ไปยัง อนาคตจากการทำกิจกรรมอย่างสุนทรีย์	3.66	0.57	เห็นด้วย
4.3.3 การวางรูปแบบการทำกิจกรรมเชิงบวก อย่างเป็นระบบ	3.69	0.89	เห็นด้วย

(ต่อ)

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับความเหมาะสม
4.3.4 แบ่งกลุ่มย่อย เพื่อร่วมกันสร้างแผนปฏิบัติการ	3.85	0.41	เห็นด้วย
4.3.5 การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันและกัน	3.66	0.52	เห็นด้วย
4.4 AD4 คือ ร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีเพื่อชุมชน	3.61	0.57	เห็นด้วย
4.4 1 การจัดเวทีให้อาสาสมัครเกษตรกรได้พบปะ เจอกัน	3.71	0.43	เห็นด้วย
4.4 2 สร้างกระบวนการให้เกิดวิธีการ แนวทาง กระบวนการ กิจกรรม เทคนิค ของแต่ละ บุคคลร่วมกัน	3.91	0.57	เห็นด้วย
4.4 3 การจัดกิจกรรมติดตามให้กำลังใจ	3.81	0.24	เห็นด้วย
4.4 4 การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันและกัน	3.85	0.41	เห็นด้วย
5. ถอดบทเรียนและประเมินผล			
5.1 จัดเวทีให้อาสาสมัครเกษตรกรที่ผ่านกระบวนการ เรียนรู้สุนทรียกสิกรรมได้พบปะเจอกัน	3.85	0.41	เห็นด้วย
5.2 เปิดโอกาสให้อาสาสมัครเกษตรกรได้พูดคุยถอด บทเรียน แลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับกิจกรรม ต่าง ๆ ที่ทำมาตลอดโครงการ	3.66	0.52	เห็นด้วย
5.3 การทำการเจาะเลือดตรวจสารพิษตกค้างที่เกิดจาก การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	3.61	0.57	เห็นด้วย
5.4 การทดสอบ ความรู้ เจตคติ และพฤติกรรม ความ เป็นผู้นำเกษตรกรสุนทรียกสิกรรม ก่อนเข้าสู่ กระบวนการ (Post test)	3.71	0.43	เห็นด้วย
6. การประเมินผล			
6.1 การวัดผลก่อนและหลัง รูปแบบ (Pre test-Post test)	3.81	0.41	เห็นด้วย
6.2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบโดยใช้สถิติทดสอบที่ โดยรวม	3.91	0.52	เห็นด้วย
	3.85	0.41	เห็นด้วย

จากตารางที่ 5.1 พบว่า ผลการประเมินร่างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกสิกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง โดยผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่า รูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกร สุนทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง โดยรวมและรายข้อทุกข้ออยู่ในระดับมาก

$$(\bar{X} = 3.85)$$

ตารางที่ 5.2

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความสอดคล้องของร่างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชน (IOC)

กระบวนการ	IOC	ความหมาย
1. เปิดรับอาสาสมัครเกษตรกร	0.65	สอดคล้อง
2. ค้นหาปัญหาและความต้องการ	0.57	สอดคล้อง
3. ฝึกอบรมหลักสูตรรุ่นทรียกสิกรรม	0.63	สอดคล้อง
4. กระบวนการเรียนรู้รุ่นทรียกสิกรรม	0.65	สอดคล้อง
5. ติดตามประเมินผล	0.59	สอดคล้อง
โดยรวม	0.62	สอดคล้อง

จากตารางที่ 5.2 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความสอดคล้องของร่างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง โดยรวมสอดคล้องมีค่า IOC = 0.62 และรายข้อทุกข้อมีความสอดคล้องกัน

5.2 ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

5.2.1 โครงร่างหลักสูตรการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

หลักสูตรการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ใช้เป็นคู่มือในการฝึกอบรมพัฒนาผู้นำเกษตรกรเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาสาระและกิจกรรมออกเป็น 4 หน่วย ได้แก่ หน่วยที่ 1 ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำเกษตรกร หน่วยที่ 2 ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรียสนทนา หน่วยที่ 3 ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรียศิกรรม หน่วยที่ 4 ด้านความรู้เกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งเนื้อหาในหลักสูตรสามารถอธิบายได้ดังนี้

หลักสูตรฝึกอบรม

รูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทริยกลีกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

1. สภาพปัญหาและความสำคัญของปัญหา

รูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทริยกลีกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

เป็นนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่มุ่งเน้นพัฒนาเกษตรกรให้มีภาวะผู้นำสามารถเสริมสร้างชุมชนของตนเองให้เข้มแข็งขึ้นได้ อาศัยแนวคิด 3 อย่างรวมกัน ในการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทริยกลีกรรม คือ ศูนย์สนทนา กลีกรรมอินทรีย์ และภาวะผู้นำ ผ่านกระบวนการศูนย์ทริยกลีกรรม 4-AD การขับเคลื่อนนวัตกรรมจะใช้พื้นที่ตำบลกลันตา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ จากภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงตามทิศทางการพัฒนาประเทศในยุคศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) และการประเมินสองปีของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ปี พ.ศ. 2557 ยุทธศาสตร์ที่ 2 คือการพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้เอื้อต่อการพัฒนาคน โดยส่งเสริมการเรียนรู้ของคนในชุมชน และยุทธศาสตร์ที่ 3 เพิ่มศักยภาพทางการเกษตรให้คงไว้ ซึ่งความหลากหลายของพันธุ์พืช และสัตว์ สร้างความมั่นคงด้านอาหารและส่งเสริมพฤติกรรมบริโภคอย่างเหมาะสม และยุทธศาสตร์ที่ 6 จัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยมุ่งพัฒนาองค์ความรู้เครื่องมือและชุมชนในการบริหารจัดการเพื่อให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ จากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 สะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยยังต้องเผชิญกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศที่ผันผวน ซับซ้อนและคาดการณ์ผลกระทบได้ยาก แม้ว่าในภาพรวมสังคมไทยมีภูมิคุ้มกันเพิ่มขึ้น และมีภูมิคุ้มกันที่แข็งแกร่งแตกต่างกันไป ทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน และสังคม แต่ก็ยังไม่เพียงพอที่จะรองรับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ประเทศต้องเผชิญกับความเสี่ยงในหลายมิติ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554)

จากรายงานผลการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ 2 ปีของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 เป้าหมายของการพัฒนาความเข้มแข็งภาคเกษตร ความมั่นคงของอาหาร มีสัดส่วนมูลค่าสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ต้นทุนการผลิตมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ทำให้ความมั่นคงด้านรายได้ของเกษตรกรยังมีปัญหา โดยพบว่าสัดส่วนรายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตรต่อรายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือนเกษตรกรยังคงลดลงจากร้อยละ 36.56 ในปี 2555 เหลือร้อยละ 36.23 ในปี 2555 และมีรายได้จากภาคเกษตร คิดเป็นสัดส่วนน้อยกว่าร้อยละ 50

ของรายได้ทั้งหมด ซึ่งมีความเสี่ยงต่อความมั่นคงของครัวเรือนในภาคการเกษตร เนื่องจากต้นทุนการผลิตทางการเกษตรเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545) แรงกดดันดังกล่าวก่อให้เกิดสภาวะของการดิ้นรนต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งผลผลิตที่ดี สวยงาม เพื่อเป็นที่ต้องการของตลาด ทำให้เกษตรกรในชุมชนต้องค้นหาวิธีที่ทำให้พืชผักของตนเองเป็นที่ยอมรับและเป็นที่ต้องการของตลาด เกษตรกรส่วนใหญ่ตระเลียดต่อการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยการทำกิจกรรมอย่างผิดวิธีกการหันมาใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช

ตำบลกลันตา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นชุมชนที่อยู่ใกล้กับตัวเมืองบุรีรัมย์ มีคลองส่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ไหลผ่าน น้ำท่าอุดมสมบูรณ์ตลอดทั้งปี คนในตำบลกลันตา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ นิยมทำกิจกรรมรอบ ๆ คลองส่งน้ำ เพื่อเก็บพืชผักไว้รับประทานในบ้านเรือน แบ่งปันบ้านใกล้เรือนเคียงและขายเพื่อนำเงินมาใช้จ่าย ด้วยความเปลี่ยนแปลงของสังคม ชุมชนเมืองมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ระบบการขนส่งจากชุมชนสู่ตัวเมืองมีการพัฒนาที่ดีขึ้น ความต้องการบริโภคพืชผักก็มากตามไปด้วยวิถีกิจกรรมของคนตำบลกลันตา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ จึงถูกปรับเปลี่ยนจากรูปแบบกิจกรรมริมรั้วปลูก สู้รูปแบบกิจกรรมเพื่อการพาณิชย์ผลิตเพื่อจำหน่าย ทำให้เกษตรกรในชุมชนต้องค้นหาวิธีที่ทำให้พืชผักของตนเองเป็นที่ต้องการของตลาดมากที่สุด ผลการสุ่มเจาะเลือดหาสารพิษตกค้างในเลือดของเกษตรกรในชุมชนจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลกลันตา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีสารพิษตกค้างในเลือดอยู่ในระดับไม่ปลอดภัยถึงร้อยละ 18.75 อยู่ในระดับเสี่ยงถึงร้อยละ 53.125 และอยู่ในระดับปลอดภัยร้อยละ 28.125 ผลการทดสอบนี้ทำให้รู้ว่าเกษตรกรที่ได้รับการตรวจเลือดส่วนใหญ่ผลเลือดไม่ปลอดภัย (จารินี น้ำแก้วและคณะ, 2553) ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจจากกระทรวงสาธารณสุขในเดือนมกราคม 2554 ที่พบว่า เกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์มีสารเคมีตกค้างในเลือดสูงถึงร้อยละ 51 (เดลินิวส์, 26 กุมภาพันธ์ 2554)

จากการทำ Pilot Study โดยผู้วิจัยได้จัดการประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อค้นหาปัญหาในพื้นที่ตำบลกลันตา พบว่านอกเหนือจากปัญหาสุขภาพในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชแล้วยังพบปัญหาที่เกิดขึ้นกับระบบการทำเกษตรของคนในตำบลที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เช่น ปัญหาสภาพดินเสื่อมโทรมจากการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ปัญหาการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรซึ่งยังขาดความรู้ความเข้าใจในการดึงน้ำมาใช้ ยังคงใช้แรงงานในการหบน้ำไปใช้ในพื้นที่ที่ไม่มีไฟฟ้า เกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการของเสียที่เกิดจากการทำการเกษตรให้เกิดประโยชน์ เช่น วัชพืช มูลสัตว์ เศษพืชผักผลไม้ และเกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการคิดต้นทุน ผลกำไร ความคุ้มทุน จากการทำการเกษตร

จึงทำให้เกษตรกรไม่กล้าที่จะลงทุน ผู้วิจัยจึงได้ค้นหาความต้องการร่วมกับผู้นำชุมชนและชาวบ้าน ซึ่งแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาสุขภาพและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืนคือการส่งเสริมให้เกษตรกรทำเกษตรปลอดภัย โดยปลูกพืชแบบผสมผสาน มีการจัดการดิน น้ำ และสัตว์ อย่างถูกต้องและถูกหลักธรรมชาติ ซึ่งแนวทางดังกล่าวเป็นแนวทางสำคัญที่ทำให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง

จากการศึกษาสถานการณ์ในพื้นที่ตำบลกลันตา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ด้วยการพหุ ลักษณ์ท้องถิ่น ทำให้ค้นพบรูปแบบในการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์ศึกษากสิกรรมเพื่อเสริมสร้าง ชุมชนที่เข้มแข็ง และได้กำหนดพื้นที่บ่มเพาะความรู้เป็นสถานที่จัดอบรมให้กับผู้นำเกษตรกร โดยจัดตั้ง “ศูนย์เรียนรู้ศูนย์ศึกษากสิกรรม” เพื่อเป็นพื้นที่บ่มเพาะความรู้ภายใต้ความถูกต้องและ เป็นธรรมชาติ กระบวนการส่งเสริมศักยภาพและองค์ความรู้ด้านศูนย์ศึกษากสิกรรมเพื่อเสริมสร้าง ชุมชนที่เข้มแข็งตั้งอยู่บนรากฐานของหลักสูตรปรัชญาคุณภิวัตน์จิต สาขาวิชานวัตกรรมเพื่อพัฒนา ท้องถิ่น เป็นการศึกษาสถานการณ์ในพื้นที่เป็นตัวตั้ง โดยคำนึงถึงภูมิสังคม การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ให้มีทิศทางการพัฒนาบนฐานความคิดด้านสังคม ทรัพยากรธรรมชาติและ วิถีชีวิต เป็นหลักการวิวัฒนาการแบบผสมผสานอย่างต่อเนื่องระหว่างปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลักพุทธธรรมและการจัดการความรู้ (ประภัสสร ปรีเอี่ยม, 2556)

รูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์ศึกษากสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง เป็น นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่ใช้พัฒนาเกษตรกรให้มีภาวะผู้นำสามารถเสริมสร้างชุมชนของ ตนเองให้เข้มแข็งขึ้นได้ อาศัยแนวคิด 3 อย่างรวมกันในการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์ศึกษากสิกรรม คือ ศูนย์เรียนสนทนา กสิกรรมอินทรีย์ และภาวะผู้นำ ผ่านกระบวนการศูนย์ศึกษากสิกรรม 4 ขั้นตอน โดยเริ่มจากร่วมค้นพบสิ่งดีจากการทำกสิกรรมแล้วชื่นชม ร่วมทอฝันในการทำกสิกรรมอย่าง สมศักดิ์ศรี ร่วมออกแบบการทำกสิกรรมอย่างสุนทรีย์ะ ร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีเพื่อชุมชน เน้นการ พัฒนาคน โดยอาศัยทุนเดิมบวกกับศักยภาพของตนเองและการมองโลกในเชิงบวกมาเป็นปัจจัย สำคัญ เกิดความพึงพอใจต่อสรรพสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติ หรือมีต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ความรู้สึก ดังกล่าวมาจากความชอบ ความชื่นชม อันเป็นความรู้สึกพื้นฐานซึ่งสามารถพัฒนาต่อไปจนเกิดเป็น ความสนใจอยากเข้าไปทำความคุ้นเคยและอยากเรียนรู้ในรายละเอียดต่าง ๆ จากความสนใจที่ เกิดขึ้นความรู้ดังกล่าวนี้ เป็นสิ่งผูกพันอยู่ในจิตใจของมนุษย์ทุกคน ซึ่งมีความแตกต่างกันไปตาม พื้นฐานประสบการณ์ในชีวิต และตามศักยภาพทางการรับรู้ของแต่ละบุคคล กระตุ้นสิ่งที่มุ่งหวัง หรือเป้าหมาย โดยการสร้างภาพของความสำเร็จในอนาคต พัฒนาให้สำเร็จ ซึ่งจะทำให้มองเห็น ความเปลี่ยนแปลงในเชิงรูปแบบกระบวนการและในเชิงพฤติกรรมของบุคคล สุดท้ายเกิดผู้นำ เกษตรกรที่ผ่านการพัฒนาตามกระบวนการกลายเป็นเกษตรกรที่มีความรู้ มีพฤติกรรม มีเจตคติที่ดี ต่อการนำพาชุมชนของตนเองให้มีความเข้มแข็ง สามารถถ่ายทอดขยายผลความรู้สู่เกษตรกร

คนอื่น ๆ ต่อไปได้

2. หลักการ

หลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทริยกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ที่พัฒนาขึ้นเป็นการเฉพาะ โดยมีหลักการดังต่อไปนี้

2.1 เป็นหลักสูตรการฝึกอบรมที่เน้นการเสริมสร้างความรู้ เจตคติและทักษะภาวะผู้นำแก่ผู้นำเกษตรกร เพื่อนำไปปรับพัฒนาใช้ในการทำกิจกรรม

2.2 เป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการในการดำเนินงานหรือกิจกรรมของเกษตรกรในชุมชน

2.3 เป็นหลักสูตรที่เน้นผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นสำคัญ

2.4 เป็นหลักสูตรที่นำรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของคอลลี (Kolb, 1984) มาปรับใช้ในการฝึกอบรม โดยเน้นกิจกรรมเชิงปฏิบัติตามรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์และการมีส่วนร่วมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

3. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

เพื่อให้ผู้นำเกษตรกรที่เข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตรนี้เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจ เจตคติและพฤติกรรมการทำกิจกรรมในชุมชน สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการบริหารการทำกิจกรรมของชาวบ้านและชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. โครงสร้างหลักสูตรและระยะเวลา

เนื้อหาของหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักสูตร แบ่งออกเป็น 4 หน่วย ได้แก่

หน่วยที่ 1 ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำเกษตรกร เวลา 12 ชั่วโมง

หน่วยที่ 2 ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรียสนทนา เวลา 12 ชั่วโมง

หน่วยที่ 3 ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรียกิจกรรม เวลา 12 ชั่วโมง

หน่วยที่ 4 ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง เวลา 12 ชั่วโมง

รวมเวลา 48 ชั่วโมง

5. กิจกรรมการฝึกอบรม

กิจกรรมการฝึกอบรมมีวิธีการดำเนินการดังนี้

5.1 การสร้างความคุ้นเคย ใช้เกมในการสร้างความคุ้นเคย เพื่อช่วยสร้างบรรยากาศแห่งการเปิดเผยตัวเองให้สมาชิกที่เข้ารับการฝึกอบรมได้รู้จักกัน

5.2 การดำเนินการอบรม ใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ โดยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการเรียนรู้ร่วมกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่ม และใช้แบบสังเกตพฤติกรรม ประเมินทักษะความเป็นผู้นำของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

6. ขั้นตอนในการทำกิจกรรมมีดังนี้ คือ

- 6.1 ขั้นประสบการณ์ เป็นขั้นที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำประสบการณ์ของตนเองออกมาใช้ในการเรียนรู้และแบ่งประสบการณ์แก่ผู้อื่น
- 6.2 ขั้นสังเกตอย่างไตร่ตรองหรือคิดทบทวน เป็นขั้นที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้แสดงความคิดเห็นของตนแลกเปลี่ยนกับสมาชิกในกลุ่ม
- 6.3 ขั้นความคิดรวบยอด เป็นขั้นที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความเข้าใจและเกิดความคิดรวบยอด ซึ่งจะส่งผลไปสู่การเปลี่ยนแปลงเจตคติและเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ
- 6.4 ขั้นประยุกต์แนวคิด เป็นขั้นที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ทดลองใช้ความคิดรวบยอดหรือสร้างความคิดรวบยอดในรูปแบบต่าง ๆ เป็นการแสดงถึงผลของความสำเร็จในการเรียนรู้

7. เทคนิคการฝึกอบรม

- 7.1 การบรรยาย
- 7.2 การอภิปรายกลุ่ม
- 7.3 การระดมสมอง
- 7.4 การแสดงบทบาทสมมติ
- 7.5 การปฏิบัติจริง
- 7.6 กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

8. สื่อการฝึกอบรม

- 8.1 หลักสูตรฝึกอบรม
- 8.2 คู่มือการใช้และสาระความรู้
- 8.3 คลิปชาร์ต
- 8.4 เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ
- 8.5 เครื่องคอมพิวเตอร์และเครื่องฉาย Power Point
- 8.6 เอกสารประกอบการฝึกอบรม และวัสดุอุปกรณ์

9. การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม

การวัดและการประเมินผลจะใช้การสังเกตพฤติกรรมใน 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านเจตคติ และพฤติกรรมเพื่อวัดภาวะผู้นำเกษตรกรศูนย์วิทยบริการเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาชุมชน

5.2.2 ผลประเมินความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตรการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์ วิทยกรรมการเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง โดยผู้เชี่ยวชาญ

ประเมินความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตรรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกร
ศูนย์วิทยกรรมการเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง โดยผู้เชี่ยวชาญมีจำนวน 5 ท่าน ดังรายชื่อต่อไปนี้

5.2.2.1 ศ.(กิตติเมธี) ดร.สุทธิพงษ์ หกสุวรรณ ปร.ค. สาขาเทคโนโลยีทาง
การศึกษาสังกัดคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

5.2.2.2 รองศาสตราจารย์ ดร.ฉลาด จันทร์สมบัติ ปร.ค. สาขาบริหารการศึกษา
สังกัดคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

5.2.2.3 ดร.นรภัทร น้อยหลุบเลา วศ.ค. สาขาวิศวกรรมเครื่องกล สังกัดคณะ
วิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

5.2.2.4 รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ ปร.ค. สาขารัฐประศาสนศาสตร์
สังกัดคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

5.2.2.5 ดร.เสฐียรพงศ์ ศิวินา ปร.ค. สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา หัวหน้ากลุ่ม
ยุทธศาสตร์ โรงพยาบาลเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการประเมินความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตรรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกร
ศูนย์วิทยกรรมการเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

ตารางที่ 5.3

ประเมินความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตรรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์วิทยกรรมการ
เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง โดยผู้เชี่ยวชาญ

ข้อคำถาม	\bar{X}	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. หลักการของหลักสูตรในการนำไปปฏิบัติจริง	3.76	0.40	มาก
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรในการพัฒนาผู้นำ เกษตรกร ศูนย์วิทยกรรมการเพื่อเสริมสร้างชุมชน ที่เข้มแข็ง	3.77	0.49	มาก
3. เนื้อหาของหลักสูตรในการนำไปใช้ฝึกอบรม	3.83	0.49	มาก
4. เนื้อหาของหลักสูตรในการนำไปปฏิบัติจริง	3.69	0.64	มาก
5. หัวข้อวิชาฝึกอบรมเหมาะสมกับขอบข่ายของ หลักสูตร	3.81	0.60	มาก

(ต่อ)

ตารางที่ 5.3 ต่อ

ข้อคำถาม	\bar{X}	S.D.	ระดับความเหมาะสม
6. การกำหนดเนื้อหาในแต่ละหน่วย	3.78	0.52	มาก
7. การเรียงลำดับเนื้อหาในแต่ละหน่วย	4.00	0.24	มาก
8. การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย	3.74	0.41	มาก
9. กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมในแต่ละหน่วย	4.00	0.57	มาก
10. สื่อการเรียนกับเนื้อหาในแต่ละหน่วย	3.91	0.33	มาก
11. สื่อการเรียนการสอนที่จะนำไปเสริมสร้าง ความรู้	3.88	0.35	มาก
12. วิธีการประเมินผลในแต่ละหน่วย	3.87	0.65	มาก
13. ระยะเวลาในการฝึกอบรม	3.83	0.43	มาก
โดยรวม	3.83	0.47	มาก

จากตารางที่ 5.3 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของ โครงร่างหลักสูตรรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง โดยรวม และรายข้อ ทุกข้ออยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.83$) เมื่อจำแนกรายประเด็น พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของ โครงร่างหลักสูตรรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชน ที่เข้มแข็ง มากที่สุด คือ การเรียงลำดับเนื้อหาในแต่ละหน่วย และ กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมในแต่ละหน่วย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$) รองลงมา คือ สื่อการเรียนกับเนื้อหาในแต่ละหน่วย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.91$) และ น้อยที่สุด คือ การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.74$)

ตารางที่ 5.4

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตร (IOC)

ข้อคำถาม	IOC	ความหมาย
1. สภาพปัญหาของหลักสูตรกับหลักการของหลักสูตร	0.67	สอดคล้อง
2. สภาพปัญหาของหลักสูตรกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร	0.56	สอดคล้อง
3. สภาพปัญหาของหลักสูตรกับเนื้อหาของหลักสูตร	0.61	สอดคล้อง

(ต่อ)

ตารางที่ 5.4 (ต่อ)

ข้อคำถาม	IOC	ความหมาย
4. สภาพปัญหาของหลักสูตรกับหน่วยฝึกอบรม	0.63	สอดคล้อง
5. จุดมุ่งหมายหลักสูตรกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ในแต่ละ หน่วยฝึกอบรม	0.72	สอดคล้อง
6. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรกับเนื้อหาของหลักสูตร	0.73	สอดคล้อง
7. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรกับหน่วยฝึกอบรม	0.69	สอดคล้อง
8. วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมกับเนื้อหาในหน่วยฝึกอบรม	0.66	สอดคล้อง
9. เนื้อหาวิชาฝึกอบรมกับหน่วยฝึกอบรม	0.56	สอดคล้อง
10. วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมในหน่วยฝึกอบรมกับ กิจกรรม และวิธีฝึกอบรม	0.76	สอดคล้อง
11. วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมในหน่วยฝึกอบรมกับสื่อ	0.53	สอดคล้อง
12. วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมในหน่วยฝึกอบรมกับการ ประเมินผล	0.64	สอดคล้อง
13. เนื้อหาในหน่วยฝึกอบรมกับสื่อ	0.69	สอดคล้อง
14. เนื้อหาในหน่วยฝึกอบรมกับการประเมินผล	0.72	สอดคล้อง
15. กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมในหน่วยฝึกอบรมกับสื่อ	0.66	สอดคล้อง
16. กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมในหน่วยฝึกอบรมกับการ ประเมินผล	0.63	สอดคล้อง
โดยรวม	0.65	สอดคล้อง

จากตารางที่ 5.4 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความสอดคล้องของโครงสร้างหลักสูตร โดยรวมและรายข้อทุกข้อมีความสอดคล้องกัน

5.2.3 ผลการรับรองรูปแบบจากการประชุมสัมมนาจากผู้เชี่ยวชาญ

จากการประชุมสัมมนาผู้เชี่ยวชาญดำเนินการเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2558 ณ ห้องเรียน 19 ที่นั่ง อาคารคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย

- 5.2.3.1 รองศาสตราจารย์ ดร.นิรุฒ ถึงนาค
- 5.2.3.2 รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยูภาส
- 5.2.3.3 ดร.อวยชัย วัฒนา
- 5.2.3.4 ศ. (กิตติมศักดิ์) ดร.สุทธิพงษ์ หกสุวรรณ

5.2.3.5 รองศาสตราจารย์ ดร.ประภัสสร ปรีเอี่ยม

5.2.3.6 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิมลมาศ ปฐมวณิชกุล

ผู้วิจัยได้ทำการสรุปผลการรับรองจากผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้วิธีการบรรยายเชิงพรรณนา ดังนี้
รูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทริยภคกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

เป็นรูปแบบ ที่ดี แต่ควรเขียนลำดับขั้นของกระบวนการในรูปแบบให้ชัดเจนว่าเริ่มต้นที่ขั้นตอนใด
เนื่องจากลักษณะของรูปแบบเป็นวงที่ย้อนกลับได้ ให้เพิ่มรูปภาพในหลักสูตรการพัฒนาผู้นำ
เกษตรกรรุ่นทริยภคกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ทุกหน่วยการเรียนรู้ที่ได้ปฏิบัติจริง
เขียนตัวชี้วัด 4 ด้านและควรมีกิจกรรมฝึกรอบรมผู้นำเกษตรกรก่อนเข้ากระบวนการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บทที่ 6

ผลการทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกร ศูนย์วิทยกรรมการเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

การวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์วิทยกรรมการเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ในครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Approach) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) ในการดำเนินการวิจัยผู้วิจัยระยะที่ 3 ทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์วิทยกรรมการเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ในตำบลกลันตา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Approach) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) และ มีการนำการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) มาใช้ในกระบวนการทดลองและเปรียบเทียบผลการใช้รูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์วิทยกรรมการเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ขั้นตอนในการทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์วิทยกรรมการเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง มีดังนี้

6.1 ผลการทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์วิทยกรรมการเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

6.2 ผลการทดลองใช้และประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์วิทยกรรมการเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

ผลทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์วิทยกรรมการเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง มีรายละเอียดและขั้นตอน ดังต่อไปนี้

6.1 ผลการทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์วิทยกรรมการเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

รูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์วิทยกรรมการเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง (4-AD Model for Develop Farmer Leadership) เป็นรูปแบบที่ใช้พัฒนาเกษตรกรให้มีภาวะผู้นำสามารถเสริมสร้างชุมชนของตนเองให้เข้มแข็งขึ้นได้ อาศัยแนวคิด 3 อย่างรวมกันในการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์วิทย กรรมการ คือ ศูนย์วิทยกรรมการ วิทยกรรมการอินทรีย์ และภาวะผู้นำ โดยรูปแบบ

การพัฒนาผู้นำเกษตรกร ศูนย์วิทยกิจกรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถอธิบายกระบวนการได้ดังนี้

6.1.1 เปิดรับอาสาสมัครเกษตรกร

จากการสังเกตผู้เข้าร่วมกิจกรรม เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ.2558 ณ สวนเพชรจัด หมู่ที่ 11 ตำบลกลันตา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำคุ้ม ส.อบต. อ.ส.ม. และ แกนนำในพื้นที่ นำข้อมูลมาสังเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปได้ดังนี้

6.1.1.1 ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำเกษตรกร

- 1) ผู้นำชุมชนทราบถึงสถานการณ์ของปัญหาในพื้นที่ของตนเอง สามารถอธิบายข้อมูลเชิงสถานการณ์ได้
- 2) ผู้นำชุมชนทราบถึงแนวทางการพัฒนารูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกร ศูนย์วิทยกิจกรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง โดยผู้วิจัย

6.1.1.2 ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรียสนทนา

- 1) บรรรยากาศการพูดคุยระหว่างการจัดกิจกรรม ผู้นำชุมชนทุกคนมีการพูดเป็นไปอย่างกัลยาณมิตร ไม่มีกะได้เถียงกัน
- 2) บรรรยากาศการพูดทำให้เกิดทัศนคติเชิงบวกเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์วิทยกิจกรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

6.1.1.3 ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรียกิจกรม

ผู้นำชุมชนมีทัศนคติเชิงบวกเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์วิทยกิจกรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง โดยผู้วิจัย

6.1.1.4 ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนที่เข้มแข็ง

ผู้นำชุมชนยินดีที่จะส่งบุคลากรในชุมชนเข้าร่วมในโครงการวิจัย การพัฒนารูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์วิทยกิจกรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

6.1.2 ค้นหาปัญหาและความต้องการ

จากการสังเกตอาสาสมัครเกษตรกร เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2558 ณ สวนเพชรจัด หมู่ที่ 11 ตำบลกลันตา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีอาสาสมัครเกษตรกร จาก 13 หมู่บ้าน ในตำบลกลันตา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ นำข้อมูลมาสังเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปได้ดังนี้

6.1.2.1 ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำเกษตรกร

1) อาสาสมัครเกษตรกรถึงสถานการณ์ของปัญหาในพื้นที่ของตนเอง สามารถอธิบายข้อมูลเชิงสถานการณ์ได้

2) อาสาสมัครเกษตรกร มีความกล้าในการซักถามข้อสงสัย และแสดงความคิดเห็น

6.1.2.2 ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรียสนทนา

1) บรรรยากาศการพูดคุยระหว่างการจัดกิจกรรม อาสาสมัครเกษตรกรบางท่านยังไม่รู้จักกัน จึงทำให้บรรยากาศจะดูไม่เป็นกันเอง

2) หลังจากการละลายพฤติกรรมทำให้ทัศนคติการพูดไปในเชิงบวก

6.1.2.3 ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรียกสิกรรม

1) อาสาสมัครเกษตรกรสีกตใจ มีความกังวลอย่างเห็นได้ชัดหลังจากทราบผลการตรวจหาปริมาณเอนไซม์โคลินเอสเตอเรสหรือ การหาสารเคมีตกค้างในเม็ดเลือดแดง ซึ่งการตรวจนี้จะทราบผลหลังจากการเจาะเลือดเพียง 30 นาที

2) อาสาสมัครเกษตรกรมีทัศนคติเชิงบวกเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งโดยผู้วิจัย

6.1.2.4 ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนที่เข้มแข็ง

อาสาสมัครเกษตรกรยินดีที่เข้าร่วมในโครงการวิจัยการพัฒนารูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

6.1.3 ฝึกรอบรมหลักสูตรสุนทรียกสิกรรม

จากการสังเกตอาสาสมัครเกษตรกร เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม – 12 กันยายน พ.ศ. 2558 ณ สวนเพชรจัด หมู่ที่ 11 ตำบลกลันตา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีอาสาสมัครเกษตรกร จาก 13 หมู่บ้าน ในตำบลกลันตา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ นำข้อมูลมาสังเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปได้ดังนี้

6.1.3.1 ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำเกษตรกร

1) อาสาสมัครเกษตรกร กล้าที่จะแสดงออกทางความคิด การตอบคำถาม และชี้แนะหรือแนะนำ อาสาสมัครเกษตรกรด้วยกัน

2) อาสาสมัครเกษตรกร มองเห็นภาพในอนาคตของตนเอง ชุมชนของตนเอง สามารถกำหนดเป้าหมายและแผนงานคร่าว ๆ เพื่อไปสู่เป้าหมายในอนาคตได้

3) การนำเสนอแนวความคิดอาสาสมัครเกษตรกร อาสาสมัครเกษตรกรสามารถยอมรับความคิดเห็นที่เกิดจากข้อเสนอแนะของอาสาสมัครเกษตรกรด้วยกันได้อย่างไม่มีอคติ

6.1.3.2 ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรียสนทนา

1) ในการสนทนาของอาสาสมัครเกษตรกรช่วงต้น จะไม่ค่อยมีใครฟังใคร จะเกิดอาการต่างคนต่างพูด และในกรณีที่ฟังกันก็ฟังเพื่อจะเก็บถ้อยคำ เพื่อไปสอดคล้องกับความคิดและมุมมองของตนเอง

2) หลังจากการละลายพฤติกรรมทำให้ทัศนคติการพูดไปในเชิงบวก

3) การสนทนาเปิดโอกาสให้อาสาสมัครเกษตรกรทุกคนพูดอย่างอิสระ ทำให้มีความรู้สึกผ่อนคลาย มีการฟังกันมากขึ้น และทำให้ความคิดในเชิงบวกของ แต่ละบุคคลไหลเข้าหากัน หลอมรวมเข้าหากัน และเกิดการยกระดับสู่คุณภาพขององค์ความรู้สู่เป้าหมายใหม่ร่วมกัน

6.1.3.2 ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรียกรรม

อาสาสมัครเกษตรกรเล่าประสบการณ์การทำกิจกรรมที่ดี ที่มีความภาคภูมิใจ ของตนเองได้

1) อาสาสมัครเกษตรกรเกิดแรงบันดาลใจอย่างไม่รู้ตัวที่จะริเริ่มสร้างสรรค์การทำกิจกรรมจากสิ่งที่ดีที่สุดเพื่อพบกับประสบการณ์ใหม่

2) มีบรรยากาศให้เกิดการชื่นชมผลงานของกันและกันในที่ประชุม ที่เต็มไปด้วยไมตรีจิต มิตรภาพ

6.1.3.4 ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนที่เข้มแข็ง

1) อาสาสมัครเกษตรกรมีกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกันบนฐานของการเสียสละเพื่อชุมชนของตนเอง

2) อาสาสมัครเกษตรกรมีการออกแบบการทำกิจกรรม และสื่อสารระหว่างกันเพื่อการเปลี่ยนแปลงชุมชนไปสู่สิ่งที่ตั้งงามจนเกิดเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง

6.1.4 กระบวนการเรียนรู้สุนทรียกรรม

จากการสังเกตอาสาสมัครเกษตรกร เมื่อวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2558 - 3 กันยายน พ.ศ. 2559 ณ สวนเพชรจัด หมู่ที่ 11 ตำบลกลันตา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีอาสาสมัครเกษตรกร จาก 13 หมู่บ้าน ในตำบลกลันตา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ นำข้อมูลมาสังเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปได้ดังนี้

6.1.4.1 AD1 มาจาก Agriculture Discovery คือ ร่วมค้นพบสิ่งดีจากการทำกิจกรรม แล้วชื่นชม ประทับใจ และภาคภูมิใจ

จากการสังเกตอาสาสมัครเกษตรกร เมื่อวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2558 ณ สวนเพชรจัด หมู่ที่ 11 ตำบลกลันทา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีอาสาสมัครเกษตรกร จาก 13 หมู่บ้าน ในตำบล กลันทา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ นำข้อมูลมาสังเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปได้ ดังนี้

1) ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำเกษตรกร

1.1) อาสาสมัครเกษตรกร กล้าที่จะแสดงออกทางความคิด การตอบคำถาม และชี้แนะหรือแนะนำ อาสาสมัครเกษตรกรด้วยกัน

1.2) อาสาสมัครเกษตรกรมีการสื่อสารที่ดี อาสาสมัครเกษตรกรด้วยกันสามารถเข้าใจในสิ่งที่สื่อการได้

2) ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรียสนทนา

2.1) การสนทนาเชิงบวกทำให้อาสาสมัครเกษตรกรเกิดความคิดสร้างสรรค์ในการทำกิจกรรม

2.2) คำพูดเชิงบวกที่มุ่งเน้นให้สะท้อนความคิดออกจากตัวผู้พูด ทำให้อาสาสมัครเกษตรกรรู้สึกผ่อนคลาย ไม่มีความเครียด รู้สึกอบอุ่นเป็นกันเอง

3) ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรียกรรม

3.1) อาสาสมัครเกษตรกรเล่าประสบการณ์การทำกิจกรรมที่ดีที่มีความภาคภูมิใจ ของตนเองได้

3.2) อาสาสมัครเกษตรกรเกิดแรงบันดาลใจในการริเริ่มสร้างสรรค์การทำกิจกรรมจากสิ่งที่ดี ที่สุด จากประสบการณ์ของตนเอง

4) ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนที่เข้มแข็ง

อาสาสมัครเกษตรกรมีการออกแบบการทำกิจกรรม และสื่อสารระหว่างกันเพื่อการเปลี่ยนแปลงชุมชนไปสู่สิ่งที่ตั้งใจจนเกิดเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง

6.1.4.2 AD2 มาจาก Agriculture Dream คือ ร่วมสร้างสรรค์ในการทำกิจกรรม อย่าง มีคุณค่า

จากการสังเกตอาสาสมัครเกษตรกร เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2558 ณ สวนเพชรจัด หมู่ที่ 11 ตำบลกลันทา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีอาสาสมัครเกษตรกร จาก 13 หมู่บ้าน ในตำบล กลันทา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ นำข้อมูลมาสังเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปได้ ดังนี้

1) ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำเกษตรกร

1.1) อาสาสมัครเกษตรกร กล้าที่จะแสดงออกทางความคิด การตอบคำถาม และชี้แนะหรือแนะนำ อาสาสมัครเกษตรกรด้วยกัน

1.2) อาสาสมัครเกษตรกรมีการสื่อสารที่ดี อาสาสมัครเกษตรกรด้วยกันสามารถเข้าใจในสิ่งที่สื่อการได้

1.3) อาสาสมัครเกษตรกรแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจ เห็นใจ และให้การสนับสนุนอาสาสมัครเกษตรกรด้วยกัน

1.4) อาสาสมัครเกษตรกรที่เข้าอบรมมีความสามารถผลักดันให้มีการสร้างทีมงานและความร่วมมือ และสร้างความรู้สึกร่วมกันอันหนึ่งอันเดียวกันได้

2) ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรียสนทนา

2.1) การสนทนาเชิงบวกทำให้อาสาสมัครเกษตรกรเกิดความคิดสร้างสรรค์ในการทำกิจกรรม

2.2) คำพูดเชิงบวกที่ให้ทุกคนช่วยกันแสดงความคิดเห็น หากคิดจะทำให้เกษตรกรในชุมชน มีชีวิตชีวา มีความสุข มีร่างกายแข็งแรง โดยมองหาจากการทำกิจกรรม หรือสิ่งรอบ ๆ ตัวเอง จะมีวิธีการใดบ้าง ซึ่งคำตอบที่ได้ก็กลับมาล้วนมีความคิดสร้างสรรค์ ทำให้อาสาสมัครเกษตรกรรู้สึกผ่อนคลาย ไม่มีความเครียด รู้สึกอบอุ่นเป็นกันเอง

2.3) อาสาสมัครเกษตรกรสามารถใช้การสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยการใช้คำพูดที่ดีและมีความสร้างสรรค์ สามารถสร้างความประทับใจให้กับเพื่อนได้

3) ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรียกิจกรรม

3.1) อาสาสมัครเกษตรกรสามารถใช้จินตนาการและสร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์กระบวนการใหม่ในการทำกิจกรรมได้

3.2) อาสาสมัครเกษตรกรเกิดแรงบันดาลใจในการริเริ่มสร้างสรรค์การทำ กิจกรรมจากสิ่งที่ดี ที่สุด จากประสบการณ์ของตนเอง

3.3) อาสาสมัครเกษตรกรมีทัศนคติเชิงบวกจากการทำกิจกรรม และสามารถนำพาทีมงาน ครอบครัว และชุมชน และสามารถกำหนดอนาคตในอุดมคติได้

4) ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนที่เข้มแข็ง

4.1) อาสาสมัครเกษตรกรมีความสามัคคี สามารถนำพาชุมชนให้เข้มแข็งได้

4.2) อาสาสมัครเกษตรกรมีน้ำใจ ไม่เอาเปรียบ เสียสละ และเห็นเป็นคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน

4.3) อาสาสมัครเกษตรกรสามารถเป็นที่พึ่งของชุมชนได้

6.1.4.3 AD3 มาจาก Agriculture Design คือ ร่วมออกแบบการทำกิจกรรม อย่างสุนทรีย์

จากการสังเกตอาสาสมัครเกษตรกร เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2558 ณ สวน เพ็ชรจัด หมู่ที่ 11 ตำบลกลันตา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีอาสาสมัครเกษตรกร จาก 13 หมู่บ้าน ในตำบล กลันตา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ นำข้อมูลมาสังเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปได้ ดังนี้

1) ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำเกษตรกร

1.1) อาสาสมัครเกษตรกร กล้าที่จะแสดงออกทางความคิด การตอบคำถาม และชี้แนะหรือแนะนำ อาสาสมัครเกษตรกรด้วยกัน

1.2) อาสาสมัครเกษตรกรมีการสื่อสารที่ดี อาสาสมัครเกษตรกรด้วยกันสามารถเข้าใจในสิ่งที่สื่อสารได้

2) ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรีย์สนทนา

2.1) การสนทนาเชิงบวก เช่น เราจะทำอย่างไรให้ความปรารถนาของพวกเราบรรลุผลสำเร็จ และหากจะทำให้คนในชุมชนหวนคือสู่วิถีชีวิตเดิม ที่มีความเอื้ออาทรกัน ในชุมชนจะมีวิธีไหนที่จะทำให้ฝันเป็นจริง การได้ลองหาวิธีการใหม่ ๆ ที่จะสร้างกระบวนการให้เกิดคำตอบทำให้อาสาสมัครเกษตรกรเกิดความคิดสร้างสรรค์ในการทำกิจกรรม

2.2) คำพูดเชิงบวกและสร้างสรรค์ ทำให้อาสาสมัครเกษตรกรรู้สึกผ่อนคลาย ไม่มีความเครียด รู้สึกอบอุ่นเป็นกันเอง

3) ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรีย์กิจกรรม

3.1) อาสาสมัครเกษตรกรสามารถการวางรูปแบบการทำสุนทรีย์กิจกรรมอย่างเป็นระบบ

3.2) การออกแบบการเรียนรู้สุนทรีย์กิจกรรมของอาสาสมัครเกษตรกรตั้งอยู่บนฐานของแนวคิดในการเสียสละเพื่อชุมชนของตนเอง

3.3) เล่าประสบการณ์การทำกิจกรรมที่ดี ที่มีความภาคภูมิใจของตนเอง

3.4) อาสาสมัครเกษตรกรเกิดแรงบันดาลใจในการริเริ่มสร้างสรรค์การทำ กิจกรรมจากสิ่งที่ดี ที่สุด จากประสบการณ์ของตนเอง

4) ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนที่เข้มแข็ง

อาสาสมัครเกษตรกรมีการสื่อสารระหว่างกันเพื่อการเปลี่ยนแปลงชุมชนไปสู่สิ่งที่ตั้งงามจนเกิดเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง

6.1.4.4 AD4 มาจาก Agriculture Destiny คือ ร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีเพื่อชุมชน

จากการสังเกตอาสาสมัครเกษตรกร เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2558 - 3 กันยายน พ.ศ. 2559 ณ สวนเพชรจัด หมู่ที่ 11 ตำบลกลันตา อำเภอมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีอาสาสมัครเกษตรกร จาก 13 หมู่บ้าน ในตำบล กลันตา อำเภอมือง จังหวัดบุรีรัมย์ นำข้อมูลมาสังเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปได้ดังนี้

1) ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำเกษตรกร

11) อาสาสมัครเกษตรกรมีความกระตือรือร้น มีความเอาใจใส่ต่อแผนงานของตนเอง และมุ่งหวังที่จะเห็นความสำเร็จที่อยู่เบื้องหน้า

1.2) อาสาสมัครเกษตรกรรู้จักประสานความคิด ประสานประโยชน์ และสามารถของอาสาสมัครเกษตรกรเพื่อการทำงานด้วยกัน

1.3) อาสาสมัครเกษตรกรมีการสื่อสารที่ดี อาสาสมัครเกษตรกรด้วยกันสามารถเข้าใจในสิ่งที่สื่อสารได้

2) ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรียสนทนา

2.1) การสนทนาเชิงบวก เช่น หากจะทำให้คนในชุมชนเห็นทำกิจกรรมแบบเอื้อเพื่อแบ่งปัน ไม่มุ่งหวังการใช้สารเคมีเพื่อทำร้ายตนเองและผู้อื่น เราจะต้องทำอย่างไร และมีวิธีการ / แนวทาง / กระบวนการ / กิจกรรม / เทคนิค ใหม่ที่จะทำให้สำเร็จ ทำให้อาสาสมัครเกษตรกรเกิดความคิดสร้างสรรค์ในการทำกิจกรรม

2.2) คำพูดเชิงบวกและสร้างสรรค์ ทำให้อาสาสมัครเกษตรกรรู้สึกผ่อนคลาย ไม่มีความเครียด รู้สึกอบอุ่นเป็นกันเอง

2.3) การสนทนาเชิงบวกก่อให้เกิดความคิดรวบยอด เสริมสร้างพัฒนาทางและเพิ่มแรงบันดาลใจให้กับอาสาสมัครเกษตรกร

3) ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรียกสิกรรม

3.1) การเรียนรู้สุนทรียกสิกรรม ก่อให้เกิดประสบการณ์ใหม่ที่มีพื้นฐานมากจากประสบการณ์เดิมของอาสาสมัครเกษตรกร เกิดพัฒนาการสนทนาและปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในเชิงบวก

3.2) อาสาสมัครเกษตรกรเล่าประสบการณ์ความภาคภูมิใจในการเรียนรู้สุนทรียกสิกรรมของตนเองได้

4) ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนที่เข้มแข็ง

4.1) อาสาสมัครเกษตรกรมีความเป็นผู้นำ มีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงชุมชนไปสู่สิ่งที่ตั้งใจจนเกิดเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง

4.2) อาสาสมัครเกษตรกรที่เข้ากระบวนการเรียนรู้สุนทรียศัลยกรรม มีความใกล้ชิดกัน สนับสนุนกัน เกิดเครือข่ายความร่วมมือในชุมชน

6.1.5 อุดมบทเรียนและประเมินผล

จากการสังเกตอาสาสมัครเกษตรกร เมื่อวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2559 ณ สวนเพชรจัด หมู่ที่ 11 ตำบลกัลป์ท่า อำเภอมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีอาสาสมัครเกษตรกร จาก 13 หมู่บ้าน ในตำบล กัลป์ท่า อำเภอมือง จังหวัดบุรีรัมย์ นำข้อมูลมาสังเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปได้ดังนี้

6.1.5.1 ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำเกษตรกร

1) อาสาสมัครเกษตรกร กล้าที่จะแสดงออกทางความคิด การตอบคำถาม และชี้แนะหรือแนะนำ อาสาสมัครเกษตรกรด้วยกัน

2) อาสาสมัครเกษตรกร มองเห็นภาพในอนาคตของตนเอง ชุมชนของตนเอง สามารถกำหนดเป้าหมายเพื่อไปสู่เป้าหมายในอนาคตได้

3) อาสาสมัครเกษตรกรมีการสื่อสารที่ดี อาสาสมัครเกษตรกรด้วยกัน สามารถเข้าใจในสิ่งที่สื่อสารได้

6.1.5.2 ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรียสนทนา

1) อาสาสมัครเกษตรกรรู้จักใช้คำพูดเชิงบวก ทำให้อาสาสมัครเกษตรกร รู้สึกผ่อนคลาย ไม่มีความเครียด รู้สึกอบอุ่นเป็นกันเอง

2) มีการเปิดโอกาสให้อาสาสมัครเกษตรกรทุกคน ได้พูดอย่างอิสระ ทำให้มีความรู้สึกผ่อนคลาย ทำให้เกิดภาพความคิดไปสู่เป้าหมายใหม่ในเชิงบวก

6.1.5.3 ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรียศัลยกรรม

1) อาสาสมัครเกษตรกรมีความรู้สึว่าการเรียนรู้สุนทรียศัลยกรรม จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ใหม่ และเป็นองค์ความรู้ที่หลากหลาย

2) การเรียนรู้สุนทรียศัลยกรรมทำให้อาสาสมัครเกษตรกรเกิดความสัมพันธ์อันดีของอาสาสมัครเกษตรกรด้วยกัน เกิดความเคารพและไว้วางใจซึ่งกันและกัน

3) การเรียนรู้สุนทรียศัลยกรรมทำให้อาสาสมัครเกษตรกรเกิดความตระหนักถึงคุณค่าของการทำกิจกรรม

6.1.5.4 ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนที่เข้มแข็ง

- 1) อาสาสมัครเกษตรกรรมมีความรู้ดีกว่าการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรมสุทรียกสิกรรมสามารถสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง
- 2) เกิดกระบวนการเรียนรู้ใหม่ ในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งโดยผ่านองค์ความรู้ที่หลากหลายของคนในชุมชน
- 3) อาสาสมัครเกษตรกรรมมีการออกแบบการทำกิจกรรม และสื่อสารระหว่างกันเพื่อการเปลี่ยนแปลงชุมชนไปสู่สิ่งที่ตั้งเป้าหมายจนเกิดเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง

6.2 ผลการทดลองใช้และประเมินผลหลักสูตรการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรมสุทรียกสิกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

เพื่อให้เข้าใจตรงกันในการแปลความหมายของข้อมูล ผู้ศึกษาจึงกำหนดคสัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลไว้ดังนี้

\bar{X} แทน ค่าเฉลี่ย (Mean)

S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ลำดับขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลผลการทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรมสุทรียกสิกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ได้ดำเนินการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับขั้นดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) และค่าร้อยละ (Percentage)
2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยภาพรวมเปรียบเทียบข้อมูลก่อนและหลังการทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรมสุทรียกสิกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง วิเคราะห์โดยหาค่าการทดสอบค่าเฉลี่ย 2 กลุ่มที่สัมพันธ์กัน (Paired Sample t-Test)
3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความรู้ก่อนและหลังการทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรมสุทรียกสิกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง วิเคราะห์โดยหาค่าการทดสอบค่าเฉลี่ย 2 กลุ่มที่สัมพันธ์กัน (Paired Sample t-Test)
4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความเจตคติก่อนและหลังการทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรมสุทรียกสิกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง วิเคราะห์โดยหาค่าการทดสอบค่าเฉลี่ย 2 กลุ่มที่สัมพันธ์กัน (Paired Sample t-Test)

5. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบพฤติกรรมก่อนและหลังการทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทริยักสิกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง วิเคราะห์โดยหาค่าการทดสอบค่าเฉลี่ย 2 กลุ่มที่สัมพันธ์กัน (Paired Sample t-Test)

6.2.1. การวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ศึกษาได้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างกับผู้นำเกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 30 คน โดยใช้แบบสอบถาม จากนั้นได้วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ปรากฏผล ดังตารางที่ 6.1

ตารางที่ 6.1

ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ประเด็น		จำนวน	ร้อยละ (\bar{X})
เพศ	เพศชาย	21	70.0
	เพศหญิง	9	30.0
อายุ	อายุ 30 – 40 ปี	3	10.0
	อายุ 41 – 50 ปี	15	50.0
	อายุ 51 – 60 ปี	10	33.3
	อายุ 61 ปีขึ้นไป	2	6.7
สถานภาพ	ผู้นำองค์กรภาครัฐ	10	33.3
ทางสังคม	ผู้นำองค์กรภาคประชาสังคม	3	10.0
	ไม่ได้เป็นผู้นำ	17	56.7
	รวม	30	100.0

จากตารางที่ 6.1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 21 คน ร้อยละ 70.00 เป็นหญิง จำนวน 9 คน ร้อยละ 30.00 ด้านอายุ โดยช่วงอายุที่ตอบแบบสอบถาม มากที่สุด คือ อายุ 41 – 50 ปี ร้อยละ 50.00 รองลงมา คือ ช่วงอายุ 51 – 60 ปี ร้อยละ 33.30 ด้านสถานภาพทางสังคม โดย มากที่สุด คือ ไม่ได้เป็นผู้นำ จำนวน 17 คน ร้อยละ 56.70 รองลงมา คือ ผู้นำองค์กรภาครัฐ จำนวน 10 คน ร้อยละ 33.30

6.2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยภาพรวมข้อมูลก่อนและหลังการทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรีย์กิจกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยภาพรวมปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรีย์กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง วิเคราะห์โดยหาค่าการทดสอบค่าเฉลี่ย 2 กลุ่มที่สัมพันธ์กัน (Paired Sample t-Test) ปรากฏผลดังตารางที่ 17

ตารางที่ 6.2

ข้อมูล โดยภาพรวมข้อมูลก่อนและหลังการทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรีย์กิจกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

ข้อ	ประเด็น	Paired Differences					t	df	Sig. (2-tailed)
		Mean	Std. Sd.	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
					Lower	Upper			
1	ภาพรวมการวัดความรู้	-.543	.061	.011	-.566	-.520	-48.616	29	.001
2	ภาพรวมการวัดเจตคติต่อตนเอง	-1.573	.183	.033	-1.641	-1.504	-46.910	29	.002
3	ภาพรวมการวัดเจตคติต่อชุมชน	-1.793	.159	.029	-1.852	-1.733	-61.546	29	.0042
4	ภาพรวมพฤติกรรมด้านภาวะผู้นำ	-2.320	.207	.037	-2.397	-2.242	-61.255	29	.0021
5	ภาพรวมพฤติกรรมด้านสุนทรีย์สนทนา	-2.146	.228	.041	-2.232	-2.061	-51.448	29	.001
6	ภาพรวมพฤติกรรมด้านสุนทรีย์กิจกรรม	-1.946	.251	.045	-2.040	-1.852	-42.391	29	.002
7	ภาพรวมพฤติกรรมด้านชุมชนเข้มแข็ง	-2.066	.218	.039	-2.148	-1.985	-51.766	29	.003
8	ผลสรุปการประเมินก่อนและหลังการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรีย์กิจกรรม	-1.770	.087	.015	-1.802	-1.737	-111.193	29	.001

จากตารางที่ 6.2 พบว่า รูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถพัฒนาผู้นำเกษตรกรได้ในด้านวัดความรู้ เจตคติต่อ และพฤติกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6.2.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความรู้ก่อนและหลังการทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความรู้ก่อนและหลังการทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง วิเคราะห์โดยหาค่าการทดสอบค่าเฉลี่ย 2 กลุ่ม ปรากฏผลดังตารางที่ 6.3

ตารางที่ 6.3

ข้อมูลการเปรียบเทียบความรู้ก่อนและหลังการทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

ข้อที่	ประเด็น	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		ร้อยละที่เพิ่มขึ้น
		คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	
1	ข้อใดเป็นความหมายของคำว่า “ผู้นำเกษตรกรที่ดี”	10	33.30	26	86.70	53.40
2	คุณลักษณะของผู้นำเกษตรกรที่ดีควรเป็นอย่างไร	8	26.70	24	80.00	53.30
3	คุณสมบัติข้อใดที่ไม่พึงมีในตัวผู้นำเกษตรกรมากที่สุด	14	46.70	26	86.70	40.00
4	วิธีการใดที่ผู้นำเกษตรกรควรใช้ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในกลุ่มสมาชิก	18	60.00	26	86.70	26.70
5	จากข้อความที่ว่า “การทำงานเป็นทีมมักจะประสบปัญหาความล้มเหลวอยู่เสมอ” ท่านมีแนวทางแก้ไขปัญหานี้อย่างไร	26	86.70	30	100.00	13.30
6	การพูดลักษณะใดสำคัญที่สุด	8	26.70	24	80.00	53.30

(ต่อ)

ตารางที่ 6.3 (ต่อ)

ข้อ	ประเด็น	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		ร้อยละ ที่เพิ่มขึ้น
		คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	
7	การใช้ภาษาพูด ข้อใดสำคัญที่สุด	6	20.00	24	80.00	60.00
8	เวลาท่านประสบปัญหาในชีวิตท่าน พูดคุยกับใคร	4	13.30	26	86.70	73.40
9	แรงบันดาลใจใหม่ ๆ ในชีวิตท่าน ได้มาด้วยวิธีใด	4	13.30	24	80.00	66.70
10	การพูดคุยแบบใดทำให้คนพูดคุยมี ความสุข	6	20.00	26	86.70	66.70
11	ความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง หมายถึงข้อใด	4	13.30	26	86.70	73.40
12	ข้อใดเป็นความหมายของคำว่า “สุนทรียกสิกรรม”	4	13.30	26	86.70	73.40
13	ท่านมี ความเชื่อ...เกี่ยวกับการพัฒนา ผู้นำเกษตรกรสุนทรียกสิกรรมเพื่อ เสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง	6	20.00	26	86.70	66.70
14	เมื่อท่านเผชิญกับปัญหาในการทำ กสิกรรม ควรจะอย่างไร	8	26.70	26	86.70	60.00
15	ท่านคิดว่าเมื่อท่าน ผ่านกระบวนการ เรียนรู้ สุนทรียกสิกรรม จะเกิดความ เปลี่ยนแปลงอะไร กับตัวท่าน	6	20.00	26	86.70	66.70
16	ท่านคิดว่าความสุขจากการทำกสิกร รม เกิดขึ้นได้ด้วยวิธีใด	16	53.30	28	93.30	40.00
17	เมื่อมีคนบอกว่าการกสิกรรมเป็นสิ่งที่ ปฏิบัติยาก ได้ผลไม่คุ้มค่า ท่านคิด ว่าควรจะทำอย่างไร	10	33.30	26	86.70	53.40

(ต่อ)

ตารางที่ 6.3 (ต่อ)

ข้อ	ประเด็น	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		ร้อยละ ที่เพิ่มขึ้น
		คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	
18	ชุมชนเข้มแข็ง ควร เป็นไปตาม สำนวนใด	4	13.30	24	80.00	66.70
19	ข้อใดเป็นขั้นตอนในการพัฒนา ชุมชนให้เข้มแข็ง	8	26.70	24	80.00	53.30
20	ประโยชน์สูงสุดของการพัฒนาผู้นำ เกษตรกร สุนทรียกสิกรรม ไปใช้ใน การพัฒนาชุมชนคืออะไร	8	26.70	22	73.30	46.60

จากตารางที่ 6.3 พบว่า ความรู้ของอาสาสมัครเกษตรกรหลังการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนา
ผู้นำเกษตรกรสุนทรียกสิกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง มีค่าร้อยละที่เพิ่มขึ้นทุกข้อ

6.2.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบเจตคติก่อนและหลังการทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์ทฤษฎีการกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

6.2.4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบเจตคติต่อตนเองก่อนและหลังการทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์ทฤษฎีการกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง วิเคราะห์โดยหาค่าการทดสอบค่าเฉลี่ย 2 กลุ่มที่สัมพันธ์กัน (Paired Sample t-Test) ปรากฏผลดังตารางที่ 19

ตารางที่ 6.4

ข้อมูลการเปรียบเทียบเจตคติต่อตนเองก่อนและหลังการทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์ทฤษฎีการกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

ข้อ	การวัดเจตคติต่อตนเอง	ก่อน		หลัง		t	Sig. (2-tailed)
		n = 30		n = 30			
		\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D		
1	การมีภาวะผู้นำเยาวชนทำให้ข้าพเจ้า แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนได้อย่างมี ประสิทธิภาพ	2.40	.498	3.93	.691	-13.356	.001
2	การสื่อสารที่มีคุณภาพทำให้ข้าพเจ้า สามารถถ่ายทอดความรู้ที่มีให้กับคน ในชุมชนได้	2.80	.664	4.13	.730	-12.042	.002
3	การพัฒนาทีมที่ดีทำให้ข้าพเจ้าประสบ ความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนได้	2.20	.407	3.60	.621	-15.389	.001
4	กระบวนการเรียนรู้ศูนย์ทฤษฎีการกรรม ทำให้ข้าพเจ้าเกิดพลังและแรงบันดาลใจ ในการนำองค์ความรู้เดิม มาวางแผน และปฏิบัติอย่างมีความสุข	2.40	.498	3.87	.730	-12.775	.023

ตารางที่ 6.4 (ต่อ)

ข้อ	การวัดเจตคติต่อตนเอง	ก่อน		หลัง		t	Sig. (2-tailed)
		n = 30		n = 30			
		\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D		
5	ข้าพเจ้ามีความสุขทุกครั้งที่ได้ พูดคุยเกี่ยวกับการทำกิจกรรมของ ตนเอง และ	1.80	.761	3.87	.730	-19.406	.003
7	ภูมิปัญญาการทำกิจกรรมมี ประโยชน์ควรอนุรักษ์ไว้ให้ ลูกหลาน	2.67	.711	4.20	.664	-13.356	.007
8	การเปิดใจรับฟังคำแนะนำจากคน ในครอบครัว ทำให้เกิดความรัก ความอบอุ่นมากขึ้น	3.00	.643	4.47	.629	-15.832	.002
9	แรงบันดาลใจเชิงบวก เป็นสิ่งที่มี ความจำเป็นในการทำกิจกรรม	2.27	.785	4.07	.583	-14.840	.003
10	ข้าพเจ้าต้องการนำความรู้ด้าน วิศวกรรมศาสตร์ที่มีไปพัฒนา ชุมชนของข้าพเจ้า	1.93	.868	3.73	.785	-17.897	.002
	รวม	2.39	.648	3.99	.685	-14.988	0.004

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 6.4 พบว่า เจตคติต่อตนเองของผู้นำเกษตรกรศูนย์วิทยกิจกรรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ก่อน การทดลอง อยู่ในระดับไม่เห็นด้วย ค่าเฉลี่ย 2.39 หลังการทดลอง อยู่ในระดับเห็นด้วยมีค่าเฉลี่ย 3.99 เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลก่อนหลังการทดลองด้วยการหาค่าการทดสอบค่าเฉลี่ย 2 กลุ่มที่สัมพันธ์กัน (Paired Sample t-Test) พบว่า หลังการทดลองผู้นำเกษตรกรศูนย์วิทยกิจกรรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง มีเจตคติต่อตนเองเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่า Sig.(2-tailed) เท่ากับ 0.004

6.2.4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบเจตคติต่อชุมชนก่อนและหลังการทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรสนทรียกกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง วิเคราะห์โดยหาค่าการทดสอบค่าเฉลี่ย 2 กลุ่มที่สัมพันธ์กัน (Paired Sample t-Test) ปรากฏผลดังตารางที่ 6.5

ตารางที่ 6.5

ข้อมูลการเปรียบเทียบเจตคติต่อชุมชนก่อนและหลังการทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรสนทรียกกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

ข้อ	การวัดเจตคติต่อชุมชน	ก่อน		หลัง		t	Sig. (2-tailed)
		n = 30		n = 30			
		\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D		
1	วิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งในชุมชน ควรเริ่มการระดมความคิดเห็นและเคารพซึ่งกันและกัน	2.27	.450	3.73	.583	-15.832	.002
2	กระบวนการสร้างความตระหนักและรับรู้ถึงปัญหาทำให้ข้าพเจ้าเข้าไปปัญหาและความต้องการของชุมชนมากขึ้น	1.80	.761	3.80	.664	-17.029	.042
3	ความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่ไว้วางใจกัน จะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง	1.87	.819	3.47	1.042	-14.102	.003
4	การเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความคิด จะทำให้ชุมชนเกิดการ พัฒนา	1.93	.691	4.00	.743	-44.617	.001
5	ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข	2.93	.691	4.13	.730	-11.932	.001

(ต่อ)

ตารางที่ 6.5 (ต่อ)

ข้อ	การวัดเจตคติต่อชุมชน	ก่อน		หลัง		t	Sig. (2-tailed)
		n = 30		n = 30			
		\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D		
6	คนในชุมชนร่วมกันคิด ต่อยอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำกิจกรรม จะทำให้เกิดการพัฒนา ไม่หยุดนิ่ง	1.73	.583	3.67	.606	-23.543	.001

ตารางที่ 6.6

ข้อมูลการเปรียบเทียบเจตคติต่อชุมชนก่อนและหลังการทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบ
การพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

ข้อ	การวัดเจตคติต่อชุมชน	ก่อน		หลัง		t	Sig. (2-tailed)
		n = 30		n = 30			
		\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D		
7	กระบวนการเรียนรู้รุ่นที่เรียกกิจกรรมทำ ให้เกิดผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่ที่จะ กลับไปพัฒนาชุมชนของตนเอง	1.80	.664	3.80	.847	-17.029	.003
8	การผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมจะ ทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนได้	1.87	.629	3.93	.691	-25.167	.005
9	ถ้าผู้นำเกษตรกรมีแรงบันดาลใจในเชิง บวกในการทำกิจกรรม จะทำให้เกิด การพัฒนาชุมชนได้	1.67	.606	3.60	.724	-18.154	.002
10	ผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมจะทำ ให้เกิดการพัฒนาและชุมชนน่าอยู่	1.87	.629	3.53	.819	-12.836	.001
	รวม	1.97	.652	3.77	.744	-20.024	0.006

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 6.6 พบว่า เจตคติต่อชุมชนของผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรม เพื่อเสริมสร้าง
ชุมชนที่เข้มแข็ง ก่อน การทดลอง อยู่ในระดับไม่เห็นด้วย ค่าเฉลี่ย 1.97 หลังการทดลอง อยู่ใน

ระดับเห็นด้วยมีค่าเฉลี่ย 3.77 เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลก่อนหลังการทดลองด้วยการหาค่าการทดสอบค่าเฉลี่ย 2 กลุ่ม ที่สัมพันธ์กัน (Paired Sample t-Test) พบว่า หลังการทดลองผู้นำเกษตรกรรุ่นทริยกลีกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง มีเจตคติต่อชุมชนเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่า Sig.(2-tailed) เท่ากับ 0.004

6.2.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบพฤติกรรมก่อนและหลังการทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทริยกลีกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งวิเคราะห์โดยหาค่าการทดสอบค่าเฉลี่ย 2 กลุ่มที่สัมพันธ์กัน (Paired Sample t-Test) ปรากฏผลดังตารางที่ 6.7

ตารางที่ 6.7

ข้อมูลการเปรียบเทียบพฤติกรรมก่อนและหลังการทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทริยกลีกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

การวัดเจตคติต่อชุมชน	ก่อน		หลัง		t	Sig. (2-tailed)
	n = 30		n = 30			
	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D		
1. ด้านภาวะผู้นำเกษตรกร						
1.1 ข้าพเจ้าที่ดีควรมีความรู้ความสามารถ ในงานของตนเองเป็นอย่างดี	1.27	.450	3.40	.498	-33.796	.002
1.2 ข้าพเจ้ามีการปฏิบัติตามมติสมาชิก	1.13	.346	3.53	.507	-26.382	.041
1.3 ข้าพเจ้ารู้จักใช้อำนาจอย่างถูกต้องชอบธรรม	1.20	.407	3.47	.507	-21.284	.003
1.4 ข้าพเจ้าเรียนรู้และสามารถทำงานเป็นทีมกับผู้อื่นได้	1.13	.346	3.53	.507	-26.382	.001

(ต่อ)

ตารางที่ 6.7 (ต่อ)

การวัดเจตคติต่อชุมชน	ก่อน		หลัง		t	Sig. (2-tailed)
	n = 30		n = 30			
	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D		
1.5 ข้าพเจ้าสามารถสร้าง กระบวนการระดมความคิดเห็น เพื่อค้นหาวิธีการแก้ปัญหาได้	1.13	.346	3.53	.507	-26.382	.001
รวม	1.27	.450	3.40	.498	-33.796	.002
2. ด้านสุนทรียสนทนา						
2.1 ข้าพเจ้าสามารถชวนเพื่อคุย ในมุมมองเชิงบวกได้	1.33	.479	3.27	.691	-23.543	.002
2.2 ข้าพเจ้าสามารถจัดการ ปัญหาชีวิตได้ โดยอาศัยสติและ เหตุผล	1.67	.606	3.47	.629	-14.840	.002
2.3 ข้าพเจ้าสร้างแรงบันดาลใจ ที่เกิดขึ้นในชีวิต การงานภูมิ ปัญญา หรือได้รับความเคารพยก ย่องจากตนเองหรือผู้อื่น	1.27	.450	3.40	.621	-18.582	.002
2.4 ข้าพเจ้าค้นพบแรงบันดาลใจ ใหม่จากการสนทนา และทำ กิจกรรมร่วมกัน ระหว่างสมาชิก ในครอบครัว หรือชุมชน	1.00	.000	3.53	.507	-27.346	.031
2.5 ข้าพเจ้ามักจะปรึกษาปัญหา ในชีวิตกับสมาชิกในครอบครัว	1.00	.000	3.33	.479	-26.655	.003
รวม	1.25	.307	3.40	.585	-22.193	.008
3. ด้านสุนทรียกสิกรรม						
3.1 ข้าพเจ้าเรียนรู้การทำสิกร รมอย่างลึกซึ้ง โดยอาศัยการเข้าใจ ธรรมชาติ	2.07	.785	3.60	.621	-16.551	.002

(ต่อ)

ตารางที่ 6.7 (ต่อ)

การวัดเจตคติต่อชุมชน	ก่อน		หลัง		t	Sig. (2-tailed)
	n = 30		n = 30			
	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D		
3.2 ข้าพเจ้าใช้ภูมิปัญญาเดิมของคนในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการทำกิจกรรมของตนเอง	1.47	.507	3.27	.691	-24.233	.022
3.3 เมื่อเกิดปัญหาในการทำกิจกรรม ข้าพเจ้าจะใช้วิธีการวิเคราะห์ เหตุและผล เพื่อจัดการกับปัญหานั้น	1.13	.346	3.27	.583	-23.028	.003
3.4 ข้าพเจ้าแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในการทำกิจกรรมกับเพื่อน ๆ บ่อยครั้ง	1.00	.000	3.20	.761	-15.832	.001
3.5 ข้าพเจ้าไปเยี่ยมเยียนแปลงกิจกรรมของเพื่อน ๆ เพื่อให้กำลังใจซึ่งกันและกัน	1.20	.407	3.27	.691	-19.406	.001
รวม	1.37	.409	3.32	.669	-19.810	0.005
4. ด้านชุมชนเข้มแข็ง						
4.1 ข้าพเจ้าช่วยเหลือช่วยเหลือเกื้อกูลกันสมาชิกในชุมชน เหมือนเป็นญาติและพี่น้องกัน	1.00	.000	3.00	.743	-14.748	.002
4.2 ข้าพเจ้าเข้าร่วมกิจกรรมและมีบทบาทในการพัฒนาชุมชน	1.07	.254	3.00	.643	-15.314	.003
4.3 ข้าพเจ้าถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำกิจกรรมให้ลูกหลานในชุมชน	1.00	.000	3.27	.583	-21.284	.003

(ต่อ)

ตารางที่ 6.7 (ต่อ)

การวัดเจตคติต่อชุมชน	ก่อน		หลัง		t	Sig. (2-tailed)
	n = 30		n = 30			
	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D		
4.4 ข้าพเจ้ามักใช้การพูดหรือ สื่อสารเชิงบวกในการสนทนาหรือ การประชุมในชุมชน	1.00	.000	3.20	.551	-21.875	.001
4.5 ข้าพเจ้าสามารถนำความรู้ ความสามารถของข้าพเจ้าคืนถิ่นไป พัฒนาชุมชนของข้าพเจ้าได้	1.13	.346	3.07	.691	-18.154	.001
รวม	1.04	.120	3.11	.642	-18.275	0.002

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 6.7 พบว่า เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลก่อนหลังการทดลองด้วยการหาค่าการทดสอบค่าเฉลี่ย 2 กลุ่มที่สัมพันธ์กัน (Paired Sample t-Test) พบว่า หลังการทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียคติกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง มีผลการประเมินเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อจำแนกรายด้านพบว่า

ด้านภาวะผู้นำเกษตรกร ก่อน การทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียคติกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง อยู่ในระดับไม่เห็นด้วย ค่าเฉลี่ย 1.27 หลังการทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียคติกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง อยู่ในระดับเห็นด้วยมีค่าเฉลี่ย 3.40 เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลก่อนหลังการทดลองด้วยการหาค่าการทดสอบค่าเฉลี่ย 2 กลุ่มที่สัมพันธ์กัน (Paired Sample t-Test) พบว่า การทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียคติกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง มีผลการประเมินเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่า Sig. (2-tailed) เท่ากับ 0.002

ด้านสุนทรียสนทนา ก่อน การทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียคติกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง อยู่ในระดับไม่เห็นด้วย ค่าเฉลี่ย 1.25 หลังการทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียคติกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง อยู่ในระดับเห็นด้วยมีค่าเฉลี่ย 3.40 เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลก่อนหลังการทดลองด้วยการ

หาค่าการทดสอบค่าเฉลี่ย 2 กลุ่มที่สัมพันธ์กัน (Paired Sample t-Test) พบว่า การทดลองใช้ และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทริยภคกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง มีผลการประเมินเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่า Sig.(2-tailed) เท่ากับ 0.008

ด้านรุ่นทริยภคกรรม ก่อน การทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำ เกษตรกรรุ่นทริยภคกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง อยู่ในระดับไม่เห็นด้วย ค่าเฉลี่ย 1.37 หลังการทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทริยภคกรรม เพื่อเสริมสร้าง ชุมชนที่เข้มแข็ง อยู่ในระดับเห็นด้วยมีค่าเฉลี่ย 3.32 เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลก่อนหลังการทดลองด้วย การหาค่าการทดสอบค่าเฉลี่ย 2 กลุ่มที่สัมพันธ์กัน (Paired Sample t-Test) พบว่า การทดลองใช้ และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทริยภคกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง มีผลการประเมินเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่า Sig.(2-tailed) เท่ากับ 0.005

ด้านชุมชนเข้มแข็ง ก่อน การทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกร รุ่นทริยภคกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง อยู่ในระดับไม่เห็นด้วย ค่าเฉลี่ย 1.04 หลังการ ทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทริยภคกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชน ที่เข้มแข็ง อยู่ในระดับเห็นด้วยมีค่าเฉลี่ย 3.11 เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลก่อนหลังการทดลองด้วยการ หาค่าการทดสอบค่าเฉลี่ย 2 กลุ่มที่สัมพันธ์กัน (Paired Sample t-Test) พบว่า การทดลองใช้ และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทริยภคกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง มีผลการประเมินเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่า Sig.(2-tailed) เท่ากับ 0.002

บทที่ 7

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งครั้งนี้ โดยเป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Approach) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) กระบวนการวิจัย สามารถแบ่งเป็น 3 ระยะ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง และเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการศึกษา ผู้วิจัยจึงกำหนดแบบจำลองรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง และนำผลการวิจัยรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง และนำไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมาย โดยมีรายละเอียดของการดำเนินการวิจัยดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Approach) กลุ่มเป้าหมายเป็นประชากร การวิจัยครั้งนี้มีหน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) เป็นประชากรที่กระจายในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ 23 อำเภอ จำนวน 400 ครัวเรือน

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้เชี่ยวชาญในการประเมินความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของรูปแบบและหลักสูตรอบรม 5 ท่าน

ระยะที่ 3 ทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง โดยพื้นที่ทดลองเป็นตำบลกลันทา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Approach) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) กลุ่มเป้าหมายเป็นอาสาสมัครเกษตรกร โดยมีเงื่อนไข ต้องเป็นเกษตรกรที่ประกอบอาชีพการเกษตรมาแล้วอย่างน้อย 5 ปี และมีความสมัครใจต้องการพัฒนาตนเอง ต้องการพัฒนาชุมชนของตนเองให้มีความเข้มแข็งจากทั้ง 13 หมู่บ้าน ในตำบลกลันทา จำนวน 30 คน

โดยผลการวิจัย เรื่องรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ดังนี้

7.1 สรุปผลการวิจัย

การนำเสนอสรุปผลการวิจัย ผู้วิจัยขอนำเสนอภาพรวมและข้อสรุปผลการวิจัยตามระยะการดำเนินการ ตามลำดับดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง คือ ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรียสนทนา ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับกิจกรรมอินทรีย์ ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำเกษตรกร ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรียกสิกรรม และด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง โดยแยกเป็นรายละเอียดได้ดังนี้

1. ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำเกษตรกร ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง คือ ผู้นำเกษตรกรควรเป็นผู้ที่รู้จักใช้อำนาจอย่างถูกต้องชอบธรรม ใช้กระบวนการทำงานเป็นทีมและการแก้ปัญหาความขัดแย้งควรใช้ การระดมความคิดเห็นซึ่งจะทำให้เกิดการเคารพซึ่งกันและกัน
2. ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรียสนทนา ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง คือ การนำแรงบันดาลใจให้เกิดขึ้นในชีวิตมาสร้างประสบความสำเร็จในการดำรงชีวิต โดยผสมผสานระหว่างการทำงานและภูมิปัญญา การสนทนาเชิงบวกทำให้ได้รับความเคารพยกย่องจากตนเองหรือผู้อื่น ทำให้ช่วยแก้ปัญหาให้กับสมาชิกในครอบครัว และผู้อื่น
3. ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับกิจกรรมอินทรีย์ ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง คือ การทำกิจกรรมอินทรีย์ต้องอาศัยการเรียนรู้จากภูมิปัญญาและความอดทน โดยการทำกิจกรรมอินทรีย์ควรเรียนรู้ในการพัฒนาการผลิตของตนให้เข้ากับวิถีธรรมชาติ และ วิธีการผลิตกิจกรรมอินทรีย์จะทำให้สุขภาพดีได้บริโภคอาหารปลอดภัย
4. ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรียกสิกรรม ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง คือ การทำกิจกรรมที่เริ่มจากความสนใจแล้วศึกษา สังเกต วิเคราะห์ ทำให้เกิดการปฏิบัติอย่างสุนทรีย์ะในการทำงาน การเข้าใจตนเอง เข้าใจธรรมชาติ และเรียนรู้ไปด้วยกันกับผู้อื่นทำให้เกิดมุมมองความคิดเชิงบวกในการทำกิจกรรม
5. ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง คือ ชุมชนที่เข้มแข็ง สมาชิกในชุมชนควร

มีบทบาทในการรักษาความสงบสุขในท้องถิ่น และมีส่วนในการช่วยสร้างความสมานฉันท์ระหว่างคนในท้องถิ่น สมาชิกในชุมชนควรมีบทบาทในการร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชน

เพราะชุมชนเป็นสมบัติของ ทุกคน

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง โดยพบว่า รูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง (4-AD Model for Develop Farmer Leadership) เป็นรูปแบบที่ใช้พัฒนาเกษตรกรให้มีภาวะผู้นำสามารถเสริมสร้างชุมชนของตนเองให้เข้มแข็งขึ้นได้ อาศัยแนวคิด 3 อย่างรวมกัน คือ

1) สุนทรียสนทนา 2) กลไกธรรมอินทรีย์ และ 3) ภาวะผู้นำ โดยรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถอธิบายกระบวนการได้ดังนี้

1. เปิดรับอาสาสมัครเกษตรกร
2. ค้นหาปัญหาและความต้องการ
3. ฝึกอบรมหลักสูตรสุนทรียกลไกธรรม โดยเนื้อหาในหลักสูตรประกอบไปด้วย

4 ด้าน ดังนี้

- 3.1 ด้านภาวะผู้นำเกษตรกร
- 3.2 ด้านการใช้สุนทรียสนทนา
- 3.3 ด้านการทำกลไกธรรมอินทรีย์
- 3.4 ด้านชุมชนที่เข้มแข็ง

4. กระบวนการสุนทรียกลไกธรรม ภาคปฏิบัติ ซึ่งมี 4 ขั้นตอน 4-AD ดังนี้

4.1 AD1 มาจาก Agriculture Discovery คือ ร่วมค้นพบสิ่งดีจากการทำกิจกรรมแล้ว ชื่นชม ประทับใจ และภาคภูมิใจ

4.2 AD2 มาจาก Agriculture Dream คือ ร่วมสร้างสรรค์ในการทำกิจกรรมอย่างมีคุณค่า

4.3 AD3 มาจาก Agriculture Design คือ ร่วมออกแบบการทำกิจกรรมอย่างสุนทรีย์

4.4 AD4 มาจาก Agriculture Destiny คือ ร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีเพื่อชุมชน

5. ถอดบทเรียนและประเมินผล

ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตรรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง โดยรวมและรายชื่อ ทุกข้อ

อยู่ในระดับมาก ผลการรับรองรูปแบบจากการประชุมสัมมนาจากผู้เชี่ยวชาญ รูปแบบการพัฒนา ผู้นำเกษตรกรศูนย์ทฤษฎีการปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง เป็นรูปแบบที่ดี แต่ควรเขียนลำดับขั้นของกระบวนการในรูปแบบให้ชัดเจนว่าเริ่มต้นที่ขั้นตอนใดเนื่องจากลักษณะของรูปแบบเป็นวงที่ย้อนกลับได้ ให้เพิ่มรูปภาพในหลักสูตรการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์ทฤษฎีการปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ทุกหน่วยการเรียนรู้ที่ได้ปฏิบัติจริง เขียนตัวชี้วัด 4 ด้านและควรมีกิจกรรมฝึกอบรมผู้นำเกษตรกรก่อนเข้ากระบวนการ

ระยะที่ 3 ทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์ทฤษฎีการปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง พื้นที่ทดลอง คือ ตำบลกลันทา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ จากการสังเกตอาสาสมัครเกษตรกร ที่ผ่านกิจกรรมตามรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์ทฤษฎีการปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง พบข้อสรุปเชิงประจักษ์รายด้าน ดังนี้

1. ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำเกษตรกร อาสาสมัครเกษตรกร กล่าวที่จะแสดงออกทางความคิด การตอบคำถาม และชี้แนะหรือแนะนำ อาสาสมัครเกษตรกรด้วยกัน อาสาสมัครเกษตรกร มองเห็นภาพในอนาคตของตนเอง ชุมชนของตนเอง สามารถกำหนดเป้าหมาย เพื่อไปสู่เป้าหมายในอนาคตได้ อาสาสมัครเกษตรกรมีการสื่อสารที่ดี อาสาสมัครเกษตรกรด้วยกันสามารถเข้าใจในสิ่งที่สื่อสารได้

2. ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับศูนย์ทฤษฎีการปฏิบัติ อาสาสมัครเกษตรกรรู้จักใช้คำพูดเชิงบวก ทำให้อาสาสมัครเกษตรกรรู้สึกผ่อนคลาย ไม่มีความเครียด รู้สึกอบอุ่นเป็นกันเอง มีการเปิดโอกาสให้อาสาสมัครเกษตรกรทุกคนได้พูดอย่างอิสระ ทำให้มีความรู้สึกผ่อนคลาย ทำให้เกิดภาพความคิดไปสู่เป้าหมายใหม่ในเชิงบวก

3. ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับศูนย์ทฤษฎีการปฏิบัติ อาสาสมัครเกษตรกรมีความเห็นว่าการเรียนรู้ศูนย์ทฤษฎีการปฏิบัติ จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ใหม่ และเป็นองค์ความรู้ที่หลากหลาย การเรียนรู้ศูนย์ทฤษฎีการปฏิบัติทำให้อาสาสมัครเกษตรกรเกิดความสัมพันธ์ที่ดีกับอาสาสมัครเกษตรกรด้วยกัน เกิดความเคารพและไว้วางใจซึ่งกันและกัน การเรียนรู้ศูนย์ทฤษฎีการปฏิบัติทำให้อาสาสมัครเกษตรกรเกิดความตระหนักถึงคุณค่าของการทำกิจกรรม โดยการสังเกตเชิงประจักษ์ พบว่า ในระหว่างการทดลองกระบวนการศูนย์ทฤษฎีการปฏิบัติ อาสาสมัครเกษตรกรมีการจัดทำผังจัดการแปลงของตนเอง มีการฝึกปฏิบัติการใช้หมักชีวภาพในการไล่แมลงศัตรูพืช มีการทำปุ๋ยหมักไว้ใช้เองในครัวเรือน รวมถึงปลูกพืชปอท้องเพื่อเป็นปุ๋ยพืชสด นอกจากนี้ยังสังเกตเห็นพืชที่ปลูกในแปลงมีความหลากหลายมากกว่าเดิม โดยพบการปลูกพืชพื้นถิ่น เช่น ผักบั้ง ผักอีตุ้ม แมงลัก โหระพา เป็นต้น และมีการปลูกพืชเศรษฐกิจใหม่ ๆ เพิ่ม เช่น หัวไร่ ไร่ มะระ กะหล่ำปลี มะเขือเทศจัมโบ้ ทุกอย่างปลูกผสมผสานในแปลง ซึ่งพื้นที่การปลูกเท่าเดิม

แต่พืชผักมีความหลากหลายมากขึ้น

4. ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนที่เข้มแข็ง อาสาสมัครเกษตรกรรมมีความรู้สึกรู้ว่าการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกสิกรรมสามารถสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง เกิดกระบวนการเรียนรู้ใหม่ ในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง โดยผ่านองค์ความรู้ที่หลากหลายของคนในชุมชน อาสาสมัครเกษตรกรรมมีการออกแบบการทำกิจกรรม และสื่อสารระหว่างกันเพื่อการเปลี่ยนแปลงชุมชนไปสู่สิ่งที่ตั้งใจจนเกิดเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความรู้ เจตคติต่อ และพฤติกรรม ของอาสาสมัครเกษตรกรเปรียบเทียบกับก่อนและหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกสิกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง พบว่า ผลประเมินหลังการเข้าร่วมกิจกรรม โดยการวิเคราะห์โดยหาค่าการทดสอบค่าเฉลี่ย 2 กลุ่มที่สัมพันธ์กัน (Paired Sample t-Test) ผู้นำเกษตรกรที่ผ่านกิจกรรมมีด้านความรู้ เจตคติต่อ และพฤติกรรม เพิ่มขึ้นก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7.2 อภิปรายผล

7.2.1 การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง โดยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง คือ ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรียสนทนา ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับกิจกรรมอินทรีย์ ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำเกษตรกร ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรียกสิกรรม และด้านความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง โดยสามารถแยกเป็นรายประเด็นได้ดังนี้

7.2.1.1 ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำเกษตรกร ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง คือ ผู้นำเกษตรกรควรเป็นผู้ที่รู้จักใช้อำนาจอย่างถูกต้องชอบธรรม ใช้กระบวนการทำงานเป็นทีมและการแก้ปัญหาความขัดแย้งควรใช้ การระดมความคิดเห็นซึ่งจะทำให้เกิดการเคารพซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อวยชัย วัฒนา (2554) ได้ศึกษากลยุทธ์การพัฒนาผู้นำองค์กรชาวบ้านเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ป่าชุมชนจังหวัดมหาสารคาม โดยกลยุทธ์การพัฒนาผู้นำองค์กรชาวบ้าน ประกอบด้วย 1) ความรู้และทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำ 2) ความรู้และทักษะเกี่ยวกับศิลปะการพูดเพื่อการสื่อสาร 3) ความรู้และทักษะเกี่ยวกับการพัฒนาทีมงานและเครือข่าย 4) ความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชน 5) ความรู้และทักษะเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน การวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าหลังการฝึกอบรมผู้นำองค์กร

ชาวบ้านมีความรู้และทักษะเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนอยู่ในระดับมาก โดยมีความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำ เจตคติต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชน และพฤติกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชนโดยรวม หลังการฝึกอบรมเพิ่มขึ้นจากก่อนฝึกอบรม ($p\text{-value} < 0.05$)

7.2.1.2 ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรียสนทนา ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง คือ การนำแรงบันดาลใจให้เกิดขึ้นในชีวิตมาสร้างประสบความสำเร็จในการดำรงชีวิต โดยผสมผสานระหว่างการทำงานและภูมิปัญญา การสนทนาเชิงบวกทำให้ได้รับความเคารพยกย่องจากตนเองหรือผู้อื่น ทำให้ช่วยแก้ปัญหาให้กับสมาชิกในครอบครัว และผู้อื่น สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เอื้อจิต สุขพูล และคณะ (2550) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมสุนทรียสนทนาในการพัฒนาองค์กรตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการสุนทรียสนทนา ประกอบไปด้วย 1) การตั้งวงสุนทรียสนทนาเป็นรูปวงกลมเพื่อให้ทุกคนสามารถมองเห็นหน้ากัน ได้ทั้งหมด 2) การทำความเข้าใจในกิจกรรมสนทนา 3) ดำเนินการสนทนาตามธรรมชาติ ไม่มีการแนะนำตัว ไม่มีประธาน และเลขากลุ่ม 4) ดำเนินการสนทนาโดยไม่มีหัวข้อ/วาระเรื่องที่ทำการสนทนาจะเป็นการต่อยอดจากสิ่งที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนก่อนหน้านั้นได้พูดคุยเอาไว้ 5) มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน 6) มีการเสริมแรงให้สมาชิกกลุ่ม 7) มีความมุ่งมั่นในการดำเนินกิจกรรม

7.2.1.3 ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับกิจกรรมอินทรีย์ ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง คือ การทำกิจกรรมอินทรีย์ต้องอาศัยการเรียนรู้จากภูมิปัญญาและความอดทน โดยการทำกิจกรรมอินทรีย์ควรเรียนรู้ในการพัฒนาการผลิตของตนให้เข้ากับวิถีธรรมชาติ และ วิธีการผลิตกิจกรรมอินทรีย์จะทำให้สุขภาพดี ได้บริโภคอาหารปลอดสารพิษ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นิชชา สุขสบาย และคณะ (2554) ได้ศึกษารูปแบบการเกษตรของชาวคลองจินดา ที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ผลจากการศึกษาพบว่า การจัดการผลผลิตของชาวบ้านตำบลคลองจินดาทั้ง 5 ส่วนมีความแตกต่างจากการทำเกษตรโดยทั่วไปที่เน้นการค้าเป็นด้านหลัก กล่าวคือ เน้นความสุขของผู้ผลิตรวมทั้งมุ่งหวังให้ผู้บริโภคเกิดความพอใจ ในผลผลิตที่มีคุณภาพ และปลอดภัย เหตุผลเบื้องหลังในการผลิต และการจัดการผลิตของเกษตรกรยัง สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ที่เน้นเพียงนี้ก็พอ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก แต่บูรณาการแนวคิดการทำเกษตรที่หลากหลายให้เข้ากับสภาพพื้นที่ที่แตกต่างกัน จึงเป็นตัวอย่างหนึ่งของการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการทำการเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่ราบน้ำท่วมถึง และประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม

7.2.1.4 ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรียกสิกรรม ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรนทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง คือ การทำกสิกรรมที่เริ่มจากความสนใจ แล้วศึกษา สังเกต วิเคราะห์ ทำให้เกิดการปฏิบัติอย่างสุนทรียะในการทำงาน การเข้าใจตนเอง เข้าใจธรรมชาติ และเรียนรู้ไปด้วยกันกับผู้อื่นทำให้เกิดมุมมองความคิดเชิงบวกในการทำกสิกรรม สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ จุฬารัตน์ ถาวร (2550) ได้ทำการศึกษาการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของแกนนำ เกษตรกร จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่าการสนับสนุนทางสังคมต่อการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของแกนนำ เกษตรกรมีส่วนสำคัญทั้งการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวซึ่งอยู่ใกล้ชิดและเป็นกำลังใจ สำคัญในการทำงาน การสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อนบ้าน การสนับสนุนทางสังคมจากครูหรือ ผู้รู้ และการสนับสนุนทางสังคมจากหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ที่เข้ามามีส่วนสัมพันธ์ในชุมชน การถ่ายทอดทางสังคมผ่านอาชีพ ผ่านตัวแทน เช่น สถาบัน องค์กร หรือกลุ่ม และการถ่ายทอดผ่าน สื่อสารมวลชนทั้งโทรทัศน์และวิทยุซึ่งเป็นการสนับสนุนให้เกิดกระบวนการเรียน แลกเปลี่ยน และ เกิดประโยชน์ในการทำเกษตรกรรมยั่งยืน ลักษณะทางจิตใจมีความสำคัญที่ทำให้ แกนนำเกษตรกรสามารถแก้ปัญหา อุปสรรคในการประกอบอาชีพได้ คือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะใฝ่เรียนใฝ่รู้ของแกนนำเกษตรกร

7.2.1.5 ด้านความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรนทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง คือ ชุมชนที่เข้มแข็ง สมาชิกในชุมชนควรมีบทบาทในการรักษาความสงบสุขในท้องถิ่น และมีส่วนในการช่วยสร้างความสมานฉันท์ระหว่างคนในท้องถิ่น สมาชิกในชุมชนควรมีบทบาทในการร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชน เพราะชุมชนเป็นสมบัติของทุกคน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ชีรพงษ์ แก้วหาญ (2543) ความเข้มแข็งของชุมชน คือ การที่ประชาชนในชุมชนต่าง ๆ ของเมืองหรือชนบทรวมตัวกันเป็น “องค์กรชุมชน” โดยมีการเรียนรู้ การจัดการและการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของชุมชน จนเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ตลอดจนมีผลกระทบสู่ภายนอกชุมชนที่ดีขึ้นตามลำดับ โดยจะเรียกชุมชนนี้ว่า กลุ่ม ชมรม สหกรณ์ บริษัท องค์กร ชาวบ้าน เครือข่าย หรืออื่น ๆ ที่มีความหมายแสดงถึงการร่วมมือช่วยเหลือกัน เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน และด้วยความเอื้ออาทรต่อชุมชนอื่น ๆ ในสังคมด้วย สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ โกวิทย์ พวงงาม (2553) ชุมชนเข้มแข็ง ในมิติการพัฒนาชุมชน ได้ให้ความหมายไว้ว่า ปรัชญาของการพัฒนาชุมชน ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความเชื่อมั่นและความศรัทธาในมนุษยชาติว่าทุกคนมีคุณค่าและมีคุณค่าและมีความหมาย มีศักดิ์ศรี ศักยภาพหรือพลังความสามารถของมนุษย์เป็นอย่างมาก มนุษย์แต่ละคนย่อมมีความสามารถที่จะพัฒนาตนเองได้ถ้ามีโอกาส การพัฒนาชุมชนจึงต้องพัฒนาบุคคลให้มีความเสมอภาคในการดำรงชีวิต โดยใช้วิธีการให้การศึกษาและการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนนี้มีความสอดคล้องกับปรัชญาการเมือง แบบเสรีประชาธิปไตยเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะหลังการปกครองตนเองและกระจายอำนาจให้แก่ชุมชนท้องถิ่น เมื่อนำปรัชญาการพัฒนาชุมชนมาแปลงเป็นแนวคิดและหลักการพัฒนาชุมชน จึงเป็นการเน้นถึงการให้ความสำคัญกับคนว่าเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญมากที่สุดในชุมชน เป็นการเปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วม และสามารถนำความรู้ความสามารถมาพัฒนาชุมชนให้พึ่งตนเองได้

7.2.1 การพัฒนารูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

พบว่า รูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง (4-AD Model for Develop Farmer Leadership) เป็นรูปแบบที่ใช้พัฒนาเกษตรกรให้มีภาวะผู้นำสามารถเสริมสร้างชุมชนของตนเองให้เข้มแข็งขึ้นได้ อาศัยแนวคิด 3 อย่างรวมกัน คือ 1) ศูนย์ประสานงาน 2) กลไกกรรมอินทรีย์ และ 3) ภาวะผู้นำ โดยรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถอธิบายกระบวนการได้ดังนี้ 1) เปิดรับอาสาสมัครเกษตรกร 2) ค้นหาปัญหาและความต้องการ 3) ฝึกอบรมหลักสูตรศูนย์เรียกกิจกรรม โดยเนื้อหาในหลักสูตรประกอบไปด้วย 4 ด้าน 3.1) ด้านภาวะผู้นำเกษตรกร 3.2) ด้านการใช้ศูนย์ประสานงาน 3.3) ด้านการทำกิจกรรมอินทรีย์ 3.4) ด้านชุมชนที่เข้มแข็ง 4) กระบวนการศูนย์เรียกกิจกรรม ภาคปฏิบัติ ซึ่งมี 4 ขั้นตอน (4-AD) 4.1) AD1 มาจาก Agriculture Discovery คือ ร่วมค้นพบสิ่งดีจากการทำกิจกรรมแล้ว ชื่นชม ประทับใจ และภาคภูมิใจ 4.2) AD2 มาจาก Agriculture Dream คือ ร่วมสร้างสรรค์ในการทำกิจกรรมอย่างมีคุณค่า 4.3) AD3 มาจาก Agriculture Design คือ ร่วมออกแบบการทำกิจกรรมอย่างสุนทรีย์ 4.4) AD4 มาจาก Agriculture Destiny คือ ร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีเพื่อชุมชน 5) ถอดบทเรียนและประเมินผล

ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตรรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง โดยรวมและรายชื่อ ทุกข้ออยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ บุญชม ศรีสะอาด (2533, น. 104 - 106) ได้ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการควบคุมวิทยานิพนธ์ โดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินการเป็น 2 ขั้นตอน คือ การพัฒนารูปแบบและการทดสอบประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรูปแบบ ในส่วนของการพัฒนารูปแบบนั้น ดำเนินการโดยวิเคราะห์ลำดับขั้นในการทำวิทยานิพนธ์ หลักการเขียนรายงานการวิจัย จุดบกพร่องในการทำวิทยานิพนธ์แล้วนำองค์ประกอบเหล่านั้นมาสร้างเป็นรูปแบบการควบคุมวิทยานิพนธ์ หลังจากนั้นจะเป็นขั้นตอนที่สอง คือ การนำรูปแบบดังกล่าวไปทดสอบและประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรูปแบบ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สมาน อัสวภูมิ (2537, น. 66) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการบริหารการประถมศึกษาในระดับจังหวัด โดยมีขั้นตอน

การดำเนินการ 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับหลักการและข้อมูลพื้นฐานประกอบการสร้างรูปแบบ 2) การสร้างรูปแบบขั้นต้น 3) การประมวลความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับรูปแบบ และ 4) การปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์ ผลการรับรองรูปแบบจากการประชุมสัมมนาจากผู้เชี่ยวชาญ รูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรีย กลีกรรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง เป็นรูปแบบที่ดี แต่ควรเขียนลำดับขั้นของกระบวนการในรูปแบบให้ชัดเจนว่าเริ่มต้นที่ขั้นตอนใดเนื่องจากลักษณะของรูปแบบเป็นวงที่ย้อนกลับได้ ให้เพิ่มรูปภาพในหลักสูตรการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกลีกรรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ทุกหน่วยการเรียนรู้ที่ได้ปฏิบัติจริง เขียนตัวชี้วัด 4 ด้านและควรมีกิจกรรมฝึกอบรมผู้นำเกษตรกรก่อนเข้ากระบวนการสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สมาน อัสวภูมิ (2549, น. 83) ได้เสนอขั้นตอนสุดท้ายในการพัฒนารูปแบบ คือ การตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบ ซึ่งโดยทั่วไปอาจจะเลือกวิธีใดวิธีหนึ่งต่อไปนี้ตามความเหมาะสมของรูปแบบ เวลาและงบประมาณในการดำเนินการดังนี้ 1) ตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยผู้วิจัยจะนำเสนอรูปแบบที่พัฒนาขึ้นต่อผู้ทรงคุณวุฒิ พร้อมกับแบบประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ ตลอดจนข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่าง ๆ 2) ตรวจสอบโดยการประชุมสัมมนา โดยผู้วิจัยจัดประชุมสัมมนานุคคลที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบและผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนหนึ่ง แล้วนำเสนอรูปแบบที่พัฒนาขึ้น เสร็จแล้วให้ผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนาวิพากษ์ ประเมินรูปแบบทั้งในด้วยความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์พร้อมให้ข้อเสนอต่อไป 3) ตรวจสอบโดยการทดลอง โดยผู้วิจัยดำเนินการทดลองใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้นในสภาพจริงหรือเหตุการณ์จำลอง ตามแบบแผนที่ออกแบบไว้เพื่อสังเกต รวบรวมข้อมูลและความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องเพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงรูปแบบต่อไป

7.2.3 ทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกลีกรรรม

เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง โดยพื้นที่ทดลองเป็นตำบลกัลปนา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยจากการสังเกตอาสาสมัครเกษตรกร ที่ผ่านกิจกรรมตามรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกลีกรรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง พบข้อสรุปเชิงประจักษ์รายด้าน ดังนี้

7.2.3.1 ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำเกษตรกร อาสาสมัครเกษตรกร

กล้าที่จะแสดงออกทางความคิด การตอบคำถาม และชี้แนะหรือแนะนำ อาสาสมัครเกษตรกรด้วยกัน อาสาสมัครเกษตรกร มองเห็นภาพในอนาคตของตนเอง ชุมชนของตนเอง สามารถกำหนดเป้าหมาย เพื่อไปสู่เป้าหมายในอนาคตได้ อาสาสมัครเกษตรกรมีการสื่อสารที่ดี อาสาสมัครเกษตรกรด้วยกันสามารถเข้าใจในสิ่งที่สื่อสารได้ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เอมอร์ จันตะนิ (2538, น. 5) ผู้นำนอกจากจะเป็นผู้ที่มีความสามารถในการปรับแนวความคิด ความต้องการของ

แต่ละบุคคลให้ไปในทิศทางเดียวกันแล้ว ยังต้องเป็นผู้ที่มีศิลปะในการชักจูงใจให้บุคคลยอมรับและปฏิบัติตาม ด้วยความศรัทธาและเต็มใจอีกด้วย จะเห็นได้ว่า ผู้นำ (Leadership) จะแตกต่างจากคำว่า หัวหน้า (Headship) ตรงที่ว่า “ความเป็นผู้นำเป็นลักษณะความสามารถอย่างหนึ่งของบุคคลที่จะทำให้อื่นยอมรับและปฏิบัติตามแนวทางที่วางไว้ด้วยความเต็มใจ” แต่ความเป็นหัวหน้าเป็นลักษณะที่บุคคลหนึ่งของกลุ่มได้รับอำนาจจากภายในหรือภายนอกก็ตาม ให้เป็นผู้รับผิดชอบงานของกลุ่ม ซึ่งถ้าเกิดจากความเห็นของบุคคลภายใน หัวหน้าก็จะเป็นผู้นำกลุ่ม โดยปริยาย แต่ถ้าอำนาจของความเห็นหัวหน้านั้นเกิดจากภายนอก เช่น ได้รับการแต่งตั้งมาจากบุคคลอื่น หัวหน้าอาจไม่ได้รับการยอมรับด้วยจิตใจว่าเป็นผู้นำของกลุ่มนั้นได้ อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญที่ควรตระหนัก ก็คือ คนทุกคนสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นผู้เป็นที่ชื่นชมได้โดยการอบรมฝึกฝน ให้เชี่ยวชาญตามลักษณะของความเป็นผู้นำที่ได้กำหนดไว้ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ กิติ ตัณฑ์กันท์ (2543, น. 69 - 72) ซึ่งแบ่งประเภทของผู้นำออกเป็นดังนี้ คือ 1) แบ่งตามลักษณะของกฎระเบียบและโครงสร้าง ออกเป็น 2 ประเภท คือ 1.1) ผู้นำเป็นทางการ (Formal Leader) หมายถึงผู้นำที่มีการแต่งตั้ง เลือกลงหรือคัดเลือกอย่างเป็นทางการ เป็นที่ยอมรับของสมาชิกส่วนใหญ่ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่มสหกรณ์ กรรมการหมู่บ้าน เจ้าอาวาสวัดในหมู่บ้าน ครูใหญ่ ฯลฯ 1.2) ผู้นำไม่เป็นทางการ (Informal Leader) หมายถึงผู้นำที่เป็นที่ยอมรับของสมาชิก แต่ไม่มีการเลือกตั้ง แต่งตั้งหรือคัดเลือกจนปรากฏผลออกมาอย่างเด่นชัด ผู้นำประเภทนี้ได้แก่ ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ผู้ที่ยินดีให้ความช่วยเหลือโดยไม่หวังผลตอบแทน จนเป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน พระภิกษุ ครู ผู้ที่มีฐานะมั่นคงในหมู่บ้าน ฯลฯ ดังนั้นบุคคลคนเดียวก็อาจจะเป็นผู้นำทั้งประเภทเป็นทางการในกลุ่มหนึ่ง และอาจจะเป็นผู้นำประเภทไม่เป็นทางการในอีกกลุ่มหนึ่งได้ ดังนั้นการแบ่งผู้นำออกเป็นประเภทตามลักษณะของ กฎ ระเบียบและโครงสร้างนี้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาผู้นำให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของนักส่งเสริมฯ 2) แบ่งตามลักษณะการตัดสินใจในการกระทำตามบทบาทหน้าที่ของการเป็นผู้นำ ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 แบบ คือ 2.1) ผู้นำแบบอัตตาริปไตย (Autocratic Leadership Role) ผู้นำแบบนี้เป็นผู้ที่มึบทบาทมากที่สุดในการควบคุมกลุ่ม โดยจะเป็นผู้ตัดสินใจ กำหนดนโยบาย วางแผน แนะนำ ควบคุม ดูแลการดำเนินงาน ให้แก่สมาชิกด้วยตนเอง ซึ่งโดยทั่วไปมักจะเรียกว่าผู้นำแบบเผด็จการหรือแบบรวบอำนาจ 2.2) ผู้นำแบบปล่อยตามใจ (Laissez-faire Leadership Role) ผู้นำแบบนี้เป็นผู้ที่มีบทบาทน้อยที่สุดในการควบคุมกลุ่ม โดยมักจะปล่อยให้สมาชิกแต่ละคนมีบทบาทและเสรีภาพเต็มที่ในการตัดสินใจและดำเนินงานในกลุ่ม ซึ่งเราอาจจะเรียกผู้นำแบบนี้ว่า ผู้นำแบบปล่อยอำนาจ 2.3) ผู้นำแบบประชาธิปไตย (Democratic Leadership Role) ผู้นำแบบนี้เป็นผู้ที่มีบทบาทและความรับผิดชอบในการเปิดโอกาสสนับสนุน และมีส่วนร่วมร่วมกับสมาชิกในการตัดสินใจ กำหนดนโยบาย ตลอดจนวางแผนและประสานงาน

ในการดำเนินงานของกลุ่มให้เกิดประสิทธิภาพสูงอยู่เสมอ ผู้นำแบบนี้จึงเป็นที่ต้องการของสมาชิกกลุ่ม และเราอาจจะเรียกผู้นำแบบนี้ว่าเป็นผู้นำแบบกระจายอำนาจ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้นำเกษตรกรรมสุนทรียศกรกรรมส่วนใหญ่เป็นผู้นำไม่เป็นทางการ แต่มีสถานะเป็นผู้นำครอบครัวเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพการกสิกรรมและมีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้านนั้น ซึ่งเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความคิดริเริ่ม มีความสนใจต่อเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม มีความมั่นใจในตนเอง และยินดี เสียสละต่อส่วนรวม

7.2.3.2 ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรียสนทนา อาสาสมัครเกษตรกรรู้จักใช้

คำพูดเชิงบวก ทำให้อาสาสมัครเกษตรกรรู้สึกผ่อนคลาย ไม่มีความเครียด รู้สึกอบอุ่นเป็นกันเอง มีการเปิดโอกาสให้อาสาสมัครเกษตรกรทุกคนได้พูดอย่างอิสระ ทำให้มีความรู้สึกผ่อนคลาย ทำให้เกิดภาพความคิดไปสู่เป้าหมายใหม่ในเชิงบวก สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เอื้อจิต สุขพูล และคณะ (2550) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมสุนทรียสนทนาในการพัฒนาองค์กรตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาผลการจัดกิจกรรมสุนทรียสนทนาในการพัฒนาองค์กรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เข้าร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติการจำนวน 9 คน ประกอบไปด้วย พยาบาลวิชาชีพในสถานบริการสุขภาพ 6 คน และอาจารย์พยาบาลจากวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี 3 คน วิธีการศึกษาใช้วิธีการสังเกต การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การจดบันทึก การบันทึกเทป และการถ่ายภาพ ดำเนินการจัดสุนทรียสนทนาตามแนวคิดของ David Bohm ซึ่งประกอบไปด้วยขั้นเตรียมการ ขั้นดำเนินการ และขั้นวิเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลายทางและนำข้อมูลกลับไปให้กลุ่มตัวอย่างตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการสุนทรียสนทนา ประกอบไปด้วย 1) การตั้งวงสุนทรียสนทนาเป็นรูปวงกลมเพื่อให้ทุกคนสามารถมองเห็นหน้ากันได้ทั้งหมด 2) การทำความเข้าใจในกิจกรรมสนทนา 3) ดำเนินการสนทนาตามธรรมชาติ ไม่มีการแนะนำตัว ไม่มีประธาน และเลขากลุ่ม 4) ดำเนินการสนทนาโดยไม่มีหัวข้อ/วาระเรื่องที่ทำการสนทนา จะเป็นการต่อยอดจากสิ่งที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนก่อนหน้านั้นได้พูดคุยเอาไว้ 5) มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน 6) มีการเสริมแรงให้สมาชิกกลุ่ม 7) มีความมุ่งมั่นในการดำเนินกิจกรรม ด้านผลการจัดกิจกรรมสุนทรียสนทนาได้โครงการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่องค์กร ส่วนสาระที่ได้ประกอบไปด้วย ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง การกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ อุปสรรคในการนำไปใช้ และการประยุกต์ใช้ในองค์กร ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมสุนทรียสนทนาในครั้งต่อไป ควรมีการจัดเตรียมสถานที่ไม่ให้มีสิ่งรบกวน และผู้ร่วมสนทนาควรได้พักผ่อนอย่างเต็มที่ก่อนดำเนินกิจกรรม เพื่อให้สามารถใช้พลังในการฟังและการคิดได้อย่างเต็มที่

โดยไม่มีความเห็นील้ามาเป็นอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรม นอกจากนี้ควรมีการเตรียมผู้เข้าร่วมสนทนาให้เข้าใจปรัชญาและแนวคิดของการทำสุนทรียสนทนา เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่น ศรัทธาในการดำเนินกิจกรรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหลักการของสุนทรียสนทนาคือ การพูดคุยกัน โดยไม่มีหัวข้อ หรือวาระ (Agenda) ที่ตายตัวไว้ล่วงหน้า และไม่มีเป้าหมายเพื่อค้นหาข้อสรุปร่วมกัน เพราะจะเป็นการเปิดช่องว่างให้อ่านาจเข้ามาชี้นำเข้าหาผลประโยชน์ของตนเอง โดยใช้สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องมือ คนในวงสนทนาสามารถพูดเรื่องอะไรก็ได้ ถามอะไรขึ้นมาก็ได้ คนในวงสนทนาจะตอบหรือไม่ตอบก็ได้ แต่ก็มีได้หมายความว่า สุนทรียสนทนา เป็นการพูดคุยแบบลมพัดปะทะปะพาที่ ตลก โปกฮา ตรงกันข้าม พฤติกรรมเหล่านี้ เป็นสิ่งต้องห้ามในวงสุนทรียสนทนาด้วยซ้ำไป ทั้งนี้เพื่อมิให้อารมณ์แบบสรวลเสเฮฮาเหล่านี้ กลายเป็นอุปสรรคต่อความสงบและรบกวนสมาธิของผู้เข้าร่วมวงสุนทรียสนทนา

7.2.3.3 ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับสุนทรียกถกรรม อาสาสมัครเกษตรกร

มีความรู้สึกว่าการเรียนรู้สุนทรียกถกรรม จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ใหม่ และเป็นองค์ความรู้ที่หลากหลาย การเรียนรู้สุนทรียกถกรรมทำให้อาสาสมัครเกษตรกรเกิดความสัมพันธ์ อันดีของอาสาสมัครเกษตรกรด้วยกัน เกิดความเคารพและไว้วางใจซึ่งกันและกัน การเรียนรู้สุนทรียกถกรรมทำให้อาสาสมัครเกษตรกรเกิดความตระหนักถึงคุณค่าของการทำกถกรรม สอดคล้องกับแนวคิดของ ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (2551) หลักของการสนทนา ดังนี้ คือ 1) การยอมรับกันและกันอย่างเท่าเทียม โดยต้องถอดยศ ตำแหน่ง วิทยุฒิ คุณวุฒิออกก่อนจะเข้าวงสนทนา 2) การดำรงความอยากรู้อยากเห็นในกันและกัน หมายถึง ต้องทำความรู้สึกว่าเรายังเป็นคนที่ยังไม่เก่ง ต้องได้รับคำแนะนำ และความช่วยเหลือจากกันและกัน เพื่อพัฒนาตนเองให้เข้าใจมากขึ้นจะได้เปิดใจรับฟัง โดยบุคคลอื่นอย่างไม่มีทิฐิมานะ ว่าตนเองดีกว่าเหนือกว่า ขณะเดียวกันก็ชื่นชมและรับฟังความคิดของทุกคน และไม่ตัดสินคนอื่นด้วยความคิดของตนเอง 3) ตระหนักว่าเราต้องการความช่วยเหลือจากกันและกัน ในกลุ่มจะช่วยให้เป็นผู้รับฟังที่ดี โดยการตั้งใจฟังผู้อื่นและฟังให้จบเพื่อทำความเข้าใจในความหมายในสิ่งที่เขาพูด เมื่อเราทำแบบนี้กับคนอื่น ๆ ก็จะทำแบบนี้กับเราเช่นกัน นั่นหมายถึงเราฟังคนอื่นอยากลึกซึ้งมากขึ้น 4) ลดอัตราความเร็วการการสนทนาให้ช้าลง เพื่อให้หมองย้อนจากสิ่งต่าง ๆ หมายถึง ต้องเข้าใจว่าการฟังเป็นสิ่งสำคัญ การเร่งตนเองจะทำให้ไม่ใส่ใจการฟัง ทำให้ไมู่้ความหมายของผู้พูด 5) ให้จดจำว่าการสนทนาเป็นวิถีทางที่เป็นธรรมชาติที่ทุกคนจะได้คิดร่วมกัน ดังนั้นควรให้ความสำคัญในการสนทนาให้ช้าลงและอย่าเร่งรีบ นั่นหมายถึงการพูดคุยต้องทำหลายครั้ง และ 6) คาดได้เลยว่าในการสนทนาบางครั้งจะยุ่งเหยิง หมายความว่าบางครั้งในการสนทนาดูเหมือนว่าต่างคนต่างพูดคนละเรื่องกันเราก็ไม่ควรจะกังวลใจและรีบจัดการให้มันไปในทิศทางที่ดี

อย่างที่ตัวเราเองคิด แต่ควรปล่อยให้ เป็นไปตามธรรมชาติของวงสนทนา ทั้งนี้จากการสังเกตเชิงประจักษ์ พบว่า ในระหว่างการทดลองกระบวนการสุนทรียกสิกรรม ภาคปฏิบัติ อาสาสมัครเกษตรกรมีการจัดทำผังจัดการแปลงของตนเอง มีการฝึกปฏิบัติการใช้น้ำหมักชีวภาพในการไล่แมลงศัตรูพืช มีการทำปุ๋ยหมักไว้ใช้เองในครัวเรือน รวมถึงปลูกพืชปอเทืองเพื่อเป็นปุ๋ยพืชสด นอกจากนี้ยังสังเกตเห็นพืชที่ปลูกในแปลงมีความหลากหลายมากกว่าเดิม โดยพบการปลูกพืชพื้นถิ่น เช่น ผักบึง ผักอีตุ้ม แมงลัก โหระพา เป็นต้น และมีการปลูกพืชเศรษฐกิจใหม่ๆ เพิ่ม เช่น หัวไร่เท้า มะระ กะหล่ำปลี มะเขือเทศจัมโบ้ ทุกอย่างปลูกผสมผสานในแปลง ซึ่งพื้นที่การปลูกเท่าเดิม แต่พืชผักมีความหลากหลายมากขึ้น นอกจากนี้อาสาสมัครเกษตรกรมีการเยี่ยมเยียนแปลงกสิกรรมของสมาชิก มีการติดตามให้กำลังใจ พุดคุยปัญหา และสร้างแนวทางใหม่ในการทำกสิกรรมของตนเองร่วมกัน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เพชรรัตน์ พงษ์เจริญสุข (2554, น. 59 - 74) การมีส่วนร่วมแบบรวมหมู่ คือการที่ทุกคนมาร่วมคิดกัน แบ่งปันความคิดเห็น โดยไม่มีการ โกรธ เกิดเมื่อคนหนึ่งเกิดความคิดขึ้น ทุกคนก็จะหยิบเอาประเด็นมาร่วมคิดกัน เป้าประสงค์ของสุนทรียสนทนาไม่ได้เป็นไปเพื่อวิเคราะห์สิ่งใดสิ่งหนึ่งและไม่ใช่ว่าการเถียงที่จะชนะกัน แต่เป็นไปเพื่อระงับยับยั้งความคิดของตนเอง และคอยมองความคิดเห็นของตนเอง คอยรับฟังความคิดเห็นของทุก ๆ คน แลกเปลี่ยนเรียนรู้สาระความคิดเห็นร่วมกัน แต่ไม่ใช่ว่าการ โน้มน้าวหรือชักจูง สุนทรียสนทนาไม่จำเป็นต้องโน้มน้าวหรือเชิญชวน เพราะมันดูไม่กลมกลืน หรือปราศจากเหตุผล เพราะถ้าสิ่งใดถูกต้องก็ไม่จำเป็นต้องเชิญชวน วัฒนธรรมใหม่ ถ้าเราสามารถเอาความหมายมาร่วมกันได้ เราก็สามารถทำให้กลมกลืนกันและเกิดเป็นข้อตกลงร่วมกันได้

7.2.3.4 ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนที่เข้มแข็ง อาสาสมัครเกษตรกร

มีความรู้สึกว่าการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกสิกรรมสามารถสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง เกิดกระบวนการเรียนรู้ใหม่ ในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งโดยผ่านองค์ความรู้ที่หลากหลายของคนในชุมชน อาสาสมัครเกษตรกรมีการออกแบบการทำกสิกรรม และสื่อสารระหว่างกัน เพื่อการเปลี่ยนแปลงชุมชนไปสู่สิ่งที่ตั้งใจจนเกิดเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อุทัย ดุลเกษม และอรศรี งามวิทยาพงษ์ (2540, น. 60 - 62) ลักษณะเด่นของชุมชนเข้มแข็งมี 3 ประการ คือ ประการแรก สามารถรวมตัวกันได้ อย่างเหนียวแน่น สมาชิกมีความรักและผูกพันต่อกันและต่อชุมชน และมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ประการที่สอง มีศักยภาพที่จะพึ่งพิงตนเองได้ในระดับสูง แม้จะต้องพึ่งพิงภายนอกอยู่บ้าง แต่อำนาจตัดสินใจในทุกด้านยังอยู่ที่ชุมชน และประการที่สาม มีการพัฒนาศักยภาพของคนได้ อย่างต่อเนื่อง โดยกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ทวีศักดิ์ นพเกษตร (2542, น. 69 - 70) ได้กล่าวว่า ชุมชนจะเข้มแข็งได้ต้องมีลักษณะของความเป็น ประชาสังคมสูง โดยประชาสังคมจะมีส่วนในการถักทอ

ความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในชุมชน และ ประชาสังคมที่เข้มแข็ง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ โกวิทช์ พวงงาม (2553, น. 60 - 62) กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเข้มแข็งดังกล่าว จำเป็นต้องมีการบูรณาการกันระหว่างภูมิปัญญาดั้งเดิม ภูมิปัญญาไทย หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นกับภูมิปัญญาใหม่ที่เป็นความรู้ทำความเข้าใจ จากภายนอกชุมชนผ่านสื่อบุคคล เพื่อนำเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ จนทำให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ และการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป แต่ในภาวะสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในกระแสปัจจุบัน ทำให้ส่งผลกระทบต่อชุมชนต่อสังคม ซึ่งยากที่จะหลีกเลี่ยงได้ บ้างก็ทำให้ชุมชนอ่อนแอ สังคมเกิดวิกฤติในด้านต่าง ๆ ดังนั้นในการพัฒนาหรือการเสริมสร้างให้ชุมชนเข้มแข็งเน้นจึงมองถึงวิสัยทัศน์ใหม่ การสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ของชุมชน

7.2.3.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความรู้ เจตคติต่อ และพฤติกรรม ของอาสาสมัครเกษตรกรเปรียบเทียบก่อนและหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง พบว่า ผลประเมินหลังการเข้าร่วมกิจกรรมโดยการวิเคราะห์โดยหาค่าการทดสอบค่าเฉลี่ย 2 กลุ่มที่สัมพันธ์กัน (Paired Sample t - Test) ผู้นำเกษตรกรที่ผ่านกิจกรรมมีด้านความรู้ เจตคติต่อ และพฤติกรรม สูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ประสิทธิ์ พงษ์เรืองพันธุ์ และเรณา พงษ์เรืองพันธุ์ (2541, น. 69 - 72) เกณฑ์สำหรับการประเมินผลการฝึกอบรมนั้น เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ผู้จัดการฝึกอบรมตัดสินใจได้ว่าการฝึกอบรมที่กำลังประเมินอยู่มีประสิทธิภาพหรือไม่เพียงไร มีความน่าเชื่อถือเพียงไร โดยทั่วไปนิยมกำหนดเกณฑ์การประเมินไว้ 2 ประเภท คือ 1) เกณฑ์เชิงปริมาณ เป็นการกำหนดจำนวนหรือขนาดของผลงานที่ควรกระทำได้เป็นอย่างไร โดยมุ่งเน้นการตรวจวัดเป็นสำคัญ กรณีที่ต้องการให้งานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น อาจกำหนดเกณฑ์ให้สูงขึ้นเพื่อเพิ่มระดับความยากในการบรรลุวัตถุประสงค์ 2) เกณฑ์เชิงคุณภาพ เป็นการกำหนดประสิทธิภาพของการดำเนินงานซึ่งวัดได้ยากกว่าเชิงปริมาณต้องใช้วิธีการที่ซับซ้อนขึ้นมีการตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับว่าน่าเชื่อถือเพียงใด โดยมุ่งเน้นคุณภาพของเนื้องานเป็นสำคัญ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ จุฬารักษ์ ถาวร (2550, น. 64) ได้ทำการศึกษาการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของแกนนำ เกษตรกร จังหวัดสุพรรณบุรี สาเหตุที่ทำให้แกนนำเกษตรกรเปลี่ยนมาทำเกษตรกรรมยั่งยืนเนื่องจาก แกนนำเกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมยั่งยืนมีปัญหา อุปสรรค ดังนี้ 1) ปัญหาด้านสุขภาพ เช่น อาการ แพ้ยา อาการที่สารพิษตกค้างในร่างกายทำให้เกิดการช็อกหรือเลือดมีสีดำเข้ม เป็นลม วิงเวียน ศีรษะ ผิวหนังมีลักษณะไหม้เกรียม เป็นต้น 2) ด้านเศรษฐกิจค่าใช้จ่าย ต้นทุนการเพาะปลูกใช้เงินจำนวนมากเนื่องจากการใช้สารเคมี การเป็นหนี้จากการกู้ยืมเงินทั้งในระบบและนอกระบบ 3) สภาพดิน เนื่องจากหน้าดินถูกทำลายจากการใช้สารเคมี ดินขาดแร่ธาตุที่อุดมสมบูรณ์และระบบ นิเวศบริเวณนาถูกทำลาย

7.3 ข้อเสนอแนะ

7.3.1 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

7.3.1.1 ผู้นำเกษตรกรควรนำแนวคิดเชิงบวกไปใช้กับ การสนทนาสื่อสารในชุมชน การทำกิจกรรมอินทรีย์ที่ใช้ฐานภูมิปัญญาเดิม และการสร้างเครือข่ายผู้นำในชุมชน ก็จะสามารถ หลุดพ้นจากแรงกดดันของสังคม นำไปสู่การพัฒนาให้ชุมชนเข้มแข็งได้ เนื่องจากแนวคิดเชิงบวก เป็นตัวแปรที่สำคัญในการพัฒนาผู้นำเกษตรกรแบบสุนทรียกสิกรรม

7.3.1.2 ควรมีการให้ความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและการปฏิบัติเพื่อให้เห็นผลชัดเจนมากขึ้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ควรจะมีจำนวนไม่มากเกินไป เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันได้ทั่วถึงทุกคน การนำรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุนทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งไปใช้ อาศัย แนวคิด 3 อย่างรวมกัน คือ 1) สุนทรียสนทนา 2) กสิกรรมอินทรีย์ และ 3) ภาวะผู้นำ มาประยุกต์ รวมกันเป็นแนวคิดใหม่ คือ สุนทรียกสิกรรม กระบวนการที่นำไปใช้ต้องเป็นผู้มีทักษะในการ เชื่อมโยงสู่การเรียนรู้ทั้ง 3 ด้านให้ เป็นไปอย่างราบรื่น

7.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

7.3.2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยในการสร้างหลักสูตรอบรม เพื่อพัฒนาเจตคติเชิงบวก ในการทำกิจกรรม โดยอาจพัฒนาทั้งตรงและทางอ้อม เนื่องจากเจตคติเชิงบวกในการทำกิจกรรม ถือเป็นตัวแปรที่สำคัญที่ส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมตามบทบาทของผู้นำเกษตรกร

7.3.2.2 ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงบวกในการทำกิจกรรมเพิ่มเติม ทั้งพฤติกรรมต่อตนเอง และพฤติกรรมที่ส่งผลต่อชุมชน เนื่องจากทั้งสองประเภทนี้มีลักษณะ และวัตถุประสงค์ การดำเนินงานแตกต่างกัน

7.3.2.3 การนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่น ควรมีการศึกษาบริบทและปัจจัยเพิ่มเติม เช่น ด้านวัฒนธรรม หรือลักษณะชุมชนที่มีความแตกต่างกัน ในการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนา ผู้นำเกษตรกรสุนทรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง พื้นที่เป้าหมายควรเป็นเขตที่ผู้วิจัย เดินทางไปเก็บข้อมูลและสังเกตการณ์ได้สะดวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บรรณานุกรม

- กรรณิกา เจิมเทียนชัย. (2549). การพัฒนารูปแบบการประเมินประสิทธิผลองค์การของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข (วิทยานิพนธ์ ครุศาสตร์ดุสิตบัณฑิต) กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กิติ ตย์คานนท์. (2543). เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ. กรุงเทพฯ : เปลวอักษร.
- กิตติ ตย์คานนท์. (2532). เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ. กรุงเทพฯ : บริษัทเชษฐาสติโอ จำกัด.
- โกวิท พวงงาม. (2553). การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.
- จุฬารัตน์ ถาวร. (2550). การศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของแกนนำเกษตรกร จังหวัดสุพรรณบุรี (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ฉลอง นาคเสน. (2556). รูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในจังหวัดบึงกาฬ (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต) มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ฉวีวรรณ วงศ์แพทย์ และคณะ (2553). กระบวนการทำบัญชีรับ - จ่ายอย่างง่ายของนักเรียนนักศึกษา เพื่อส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้การสอน ในวิทยาลัยการอาชีพเชียงคำ จังหวัดพะเยา. พะเยา : วิทยาลัยการอาชีพเชียงคำ.
- ช่อเพชร เป้าเงิน. (2548). การมีส่วนร่วมของครูในระบบการประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2537). "การทดสอบประสิทธิภาพชุดการสอน". เอกสารการสอนชุดวิชา เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา หน่วยที่ 1 - 5. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมมาธิราช.
- ดวงเดือน ศรีมาตี (2547). การพัฒนาแนวทางการปฏิบัติเพื่อการวางแผนการจำหน่ายผู้สูงอายุ ของพยาบาลวิชาชีพ ตึกผู้ป่วยใน โรงพยาบาลเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ดิเรก ฤกษ์ห่อชัย. (2524). การส่งเสริมการเกษตรหลักและวิธีการ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- ดิเรก วรรณเศียร. (2545). *การพัฒนาแบบจำลองแบบสมบูรณในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต)* กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทวีศักดิ์ นพเกษตร. (2542). *วิกฤตสังคมไทย 2510 กับบทบาทวิทยาการกระบวนการเล่มที่ 1*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม ธนาคารออมสิน.
- ทิสนา แวมมณี. (2546). *การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ : เสริมสิน พรเพรส ซิสเต็ม.
- ทิสนา แวมมณี. (2547). *ศาสตร์การสอน*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีระ รุณเจริญ. (2550). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ : แอล. ที. เพรส จำกัด.
- ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์. (2543). *กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง : ประชาคม ประชาสังคม*. พิมพ์ครั้งที่ 6. ขอนแก่น : คลังนานาวิทยา.
- นภาพรณี หะวานนท์. (2550). *ทฤษฎีฐานรากในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- นิรันดร์ จุลทรัพย์. (2554). *กลุ่มสัมพันธ์สำหรับการฝึกอบรม*. สงขลา : เหมการพิมพ์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2533). *การพัฒนาการวิจัย โดยใช้รูปแบบ*. มหาสารคาม : อภิชาติการพิมพ์.
- บุญล้วน อุดมพันธ์. (2552). *การบริหารงานเชิงกลยุทธ์ของสหกรณ์การเกษตร ที่ประสบความสำเร็จ กรณีศึกษาสหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด และสหกรณ์การเกษตรปทุมรัตน์ จำกัด จังหวัดร้อยเอ็ด (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต)* ร้อยเอ็ด : มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- ประภัสสร ปรีเอี่ยม. (2556). *การถอดบทเรียนปฏิบัติงานหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น*. เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ประยูร อุดมเสียง. (2541). *การพัฒนาและฝึกอบรมทรัพยากรมนุษย์ทางการเกษตร*. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น คณะเกษตรศาสตร์ ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร.
- ประเวศ วะสี. (2542). *วิสัยทัศน์ของกระบวนการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ : ครูสภาลาดพร้าว.
- ประสิทธิ์ พงษ์เรืองพันธุ์และเรณา พงษ์เรืองพันธุ์. (2541). *วิจัยทางการพยาบาล*. ชลบุรี : คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

- พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา. (2542). พฤติกรรมกลุ่ม = *Group behavior*. กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา.
- พิชญา นิน สรรเสริญ. (2553). *หลักกลไกกรรมธรรมชาติ*. กรุงเทพฯ : หอสมุดกลาง. มูลนิธิกิจกรรมธรรมชาติ.
- เพชรรัตน์ พงษ์เจริญสุข (แปล). พงนา จันทรสันติ (บรรณาธิการ). (2554). *DAVID BOHM ON DIALOUGE ว่าด้วยสุนทรียสนทนา*. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- เพ็ญจันทร์ ประจันตะเสน. (2552). *รูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของ พนักงานธนาคารพาณิชย์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต)*. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- มงคล สายสูง. (2546). *การสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลน้ำเกีฮัน กิ่งอำเภออุ้มผาง จังหวัดน่าน (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต)* อุดรดิตต์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตต์.
- ยุทธ ไกยวรรณ. (2550). *หลักการวิจัยและการทำวิทยานิพนธ์*. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมกรุงเทพรังสรรค์ สิ่งเหลือ. (2551). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์*. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัย ราชภัฏมหาสารคาม.
- รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2543). *ผลการฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้นำนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รุจิร ภู่อาระ. (2545). *การเขียนแผนการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ : บัคพอยส์.
- เรณา พงษ์เรืองพันธุ์และประสิทธิ์ พงษ์เรืองพันธุ์. (2541). *วิจัยทางการแพทย์บาด. ชลบุรี : คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*.
- วณิชชา สุขสบาย และคณะ. (2554). *รูปแบบการเกษตรของชาวคลองจินดาที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง*. สถาบันวิจัยและพัฒนา กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วัชรินทร์ สายสาระและคณะ. (2548). *การพัฒนาศักยภาพกลุ่มคนจนให้สามารถสร้างวิสาหกิจชุมชน เพื่อแก้ปัญหาความยากจนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง : ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเพิ่ม อำเภอผาขาว จังหวัดเลย*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- วิจิตร อวาทะกุล. (2535). *หลักการส่งเสริมการเกษตร*. กรุงเทพฯ : บริษัท โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2535). *กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ :
สุวีริยาสาส์น.

วิบูลย์ บุญยชโรกุล. (2545). *คู่มือวิทยากรและผู้จัดการฝึกอบรม*. กรุงเทพฯ : ด่านสุทธาการพิมพ์.

วิศิษฐ์ วังวิญญู และคณะ. (2551). *ชุดความรู้การอบรมกระบวนการแนวคิดปัญญาศึกษาเล่ม 6*
ชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงร่วม. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

วิสุทธิ วิจิตรพัชรภรณ์. (2547). “การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบกระจายอำนาจ
ในสถานศึกษา ขึ้นพื้นฐานตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542”.
(วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต) กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิสูตร โพธิ์เงิน. (2556). *การใช้สุนทรียสนทนาเพื่อพัฒนาความสามารถในการตั้งคำถามของ*
นักศึกษา ระดับปริญญาตรีสาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศิลปากร. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 5(1). 155 – 162.

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม. (2552). *บันทึกความสำเร็จ “เยาวชนไทย ทำดี
ถวายในหลวง”*. กรุงเทพฯ : ศูนย์คุณธรรม.

สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์. (2539). *การนำเสนอรูปแบบการบริหารคุณภาพแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์การ*
ในสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมาน อัครภูมิ. (2549). *การพัฒนาแบบการบริหารการประถมศึกษาระดับจังหวัด (วิทยานิพนธ์*
ปริญญาคุณวุฒิพนธ์ ครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมาน อัครภูมิ. (2550). *เส้นทางสู่คุณภาพและมาตรฐานการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 8)*. อุบลราชธานี :
ห้างหุ้นส่วนจำกัดอุบลกิจออฟเซทการพิมพ์.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2541). *การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ*. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554) *แผนพัฒนาเศรษฐกิจ*
และ สังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (2555 - 2559). กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.

สุภาพร สารพันธ์. (2553). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จแบบยั่งยืนของกลุ่มอาชีพสตรี กรณีศึกษา*
กลุ่มสตรี อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตร
มหาบัณฑิต). อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

- สุริยา ปราณี และคณะ. (2556). การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนศึกษาที่บ้านผู้ชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนบ้านบ่อน้อย อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารเกษตรพระวรุณ*, 10(2), 124 – 130.
- สุวิมล โพธิ์กลิ่น. (2549). การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต) พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- เสรี ชัดแ่ม. (2547). การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน. *วารสารวิจัยและวัดผลการศึกษา*, 2(1) 166 – 178.
- โสฬส ศิริไสย์. (2548). วิธีการสนทนาแบบมนุษย์สัมพันธ์และการเปลี่ยนวิธีคิดด้วยการฟังอย่างลึกซึ้ง. สำนักงานทรานส์ทิม เครือข่ายการวิจัยบูรณาการกลุ่มน้ำท่าเงิน – แม่กลอง คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อรรณพ เรืองกลปวงศ์. (2557). การพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรกรรมชาตชุมชนวัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี. *วารสารวิจัย มสค สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 10(2), 211 – 224.
- อวยชัย วัฒนา. (2554). กลยุทธ์การพัฒนาผู้นำองค์กรชาวบ้านเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ป่าชุมชนจังหวัดมหาสารคาม. (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต) มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- อัญญา สุวรรณศรีนนท์. (2546). ทฤษฎีใหม่ : แนวทางสู่การดำเนินชีวิตบนพื้นฐานทางเกษตรกรรมในภาคชนบทอย่างยั่งยืน. วรรณกรรมปริทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มพัฒนากรอบแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. มีนาคม 2546.
- อุทัย ดุลยเกษมและอรศรี งานวิทยาพงษ์. (2540). ภาพการศึกษากับชุมชนกรอบแนวคิดและข้อเสนอในการศึกษาวิจัย. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อุทัย ดุลยเกษมและอรศรี งานวิทยาพงษ์. (2540). ระบบการศึกษากับชุมชน. กรุงเทพฯ : บริษัทเค็ล็ดไทยจำกัด.
- อุทัย บุญประเสริฐ. (2552). การศึกษานโยบายการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- อุทุมพร จามรมาน. (2533). การลุ่มตัวอย่างทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : โครงการตำราวิทยาศาสตร์อุตสาหกรรม.

- เอมอร จันตะนี. (2538). *ผู้นำและองค์การทางการเกษตร*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เอื้อจิต สุขพูล. (2550). *ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อหลักสูตรและการบริหารหลักสูตรของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุรินทร์ประจำปีการศึกษา 2546*. สุรินทร์ : วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธรสุรินทร์.
- Bardo, J. W., and Hartman, J. J. (1982). *Urban society: A systematic introduction*. New York : F. E. Peacock.
- Brown, W.B. and Moberg, D. J. (1980). *Organization Theory and Management : A Macro Approach*. New York : John Wiley and Sons.
- Bush, T. *Theories of educational management*. London : Harper and Row. 1986.
- Cooperrider, D. L., & Whitney, D. (2001). *A positive revolution in change*. In D. L. Cooperrider. Sorenson, D. Whitney, and T. Yeager (Eds.), (2001). *Appreciative inquiry: An emerging direction for organization development*. Champaign, IL : Stipes.
- Cronbach, Lee Joseph. (1997). *The dependability of Behavioral Measeyrement : Theory of Generalizability for Score and Profile*. By Lee J. Cronbach and Others New York
- Good, C. V. (1973). *Dictionary of Education*. New York : McGraw - Hill.
- Hardesty, L. L. (2001). *Books Bytes and Bridges : Libraries and Computer Centers in Academics Institutions*. USA : American Library Association.
- Keeves, P. J. (1988). *Educational research methodology, and measurement : An international handbook*. Oxford, England : Pergamon Press.
- Kolb. (1984). *Experience Learning*. Retrieved May,26,2005 from <http://www.ospper.dk/speciale/book/book35.html>.
- Lavatelli, C.S., Walter, J.M & Theodore, K. (1962). *Elementary Curriculum*. New York : Holt, Brace and World.
- Madaus, G. F., Scriven, M.S. and Stufflebeam, D.L. (1983). *Evaluation Models Viewpoints on Educational and Human Services Evaluation*. 8th ed. Boston : Kluwer- Nijhoff Publishing.
- Marsh, C. and Stafford, K. (1984). *Curriculum*. Sydney : McGraw-Hill.
- Oliva, Peter F. (1992). *Developing the Curriculum*. 3rd ed. New York : HarperCollins.

- Saylor, J. G., Alexander, W. M., & Lewis, A. J. (1981). *Curriculum planning for better teaching and learning (4th ed.)*. New York, NY : Holt, Rinehart, and Winston.
- Smith, R. H., and Others. (1980). *Measurement : Making Organization Perform*. New York : Macmillan.
- Taba, Hilda. (1972). *Curriculum Development : Theory and Practice*. New York : Harcourt.
- Tyler, Ralph W. (1949). *Basic Principle of Curriculum and Instruction*. Chicaco : The University of Chicaco.
- Rinehart and Winston. (1972). "Evaluation for Course Improvement". In R.W. Health (Ed.). new Curricula. New Yor k : Harper and Row.
- Yamane, Taro. (1973). *Statistics : An Introductory Analysis*. Newyork : Harper and Row Publication.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แบบสอบถามการวิจัย

เรื่อง การพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทริยภักดิ์เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม :

1. แบบสอบถามนี้ต้องการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทริยภักดิ์เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง โดยผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้นำเกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 400 คน

2. แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน

ตอนที่ 1 ลักษณะทางประชากร เป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพทางสังคม

ตอนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทริยภักดิ์เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เป็นแบบสอบถามปลายเปิด

3. โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หรือเติมข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริง

4. สุนทรียภักดิ์ หมายถึง กระบวนการในการพัฒนาผู้นำเกษตรกร โดยใช้สุนทรียภักดิ์ 4 ขั้นตอน โดยเริ่มจาก 1) ร่วมค้นพบสิ่งดีจากการทำกิจกรรมแล้วชื่นชม ด้วยคำถามที่ก่อให้เกิดการเสริมสร้างพลังทำให้ผู้ตอบมีโอกาสได้แสดงทัศนะต่อการทำกิจกรรมที่เลือกสรร แล้วว่าดีที่สุดในด้านไหนฟังด้วยความภาคภูมิใจ เป็นการระเบิดจากภายในตัวเองของผู้ตอบเอง 2) ร่วมทอฝันในการทำกิจกรรมอย่างสมศักดิ์ศรี โดยการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกันระหว่างเกษตรกร เพื่อใช้จินตนาการและสร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่จะทำให้เกิดสิ่งใหม่ ระบบใหม่ กระบวนการใหม่ หรือกลไกใหม่ในการทำกิจกรรม 3) ร่วมออกแบบการทำกิจกรรมอย่างสุนทรีย์ะ วางรูปแบบการทำกิจกรรมอย่างเป็นกระบวนการร่วมกันตั้งแต่ต้น ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน อย่างมีชีวิตชีวาเพื่อตัวเอง เพื่อทีมงาน เพื่อครอบครัวและเพื่อชุมชน 4) ร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีเพื่อชุมชน กระบวนการตัดสินใจร่วมกันว่าจะนำพาชุมชนของตนเองไปสู่ทิศทางใดโดยอาศัยการลงมือปฏิบัติ ทำกิจกรรมที่ได้ออกแบบไว้ มีกระบวนการติดตามให้กำลังใจจากทีม นำไปสู่การขยายผลสู่ชุมชน ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ท่านได้ให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามฉบับนี้

(นายสรรเพชร เพียรจัด)

นักศึกษาปริญญาคุณวุฒิบัณฑิต สาขาานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทึ่รียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หรือเติมข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริง

1. เพศ

1. ชาย 2. หญิง

2. อายุ

- อายุต่ำกว่า 20 ปี อายุ 20 – 30 ปี อายุ 31 – 40 ปี
 อายุ 41 – 50 ปี อายุ 51 – 60 ปี อายุ 61 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา

- ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ระดับปวช.
 ระดับปวส.หรือเทียบเท่า ระดับปริญญาตรี
 ระดับสูงกว่าปริญญาตรี อื่น ๆ.....

4. สถานภาพทางสังคม

- ผู้นำองค์กรภาครัฐ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต.
 ผู้นำกลุ่มองค์กรภาคประชาสังคม เช่น กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร ฯลฯ
 ไม่ได้เป็นผู้นำ

ตอนที่ 2 ให้ท่านตอบแบบสอบถามโดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็น

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย อย่างยิ่ง (5)	เห็น ด้วย มาก (4)	เห็น ด้วย (3)	ไม่เห็น ด้วย (2)	ไม่เห็น ด้วยอย่าง ยิ่ง (1)
1. ด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำ เกษตรกร					
1.1 ผู้นำเกษตรกรที่ดีควรมีความรู้ ความสามารถในงานของตนเองเป็นอย่างดี					
1.2 การปฏิบัติตามมติสมาชิกกลุ่มถือเป็น ผู้นำเกษตรกรที่ดี					
1.3 ผู้นำเกษตรกรควรเป็นผู้ที่รู้จักใช้อำนาจ อย่างถูกต้องชอบธรรม					
1.4 กระบวนการทำงานเป็นทีมเป็น สิ่งจำเป็นของผู้นำ					
1.5 วิธีการแก้ปัญหาคความขัดแย้งผู้นำ เกษตรกรควรใช้ คือ การระดมความคิดเห็นและ เคารพซึ่งกันและกัน					
2. ด้านความรู้เกี่ยวกับสุนทรียสนทนา					
2.1 การพูดคุยกันในเครือข่ายทำให้ท่าน มีความสุขและมีความพึงพอใจในชีวิต					
2.2 ปัญหาชีวิตที่เกิดขึ้น สามารถจัดการได้ โดยอาศัยสติและเหตุผล โดยมีความเครียดน้อย และสามารถจัดการได้เป็นอย่างดี					
2.3 แรงบัลดาลใจที่เกิดขึ้นในชีวิต มาจากการประสบความสำเร็จในการ ดำรงชีวิต การงาน ภูมิปัญญา หรือได้รับความ เคารพยกย่องจากตนเองหรือผู้อื่น					

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย อย่างยิ่ง (5)	เห็น ด้วย มาก (4)	เห็น ด้วย (3)	ไม่เห็น ด้วย (2)	ไม่เห็น ด้วยอย่าง ยิ่ง (1)
2.4 แนวคิดใหม่ในการแก้ไขปัญหาชีวิต จุดเริ่มต้นมาจากการสนทนา และทำกิจกรรม ร่วมกัน ระหว่างสมาชิกในครอบครัว หรือ ชุมชน อย่างสม่ำเสมอ					
2.5 การให้คำปรึกษากับสมาชิกใน ครอบครัว เมื่อสมาชิกในครอบครัวมีปัญหาใน ชีวิต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใด ช่วยแก้ปัญหาได้					
3. ด้านความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมอินทรีย์					
3.1 การทำกิจกรรมอินทรีย์เป็นสิ่งที่ปฏิบัติ ได้ยาก แต่ได้ผลที่คุ้มค่า					
3.2 การทำกิจกรรมอินทรีย์จะสร้างความ เข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชนได้เป็นอย่างดี					
3.3 การทำกิจกรรมอินทรีย์ควรเรียนรู้ใน การพัฒนาการผลิตของตนให้เข้ากับวิถี ธรรมชาติ					
3.4 วิธีการผลิตกิจกรรมอินทรีย์ทำให้ เกษตรกรเข้าใจวิถีการดำรงชีวิตตามธรรมชาติ					
3.4 วิธีการผลิตกิจกรรมอินทรีย์จะทำให้ สุขภาพดี ได้บริโภคอาหารปลอดสารพิษ					
4. ด้านความรู้เกี่ยวกับสุนทรียกรรม					
4.1 การเข้าใจตนเอง เข้าใจธรรมชาติ และเรียนรู้ ไปด้วยกันเป็นความสุนทรีย์ะในการดำรงชีวิต					
4.2 การเรียนรู้สุนทรียกรรมควรเริ่มจากภูมิ ปัญญาดั้งเดิมของแต่ละบุคคลและท้องถิ่น					

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย อย่างยิ่ง (5)	เห็น ด้วย มาก (4)	เห็น ด้วย (3)	ไม่เห็น ด้วย (2)	ไม่เห็น ด้วยอย่าง ยิ่ง (1)
4.3 การทำกิจกรรมที่เริ่มจากความสนใจ แล้วศึกษา สังเกต วิเคราะห์ ทำให้เกิดการปฏิบัติ อย่างสุนทรีย์ะในการทำงาน					
4.4 การรวมกลุ่มหรือมีเพื่อนมาพูดคุยด้วย เกี่ยวกับความสุขในการทำกิจกรรมทำให้ได้รับ ประสบการณ์อย่างมีสุนทรีย์ะ					
4.5 การติดตามให้กำลังใจซึ่งกันและกัน จะ นำไปสู่ทิศทางความร่วมมือ ร่วมสร้างสรรค์ สิ่ง ที่ดีเพื่อชุมชน					
5. ด้านความรู้เกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง					
5.1 สมาชิกในชุมชนควรมีการช่วยเหลือเกื้อกูล กันในชุมชน เพราะทุกคนเป็นญาติและเสมือน เป็นพี่น้องกัน					
5.2 สมาชิกในชุมชน ควรมีบทบาทในการร่วม กิจกรรมพัฒนาชุมชน เพราะชุมชนเป็นสมบัติ ของทุกคน					
5.3 สมาชิกในชุมชนควรมีบทบาทและเป็น ตัวอย่างในการบำรุงรักษาวัฒนธรรมประเพณี ของท้องถิ่น					
5.4 ชุมชนที่เข้มแข็ง สมาชิกในชุมชนควรมี บทบาทในการรักษาความสงบสุขในท้องถิ่น และมีส่วนในการช่วยสร้างความสามัคคี ระหว่างคนในท้องถิ่น					

ตอนที่ 3 ให้ท่านเขียนแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะตามหัวข้อต่อไปนี้

1. ท่านคิดว่าอุปสรรคที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้นำเกษตรกรเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งของท่านคือเรื่องใด

.....

.....

.....

2. ท่านมีข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์ศึกษากสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

3. ท่านมีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับช่องทางและวิธีการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์ กสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

4. ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์ศึกษากสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

แบบสอบถามการวิจัย

เรื่อง รูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุทธริกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม:

1. แบบสอบถามนี้ต้องการศึกษาผลทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุทธริกกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง จำนวน 400 คน

2. แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน

ตอนที่ 1 ลักษณะทางประชากร เป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพทางสังคม

ตอนที่ 2 แบบวัดความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรสุทธริกกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่ เป็นแบบสอบถามแบบกาเครื่องหมาย X ทับตัวเลือก ก ข หรือ ค ที่เห็นว่า ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว

ตอนที่ 3 แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

3. โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หรือเติมข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริง

4. สุทธริกกิจกรรม หมายถึง กระบวนการในการพัฒนาผู้นำเกษตรกร โดยใช้สุทธริกกิจกรรม 4 ขั้นตอน โดยเริ่มจาก 1) ร่วมค้นพบสิ่งดีจากการทำกิจกรรมแล้วชื่นชม ด้วยคำถามที่ก่อให้เกิดการเสริมสร้างพลังทำให้ผู้ตอบมีโอกาสได้แสดงทัศนะต่อการทำกิจกรรมที่เลือกสรร แล้วว่าดีที่สุดในกลุ่มสนทนาฟังด้วยความภาคภูมิใจ เป็นการระเบิดจากภายในตัวเองของผู้ตอบเอง 2) ร่วมทอฝันในการทำกิจกรรมอย่างสมศักดิ์ศรี โดยการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกันระหว่างเกษตรกร เพื่อใช้จินตนาการและสร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่จะทำให้เกิดสิ่งใหม่ ระบบใหม่ กระบวนการใหม่ หรือกลไกใหม่ในการทำกิจกรรม 3) ร่วมออกแบบการทำกิจกรรมอย่างสุทธริยะ วางรูปแบบการทำกิจกรรมอย่างเป็นกระบวนการร่วมกันตั้งแต่ต้น ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน อย่างมีชีวิตชีวาเพื่อตัวเอง เพื่อทีมงาน เพื่อครอบครัวและเพื่อชุมชน 4) ร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีเพื่อชุมชน กระบวนการตัดสินใจร่วมกันว่าจะนำพาชุมชนของตนเองไปสู่ทิศทางใด โดยอาศัยการลงมือปฏิบัติ ทำกิจกรรมที่ได้ออกแบบไว้ มีกระบวนการติดตามให้กำลังใจจากทีม นำไปสู่การขยายผลสู่ชุมชน ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ท่านได้ให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามฉบับนี้

(นายสรรเพชร เพียรจัด)

นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง รูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทริยกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

1. เพศ

 ชาย หญิง

2. อายุ

 อายุ 30 – 40 ปี อายุ 41 – 50 ปี อายุ 51 – 60 ปี อายุ 61 ปีขึ้นไป

3. สถานภาพทางสังคม

 ผู้นำองค์กรภาครัฐ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. ผู้นำกลุ่มองค์กรภาคประชาสังคม เช่น กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร ฯลฯ ไม่ได้เป็นผู้นำ

ตอนที่ 2 แบบวัดความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นทริยกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย X ทับตัวเลือก ก ข หรือ ค ที่เห็นว่าถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว

1. ข้อใดเป็นความหมายของคำว่า “ผู้นำเกษตรกรที่ดี”

ก. ผู้นำที่ดีต้องเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อเกษตรกร

ข. ผู้นำที่ดีต้องเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากเกษตรกร

ค. ผู้นำที่ดีผู้ที่มีความรู้ความสามารถในงานของตนเองอย่างดี

2. คุณลักษณะของผู้นำเกษตรกรที่ดีควรเป็นอย่างไร

ก. เป็นเกษตรกรผู้ที่ยั่งยืนในการทำงาน

ข. ปฏิบัติตามมติของสมาชิกในกลุ่ม

ค. เป็นเกษตรกรที่ทำงานได้ทุกสิ่งทุกอย่าง

3. คุณสมบัติข้อใดที่ไม่พึงมีในตัวผู้นำเกษตรกรรมมากที่สุด
- ไม่ฟังคำคัดค้าน หน้าไหว้หลังหลอก
 - ปฏิบัติตามใจสมาชิกกลุ่ม
 - ปิดกั้นความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน
4. วิธีการใดที่ผู้นำเกษตรกรควรใช้ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในกลุ่มสมาชิก
- แบบแพ้-แพ้
 - แบบแพ้-ชนะ
 - แบบชนะ-ชนะ
5. จากข้อความที่ว่า “การทำงานเป็นทีมมักจะประสบปัญหาความล้มเหลวอยู่เสมอ” ท่านมีแนวทางแก้ไขปัญหานี้อย่างไร
- กำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิก
 - ยอมรับความคิดเห็นของสมาชิก
 - กำหนดนโยบายของทีมงาน
6. การพูดลักษณะใดสำคัญที่สุด
- น้ำเสียงดี
 - สื่อความหมายได้ชัดเจน
 - ออกเสียงชัดเจน
7. การใช้ภาษาพูด ข้อใดสำคัญที่สุด
- ใช้ภาษาให้เหมาะสมกับผู้ฟัง
 - ใช้ภาษาที่ทันสมัย
 - ใช้ภาษาง่าย ๆ
8. เวลาท่านประสบปัญหาในชีวิตท่านพูดคุยกับใคร
- พูดคุยกับคนในครอบครัว
 - พูดคุยกับคนที่เคยเจอปัญหามาก่อน
 - ไม่พูดคุยกับใคร นอกจากตัวเอง
9. แรงบันดาลใจใหม่ๆในชีวิตท่าน ได้มาด้วยวิธีใด
- พบเห็นหรือไปพูดคุยกับคนที่สำเร็จจนเข้าใจแล้วมาทำตาม
 - ไม่ได้พบเห็น แต่ฟังเขาพูดคุยนแล้วมาทำตาม
 - ไม่ไปฟังใคร ลองผิดลองถูกด้วยตนเอง

10. การพูดคุยแบบใดทำให้คนพูดมีความสุข
- พูดใครพูดมัน
 - พูดแล้วมีคนฟัง
 - พูดไปหัวเราะไป
11. ความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง หมายถึงข้อใด
- กล้าเสี่ยงในการลงทุน
 - ดูแลรักษาสุขภาพให้แข็งแรงอยู่เสมอ
 - มีความพร้อมที่จะเผชิญต่อผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง
12. ข้อใดเป็นความหมายของคำว่า “สุนทรียกสิกรรม”
- การกสิกรรมที่ทำแล้วรวย ได้ผลคุ้มค่า
 - การกสิกรรมที่ทำด้วยแรงบัลดาลใจ
 - การกสิกรรมที่แล้วสามารถของประมาณมาสนับสนุนได้
13. ท่านมี ความเชื่อ...เกี่ยวกับการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง
- เชื่อมั่นว่ามาอบรมซักพักแล้วก็ได้เงิน
 - เชื่อมั่นว่าต้องเป็นโครงการที่มีการสนับสนุน
 - เชื่อมั่นว่าการพัฒนาจะนำสิ่งดี ๆ จะเกิดขึ้นกับตัวเอง
14. เมื่อท่านเผชิญกับปัญหาในการทำสิกรรม ควรจะอย่างไร
- หาวิธีจัดการกับปัญหา
 - ไถทิ้งแล้วทำใหม่
 - เปลี่ยนไปทำอย่างอื่นดีกว่า
15. ท่านคิดว่าเมื่อท่าน ผ่านกระบวนการเรียนรู้สุนทรียกสิกรรม จะเกิดความเปลี่ยนแปลงอะไรกับตัวท่าน
- แรงปรารถนาในการทำงานอย่างแรงกล้า
 - กระตุ้นพลังในตัวเองได้ด้วยตัวเอง
 - ไล่ตามเป้าหมาย อย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย
16. ท่านคิดว่าความสุขจากการทำสิกรรม เกิดขึ้นได้ด้วยวิธีใด
- เกิดขึ้นได้เมื่อมีคน หยิบยื่น โอกาสมาให้
 - เกิดขึ้นได้เมื่อ เห็นผลผลิตออกงามได้ราคา
 - เกิดขึ้นได้จากวิธีคิด และวิธีมองปัญหาในทุก ๆ วัน

17. เมื่อมีคนบอกว่าการกสิกรรมเป็นสิ่งที่ปฏิบัติยาก ได้ผลไม่คุ้มค่า ท่านคิดว่าควรจะทำอย่างไร
- เลิกล้มความตั้งใจ แล้วหาสิ่งอื่นมาทำ
 - ต้องเอาชนะความกลัวด้วยการลงมือทำทันที
 - โอดครวญ กับสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วจ้างคนอื่นมาทำแทน
18. ชุมชนเข้มแข็ง ควร เป็นไปตามสำนวนใด
- น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า
 - จงอาจหวังใจ
 - ปู่โสมเฝ้าทรัพย์
19. ข้อใดเป็นขั้นตอนในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง
- การสร้างแนวคิดและนำเสนอ
 - การร่วมอาสาพัฒนาหมู่บ้าน
 - การสร้างการตลาดเพื่อขายสินค้าชุมชน
20. ประโยชน์สูงสุดของการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกสิริกรรม ไปใช้ในการพัฒนาชุมชนคืออะไร
- เกิดความร่วมมือระหว่างคนในชุมชน
 - เกิดองค์ความรู้ที่สามารถต่อยอดได้
 - ชุมชนได้รับการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของผู้นำกับคนในชุมชน

ตอนที่ 3 แบบวัดเจตคติของผู้นำเกษตรกรศูนย์ทฤษฎีการปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง
คำชี้แจง

1. แบบวัดเจตคติของผู้นำเกษตรกรศูนย์ทฤษฎีการปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งนี้
ต้องการถามเกี่ยวกับความรู้สึกรู้สึกของผู้นำเกษตรกรที่มีต่อตนเอง ต่อชุมชน ก่อนและหลังใช้รูปแบบ
การพัฒนาผู้นำเกษตรกรศูนย์ทฤษฎีการปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ขอให้ตอบคำถามทุกข้อ
ตามสภาพความเป็นจริง เพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าต่อไป คำตอบทุกข้อของผู้ตอบจะ
ถือเป็นความลับ

2. วิธีการตอบแบบวัดเจตคติมี 20 ข้อ โปรดอ่านข้อความแต่ละข้อและพิจารณาว่าข้อความ
นั้นท่านเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย มากน้อยเพียงใดแล้วใส่เครื่องหมาย (✓) ลงในช่องว่าง เพียงข้อ
ละ 1 ช่องเท่านั้น

ระดับความคิดเห็น 5 หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ระดับความคิดเห็น 4 หมายถึง เห็นด้วย

ระดับความคิดเห็น 3 หมายถึง ไม่แน่ใจ

ระดับความคิดเห็น 2 หมายถึง ไม่เห็นด้วย

ระดับความคิดเห็น 1 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. เจตคติต่อตนเอง					
1.1 การมีภาวะผู้นำเยาวชนทำให้ข้าพเจ้าแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ					
1.2 การสื่อสารที่มีคุณภาพทำให้ข้าพเจ้าสามารถถ่ายทอด ความรู้ที่มีให้กับคนในชุมชนได้					
1.3 การพัฒนาทีมที่ดีทำให้ข้าพเจ้าประสบความสำเร็จในการ พัฒนาชุมชนได้					
1.4 กระบวนการเรียนรู้ศูนย์ทฤษฎีการปฏิบัติการ ทำให้ข้าพเจ้าเกิดพลัง และแรงบันดาลใจการนำองค์ความรู้เดิม มาวางแผนและปฏิบัติ อย่างมีความสุข					

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1.5 ข้าพเจ้ามีความสุขทุกครั้งที่ได้พูดคุยเกี่ยวกับการทำ กิจกรรมของตนเอง					
1.6 ข้าพเจ้ามีความภาคภูมิใจในการทำอาชีพกิจกรรม					
1.7 ภูมิปัญญาการทำกิจกรรมมีประโยชน์ควรอนุรักษ์ไว้ให้ ลูกหลาน					
1.8 การเปิดใจรับฟังคำแนะนำจากคนในครอบครัว ทำให้เกิด ความรักความอบอุ่นมากขึ้น					
1.9 แรงบัลดาลใจเชิงบวก เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นในการทำ กิจกรรม					
1.10 ข้าพเจ้าต้องการนำความรู้ด้านวิศวกรรมศาสตร์ที่มีไป พัฒนาชุมชนของข้าพเจ้า					
2. เจตคติต่อชุมชน					
2.1 วิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งในชุมชน ควรเริ่มการระดม ความคิดเห็นและเคารพซึ่งกันและกัน					
2.2 กระบวนการสร้างความตระหนักและรับรู้ถึงปัญหาทำให้ ข้าพเจ้าเข้าใจปัญหาและความต้องการของชุมชนมากขึ้น					
2.3 ความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่ไว้วางใจกัน จะทำให้ชุมชน เกิดความเข้มแข็ง					
2.4 การเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความคิด จะทำให้ชุมชนเกิดการ พัฒนา					
2.5 ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกัน อย่างมีความสุข					
2.6 คนในชุมชนร่วมกันคิด ต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการทำกิจกรรม จะทำให้เกิดการพัฒนาไม่หยุดนิ่ง					
2.7 กระบวนการเรียนรู้สุนทรีย์กิจกรรมทำให้เกิดผู้นำเกษตรกร รุ่นใหม่ที่จะกลับไปพัฒนาชุมชนของตนเอง					

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
2.8 การผู้นำเกษตรกรรมทฤษฎีปฏิบัติจะก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนได้					
2.9 ถ้าผู้นำเกษตรกรรมมีแรงบันดาลใจในเชิงบวกในการทำกิจกรรม จะก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนได้					
2.10 ผู้นำเกษตรกรรมทฤษฎีปฏิบัติจะก่อให้เกิดการพัฒนาและชุมชนน่าอยู่					

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตอนที่ 4 แบบวัดพฤติกรรมผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง
คำชี้แจง โปรดการเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่กำหนดให้ตามความเป็นจริงที่ท่านปฏิบัติ

ข้อความ	การปฏิบัติ			
	มาก	ปานกลาง	น้อย	ปฏิบัติไม่ได้
1. ด้านภาวะผู้นำเกษตรกร				
1.1 ข้าพเจ้าที่คิดว่ามีความรู้ความสามารถในงานของตนเองเป็นอย่างดี				
1.2 ข้าพเจ้ามีการปฏิบัติตามมติสมาชิก				
1.3 ข้าพเจ้ารู้จักใช้อำนาจอย่างถูกต้องชอบธรรม				
1.4 ข้าพเจ้าเรียนรู้และสามารถทำงานเป็นทีมกับผู้อื่นได้				
1.5 ข้าพเจ้าสามารถสร้างกระบวนการระดมความคิดเห็น เพื่อค้นหาวิธีการแก้ปัญหาได้				
2. ด้านสุนทรียสนทนา				
2.1 ข้าพเจ้าสามารถชวนเพื่อคุยในมุมมองเชิงบวกได้				
2.2 ข้าพเจ้าสามารถจัดการปัญหาชีวิตได้ โดยอาศัยสติและเหตุผล				
2.3 ข้าพเจ้าสร้างแรงบันดาลใจที่เกิดขึ้นในชีวิต การงาน ภูมิปัญญา หรือได้รับความเคารพยกย่องจากตนเองหรือผู้อื่น				
2.4 ข้าพเจ้าค้นพบแรงบันดาลใจใหม่จากการสนทนา และทำกิจกรรมร่วมกัน ระหว่างสมาชิกในครอบครัว หรือชุมชน				
2.5 ข้าพเจ้ามักจะปรึกษาปัญหาในชีวิตกับสมาชิกในครอบครัว				

ข้อคำถาม	การปฏิบัติ			
	มาก	ปานกลาง	น้อย	ปฏิบัติไม่ได้
3. ด้านสุนทรียกรรม				
3.1 ข้าพเจ้าเรียนรู้การทำกิจกรรมอย่างลึกซึ้ง โดยอาศัยการเข้าใจธรรมชาติ				
3.2 ข้าพเจ้าใช้ภูมิปัญญาเดิมของคนในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการทำกิจกรรมของตนเอง				
3.3 เมื่อเกิดปัญหาในการทำกิจกรรม ข้าพเจ้าจะใช้วิธีการวิเคราะห์ เหตุและผล เพื่อจัดการกับปัญหานั้น				
3.4 ข้าพเจ้าแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน ๆ บ่อยครั้ง				
3.5 ข้าพเจ้าไปเยี่ยมเยียนแปลงกิจกรรมของเพื่อน ๆ เพื่อให้กำลังใจซึ่งกันและกัน				
4. ด้านชุมชนเข้มแข็ง				
4.1 ข้าพเจ้าช่วยเหลือช่วยเหลือเกื้อกูลกันสมาชิกในชุมชน เหมือนเป็นญาติและพี่น้องกัน				
4.2 ข้าพเจ้าเข้าร่วมกิจกรรมและมีบทบาทในการพัฒนาชุมชน				
4.3 ข้าพเจ้าถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำกิจกรรมให้ลูกหลานในชุมชน				
4.4 ข้าพเจ้ามักใช้การพูดหรือสื่อสารเชิงบวกในการสนทนาหรือการประชุมในชุมชน				
4.5 ข้าพเจ้าสามารถนำความรู้ความสามารถของข้าพเจ้าคืนถิ่นไปพัฒนาชุมชนของข้าพเจ้าได้				

ภาคผนวก ข

ใบลงทะเบียนชื่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

รายชื่อผู้เข้าร่วมฝึกอบรมการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรสนทรีคสิกรรม

เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

ลำดับที่	ชื่อ-นามสกุล	ที่อยู่	เบอร์โทรศัพท์	หมายเหตุ
1	นายอดิวิธ บุญเกิด	หมู่ 1 ต.คดกนก		
2	นายบัว ศรีสุข	หมู่ 1 ต.คดกนก		
3	นายสมชาย สายวิรัตน์	หมู่ 1 ต.คดกนก		
4	นายสนั่น คำบาง	หมู่ 2 ต.คดกนก		
5	นายสะอาด สอนพุด	หมู่ 3 ต.คดกนก		
6	นายสะอาด เสงี่ยมุด	หมู่ 3 ต.คดกนก		
7	นายถาวรชัย เกตุทอง	หมู่ 4 ต.คดกนก		
8	นางศุภช นภนวิญญา	หมู่ 5 ต.คดกนก		
9	นางทองใส เกษหอม	หมู่ 5 ต.คดกนก		
10	นายถ้ำ สูงทวี	หมู่ 5 ต.คดกนก		
11	นางศุภช ทองสูง	หมู่ 5 ต.คดกนก		
12	นายสมภูมิ สาทวิวัฒน์	หมู่ 6 ต.คดกนก		
13	นายกระวีชัย จันทชัย	หมู่ 6 ต.คดกนก		
14	นายอดิวิธ ศรีทองน้อย	หมู่ 7 ต.คดกนก		
15	นางศุภช คำมุลดา	หมู่ 8 ต.คดกนก		
16	นายอดิวิธ ศรีทองน้อย	หมู่ 8 ต.คดกนก		
17	นางศุภช คำมุลดา	หมู่ 8 ต.คดกนก		
18	นางศุภช คำมุลดา	หมู่ 8 ต.คดกนก		
19	นายพร อจลดี	หมู่ 9 ต.คดกนก		
20	นายอดิวิธ ศรีทองน้อย	หมู่ 9 ต.คดกนก		
21	นายพร อจลดี	หมู่ 9 ต.คดกนก		
22	นายอดิวิธ ศรีทองน้อย	หมู่ 9 ต.คดกนก		
23	นายอดิวิธ ศรีทองน้อย	หมู่ 9 ต.คดกนก		
24	นายอดิวิธ ศรีทองน้อย	หมู่ 9 ต.คดกนก		
25	นายอดิวิธ ศรีทองน้อย	หมู่ 9 ต.คดกนก		
26	นายอดิวิธ ศรีทองน้อย	หมู่ 9 ต.คดกนก		

ภาพที่ ข 1 รายชื่อผู้เข้าร่วมการอบรมการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรสนทรีคสิกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

ภาคผนวก ค

ภาพประกอบการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาพที่ ค.1 เปิดรับอาสาสมัครผู้นำเกษตรกร

ภาพที่ ค.2 อาสาสมัครผู้นำเกษตรกร

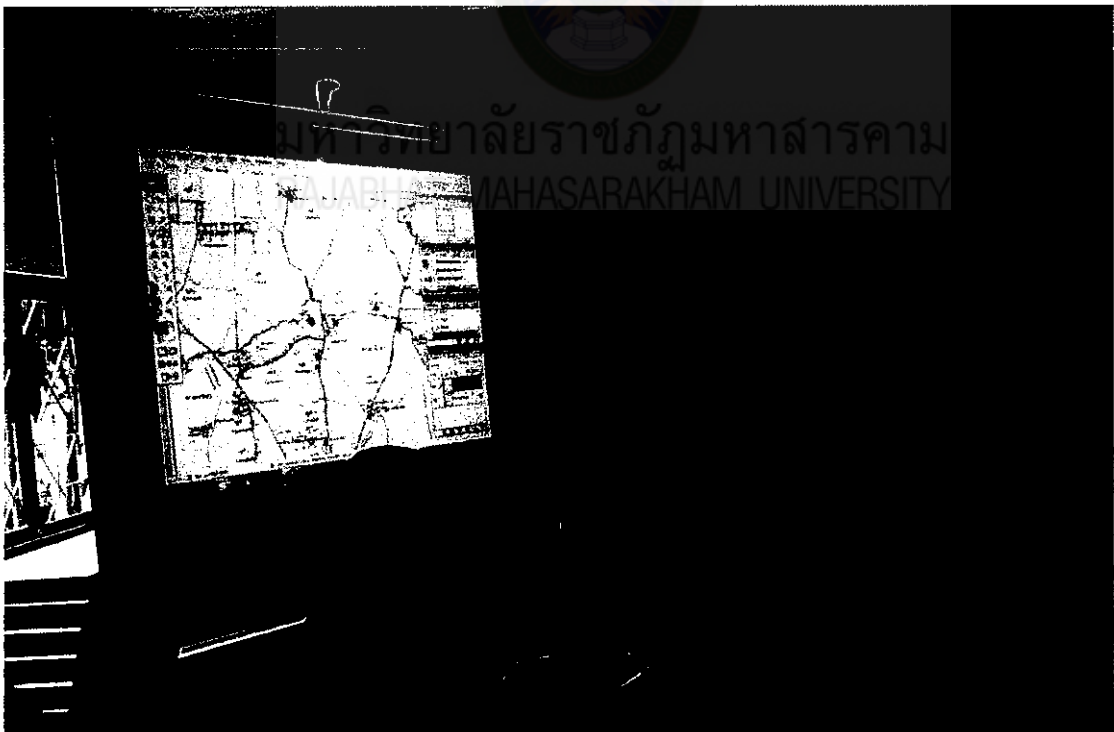
ภาพที่ ค.3 ค้นหาปัญหาและความต้องการของเกษตรกร

ภาพที่ ค.4 ผู้นำแต่ละกลุ่มนำเสนอความคิดที่ได้สังเคราะห์ปัญหาร่วมกันในกลุ่ม

ภาพที่ ค.5 ผู้นำแต่ละกลุ่มนำเสนอความคิดเห็นที่ได้สังเคราะห์ร่วมกันในกลุ่ม

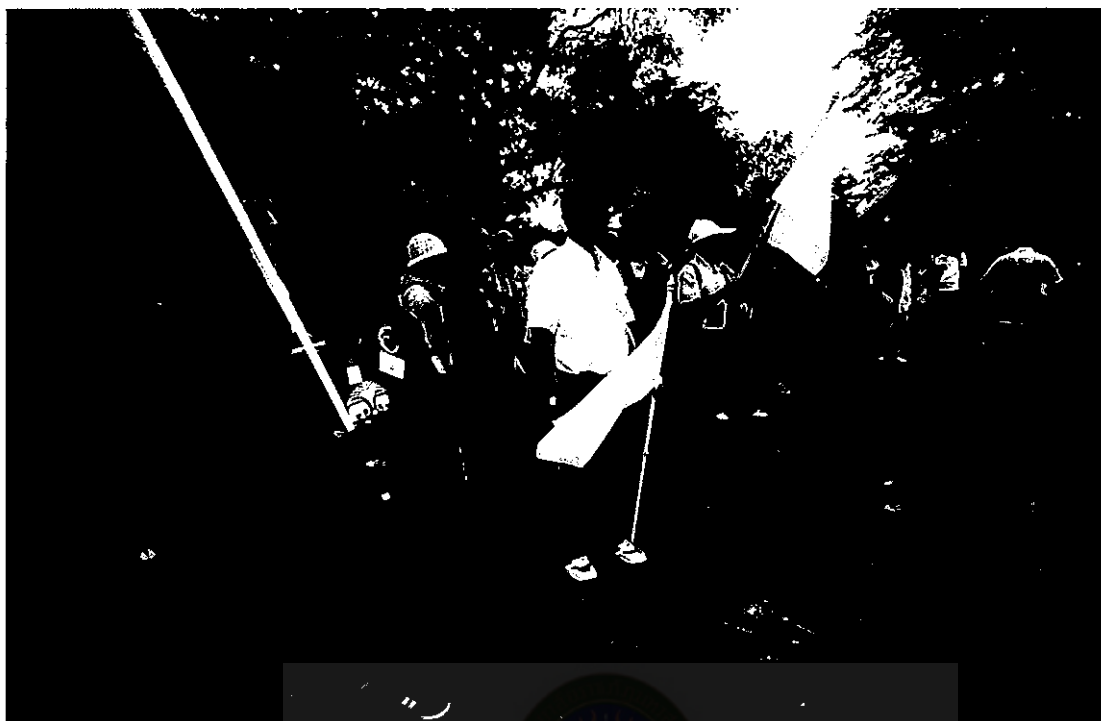
ภาพที่ ค.6 วิทยากรบรรยายเรื่องภาวะผู้นำตามหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำเกษตรกร

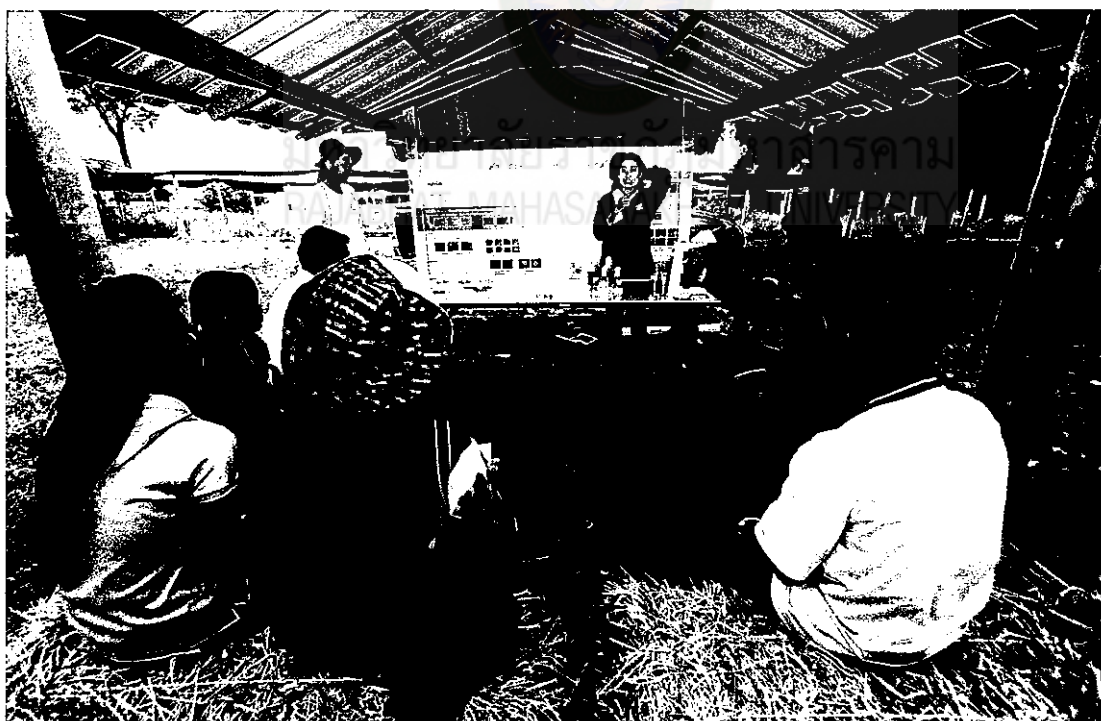
ภาพที่ ค.7 ฝึกปฏิบัติกิจกรรมกว่าจะเป็นผู้นำเกษตรกรตามหลักสูตร

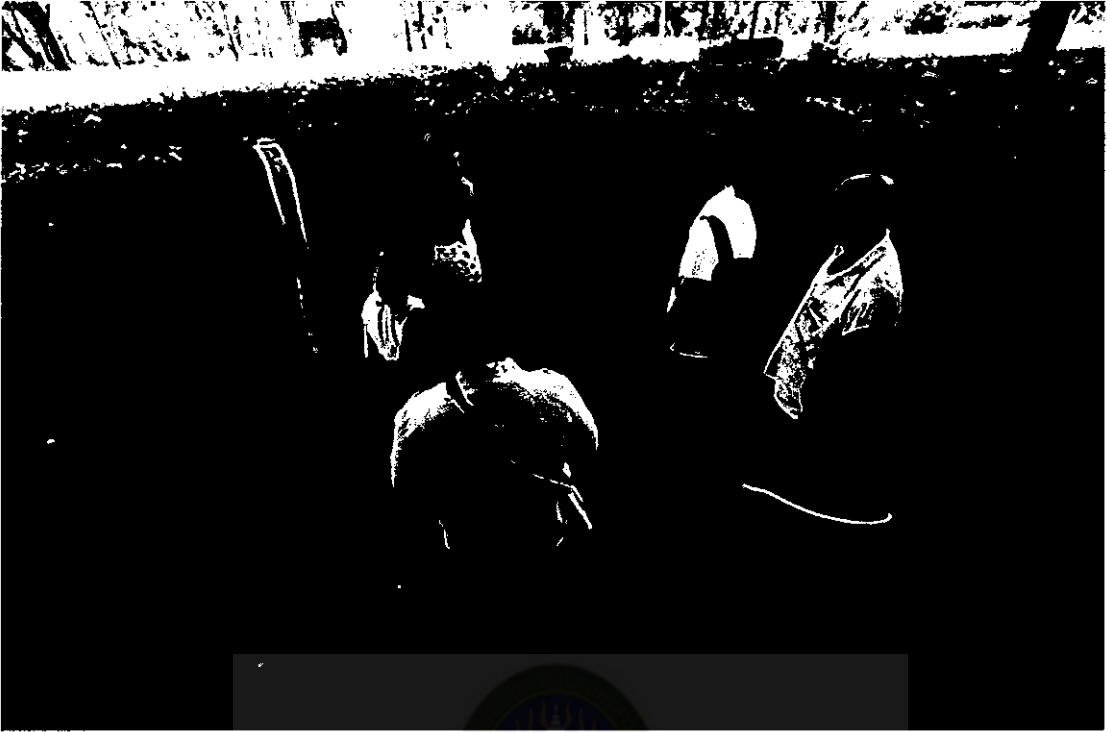
ภาพที่ ค.8 วิทยากรบรรยายเรื่องการสร้างเสริมภาวะผู้นำตามหลักสูตรฝึกอบรม
ผู้นำเกษตรกร

ภาพที่ ค.9 ศึกษาดูงานกิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ผู้นำเกษตรกรตามหลักสูตร

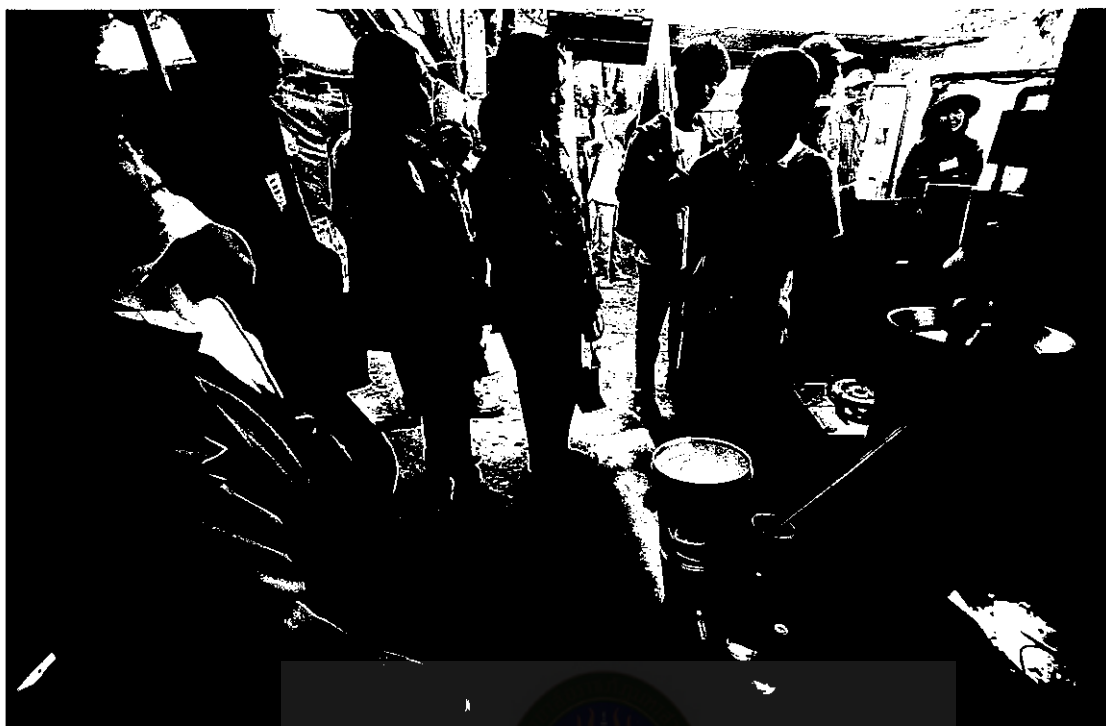
ภาพที่ ค.10 ศึกษาดูงานกิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ผู้นำเกษตรกรตามหลักสูตร

ภาพที่ ค.11 ศึกษาดูงานกิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ผู้นำเกษตรกรตามหลักสูตร

ภาพที่ ค.12 ศึกษาดูงานกิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ผู้นำเกษตรกรตามหลักสูตร

ภาพที่ ค.13 ศึกษางานกิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ผู้นำเกษตรกรตามหลักสูตร

ภาพที่ ค.14 ศึกษางานกิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ผู้นำเกษตรกรตามหลักสูตร

ภาพที่ ค.15 ศึกษางานกิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ผู้นำเกษตรกรตามหลักสูตร

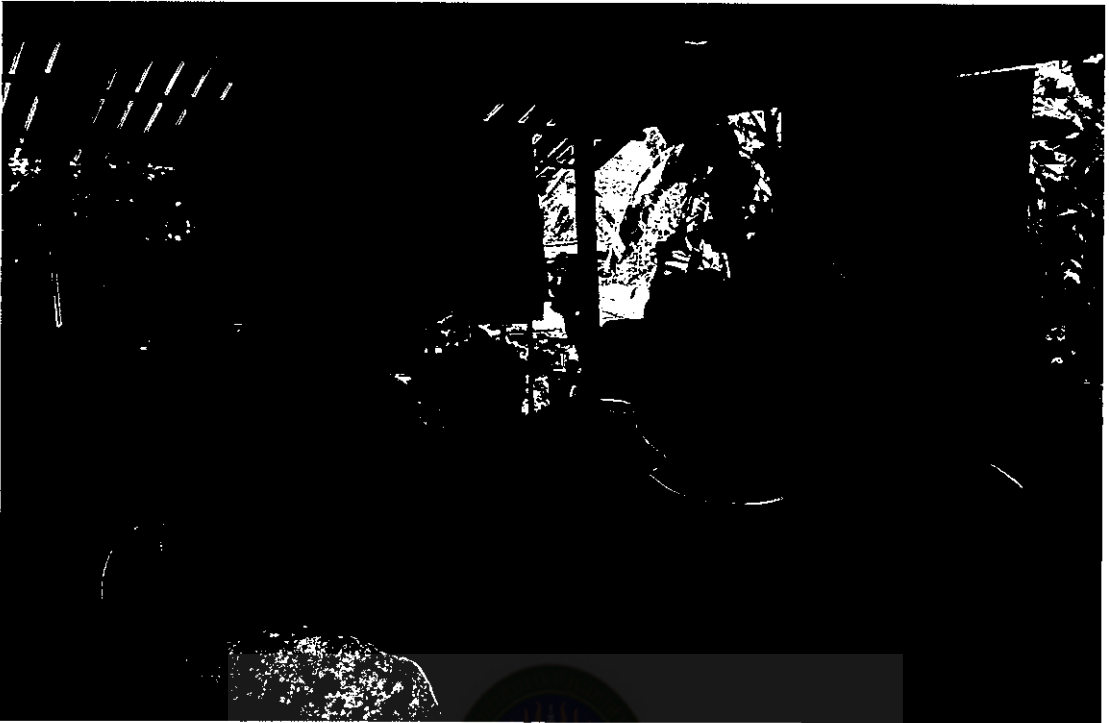
ภาพที่ ค.16 ศึกษางานกิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ผู้นำเกษตรกรตามหลักสูตร

ภาพที่ ค.17 วิทยากรบรรยายความรู้เกี่ยวกับสุนทรียสนทนาตามหลักสูตร

ภาพที่ ค.18 กิจกรรมผู้นำเกษตรกรพูดคุยแบบสุนทรียสนทนาตามหลักสูตร

ภาพที่ ค.19 วิทยากรบรรยายการใช้สุนทรียสนทนาเพื่อพัฒนาเกษตรกรตามหลักสูตร

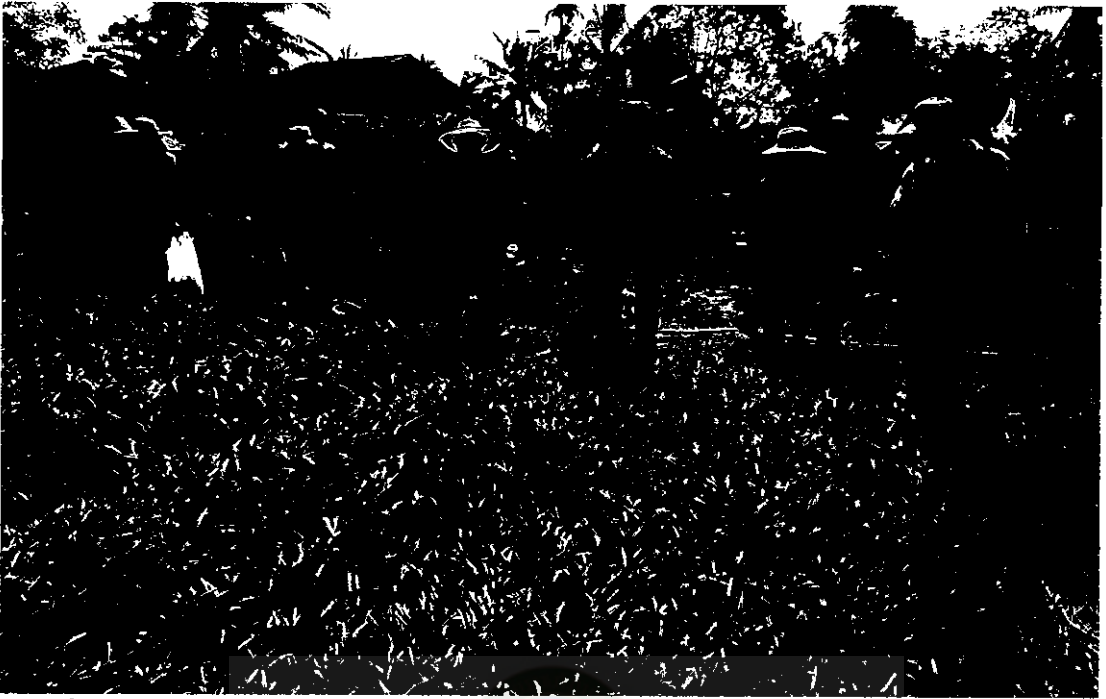
ภาพที่ ค.20 กิจกรรมบันไดการเรียนรู้ตามหลักสูตร

ภาพที่ ค.21 วิชยากรบรรยายความรู้เกี่ยวกับกลไกกรรมอินทรีย์ตามหลักสูตร

ภาพที่ ค.22 วิชยากรบรรยายความรู้เกี่ยวกับกลไกกรรมอินทรีย์ตามหลักสูตร

ภาพที่ ค.23 วิทยากรบรรยายความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมอินทรีย์ตามหลักสูตร

ภาพที่ ค.24 กิจกรรมกว่าจะเป็นกิจกรรมอินทรีย์ตามหลักสูตร

ภาพที่ ค.25 วิทยากรบรรยายผู้นำเกษตรกรกับกิจกรรมอินทรีย์ตามหลักสูตร

ภาพที่ ค.26 วิทยากรบรรยายผู้นำเกษตรกรกับกิจกรรมอินทรีย์ตามหลักสูตร

ภาพที่ ค.27 วิทยากรบรรยายผู้นำเกษตรกรเกี่ยวกับกิจกรรมอินทรีย์ตามหลักสูตร

ภาพที่ ค.28 กิจกรรมชุมชนกิจกรรมอินทรีย์ตามหลักสูตร

ภาพที่ ค.29 วิทยากรบรรยายสุนทรียกติกรรมตามหลักสูตร

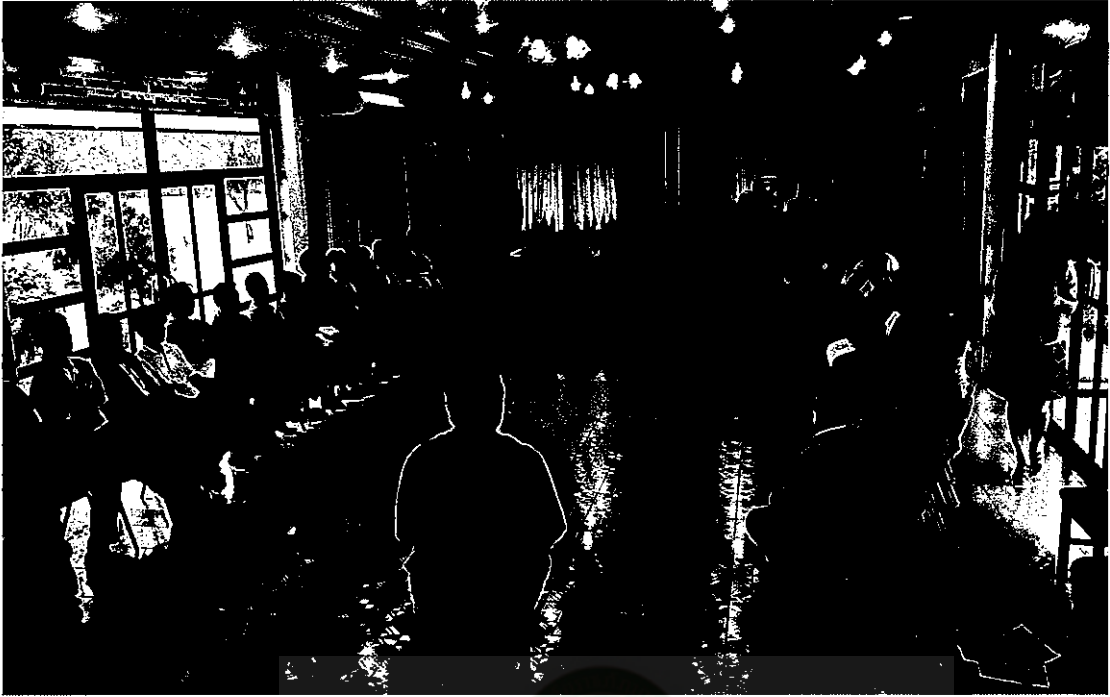
ภาพที่ ค.30 วิทยากรบรรยายสุนทรียกติกรรมตามหลักสูตร

ภาพที่ ค.31 กิจกรรมสุนทรียภัสกรรมนำปัญญาตามหลักสูตร

ภาพที่ ค.32 กิจกรรมสุนทรียภัสกรรมนำปัญญาตามหลักสูตร

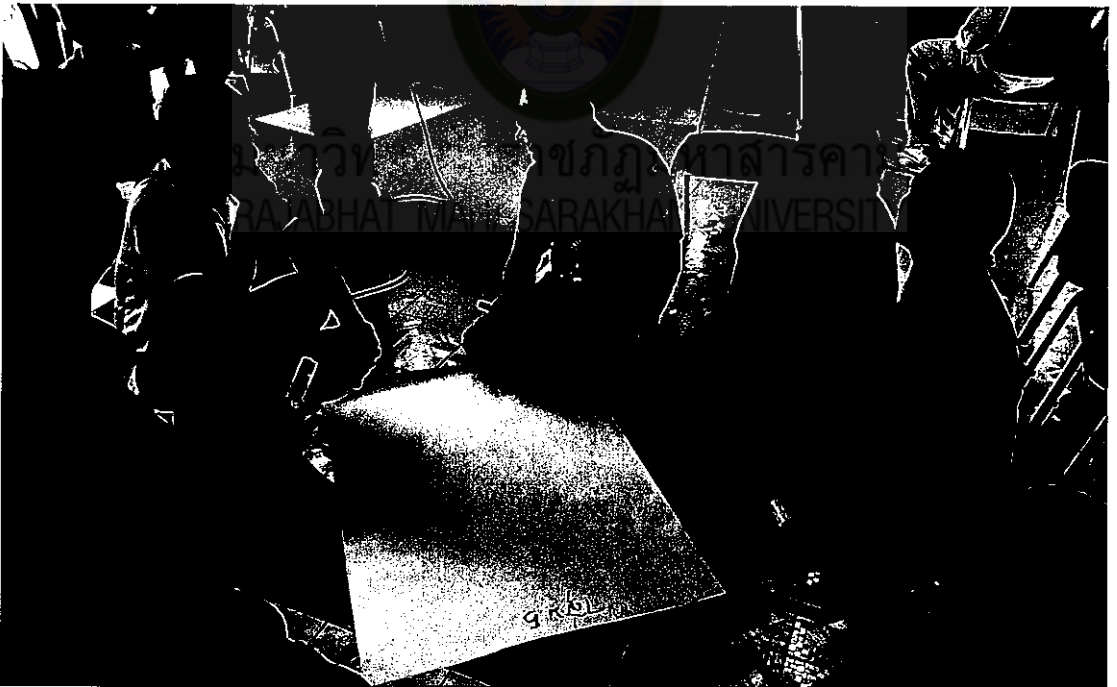
ภาพที่ ค.33 วิทยากรบรรยายสุนทรียกกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้นำเกษตรกรตามหลักสูตร

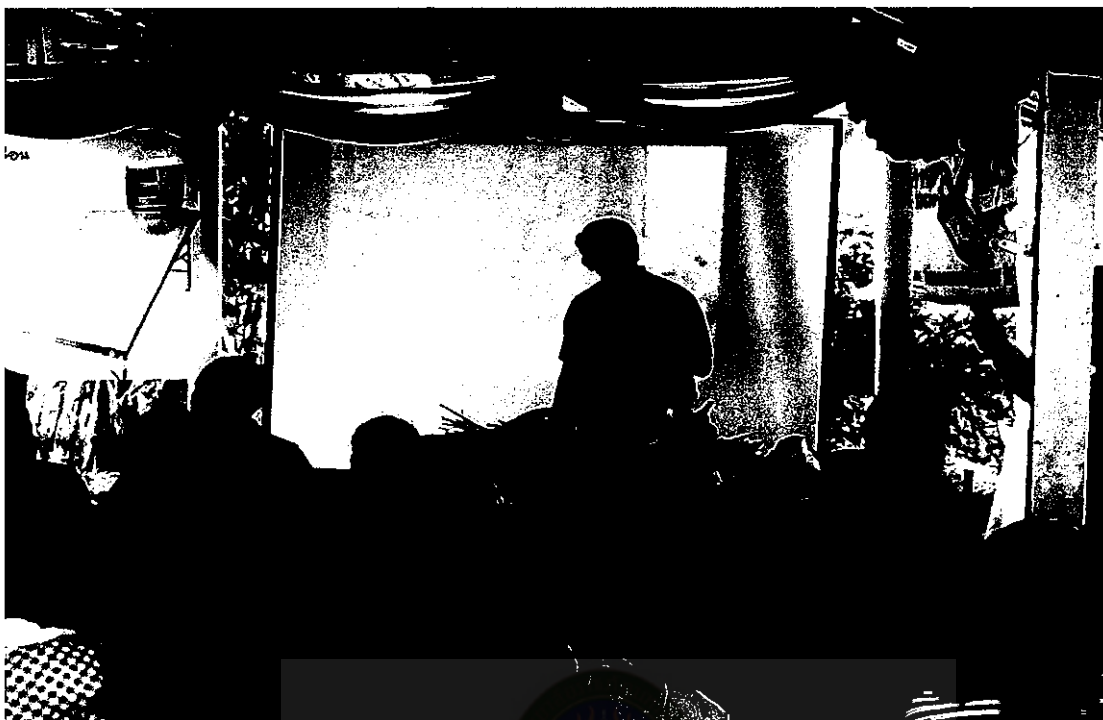
ภาพที่ ค.34 กิจกรรมปลังปัญญาตามหลักสูตร

ภาพที่ ค.35 กิจกรรมพลังปัญญาตามหลักสูตร

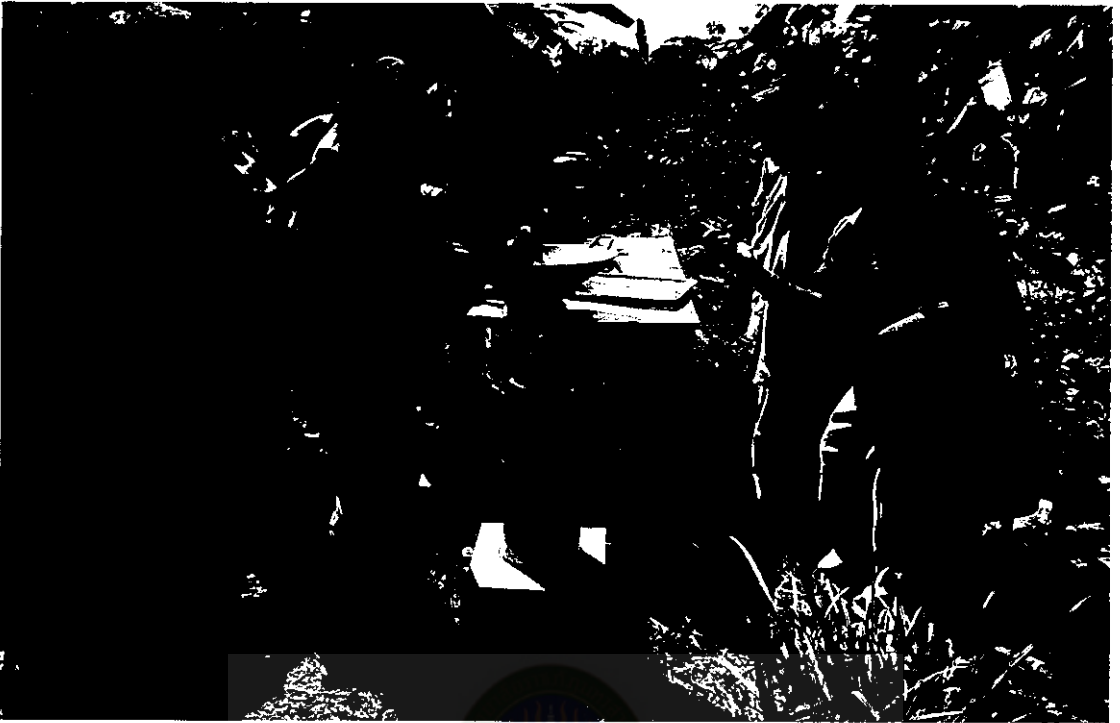
ภาพที่ ค.36 กิจกรรมพลังปัญญาตามหลักสูตร

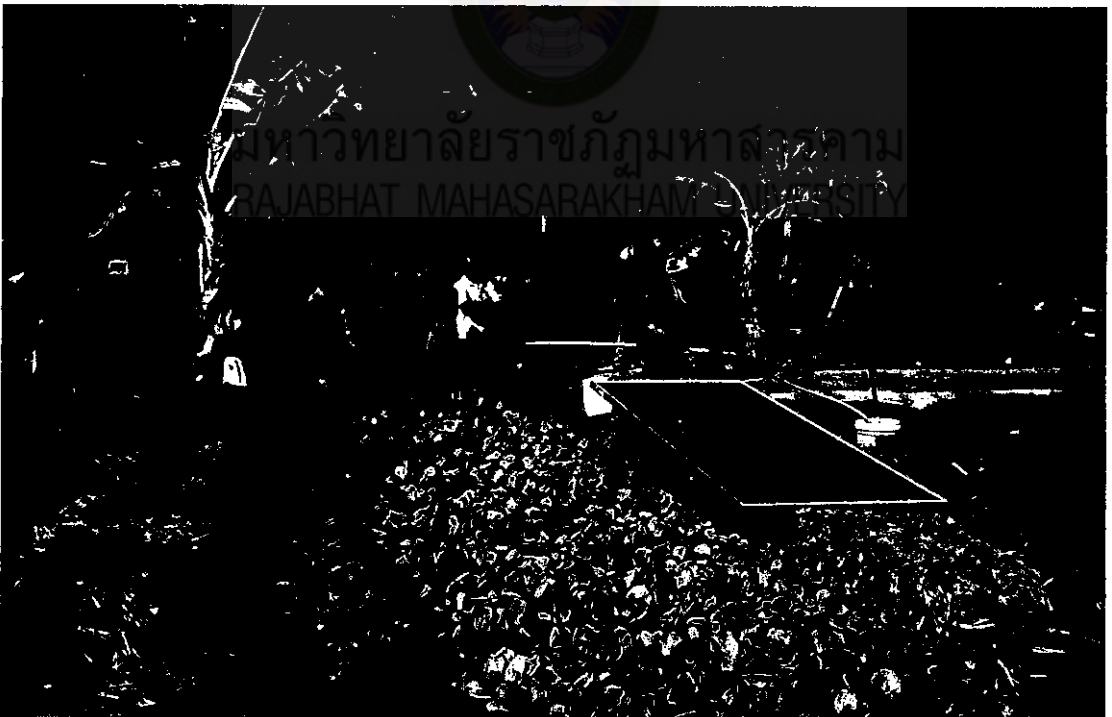
ภาพที่ ค.37 วิทยากรบรรยายการพัฒนาชุมชนตามหลักสูตร

ภาพที่ ค.38 กิจกรรมกติกรรมชุมชนนำอยู่ตามหลักสูตร

ภาพที่ ค.39 กิจกรรมกสิกรรมชุมชนนำอยู่ตามหลักสูตร

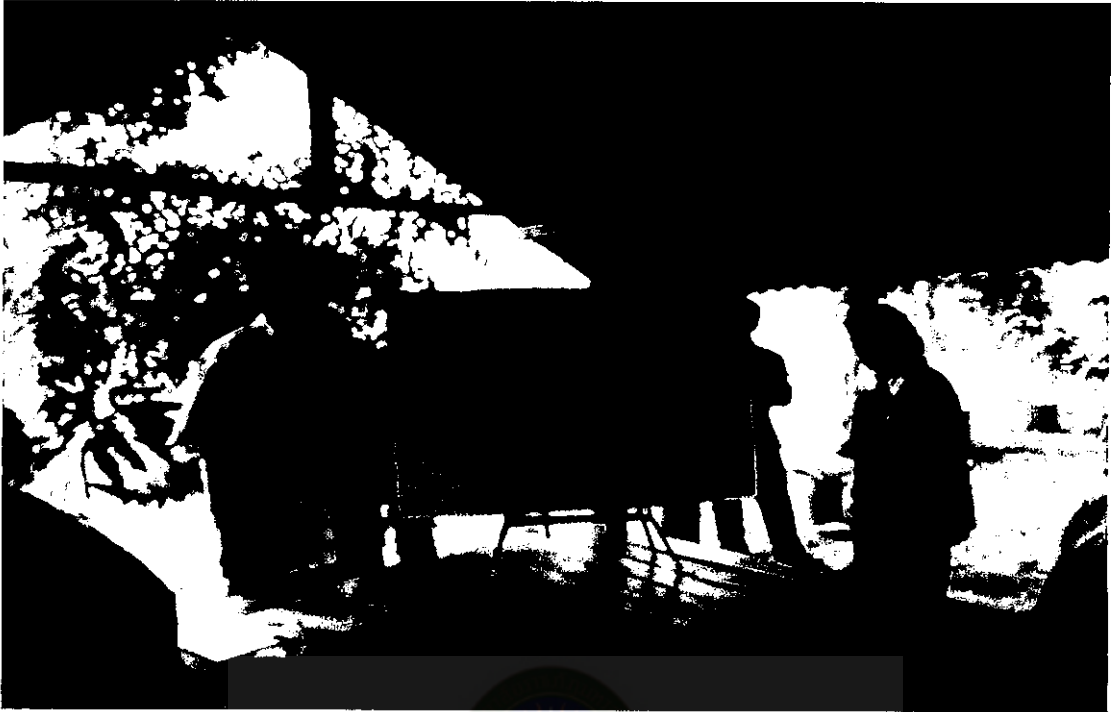
ภาพที่ ค.40 กิจกรรมกสิกรรมชุมชนนำอยู่ตามหลักสูตร

ภาพที่ ค.41 วิทยากรบรรยายตัวอย่างชุมชนเข้มแข็งตามหลักสูตร

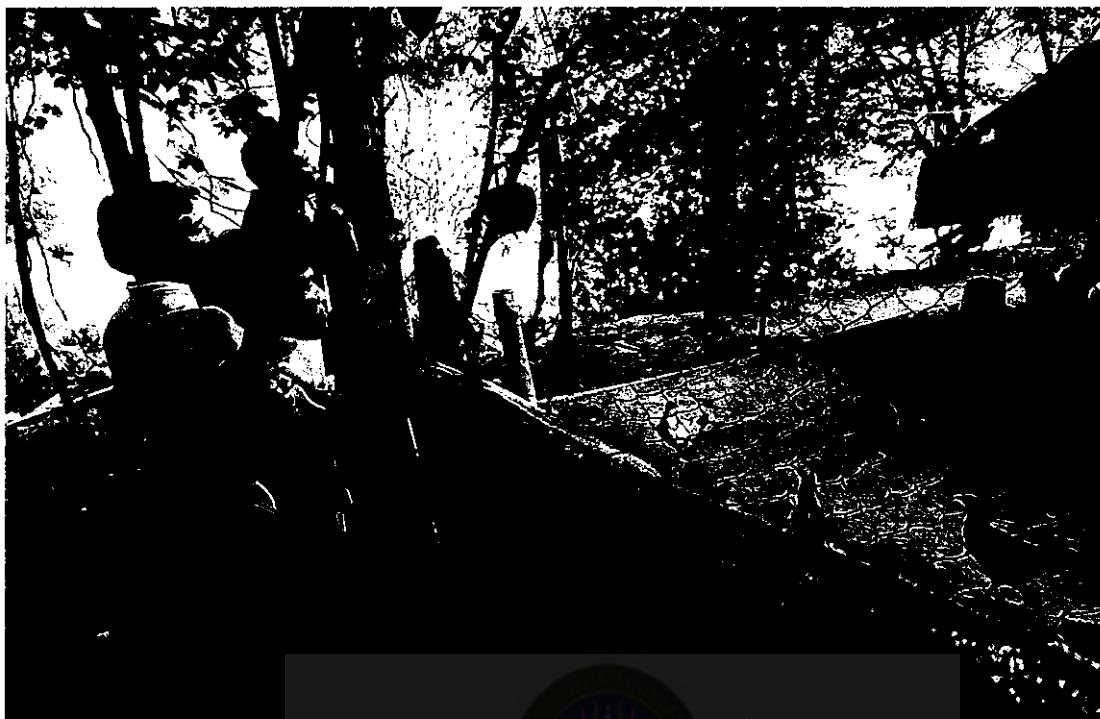
ภาพที่ ค.42 กิจกรรมวิเคราะห์ชุมชนเข้มแข็งตามหลักสูตร

ภาพที่ ค.43 กิจกรรมวิเคราะห์ชุมชนเข้มแข็งตามหลักสูตร

ภาพที่ ค.44 กิจกรรมวิเคราะห์ชุมชนเข้มแข็งตามหลักสูตร

ภาพที่ ค.45 กระบวนการสุนทรียกสิกรรม คั้นสิ่งดีจากการทำกสิกรรมแล้ว
ชื่นชม ประทับใจ ภูมิใจ

ภาพที่ ค.46 กระบวนการสุนทรียกสิกรรม คั้นสิ่งดีจากการทำกสิกรรมแล้วประทับใจ

ภาพที่ ค.47 กระบวนการศูนย์เรียกกิจกรรม คั้นสิ่งดีจากการทำกิจกรรมแล้วภูมิใจ

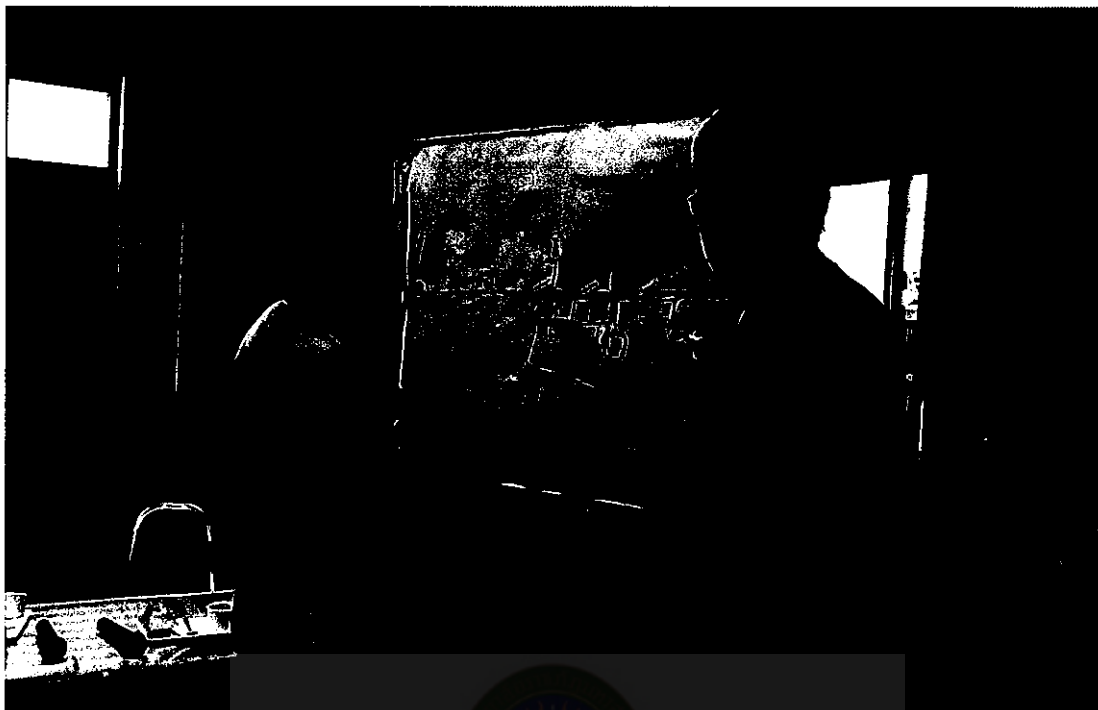
ภาพที่ ค.48 กระบวนการศูนย์เรียกกิจกรรม ร่วมสร้างสรรค์ในงานทำกิจกรรม
อย่างมีคุณค่า

ภาพที่ ค.ค.49 กระบวนการสุนทรียกติกรรม ร่วมสร้างสรรค์ในกานทำกิจกรรม
อย่างมีคุณค่า

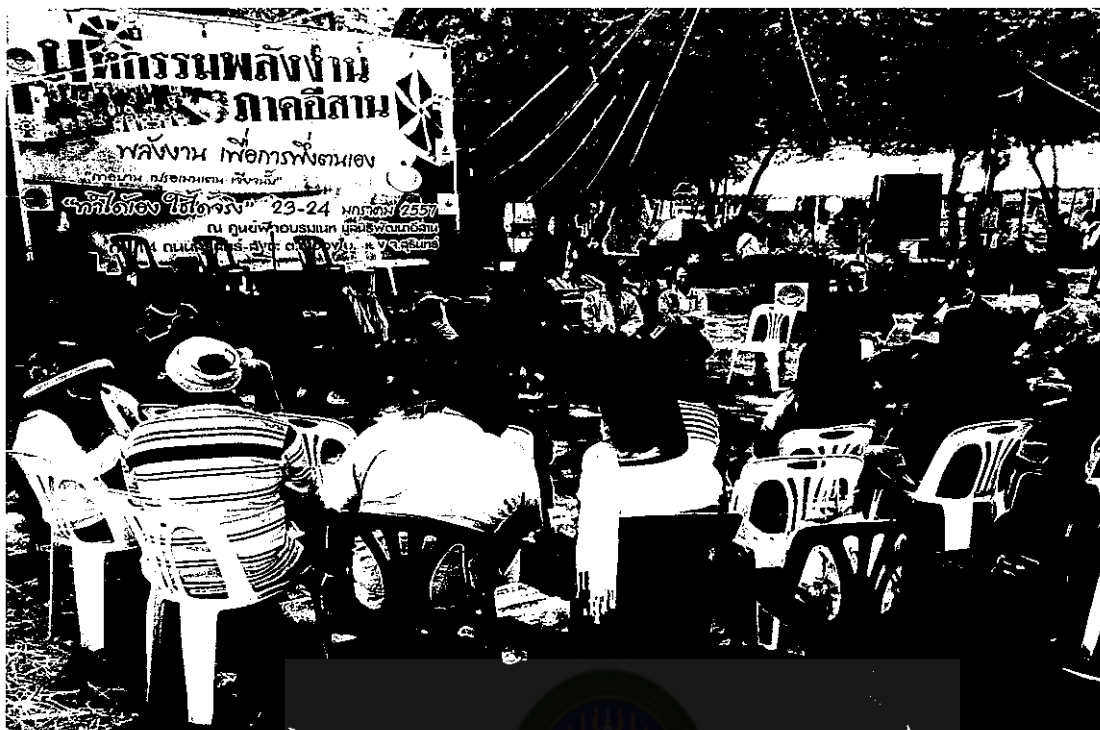
ภาพที่ ค.ค.50 กระบวนการสุนทรียกติกรรม ร่วมสร้างสรรค์ในการทำกิจกรรมอย่างมีคุณค่า

ภาพที่ ค.51 กระบวนการสุนทรียกสิกรรม ร่วมออกแบบการทำกิจกรรมอย่างสุนทรีย์

ภาพที่ ค.52 กระบวนการสุนทรียกสิกรรม ร่วมออกแบบการทำกิจกรรมอย่างสุนทรีย์

ภาพที่ ค.53 กระบวนการสุนทรียกสิกรรม ร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีเพื่อชุมชน

ภาพที่ ค.54 ประชุมร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีเพื่อชุมชน

ภาพที่ ค.55 มอบรางวัลแก่ผู้ร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีเพื่อชุมชน

ภาพที่ ค.56 อาสาสมัครผู้นำเกษตรกรรุ่นพี่ยกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

ภาคผนวก ง

ตารางการฝึกอบรมรูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรฐานทรัพยากร
เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางการฝึกอบรม

รูปแบบการพัฒนาผู้นำเกษตรกรรุ่นที่เรียกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

วันที่ 1 ของการฝึกอบรม (วันที่ 22 สิงหาคม 2558)

เวลา 08.00 – 10.00 น.	บรรยาย เรื่อง “ภาวะผู้นำ”
เวลา 10.00 – 10.30 น.	พักเบรก
เวลา 10.30 – 12.00 น.	กิจกรรมที่ 1.1 กว่าจะเป็นผู้นำเกษตรกร
เวลา 12.00 – 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
เวลา 13.00 – 14.30 น.	(ต่อ)กิจกรรมที่ 1.1 กว่าจะเป็นผู้นำเกษตรกร / บรรยาย เรื่อง “การเสริมสร้างภาวะผู้นำเกษตรกร”
เวลา 14.30 – 15.00 น.	พักเบรก
เวลา 15.00 – 16.00 น.	แบ่งกลุ่มระดมความคิดเห็น “ลักษณะผู้นำเกษตรกรที่พึงประสงค์” วิทยากรและผู้เข้าอบรมร่วมอภิปรายสรุปผล

วันที่ 2 ของการฝึกอบรม (วันที่ 23 สิงหาคม 2558)

เวลา 08.00 – 09.00 น.	รายงานตัวลงทะเบียน
เวลา 09.00 – 10.00 น.	วิทยากรบรรยาย เรื่อง “การพัฒนาที่ดินตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”
เวลา 10.00 – 10.30 น.	พักเบรก
เวลา 10.30 – 12.00 น.	(ต่อ) วิทยากรบรรยาย เรื่อง “การพัฒนาที่ดินตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”
เวลา 12.00 – 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
เวลา 13.00 – 14.30 น.	เข้าศึกษาตามฐานความรู้ต่างๆ
เวลา 14.30 – 15.00 น.	พักเบรก
เวลา 15.00 – 16.00 น.	วิทยากรและผู้เข้าอบรมร่วมอภิปรายสรุปผลกิจกรรม 1.2

วันที่ 3 ของการฝึกอบรม (วันที่ 28 สิงหาคม 2558)

เวลา 08.00 – 10.00 น.	บรรยาย เรื่อง “ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสุนทรียสนทนา”
เวลา 10.00 – 10.30 น.	พักเบรก

เวลา 10.30 – 12.00 น.	ร่วมกันอภิปรายและเสนอแนะแนวทางในหัวข้อ เรื่อง การเสริมสร้างพลังเชิงบวก
เวลา 12.00 – 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
เวลา 13.00 – 14.30 น.	กิจกรรมที่ 2.1 ผู้นำเกษตรกรพุดคุยแบบสุนทรียสนทนา
เวลา 14.30 – 15.00 น.	พักเบรก
เวลา 15.00 – 16.00 น.	นำเสนอผลอภิปรายในหัวข้อ ผู้นำพลังเชิงบวก วิทยากรและผู้เข้ารับการอบรมร่วมกันอภิปรายเสนอแนะ แนวทางสรุปผลกิจกรรมที่ 2.1

วันที่ 4 ของการฝึกอบรม (วันที่ 29 สิงหาคม 2558)

เวลา 08.00 – 10.00 น.	บรรยาย เรื่อง “การใช้หลักการสุนทรียสนทนาเพื่อพัฒนา ผู้นำเกษตรกร”
เวลา 10.00 – 10.30 น.	พักเบรก
เวลา 10.30 – 12.00 น.	ร่วมกันอภิปรายและเสนอแนะแนวทางในหัวข้อ เรื่อง บทบาทผู้นำเกษตรกรกับหลักการสุนทรียสนทนา
เวลา 12.00 – 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
เวลา 13.00 – 14.30 น.	กิจกรรมที่ 2.2 บันไดการเรียนรู้
เวลา 14.30 – 15.00 น.	พักเบรก
เวลา 15.00 – 16.00 น.	นำเสนอผลอภิปรายในหัวข้อ บันไดการเรียนรู้ วิทยากรและผู้เข้ารับการอบรมร่วมกันอภิปรายเสนอแนะ แนวทางสรุปผลกิจกรรมที่ 2.2

วันที่ 5 ของการฝึกอบรม (วันที่ 30 สิงหาคม 2558)

เวลา 08.00 – 10.00 น.	บรรยาย เรื่อง “ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการทำกิจกรรมอินทรีย์”
เวลา 10.00 – 10.30 น.	พักเบรก
เวลา 10.30 – 12.00 น.	ร่วมกันอภิปรายและเสนอแนะแนวทางในหัวข้อ เรื่อง กลไกอินทรีย์จากผู้นำเกษตรกรในชุมชน
เวลา 12.00 – 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
เวลา 13.00 – 14.30 น.	กิจกรรมที่ 3.1 กว่าจะเป็นกลไกอินทรีย์
เวลา 14.30 – 15.00 น.	พักเบรก
เวลา 15.00 – 16.00 น.	นำเสนอผลอภิปรายในหัวข้อ แนวความคิดการทำเกษตรเพื่อชุมชนของผู้นำเกษตรกร วิทยากรและผู้เข้ารับการอบรมร่วมกันอภิปรายเสนอแนะแนวทางสรุปผลกิจกรรมที่ 3.1

วันที่ 6 ของการฝึกอบรม (วันที่ 4 กันยายน 2558)

เวลา 08.00 – 10.00 น.	บรรยาย เรื่อง “ผู้นำเกษตรกรกับการทำกิจกรรมอินทรีย์”
เวลา 10.00 – 10.30 น.	พักเบรก
เวลา 10.30 – 12.00 น.	ร่วมกันอภิปรายและเสนอแนะแนวทางในหัวข้อ เรื่อง ระบบกลไกอินทรีย์เพื่อชุมชน
เวลา 12.00 – 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
เวลา 13.00 – 14.30 น.	กิจกรรมที่ 3.2 ชุมชนกลไกอินทรีย์
เวลา 14.30 – 15.00 น.	พักเบรก
เวลา 15.00 – 16.00 น.	นำเสนอ แผนจัดการระบบ, แนวทางแก้ไข, การดูแล, การเก็บเกี่ยว, การจำหน่ายสินค้ากิจกรรมอินทรีย์ วิทยากรและผู้เข้ารับการอบรมร่วมกันอภิปรายเสนอแนะแนวทางสรุปผลกิจกรรมที่ 3.2

วันที่ 7 ของการฝึกอบรม (วันที่ 5 กันยายน 2558)

เวลา 08.00 – 10.00 น.	บรรยาย เรื่อง “แนวความคิดเกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์”
เวลา 10.00 – 10.30 น.	พักเบรก
เวลา 10.30 – 12.00 น.	ร่วมกันอภิปรายและเสนอแนะแนวทางในหัวข้อ เรื่อง สุนทรียศาสตร์กับการพัฒนาชีวิตเกษตรกร
เวลา 12.00 – 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
เวลา 13.00 – 14.30 น.	กิจกรรมที่ 3.3 สุนทรียศาสตร์นำไปสู่ปัญญา
เวลา 14.30 – 15.00 น.	พักเบรก
เวลา 15.00 – 16.00 น.	นำเสนอผลอภิปรายในหัวข้อ สร้างความคิดที่สัมฤทธิ์ผล ด้วยกิจกรรมเชิงบวก วิทยากรและผู้เข้ารับการอบรมร่วมกันอภิปรายเสนอแนะ แนวทางสรุปผลกิจกรรมที่ 3.3

วันที่ 8 ของการฝึกอบรม (วันที่ 6 กันยายน 2558)

เวลา 08.00 – 10.00 น.	บรรยาย เรื่อง “สุนทรียศาสตร์เพื่อพัฒนาผู้นำเกษตรกร”
เวลา 10.00 – 10.30 น.	พักเบรก
เวลา 10.30 – 12.00 น.	ร่วมกันอภิปรายและเสนอแนะแนวทางในหัวข้อ เรื่อง สุนทรียศาสตร์เพื่อพัฒนาผู้นำเกษตรกรในชุมชน
เวลา 12.00 – 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
เวลา 13.00 – 14.30 น.	กิจกรรมที่ 3.4 พลังปัญญา
เวลา 14.30 – 15.00 น.	พักเบรก
เวลา 15.00 – 16.00 น.	นำเสนอผลอภิปราย การออกแบบจำลองโครงการสุนทรีย ศาสตร์ในพื้นที่ชุมชน วิทยากรและผู้เข้ารับการอบรมร่วมกันอภิปรายเสนอแนะ แนวทางสรุปผลกิจกรรมที่ 3.4

วันที่ 9 ของการฝึกอบรม (วันที่ 11 กันยายน 2558)

เวลา 08.00 – 10.00 น.	บรรยาย เรื่อง “การพัฒนาชุมชน”
เวลา 10.00 – 10.30 น.	พักเบรก
เวลา 10.30 – 12.00 น.	ร่วมกันอภิปรายและเสนอแนะแนวทางในหัวข้อ เรื่อง แนวทางการพัฒนากิจกรรมชุมชน
เวลา 12.00 – 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
เวลา 13.00 – 14.30 น.	กิจกรรมที่ 4.1 กิจกรรมชุมชนน่าอยู่
เวลา 14.30 – 15.00 น.	พักเบรก
เวลา 15.00 – 16.00 น.	นำเสนอผลอภิปรายในหัวข้อ วางแผนจัดการระบบกิจกรรมแบบครอบครัว วิทยากรและผู้เข้ารับการอบรมร่วมกันอภิปรายเสนอแนะ แนวทางสรุปผลกิจกรรมที่ 4.1

วันที่ 10 ของการฝึกอบรม (วันที่ 12 กันยายน 2558)

เวลา 08.00 – 10.00 น.	บรรยาย เรื่อง “ตัวอย่างกิจกรรมชุมชนเข้มแข็ง”
เวลา 10.00 – 10.30 น.	พักเบรก
เวลา 10.30 – 12.00 น.	ร่วมกันอภิปรายและเสนอแนะแนวทางในหัวข้อ เรื่อง ทำอย่างไรให้กิจกรรมชุมชนเกิดความเข้มแข็ง
เวลา 12.00 – 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
เวลา 13.00 – 14.30 น.	กิจกรรมที่ 4.2 วิเคราะห์ชุมชนเข้มแข็ง
เวลา 14.30 – 15.00 น.	พักเบรก
เวลา 15.00 – 16.00 น.	นำเสนอผลการวิเคราะห์การสร้างชุมชนเข้มแข็ง วิทยากรและผู้เข้ารับการอบรมร่วมกันอภิปรายเสนอแนะ แนวทางสรุปผลกิจกรรมที่ 4.2

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายสรรเพชร เพียรจัด
วันเกิด	1 ธันวาคม 2522
ภูมิลำเนา	11 หมู่ 12 ตำบลกลันตา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
ที่อยู่ปัจจุบัน	11 หมู่ 12 ตำบลกลันตา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
สถานที่ทำงาน	กลุ่มศิลปกรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ตำแหน่ง	อาจารย์ประจำสาขาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2545	ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาวิชาศิลปกรรม แขนงออกแบบนิเทศศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช
พ.ศ. 2554	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (วท.ม.) สาขาวิชาสื่อ นฤมิตร คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
พ.ศ. 2560	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY